

KALENDARZ NAUCZYCIELSKI

NA 1939 ROK

Wydawnictwa rok XI (XIII)

**Kolekcja
Emila Kornasia**

1939

NAKŁADEM „NASZEJ KSIĘGARNI” SP. AKC.
ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO
WARSZAWA   WILNO   LUBLIN

Tryb. Pieluskiego

KALENDARZ NAUCZYCIELSKI

NA 1939 ROK

WYDAWNICTWA ROK XI (XIII)

**Kolekcja
Emila Kornasia**

1 9 3 9

„N A S Z A   K S I Ę G A R N I A”, SPÓŁKA AKCYJNA
ZWIĄZKU   NAUCZYCIELSTWA   POLSKIEGO
WARSZAWA   W I Ł N O   L Ź B L I N

agustyn... ..

CM KEK 336806

Zakł. Graf. „NASZA DRUKARNIA” W-wa, Sienna 15, tel. 675-93

Wpisano do Księgi Akcesji

Akc. DI nr *250* / *503* / .....

OD WYDAWCY

Po dwuletniej przerwie wznawiamy wydawnictwo „KALENDARZA NAUCZYCIELSKIEGO“.

Układ Kalendarza na rok 1939 w zasadzie nie odbiega od koncepcyj, które leżały u podstaw opracowania w latach poprzednich.

Położyliśmy silniejszy nacisk na zagadnienie samokształcenia, zwłaszcza w odniesieniu do informacji dotyczących instytucji samokształcenia prowadzonych przez Z. N. P.

Biorąc pod uwagę coraz silniejsze zainteresowanie się ogółu nauczycielstwa, zwłaszcza związkowego, zagadnieniami ruchu zawodowego, podaliśmy w Kalendarzu szereg informacji dotyczących struktury ludności według zawodów, wysokości zarobków oraz organizacji pracowniczych i robotniczych.

Zaktualizowane i rozszerzone zostały informacje dotyczące szkolnictwa i oświaty, specjalnie zaś przepisy prawno-służbowe.

Szerzej omówiona została działalność placówki wydawniczej Z. N. P. — „Naszej Księgarni“.

Informacje bibliograficzne ujęte w formę rozmowną stanowią mogącą poważną pomoc w pracy samokształceniowej.

Podany na końcu szczegółowy spis treści da możliwość zorientowania się w całokształcie materiału zawartego w Kalendarzu.

Oddając wydawnictwo do rąk naszych Koleżanek i Kolegów rozsianych częstokroć w odciętych od świata zakątkach Rzeczypospolitej, ożywieni byliśmy intencją, która przyświecała również ludziom, pracującym nad Kalendarzem w latach poprzednich, by zebrać i zamieścić w możliwie małych rozmiarów książeczce te różnorodne wiadomości, bez których nauczyciel nie może się obyć w swej pracy szkolnej, oświatowej i organizacyjnej.

Czytelników prosimy o nadsyłanie — podobnie jak w latach poprzednich — uwag i dezyderatów, z których nie omieszkamy skorzystać w dalszej pracy.

I. KALENDARIUM NA 1939 ROK.

S T Y C Z E Ń					
D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie		
1	N	Nowy Rok	19	Grudz. 1938 Bonif.	
2	P	Makarego	20	Ignacego m.	
3	W	Daniela	21	Julianny m.	
4	Ś	Tytusa	22	Anastazji dzm.	
5	C	Telesfora	23	10 Mecz. Kret.	
6	P	Trzech Króli	24	Wig. BN., Eugenii	
7	S	Lucjana	25	Nar. Jezusa Chr.	
8	N	Św. Rodziny	26	Sobór Prz. Bogar.	
9	P	Marcjanny	27	Stefana m.	
10	W	Agatona	28	2.000 Męczennik.	
11	Ś	Honoraty	29	Młodzianków	
12	C	Arkadiusza	30	Anizji m.	
13	P	† Weroniki	31	Melanii Rzym.	
14	S	Hilarego	1	Nowy Rok, O.P.J.	
15	N	Pawła I P.	2	Sylwestra pap.	
16	P	Marcelego	3	Malachiasza	
17	W	Antoniego	4	Sobór 70 apost.	
18	Ś	Kat. św. P.	5	W. O. P., Teop.	
19	C	Henryka	6	Objaw. Pańskie	
20	P	† Fabiana	7	Sobór ś. Jana Ch.	
21	S	Agnieszki	8	Jerzego, Emil.	
22	N	Wincentego	9	Polieukta m.	
23	P	Ildefonsa	10	Grzegorza	
24	W	Tymoteusza	11	Teodozjusza	
25	Ś	N. św. Pawła	12	Tatiany m.	
26	C	Polikarpa	13	Ermyla m.	
27	P	† Jana Złot.	14	OO. z Syn. i R.	
28	S	Piotra Nol.	15	Pawła z Tyt.	
29	N	Franciszka	16	Piotra w okow.	
30	P	Martyny	17	Antoniego	
31	W	Jana Bosko	18	Atanazego	

L U T Y

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	Ś	Ignacego	19 Makarego
2	C	Ocz. N. M. P.	20 Eutemiusza
3	P	† Błażeja	21 Maksyma
4	S	Ansgarego	22 Tymoteusza ap.
5	N	Agaty	23 Klemensa
6	P	Doroty	24 Ksenii
7	W	Romualda	25 Grzegorza b.
8	S	Jana z Mat.	26 Ksenofonta
9	C	Apolonii	27 Jana Złotoustego
10	P	† Scholastyki	28 Efrema
11	S	Obj. N. M. P.	29 Relikw.
12	N	Eulalii	30 Trzech
13	P	Jana i Dobr.	31 Myt. i Fat. Cyr., J.
14	W	Walentego	1 Luty, Tryfona
15	S	Faustyna	2 Ofiarow. P. Jezusa
16	C	Julianny	3 Symeona i Anny
17	P	† Patrycjusza	4 Izydora
18	S	Symeona	5 Agaty m.
19	N	Konrada	6 Wukoła b.
20	P	Leona	7 Syna marn., P.
21	W	Maksymiliana	8 Teodora
22	Ś	† Popielec	9 Nicefora m.
23	C	Piotra Damiana	10 Charłampiusza
24	P	† Macieja A.	11 Błażeja kap. m.
25	S	† Cezarego	12 Malecjusza
26	N	Wiktora	13 Martyniana
27	P	Aleksandra	14 Auksenc.
28	W	Romana	15 Euzebiusza

„NASZA KSIĘGARNIA“

jest placówką nauczycielską!

M A R Z E C

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie	
1	S	Albina	16	Pamfila m.
2	C	Heleny Ces.	17	Teodora, Tyrona
3	P	† Kunegundy	18	Leona pap.
4	S	† Kazimierza	19	Archipiusza ap.
5	N	Adriana	20	Leona bp. Kat.
9	P	Wiktora	21	Tymoteusza
7	W	Tomasza	22	Eugenii
8	Ś	Wincentego	23	Polikarpa
9	C	Franciszki	24	Zn. gł. ś. Jana Ch.
10	P	† 40 Męczennik.	25	Tarasa abp.
11	S	† Konstantego	26	Porfirego b.
12	N	Grzegorza	27	Prokopa
13	P	Krystyny	28	Bazylego
14	W	Matyldy	1	Marzec. Eudokii
15	Ś	Klemensa H.	2	Teodota
16	C	Abrahama	3	Eutropiusza
17	P	† Jana Sark.	4	Wacława
18	S	† Edwarda	5	Konona m.
19	N	Józefa Obl.	6	42 Męcz. b Amorii
20	P	Wolframa	7	Bazylego
21	W	Benedykta	8	Teofilakta
22	S	Katarzyny	9	40 Męcz. z Sew.
23	C	Katarz. Szw.	10	Konrada m.
24	P	† Gabriela A.	11	Sofroniusza
25	S	† Zw. N. M. P.	12	Teofana
26	N	Ludgera	13	Nicefora
27	P	Gabriela	14	Benedykta
28	W	Jana Kap.	15	Agapa m.
29	Ś	Eustazego	16	Sabina pap.
30	C	Sied. b. M. P.	17	Aleksego
31	P	† Balbiny	18	Cyryla Jeroz.

„NASZA KSIĘGARNIA“

publikując prace autorów nauczycieli
pomnaża dorobek kulturalny nauczycielstwa.

K W I E C I E Ń

D n i		święta rzymsko-katolickie	święta grecko-katolickie
1	S	† Teodory	19 Chryz. i Danii m.
2	N	Franciszka ą Paul.	20 Palm., Józefa
3	P	Ryszarda	21 Jakuba w. sp.
4	W	Izydora	22 Bazylego
5	S	Wincentego	23 Nikona M.
6	C	ą W. Wilhelma	24 Poklony, Zachar.
7	P	† W. Epif.	25 Zwiast. N. M. P.
8	S	† W. Dionizego	26 Sob. Arch. Gabr.
9	N	Wielkanoc	27 Zmart. Chr. Pana
10	P	Pon. Wielkan.	28 Poniedz. Święt.
11	W	Leona W.	29 Wtorek Święt.
12	S	Wiktora	30 Jana Listw.
13	C	Hermenegildy	31 Ipatia prp.
14	P	† Waleriana	1 Kwiecień. Marii
15	S	Anastazji	2 Tytusa
16	N	Marceliana	3 Łaz. Sub., Nikity
17	P	Aniceta	4 Józefa
18	W	Bogumiła	5 Teodula i Ag.
19	S	Tymona	6 Eutychiusza
20	C	Sulpicjusza	7 Grzegorza b.
21	P	† Anzelma	8 Irydiona
22	S	Sotera i K.	9 Eupsych.
23	N	Wojciecha	10 Terencj.
24	P	Fidelisa K.	11 Leona
25	W	Marka Ew.	12 Wiktora
26	S	Opieki św. Józefa	13 Ezechiela
27	C	Piotra Kan.	14 Martyna sp.
28	P	† Pawła	15 Arystarcha, Puda
29	S	Piotra	16 Agaty
30	N	Katarzyny Sen.	17 Symeona

„NASZA KSIĘGARNIA”,

wydając książki z zakresu praktyki szkolnej,
ułatwia pracę nauczycielowi.

M A J

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	P	Filipa i Jakóba app.	18 Jana Dekapol.
2	W	Zygmunta	19 Jana Star.
3	Ś	Roczn. Konst.	20 Teodora T.
4	C	Zn. Krzyża Św.	21 Januaria
5	P	† Piusa V.	22 Teodora prp.
6	S	Jana Apostoła	23 Georgiasza
7	N	Domiceli	24 Saby m.
8	P	Stanisława	25 Marka e.
9	W	Grzegorza	26 Bazylego
10	~	Izydora Or.	27 Symeona
11	C	Mamerta	28 Jazona
12	P	† Pankracego	29 9 Męcz. w Kyz.
13	S	Roberta	30 Jakuba ap.
14	N	N. M. P. Łask.	1 Maj. Jeremiasza
15	P	Zofii	2 Atanazego
16	W	Andrzeja Boboli	3 Teodozji
17	Ś	Paschalisa	4 Pelagii
18	C	Wniebowz. P.	5 Wnieb. Pańskie
19	P	† Piotra Cel.	6 Joba
20	S	Bernardyna	7 Pam. św. Krzyża
21	N	Wiktora	8 Jana Teol.
22	P	Julii i Heleny	9 Mikołaja
23	W	Dezyderego	10 Szymona ap.
24	Ś	Joanny i Af.	11 Cyryla i Metod.
25	C	Grzegorza VII	12 Epifaniasza
26	P	† Filipa Ner.	13 Glikerii
27	S	Bedy, Jana	14 Izydora m.
28	N	Zesł. Ducha św.	15 Zesłanie Ducha ś.
29	P	Świąteczny	16 Trójcy Przenajśw.
30	W	Feliksa	17 Andronika
31	Ś	Anieli	18 Teodota m.

**ENCYKLOPEDIA WYCHOWANIA — to
niewyczerpane źródło wiedzy pedagogicz-
nej — to niezbędny przewodnik w pracy
szkolnej nauczyciela.**

C Z E R W I E C

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie	
1	C	Jakuba Strz.	19	Patryka
2	P	† Marcelina	20	Nikifora
3	S	† Erazma	21	Konstantego
4	N	Trójcy św.	22	Bazyliusza m.
5	P	Bonifacego	23	Michała
6	W	Norberta	24	Symeona
7	Ś	Roberta	25	3-Zn. gł. J. Chrz.
8	C	Boże Ciało	26	Karpa ap.
9	P	† Pryma	27	Teraponta
10	S	Bogumiła	28	Nikity
11	N	Barnaby	29	Teodozji
12	P	Jana	30	Lucyny
13	W	Antoniego	31	Prospera
14	Ś	Bazylego W.	1	Czerwiec. Just.
15	C	Wita, Modesta	2	Nicefora
16	P	†Serca Jezus.	3	Lucjana
17	S	Innocentego	4	Mitrofana
18	N	Paulina	5	Doroteusza
19	P	† Agrypiny	6	Wisariona
20	W	Nar. św. Jana	7	Teodora m.
21	Ś	Sylweriusza	8	Teodora Str.
22	C	Alojzego G.	9	Cyryla arcbpa
23	P	Marka	10	Boże Ciało
24	S	Gerw. i Protaz.	11	Bartłomieja ap.
25	N	Prospera	12	Onufrego
26	P	Jana i Pawła	13	Akiliny
27	W	Władysława	14	Jelyseusza
28	Ś	Leona II Pap.	15	Amosa
29	C	ŚŚ. Piotra i Paw.	16	Tychona
30	P	† Wsp. św. P.	17	Manuila

„NASZA KSIĘGARNIA“
pomnaża dochód społeczny nauczycielstwa.

LIPIEC

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	S	N. Krwi P. J.	18 N. S. J., Leontia
2	N	Naw. N. M. P.	19 Judy Tadeusza
3	P	Anatoliusza	20 Metodego
4	W	Józefa Kal.	21 Juliana
5	Ś	Antoniego Z.	22 Euzebiusza
6	C	Izajasza Pr.	23 Agrypiny
7	P	† Cyryla i M.	24 Nar. św. J. Chrz.
8	S	Elżbiety	25 Fewronii
9	N	Weroniki	26 Dawida
10	P	7 Braci Męczen.	27 Samsona
11	W	Pelagii	28 Cyrusa i Jana
12	Ś	Jana Gwalberta	29 Piotra i Pawła ap.
13	C	Małgorzaty	30 Sobór 12 Apost.
14	P	† Bonawentury	1 Lipiec. Kos. i D.
15	S	Rozesłanie Apost.	2 P. K., Prz. Bog.
16	N	N. M. P. Szk.	3 Jacentego
17	P	Aleksego	4 Andrzeja
18	W	Szymona	5 Cyryla i Metod.
19	Ś	Winc. à Paulo	6 Atanazego
20	C	Czesława	7 Tomy i Akad.
21	P	† Praksedy	8 Prokopa
22	S	Marii Magdaleny	9 Pankracego
23	N	Apolinarego	10 Antoniego
24	P	Kunegundy P.	11 Eufim.
25	W	Jakuba Ap.	12 Prokla i Ilar.
26	Ś	Anny M. MP.	13 Sob. Arch. Gabr.
27	C	Natalii	14 Akity ap.
28	P	† Innoc. i W.	15 Włodzimierza
29	S	Marty	16 Atynogena
30	N	Julity i D.	17 Maryny dzm.
31	P	Ignacego L.	18 Emila

„NASZA KSIĘGARNIA“
prowadzi dział podręczników szkolnych,
dział książek dla nauczyciela,
nowości z literatury pięknej, beletrystyki itp.

S I E R P I E Ń

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	W	Piotra Apost.	19 Makryny
2	Ś	N. M. P. Anielsk.	20 Eliasza pror.
3	C	Znal. rel. św. Sz.	21 Symeona, Jana
4	P	† Dominika	22 Marii Magdaleny
5	S	N. M. P. Śnieżnej	23 Trofyma m.
6	N	Przem. P.	24 Borysa
7	P	Kajetana	25 Zaś. ś. A.
8	W	Cyriaka	26 Hermolajusa m.
9	Ś	Jana M. V.	27 Pantaleona
10	C	Wawrzyńca	28 Prochora i in. ap.
11	P	† Zuzanny	29 Kalinika m.
12	S	Klary i Hil.	30 Sily i in. ap.
13	N	Hipolita i K.	31 Eudokima
14	P	Euzebiusza	1 Sierp. Piotra
15	W	Wnieb. N. M. P.	2 Szczepana m.
16	Ś	Joach. O. MP.	3 Izaaka i pror.
17	C	Jacka	4 700 z Efezu
18	P	† Heleny	5 Eusygniusza m.
19	S	Jana Cud.	6 Przem. Pańskie
20	N	Bernarda	7 Demetiusza
21	P	Joanny Fr.	8 Emila
22	W	Symforiana	9 Macieja ap.
23	Ś	Filipa i Ben.	10 Wawrzyńca m.
24	C	Bartłomieja	11 Eupla adkm.
25	P	† Ludwika	12 Focjusza i Anikity
26	S	Ireneusza	13 Maksyma w.
27	N	Prz. rel. św. Krz.	14 Micheasza pror.
28	P	Augustyna	15 Wnieb. N. M. P.
29	W	Śc. gl. św. Jana	16 Prz. Ob. P. J.
30	Ś	N. M. P. Jasn.	17 Mirona M.
31	C	Rajmunda	18 Flora i Laura m.

**Koniec wakacji! Zwróć się po informacje
o nowościach wydawniczych do
„NASZEJ KSIĘGARNI“!**

W R Z E S I E Ń

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie	
1	P	† Idziego	19	Andrzeja m.
2	S	Stefana Kr.	20	Samuela pror.
3	N	Szymona St.	21	Tadeusza ap.
4	P	Rozalii	22	Agaty
5	W	Wawrzyńca	23	Łupa m.
6	Ś	Zachariasza	24	Eutychiusza
7	C	Melchiora	25	Bartłomieja
8	P	† Nar. N. M. P.	26	Adriana i Natalii
9	S	Sergiusza	27	Pimena
10	N	Mikołaja	28	Mojżesza
11	P	Prota i Jac.	29	Ścięcie św. Jana
12	W	Imienia N. M. P.	30	Aleksandra
13	Ś	Eugenii	31	Prz. N. Dziewicy
14	C	Podw. Krz. Św.	1	Wrz. Nowy R. c.
15	P	† N. M. P. Bol.	2	Mamanta m.
16	S	Euzebii	3	Antymiusza m.
17	N	St. św. Franciszka	4	Wawryły m.
18	P	Józefa	5	Zachariasza
19	W	Januariusza	6	Cud. Arch. Mich.
20	Ś	Eustachego	7	Sozonta
21	C	Mateusza Ap.	8	Narodz. N. M. P.
22	P	† Tomasza	9	Joachima i Anny
23	S	Tekli	10	Mimodory
24	N	N. M. P. od w.	11	Teodory
25	P	Ładysława z G.	12	Awt.
26	W	Cypriana	13	Korneliusza
27	Ś	Koźmy i Damiana	14	Podw. św. Krzyża
28	C	Wacława	15	Nikity
29	P	† Michała A.	16	Eufemii
30	S	Hieronima	17	Zofii m.

„NASZA KSIĘGARNIA“

jest jedną z największych składnic podręcz-
ników szkolnych i dzieł pedagogicznych.

P A Ź D Z I E R N I K

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	N	Jana z Dukli	18 Eumeniusza
2	P	Aniołów Str.	19 Trofima
3	W	Teresy	20 Eustachego
4	Ś	Franciszka	21 Konrada ap.
5	C	Placyda	22 Foki m.
6	P	† Brunona	23 Pocz. św. J. Chrz.
7	S	N. M. P. Różańc.	24 Tekli m.
8	N	Pelagii	25 Eufrozyny
9	P	Dionizego	26 Jana B.
10	W	Franciszka	27 Kalistratesa m.
11	Ś	Placydy i Z.	28 Charytona
12	C	Maksymiliana	29 Cyriaka
13	P	† Edwarda	30 Grzegorza m.
14	S	Kaliksta	1 Paźdz. Pok. NMP.
15	N	Teresy	2 Cypriana m.
16	P	Mart. i Sat.	3 Dionizego
17	W	Małgorzaty	4 Jeroteusza m.
18	Ś	Łukasza Ew.	5 Charytyny m.
19	C	Piotra z Al.	6 Tomasza ap.
20	P	† Jana Kantego	7 Sergiusza
21	S	Urszuli	8 Pelagii
22	N	Korduli i Al.	9 Jakuba ab.
23	P	Seweryna	10 Eulam.
24	W	Rafała Ar.	11 Filipa ap.
25	Ś	Kryspina	12 Prowa i in. ap.
26	C	Ewarysta	13 Karpa m.
27	P	† Sabiny	14 Nazareusza
28	S	Szym. i Tad.	15 Eutymiusza
29	N	Jez. Chr. Kr.	16 Longina set. m.
30	P	Germ. i Ser.	17 Ozjasza
31	W	Symforiusza	18 Łukasza ew.

**Organizację biblioteki szkolnej powierz
„NASZEJ KSIĘGARNI”,
jeśli chcesz być spokojny o właściwy dobór
lektury i sumienne wykonanie zamówienia.**

L I S T O P A D

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie
1	Ś	Wszystkich św.	19 Joela pror.
2	C	Dzień Zaduszny	20 Artemiusza
3	P	† Huberta	21 Milariona
4	S	Karola Bor.	22 Awercjusza bspa
5	N	Zachariasza	23 Jakuba ap.
6	P	Leonarda	24 Arety m.
7	W	Nikandra	25 Marcjana
8	Ś	Gotfryda	26 Ś. Dymitra m.
9	C	Teodora	27 Nestora m.
10	P	† Andrzeja	28 Paraskiewiusza
11	S	Święto Niepodl .	29 Anastazji
12	N	5 Braci Pol.	30 Zenobiusza
13	P	Stanisława K.	31 Stach.
14	W	Jukunda	1 List. Kosmy i D.
15	Ś	Leopolda	2 Akindyna
16	C	Edmunda	3 Akepsyny
17	P	† Alberta	4 Joannika
18	S	Odon	5 Halaktiona m.
19	N	Elżbiety Kr.	6 Pawła bska
20	P	Feliksa Wal.	7 Łazarza
21	W	Ofiar. N. M. P.	8 Sobór Michała
22	Ś	Cecylii	9 Onisyfora m.
23	C	Klemensa	10 Erasta i in. ap.
24	P	† Jana od K.	11 Miny i Teodora
25	S	Katarzyny	12 Św. Jozafata
26	N	Piotra	13 Jana Złotoustego
27	P	Wirgiliusza	14 Filipa
28	W	Mansweta	15 Huria
29	Ś	Saturnina	16 Mateusza ap.
30	C	Andrzeja A.	17 Grzegorza bska

**Uprawiasz samokształcenie — żądaj
katalogów „NASZEJ KSIĘGARNI” —
ułatwi Ci to pracę!**

GRUDZIEŃ

D n i		Święta rzymsko-katolickie	Święta grecko-katolickie	
1	P	† Eligiusza	18	Platona i Rom.
2	S	Bibiany	19	Abdiusza pror.
3	N	Franciszka	20	Grzegorz. i Prokla
4	P	Barbary	21	Ofiarow. N. M. P.
5	W	Sabby	22	Filemona
6	Ś	Mikołaja	23	Amfilocha
7	C	Ambrożego	24	Katarzyny dzm.
8	P	Niep. P. NP.	25	Klemensa i Grz.
9	S	Walerii	26	Alipiusza
10	N	N. M. P. Loret.	27	Jakuba
11	P	Damazego	28	Szczepana
12	W	Aleksandra	29	Paramona
13	Ś	Łucji	30	Andrzeja ap.
14	C	Diosk. i Her.	1	Grudz. Nahuma
15	P	† Waleriana	2	Abakuma
16	S	Euzebiusza	3	Sofoniusza pror.
17	N	Łazarza	4	Barbary, Jana
18	P	Gracjana	5	Saby
19	W	Dariusza	6	Św. Mikoł. abpa
20	S	† Teofila	7	Ambrożego bpa
21	C	Tomasza Ap.	8	Potapiusza
22	P	† Honorata	9	Niep. Pocz. NMP.
23	S	† Wiktorii	10	Miny i Hermog.
24	N	Wig., Irm.	11	Daniela pror.
25	P	Nar. Chr. Pana	12	Spirydiona
26	W	Szczepana	13	Ewstrata, Eugen.
27	S	Jana Ap. Ew.	14	Tyrza
28	C	Młodzianków	15	Eleuteriusza
29	P	† Tomasza	16	Aggeusza
30	S	Eugeniusza	17	Daniela pr.
31	N	Sylwestra	18	Sebastiana i in. m.

Najmilszym podarkiem na gwiazdkę
jest książka z katalogu
„NASZEJ KSIĘGARNI“.

ŚWIĘTA WYZNANIA MOJŻESZOWEGO

- Styczeń.** Dn. 3 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień m-ca Szabat, dn. 17 Chamisza asar beszebat.
- Luty.** Dn. 1 i 2 Rozchodesz, czyli 1-sze dnie m-ca Adar I.
- Marzec.** Dn. 3 i 4 Rozchodesz, czyli 1-sze dnie m-ca Adar II, dn. 16 post Estery; dn. 17 Purym (ostatki), dn. 18 Szuszan Purym.
- Kwiecień.** Dn. 2 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień m-ca Nisan; dn. 16 i 17 Pesach (1-sze urocz dn. Wielkanoc.), od 18 do 21 wolne św. Wielkanoc., dn. 22 i 23 ost. dn. ur. św. Wielkanoc.
- Maj.** Dn. 1 i 2 Rozchodesz, czyli 1-sze dn. m-ca Ijar; dn. 19 Łag-beomer; dn. 31 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień m-ca Sywan.
- Czerwiec.** Dn. 5 i 6 Szawuos (uroczyste święto Zielone Świątki); dn. 29 i 30 Rozchodesz, czyli 1-sze dnie m-ca Tamuz.
- Lipiec.** Dn. 17 Szewo-osor betamuz, post. (na pam. oblężenia Jerozolimy) dn. 29 Rozchodesz, czyli 1-szy dz. m-ca Ab.
- Sierpień.** Dn. 7 Tysze-beab, post (na pom. Zburz Świątyni w Jerozolimie), dn. 27 i 28 Rozchodesz, czyli 1-sze dni m-ca Elul.
- Wrzesień.** Dn. 26 i 27 Rosz-Haszana, Nowy Rok 5699 od stworzenia świata, dn. 26 1-szy dz. m-ca Tyszry, dn. 28 post Gedalif.
- Październik.** Dn. 5 Jom-Kipur, post (Sądny dzień) dn. 10 i 11 Sukos (urocz. św. Szałasów; od 12 do 15 wolne św. Szałasów; dn. 16 Hoszana-Raba; św. palm., dn. 17 Szemini Aceres; dn. 18 Symchas-Tora, ostatnie urocz. święta Sukos, dn. 25 i 26 Rozchodesz, czyli 1-sze dnie m-ca Marcheszwan.
- Listopad.** Dn 24 Rozchodesz, czyli 1 dz. m-ca Kisleiw.
- Grudzień.** Dn. 23 Rozchodesz, czyli 1-szy dzień m-ca Tebet; od 18 do 25 Chamuka, św. Makabeuszów.

„NASZA KSIĘGARNIA”
współpracuje ze wszystkimi szkołami
na terenie Rzpłtej.

II. WIADOMOŚCI Z GEOGRAFII I STATYSTYKI ŚWIATA

Obszar części świata.

I. Azja — 41,563.000 km². II. Europa — 11,423.000 km². III. Ameryka Półn. — 24,476.000 km². IV. Afryka — 30,000.000 km². V. Ameryka Połudn. — 18,155.000 km². VI. Australia i Oceania — 9,900.000 km². VII. Łądy podbiegunowe — 14,000.000 km².

Wypada zatem ludności na 1 km²:

W Europie — 46; w Azji — 28; w Afryce — 5; w Ameryce Półn. — 7; w Ameryce Połudn. — 4; w Australii i Oceanii — 1.

Ludność części świata.

I. Azja — 1,145.000.000, II. Europa — 529.000.000. III. Ameryka Półn. — 154.000.000. IV. Afryka — 145.000.000. V. Ameryka Połudn. — 70.000.000. VI. Australia — i Oceania — 10,500.000. VII. Łądy podbiegunowe — 1,340.000.

Rasy.

Rasy ludności są następujące: I. Śródziemnomorska (w skład jej wchodzi grupy indoeuropejczyków i semitów). II. Mongolska — ludy fińskie, mongolskie oraz tybetańczycy, japończycy, eskimosi. III. Malajska. IV. Indyjska. V. Murzyńska i VI. Grupa ludów nieokreślonej rasy, jak baskowie, hotentoci itp.

Większość narodów europejskich (romanie, germanie, słowianie, celtyowie i litwini) a wśród nich i Polacy — należą do rasy śródziemnomorskiej (indoeuropejczycy-ariowie).

Do rasy białej należy około 625 milionów ludzi, do żółtej — około miliarda i do czarnej — przeszło 235 milionów; reszta ludności ziemi jest pochodzenia mieszanego.

Poznasz świat, posługując się Encyklopedią
„ŚWIAT I ŻYCIE“

Języki.

Z języków europejskich najbardziej rozpowszechniony jest angielski, którym posługuje się na całej kuli ziemskiej około 160 milionów ludzi; niemieckim 90 milionów, francuskim 48 milionów, włoskim 46 milionów, portugalskim 35 milionów, polskim 30 milionów.

Religie.

Chrześcijan (monoteistów — uznających jedyne Boga) jest 710 milionów, mahometan 230 milionów, żydów 14 milionów, braminów 240 milionów, buddystów 580 milionów. Nadto istnieje wiele innych religii.

Obszar ważniejszych państw świata.

	km ²		km ²
1. Imp. Bryt. . . .	40,000.000	16. Kolumbia . . .	1,162.000
2. Rosja	21,176.000	17. Wenezuela . . .	912.000
3. Francja	12,431.000	18. Abisynia	900.000
4. Chiny	9,800.000	19. Hiszpania	838.000
5. St. Zj. Amer. .	9,683.000	20. Turcja	763.000
6. Brazylia	8,511.000	21. Chile	750.572
7. Włochy	3,610.000	22. Japonia	681.000
8. Argentyna . . .	2,790.000	23. Afganistan . . .	650.000
9. Portugalia . . .	2,191.000	24. Sjam	518.000
10. Belgia	2,471.000	25. Niemcy	555.000
11. Holandia . . .	2,084.000	26. Szwecja	449.000
12. Meksyk	1,969.000	27. Ekwador	397.000
13. Persja	1,645.000	28. Polska	389.000
14. Peru	1,249.000	29. Norwegia	386.000
15. Boliwia	1,333.600	30. Finlandia	383.000

Pracę szkolną i samokształceniową ułatwiają

ATLAS Y ROMERA:

Powszechny atlas geograficzny. 57 tabl., opr. 40.—
 Polityczny atlas kieszonkowy . . . . opr. 8.—

Największe miasta.

1. New York z Brooklinem 10,900.000 mieszkańców.
2. Londyn 8,500.000 mieszkańców. 3. Paryż 4,900.000 mieszkańców. 4. Berlin 4,200.000 mieszkańców. 5. Chicago 3,500.000 mieszkańców. 6. Moskwa 3,600.000 mieszkańców. 7. Osaka 3,000.000 mieszkańców. 8. Tokio 2,800.000 mieszkańców. 9. Szanghaj 2,600.000 mieszkańców. 10. Filadelfia 2,350.000 mieszkańców. 11. Buenos Aires 2,200.000 mieszkańców. 12. Wiedeń 1,900.000 mieszkańców. 13. Leningrad 1,700.000 mieszkańców. 14. Detroit 1,600.000 mieszkańców. 15. Hankou 1,400.000 mieszkańców. 16. Pekin 1,300.000 mieszkańców. 17. Warszawa 1,300.000 mieszkańców. 18. Rio de Janeiro 1,250.000 mieszkańców. 19. Hamburg 1,200.000 mieszkańców. 20. Kalkute 1,200.000 mieszkańców. 21. Konstantynopol 1,200.000 mieszkańców. 22. Budapeszt 1,180.000 mieszkańców. 23. Bombaj 1,160.000 mieszkańców. 24. Glasgow 1,120.000 mieszkańców. 25. Boston 1,110.000 mieszkańców. 26. Birmingham 1,100.000 mieszkańców. 27. Liverpool 1,100.000 mieszkańców. 28. Manchester 1,090.000 mieszkańców. 29. Kanton 1,050.000 mieszkańców. 30. Melburn 1,020.000 mieszkańców.

Największe rzeki na świecie w kilometrach.

Europa: 1. Wołga 3.600, 2. Dunaj 2.860, 3. Dniepr 2.150, 4. Don 1.860, 5. Dźwina 1.780, 6. Peczora 1.580, 7. Ural 1.550, 8. Dniestr 1.371, 9. Ren 1.225, 10. Elba 1.165, 11. Wisła 1.125, 12. Dźwina 1.024, 13. Loara 1.002, 14. Tajo 910, 15. Niemen 910, 16. Odra 905, 17. Drina 840, 18. Rodan 810.

Azja: 1. Jangs-tse-kiang 5.300, 2. Irtysz 5.300, 3. Jenisej 5.200, 4. Lena 4.660, 5. Amur 4.480, 6. Hoangho 4.100, 7. Ob 3.640, 8. Indus 3.180, 9. Ganges 3.000, 10. Eufrat 2.780,

Afryka: 1. Nil 6.510, 2. Kongo 4.200, 3. Niger 4.180, 4. Zambezi 2.660, 5. Oranje 1.860, 6. Limpopo 1.600.

Ameryka: 1. Missisipi 6.730, 2. Amazonka 5.570, 3. Missouri 4.210, 4. Athabaska 4.000, 5. Lorenzo 3.820, 6. La Plata 3.700, 7. Yukon 3.280, 8. Rio Grande del Norte 2.800, 9. Colorado 2.700, Saskaczewan 2.440, 11. Orinoko 2.250, 12. Columbia 2.250.

Australia: 1. Murray 3.490.

Największe góry.

Ewerest w Himalajach (Azja) — 8.882 m. Dapsang (w Azji) — 8.620 m. Tiraszmir (Azja) — 7.750 m. Aconcagua (Ameryka) — 7.020 m. Kilimandżaro (Afryka) — 6.100 m. Ararat (Azja) — 5.156 m. Montblanc (Alpy) — 4.810 m.

Słońce.

Odległość średnia od ziemi — 149,500.000 km; średnica słońca 1,419.175 km; masa 324.439 razy większa od masy ziemi, objętość 1,310.162 razy większa od objętości ziemi; powierzchnia 11.900 razy większa od powierzchni ziemi.

Obrót słońca dookoła osi dokonywa się w ciągu 25—26 dni. Plamy na słońcu ukazują się co 11, 18 lat.

Światło słoneczne dobiega nas w ciągu 8 m. 18 s. Temperatura słońca około 6.000° C. Ciepło słoneczne jest 470.000 razy silniejsze od ciepła księżyca w pełni, 622.000.000 razy od ciepła Wenery i 5.900.000.000 od ciepła Syriusza.

Biblioteka Teatryku Kukiełek.

1. *Kownacka M.* Bajowe bajeczki i świerszczowe skrzypeczki, czyli o strasliwym smoku i dzielnym szewczyku, prześlicznej królownie i królu Gwoździku. Z ilustracjami i nutami. Opr. muz. J. Wesołowskiego . . . 1.50
2. *Krzemińska L.* Historia cała o niebieskich migdałach. Opr. muz. J. Wesołowski . . . 1.50
3. *Kownacka M.* Cztery mile za piec. Opr. muz. A. Osser. Uwagi inscenizac. H. Ładosza . . . 1.50

dalsze tomiki w przygotowaniu

Ziemia.

Promień ziemi na równiku — 6.378,3 km, na biegunie — 6.356 km. Spłaszczenie wynosi $\frac{1}{297}$. Objętość ziemi — 1,083.260.000.000 km. Powierzchnia ziemi — 510,000.800 kilometrów kwadratowych.

Długość równika — 40.070 km, długość południka — 40.003 km, długość zwrotnika — 36.778 km, długość koła polarnego — 15.996 km.

Szybkość obrotu ziemi na równiku wynosi 465 m na sekundę, na szerokości 30° — 403 m, 50° — 300 m, 60° — 234 m, 80° — 81 m.

Szybkość biegu dokoła słońca wynosi 29.763 m na sekundę.

Ludność państw europejskich.

1. Rosja Europ	136.500.000	16. Portugalia	7.100.000
2. Niemcy	74.000.000	17. Bułgaria	6.000.000
3. W. Bryt. z Irl.	47.100.000	18. Szwajcaria	4.200.000
4. Włochy	42.300.000	19. Dania	3.700.000
5. Francja	41.900.000	20. Finlandia	3.600.000
6. Polska	34.500.000	21. Irlandia	3.000.000
7. Hiszpania	24.800.000	22. Norwegia	2.900.000
8. Rumunia	19.200.000	23. Litwa	2.500.000
9. Czechosłow.	15.200.000	24. Łotwa	2.000.000
10. Jugosławia	15.000.000	25. Turcja Europ.	1.300.000
11. Węgry	8.900.000	26. Estonia	1.100.000
12. Holandia	8.500.000	27. Albania	1.100.000
13. Belgia	8.900.000	28. W. M. Gdańsk	400.000
14. Grecja	6.800.000	29. Luksemburg	300.000
15. Szwecja	6.300.000	30. Watykan	1.000

Wraz z koloniami, dominiami i mandatami ludność państw niektórych wynosi:

1. Anglia	524.000.000	7. Brazylia	32.800.000
2. St. Zj. Amer.	143.600.000	8. Hiszpania	25.800.000
3. Francja	100.000.000	9. Belgia	21.200.000
4. Japonia	99.000.000	10. Portugalia	16.000.000
5. Holandia	74.200.000	11. Dania	3.700.000
6. Włochy	50.300.000	12. Norwegia	2.900.000

Gęstość zaludnienia na 1 km².

1. Belgia	272	11. Rumunia	65
2. Holandia	248	12. Jugosławia	60
3. Anglia	193	13. Chiny z Tybetem	43
4. Japonia	182	14. Hiszpania	49
5. Włochy	136	15. Turcja	21
6. Niemcy	134	16. St. Zjedn. Amer.	16
7. Czechosłowacja	108	17. Norwegia	9
8. Węgry	96	18. Rosja	8
9. Polska	83	19. Brazylia	5
10. Francja	76	20. Argentyna	4

Przeciętny przyrost roczny ludności. w latach 1930—1937

1. Japonia	1,5%	10. Australia	0,8%
2. Polska	1,3%	11. Dania	0,7%
3. Holandia	1,1%	12. St. Zjedn. Amer.	0,6%
4. Hiszpania	1,0%	13. Belgia	0,5%
5. Indie Brytyjskie	1,0%	14. Szwecja	0,5%
6. Kanada	0,9%	15. Anglia	0,4%
7. Brazylia	0,9%	16. Szwecja	0,3%
8. Niemcy	0,8%	17. Francja	0,0%
9. Włochy	0,8%		

PIERŚCIONKI
srebra-wyroby jubilerskie

EMIL GOLDWASSER

Kraków, GRODZKA 25

Bezpłatnie wysyła bogato ilustrowane cenniki

III. RZECZPOSPOLITA POLSKA

Położenie geograficzne Polski.

Najdalsze wysunięcie granicy państwowej:

na północ $55^{\circ} 51'$ szerokości północnej (w pow. brasławskim, woj. wileńskiego);

na południe $47^{\circ} 44'$ szerokości północnej (w pow. kosowskim, woj. stanisławowskiego);

na zachód $15^{\circ} 47'$ długości wschodniej od Greenwich (w pow. międzychodzkiem, woj. poznańskiego);

na wschód $28^{\circ} 22'$ długości wschodniej od Greenwich (w pow. dziśnieńskim, woj. wileńskiego).

Rozciągłość z południa na północ wynosi $8^{\circ} 07'$, co odpowiada 903 km.

Rozciągłość z zachodu na wschód wynosi $12^{\circ} 35'$, co odpowiada 864 km, liczonym na równoleżniku 52° .

Granice Polski.

Odcinki granic	Długość granic	
	w km	w %
Morskie	140	2,5
Lądowe	5389	97,5
Ogółem	5529	100

Nowa granica polsko-czeska.

W październiku 1938 r. zostały przyłączone do Polski dwa powiaty: cieszyński i frysztacki.

W drodze bezpośredniego porozumienia wróciły również do Polski pewne obszary powiatu frydeckiego na Śląsku Cieszyńskim, czadeckiego na Słowaczynie i na Spiszu oraz Jaworzyna w Tatrach.

Ogółem powraca do Polski obszar około 1050 km².

Powiat Cieszyn (dotychczasowa część czeska) — ogólnej powierzchni 73.038 ha, 102.552 mieszkańców.

Powiat Frysztat — ogólnej powierzchni 31.689 ha, 122.030 mieszkańców.

Powierzchnia Polski.

Powierzchnia Polski w-g stanu z dn. 1.IV.38 r. 388.634 km²
 Powierzchnia Śląska Zaolziańskiego . . . . 775 km²

Ludność Polski.

Ludność Polski w dn. 1.IV 1938 r. 34.500.000
 Ludność Śląska Zaolziańskiego przyłączonego
 do Polski wynosi około 250.000

Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia (r. 1931).

Województwa	Powierzchnia w km ²	Ludność	na 1 km ²	L u d n o ś ć		Uwagi
				miejska	wiejska	
Centralne	127,000	12,339,800	97	4,198,400	8,141,400	Bez woj-ska sko-szarowan.
Wschodnie	124,400	5,551,000	45	789,000	4,762,000	
Zachodnie	58,000	5,519,100	95	1,885,000	3,633,700	
Południow.	79,200	8,505,900	107	1,915,100	6,586,800	
Polska	388,600	31,915,800	83	8,791,900	23,123,900	

Zmiany granic województw.

Z dniem 1 kwietnia 1938 r. przeprowadzona została zmiana granic województw: łódzkiego, pomorskiego, poznańskiego i warszawskiego.

Zmiany te są następujące:

Województwo łódzkie, nie zyskując nic, traci na rzecz województwa poznańskiego powiaty:

kaliski	1.481 km ²
kolski	1.220 „
koniński	2.368 „
turecki	1.248 „

Województwo łódzkie, które dotychczas obejmowało 19.034 km², ma po przeprowadzeniu zmiany granic tylko 12.717 km² obszaru.

Województwo poznańskie, zyskując wskazane powiaty z woj. łódzkiego, straciło na rzecz woj. pomorskiego powiaty:

bydgoski grodzki	75 km ²
bydgoski	1.334 „
inowrocławski grodzki	37 „
inowrocławski	994 „
szubiński	917 „
wyrzyski	1.163 „

Województwo poznańskie, którego obszar wynosił dotychczas 26.564 km², zyskało 1.797 km², obecnie więc obszar jego wynosi 28.361 km².

Województwo pomorskie, którego obszar wynosił 16.407 km², straciło tylko powiat działdowski o obszarze 842 km² na rzecz woj. warszawskiego, zyskało zaś od woj. poznańskiego wymienione wyżej powiaty o łącznym obszarze 4.520 km² oraz od woj. warszawskiego powiaty:

lipnowski	1.535 km ²
nieszawski	1.278 „
rypiński	1.214 „
włocławski	1.325 „

Ogółem zatem woj. pomorskie zyskało 9.030 km², czyli obszar jego wynosi 25.437 km².

Województwo warszawskie, tracąc na rzecz woj. pomorskiego wymienione wyżej powiaty o łącznym obszarze 5.352 km², zyskało tylko powiat działdowski (842 km²) od woj. pomorskiego, w rezultacie więc straciło ono 4.510 km², czyli obszar jego wynosi 24.958 km².

Zmianom terytorialnym wskazanych województw będą towarzyszyły, oczywiście, zmiany w liczbach ich ludności.

Województwo łódzkie, posiadające według spisu ludności z 1931 r. 2.632.000 mieszkańców, straciło na rzecz woj. poznańskiego 624.400 mieszk., co według wydzielo-nych z niego powiatów przedstawia się jak następuje:

kaliski	195.000 mieszk.
kolski	119.400 „
koniński	207.500 „
turecki	101.700 „

Województwo poznańskie zyskało z woj. łódzkiego 624.400 mieszk., straciło na rzecz woj. pomorskiego:

bydgoski grodzki	117.200	mieszk.
bydgoski	58.100	"
inowrocławski grodzki	34.400	"
inowrocławski	48.600	"
szubiński	47.800	"
wyrzyski	66.900	"

W rezultacie woj. poznańskie zyskało 251.400 mieszk.

Województwo pomorskie straciło na rzecz woj. warszawskiego 42.700 mieszk. powiatu działdowskiego, zyskało natomiast 373.000 mieszk. z wydzielonych powiatów woj. poznańskiego wraz z 456.800 mieszk. z woj. warszawskiego, czyli ogółem zyskało 787.100 mieszk.

Województwo warszawskie zyskało 42.700 mieszk. powiatu działdowskiego woj. pomorskiego, straciło 456.800 mieszk., co według poszczególnych powiatów przedstawia się jak następuje:

lipnowski	104.500	mieszk.
nieszawski	117.900	"
rypiński	86.600	"
włocławski	147.800	"

W rezultacie województwo warszawskie traci 414.100 mieszk.

Zmiana granic województw: łódzkiego, pomorskiego, poznańskiego i warszawskiego.

Województwo	Stan na 1.I.1933		Stan na 1.IV.1938	
	Obszar w km ²	Ludność	Obszar w km ²	Ludność
Łódzkie	19.034	2.632.000	12.717	2.007.600
Pomorskie	16.407	1.030.100	25.437	1.837.200
Poznańskie	26.564	2.106.500	28.361	2.357.900
Warszawskie	29.463	2.529.200	24.958	2.115.100

Ludność w-g języka ojczystego (r. 1931).

J ę z y k o j c z y s t y	w tysiącach	w odsetkach
Polski	21.993,4	68,9
Ukraiński	3.222,0	10,1
Ruski	1.219,6	3,8
Białoruski	989,9	3,1
Rosyjski	138,7	0,4
Niemiecki	741,0	2,3
Żydowski	2.734,6	8,6
Inny	878,6	2,8
Ogółem	31.915,8	100,0

Ludność w-g wyznań (r. 1931).

W y z n a n i e	w tysiącach	w odsetkach
Rzymsko-katolickie	20.670,1	64,8
Grecko-katolickie	2.336,2	10,4
Prawosławne	2.762,5	11,8
Ewangelickie	835,2	2,6
Inne chrześcijańskie	145,4	0,5
Mojżeszowe	3.113,9	9,8
Inne niechrześcijańskie	6,8	0,0
Nieokreślone	45,7	0,1
Ogółem	31.915,8	100,0

Kupując w „NASZEJ KSIĘGARNI” — zwiększamy
możliwości wydawnicze placówki publikującej prace
autorów - nauczycieli.

Ludność wielkich miast w r. 1938.

Warszawa	1,261.000	Częstochowa	136.000
Łódź	665.000	Katowice	133.000
Lwów	318.000	Sosnowiec	125.000
Poznań	269.000	Lublin	120.000
Kraków	255.000	Gdynia	114.000
Wilno	208.000	Chorzów	109.000
Bydgoszcz	137.000		

Podział ludności w-g zawodów.

z rolnictwa utrzymuje się	60,6%
z przemysłu	19,4%
z handlu	6,1%
z komunikacji	3,6%
inni (wolne zawody, urzędnicy)	10,3%

Wychodźstwo i powrót wychodźców.

W roku 1937 wyemigrowało z Polski 102.400 osób; z tego do krajów europejskich 78.600 (przeważnie do Francji, Łotwy i Niemiec), do krajów pozaeuropejskich 23.800 (przeważnie do Kanady, St. Zjedn., Ameryki Płdn. i do Palestyny).

W tym czasie powróciło do Polski 40.800 osób; w tym z krajów europejskich 39.000, z krajów pozaeuropejskich 1.800 osób.

10 największych jezior w Polsce.

	Jezioro	pow.	80,5 km ²
1.	Narocz	80,5	
2.	Snudo-Strudo	63,5	„
3.	Dryświaty	44,7	„
4.	Drywiaty	37,8	„
5.	Świteż	28,4	„
6.	Wygonowskie	26,0	„
7.	Dzisiaj	24,0	„
8.	Gopło	23,4	„
9.	Świr	22,5	„
10.	Wigry	21,3	„

Największe kanały.

1. Bydgoski od Bydgoszczy do Nakła 27 km.
  2. Augustowski od śluzy Niemnowo do śluzy Dembowo (nad rzeką Netta) 102 km.
  3. Królewski od Piny do Muchowłok 81 km.
  4. Ks. Ogińskiego od Jasiołdy do Szczary 54 km.
- Ogółem długość kanałów 264 km.

Największe góry.

Największą grupę gór stanowią Tatry. Dzielą się one na — Zachodnie z najwyższ. szczytem Bystrem 2.250 m., — Wysokie z najwyższ. szczytem Garluchem 2.663 m. i Bielskie z najwyższ. szczytem Hawraniem 2.154 m. (wszystkie obecnie po stronie Czecho-Słowacji).

Po stronie polskiej znajduje się wśród szeregu szczytów — przepiękny Giewont o wysokości 1900 m., Rysy 2503 m. i Lodowy 2603 m.

W Beskidach Zach. znajdujemy Babią Górę — 1725 m., Łysą Górę 1325 m., Lipowską Górę 1324 m. i inne. W Beskidach wsch. najwyższe szczyty, to Howerla 2058 m. i Pop Iwan 2026 m., w Pieninach Trzy Korony — 982 m. w Łysogórach (Świętokrzyskich) — Łysica 611 m.

Przeciętne zbiory z 1 ha.

	w kwintalach	
	1926	1936
1. Pszenica	10,9	12,2
2. Żyto	9,1	10,9
3. Jęczmień	10,9	11,8
4. Owies	9,8	11,7
5. Ziemniaki	89	118
6. Buraki cukrowe	201	210

Zwierzęta gospodarskie w Polsce w r. 1937.

	w tys. sztuk
1. Konie	3.890
2. Bydło rогate	10.572
3. Trzoda chlewna	7.696
4. Owce	3.188
5. Kozy	406

Rybolóstwo morskie w Polsce w r. 1937.

Liczba rybaków	1.822
Łodzi motorowych	209
Łodzi niemotorowych	744
Sieci, sztuk	32.000
Przeciętny roczny { w q	76,9
} w t. zł	2,8

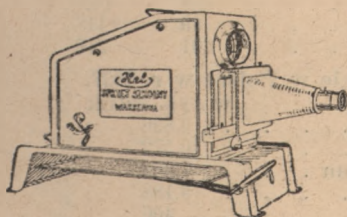
Produkcja górnicza i hutnicza w Polsce w r. 1937.

Węgiel kamienny	36.218
Ropa naftowa	501
Sól kam. i warzonka	590
Sole potasowe	521
Ruda żelazna	678
Ruda cynkowa	191
Surowiec żelaza	724
Stal	1.451
Cynk-metal	107
Ołów-metal	18

Cukrownie i produkcja cukru w Polsce w r. 1936.

1. Liczba czynnych cukrowni 61
2. Przerobiono buraków . . . . . 32,269.000 q
3. Wyprodukowano cukru:

Rafinady	270.000 q
Kryształu	4,449.000 q
Cukru żółtego	376.000 q

SPRZĘT SZKOLNY

Sp. z o. o.

WARSZAWA

ul. Światokrzyska 1/3 i 5

Własna produkcja urządzeń
szkolnych i pomocy naukowych

Uniwersalny krajowy epidiaskop

„HEL”

Ilustrowane katalogi ze wszystkich
działów wysyłamy na żądanie

Sprzedaż wyrobów Monopolów Państwowych w latach 1925 i 1937.

Wartość w milionach złotych.
r. 1925   r. 1937

1. Tytoń . . .	371	499
2. Spirytus . . .	499	665

Produkcja spirytusu w Polsce.

R. 1909/10 . . .	259.554
Polska R. 1929/30 . . .	77.782
Woj. centralne . . .	26.613
„ wschodnie . . .	3.266
„ zachodnie . . .	35.874
„ południowe . . .	15.029

Wydatki i dochody (brutto) państw. budżetu. (budżet na rok 1938/39)

Wydatki	zł 2.475.000.000
Dochody	zł 2.475.000.000

Długi państwowe.

Stan z dn. 1.I.1937 r.

Długi wewnętrzne	zł 2.130.000.000
Długi zagraniczne	zł 2.632.000.000
Ogółem	zł 4.762.000.000

Obsługa długów rocznie:

Splata odsetek	zł 127.000.000
„ kapitału	zł 56.000.000

**Spróbuj choć raz skorzystać z usług handlowych
własnej księgarni — pozostaniesz jej klientem na zawsze.**

Sprzedaż cukru w Polsce w latach 1927 i 1937.

Grupy województw	1927	1937	1927	1937
	Ogólna ilość sprzedanego cukru w tysiącach ton		Przeciętna ilość na 1 mieszkańca w kg	
Polska	31,78	381,0	10,6	11,2
Woj. centralne	143,3	188,0	12,3	12,9
„ wschodnie	26,8	37,0	5,3	6,1
„ zachodnie. . . .	66,9	86,1	15,7	17,8
„ południowe	69,8	76,0	8,6	8,4

Drogi bite w Polsce w latach 1925—1937.

Wyszczególnienie	1925/26	1637/38
	w tysiącach km	
Drogi bite	40,8	60,8

Koleje normalnotorowe w Polsce.

Rok	Długość linii w km	Tabor kolejowy		
		Parowozy	Wagony osobowe	Wagony towarowe
1923	16.583	5.030	11.710	118.471
1937	18.702	5.293	10.489	153.394

Fachowej porady w sprawie kupna książek udzieli Ci
niezwłocznie

„N A S Z A K S I E G A R N I A“

Drogi wodne w Polsce.

Dorzecza	Ogółem	Rzeki ze- glowne	Rzeki spław- ne	Kanały	Długość kanału w km
	kilometrów				
Ogółem . .	14.178	6.685	7.493	Ogółem. .	185,0
Wisła	5.283	2.780	2.508	Bydgoski. . .	24,7
Warta	814	621	193	Augustowski .	34,0
Dniestr.	944	360	584	Królewski . .	73,0
Prut	224	—	224	Ogińskiego .	53,3
Prypeć	3.561	2.044	1.517		
Niemen.	2.800	728	2.072		
Dźwina.	547	152	395		

Liczba statków.

Polska posiada ogółem 2.455 statków; zdolność przewozowa 59.600 ton; pojemność ogólna 95 BRŁ.

WŁ. MICHAŁAK I S-KA KSIĘGARNIA

Dział polski   ●   Dział zagraniczny
Dział czasopism polskich i zagranicznych

Posiada stale na składzie wielki wybór nowości ze wszystkich dziedzin wiedzy oraz wydawnictwa kartograficzne

ATLASY — GLOBUSY — MAPY

Podręczniki szkolne i dzieła wchodzące w zakres pedagogiki

Informuje i przesyła prospekty i katalogi bezpłatnie

Szkołom i nauczycielstwu udziela dogodnego kredytu

WARSZAWA 1, UL. NOWY ŚWIAT 59

TEL. 2.23-65 ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ P. K. O. 10143

Samochody w Polsce.

R o k	Ogółem pojazdy mecha- niczne	Samochody			Moto- cykle	Inne pojazdy mecha- niczne
		ogółem	osobo- we	ciężaro- we		
w t y s i ą c a c h						
1. I. 1926	17,2	14,6	11,8	2,8	2,5	0,1
1. I. 1937	38,6	29,0	23,0	6,0	9,0	0,6

Lotnictwo na liniach pasażerskich w Polsce w latach 1926—1930.

Rok	Linie		Przyloty i odloty razem				
	Liczba	Długość w km	Liczba lotów	Prze- byta droga w tys km	Liczba pasa- żerów	Ła- dunki	Pocztu
1926	9	2.582	2.883	918	6.427	169	1
1937	17	5.696	8.963	2.189	37.491	705	227

PP. Kierownikom i Nauczycielom szkół poleca:
GRAMOFONY, PŁYTY (bogaty repertuar)
WSZELKIE INSTRUMENTY MUZYCZNE
APARATY RADIOWE
TELEFUNKIEN, HORNYPFON,
PHILIPS, KOSMOS, UNION,
KORONA ORAZ BATERYJNE

po cenach i na warunkach specjalnych
najpopularniejsza w Polsce firma chrześcijańska
KAZIMIERZ RUSZKOWSKI
WARSZAWA, UL. MARSZAŁKOWSKA 117

USTRÓJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Prezydent Rzplitej.

Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej oparty jest na Konstytucji z dn. 23.IV 1935 r. W-g art. 1 Konstytucji Państwo Polskie jest „wspólnym dobrem wszystkich obywateli“.

Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej odpowiedzialny za losy Państwa. W osobie Prezydenta Rzeczypospolitej „skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa“. Organami Państwa, będącymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej są: Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy, Kontrola Państwowa.

Prezydent Rzeczypospolitej, w-g art. 12 Konstytucji, mianuje Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek mianuje ministrów, zwołuje i rozwiązuje Sejm i Senat, zarządza otwarcie, odroczenie i zamknięcie sesji Sejmu i Senatu, jest zwierzchnikiem Sił Zbrojnych, reprezentuje Państwo na zewnątrz, stanowi o wojnie i pokoju, zawiera i ratyfikuje umowy, obsadza urzędy państwowe.

Do uprawnień Prezydenta Rzeczypospolitej poza tym należy:

„a) wskazywanie jednego z kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej i zarządzanie głosowania powszechnego; b) wyznaczanie na czas wojny następcy Prezydenta Rzeczypospolitej; c) mianowanie i odwoływanie Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Prezesa Najwyższej Izby Kontroli; d) mianowanie i zwalnianie Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych; e) powoływanie sędziów Trybunału Stanu; f) powoływanie senatorów, piastujących mandat z wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej; g) mianowanie i zwalnianie szefa i urzędników Kancelarii Cywilnej; h) rozwiązywanie Sejmu i Senatu przed upływem kadencji; i) oddawanie członków Rządu pod sąd Trybunału Stanu; f) stosowanie prawa łaski“. (Art. 13).

Kandydata na Prezydenta Państwa wybiera Zgromadzenie Elektorów, złożone z „Marszałka Senatu, jako

przewodniczącego, Marszałka Sejmu, jako jego zastępcy, Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych oraz z 75 elektorów, wybranych spośród obywateli najgodniejszych w 2/3 przez Sejm i w 1/3 przez Senat". (Art. 17).

Ustępującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej służy prawo wskazania kandydata. Jeżeli ustępujący Prezydent Rzplitej z tego uprawnienia skorzysta, wyboru Prezydenta dokonują obywatele w głosowaniu powszechnym spośród dwóch kandydatów: Zgromadzenia Elektorów i ustępującego Prezydenta Rzplitej. Jeśli ustępujący Prezydent Rzplitej oświadczy, że nie zamierza skorzystać z prawa wskazania kandydata, albo w ciągu 7 dni od dokonanego przez Zgromadzenie wyboru nie wskaże innego kandydata i nie zarządzi głosowania powszechnego, kandydat Zgromadzenia Elektorów uznany będzie za obranego na Prezydenta Rzplitej.

Okres urzędowania Prezydenta Rzplitej trwa 7 lat. W czasie gdy urząd Prezydenta Rzplitej jest opróżniony funkcje Prezydenta sprawuje zastępczo Marszałek Senatu.

Naczelnik Państwa i Prezydenci Rzplitej.

Naczelnik Państwa:

Józef Piłsudski, Marszałek Polski, 14.XI 1918 — 9.XII 1922.

Prezydenci Rzplitej:

Gabriel Narutowicz, 9.XII 1922 — 16.XII 1922.

Stanisław Wojciechowski 20.XII 1922 — 14.V 1926.

Ignacy Mościcki, wybrany 1.VI 1926.

R z ą d.

Rząd, zgodnie z art. 25 Konstytucji, kieruje sprawami Państwa. Rząd składa się z Prezesa Rady Min. kierującego jego pracami oraz ustalającego ogólne zasady polityki państwowej i ministrów, którzy kierują po-

szczególными działami administracji państwowej, albo spełniają poruczone im zadania szczególne.

Prezes Rady Min. i ministrowie są odpowiedzialni politycznie przed Prezydentem Rzeczypospolitej i mogą być przez niego w każdym czasie odwołani oraz są odpowiedzialni przed Sejmem, który „w wykonaniu prawa kontroli parlamentarnej nad działalnością Rządu”, może zażądać ustąpienia Rządu, lub ministra. Niezależnie od odpowiedzialności przed Sejmem i przed Prezydentem Rzplitej, Ministrowie ponoszą odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu „za umyślne naruszenie Konstytucji lub innego aktu ustawodawczego, dokonane w związku z urzędowaniem”.

Dotychczasowe Rządy w Rzplitej.

- 1) Jan Kucharzewski — Prezydent Ministrów, od 7.XII.1917 do 27.II.1918 r.
- 2) Antoni Ponikowski — Przewodn. Rady Kier. Min., od 27.II.1918 do 4.IV.1918 r.
- 3) Jan Kanty Steczkowski — Prezydent Ministrów, od 4.IV.1918 do 5.IX.1918 r.
- 4) Józef Świeżyński — Prezydent Ministrów, od 26.X.1918 do 4.XI.1918 r.
- 5) Władysław Wróblewski — Tymcz. Kier. Rządu, 4.XI.1918—14.XI.1918 r.
- 6) Jędrzej Moraczewski — Prezydent Ministrów, 17.XI.1918 — 16.I.1919 r.
- 7) Ignacy Paderewski — Prezydent Ministrów, 16.I.1919 — 9.XII.1919 r.
- 8) Leopold Skulski — Prezydent Ministrów, 13.XII.1919 — 9.VI.1920 r.
- 9) Władysław Grabski — Prezydent Ministrów, 23.VI.1920—24.VII.1920 r.
- 10) Wincenty Witos — Prezydent Ministrów, 24.VII.1920 — 13.IX.1921 r.
- 11) Antoni Ponikowski — Prezydent Ministrów, 19.IX.1921 — 5.III.1922 r.
- 12) Antoni Ponikowski — Prezydent Ministrów, 10.III.1922—6.VI.1922 r.
- 13) Artur Sławiński—Prezydent Ministrów, 28.VI.1922—7.VII.1922 r.
- 14) Julian Ignacy Nowak — Prezydent Ministrów, 31.VII.1922—14.XII.1922 r.
- 15) Gen. Władysław Sikorski—Prezydent Ministrów, 16.XII.1922—26.V.1923 r.
- 16) Wincenty Witos — Prezes Rady Min., 28.V.1923—14.XII.1923 r.
- 17) Władysław Grabski — Prezes Rady Min., 19.XII.1923—14.XI.1925 r.

- 18) Aleksander Skrzyński — Prezes Rady Min., 20.XI.1925—
5.V.1926 r.
19) Wincenty Witos — Prezes Rady Min., 10.V.1926—15.V.1926 r.
20) Kazimierz Bartel — Prezes Rady Min., 15.V.1926—4.VI.1926 r.
21) Kazimierz Bartel — Prezes Rady Min., 8.VI.1926—24.IX.1926 r.
22) Kazimierz Bartel—Prezes Rady Min., 27.IX.1926—30.IX.1926 r.
23) Józef Piłsudski — Prezes Rady Min., 2.X.1926—27.VI.1928 r.
24) Kazimierz Bartel—Prezes Rady Min., 27.VI.1928—13.IV.1929 r.
25) Kazimierz Świtalski — Prezes Rady Min., 14.IV.1929—
7.XII.1929 r.
26) Kazimierz Bartel — Prezes Rady Min., 29.XII.1929 —
17.III.1930 r.
27) Walery Sławek—Prezes Rady Min., 29.III.1930—23.VIII.1930 r.
28) Józef Piłsudski—Prezes Rady Min., 25.VIII.1930—4.XII.1930 r.
29) Walery Sławek — Prezes Rady Min., 4.XII.1930—26.V.1931 r.
30) Aleksander Prystor — Prezes Rady Min., 27.V.1931—9.V.1933 r.
31) Janusz Jędrzejewicz—Prezes Rady Min., 10.V.1933—13.V.1934 r.
32) Leon Kozłowski — Prezes Rady Min., 15.V.1934—28.III.1935 r.
33) Walery Sławek — Prezes Rady Min., 28.III.1935—12.X.1935 r.
34) Marian Zyndram-Kościałkowski — Prezes Rady Ministrów,
13.X.1935—15.V.1936 r.
34) Felicjan Sławoj-Składkowski—Prezes Rady Min., od 15.V.1936.

Skład obecnego Rządu.

Obecny Rząd sprawuje władzę od 15.V 1936 r. Skład Rządu:

Prezes Rady Ministrów — *Gen. dyw. dr Sławoj-Składkowski*.
Minister Spraw Wewnętrznych — *Gen. dyw. dr Sławoj-Składkowski*.
Minister Spraw Zagranicznych — *Józef Beck*.
Minister Spraw Wojskowych — *Gen. dyw. Tadeusz Zbigniew Kasprzycki*.
Minister Skarbu — *Inż. Eugeniusz Kwiatkowski*.
Minister Sprawiedliwości — *Witold Grabowski*.
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publ. — *Prof. dr Wojciech Świętosławski*.
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych — *Juliusz Poniatowski*.
Minister Przemysłu i Handlu — *Antoni Roman*.
Minister Komunikacji — *Pułk. dypl. Juliusz Utych*.
Minister Opieki Społecznej — *Marian Zyndram Kościałkowski*.
Minister Pocht i Telegrafów — *Inż. Emil Kaliński*.

Sejm i Senat.

Władzę ustawodawczą sprawuje Sejm, który składa się z posłów wybranych w głosowaniu powszechnym, tajnym, równym i bezpośrednim na okres lat 5-u.

Sejm sprawuje funkcje ustawodawcze i kontrolę nad działalnością Rządu; nadto do Sejmu należy ustalanie

budżetu i nakładanie ciężarów na obywateli. Kontrola Sejmu nad działalnością Rządu wyraża się w prawie:

a) żądania ustąpienia Rządu lub ministra; b) pociągania wespół z Senatem Prezesa Rady Ministrów lub ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej; c) interpelowania Rządu (tj. zgłaszania zapytań); d) zatwierdzania corocznie zamknięć rachunków państwowych i udzielania Rządowi absolutorium; e) udziału w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

Prawo wybierania posłów do Sejmu : ma prawo każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24 oraz korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich. Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, jeżeli ukończył lat 30.

Liczbę posłów i podział na okręgi wyborcze określa ordynacja wyborcza.

Drugą Izbą Ustawodawczą jest Senat, który rozpatruje budżet i projekty ustaw, uchwalone przez Sejm, oraz uczestniczy w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

Senat składa się z senatorów, powołanych w 1/3 przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a w 2/3 w drodze wyborów.

Sposób wyborów oraz liczbę senatorów określa ordynacja wyborcza.

W-g ordynacji wyborczej Sejm składa się z 204 posłów. Senat z 96 senatorów.

W dn. 6 listopada 1938 r. odbyły się wybory do Sejmu, a w dn. 13 listopada 1938 r. wybory do Senatu.

Siły Zbrojne Rzplitej Polskiej.

Władzą zwierzchnią Sił Zbrojnych jest Prezydent Rzplitej Polskiej, który sprawuje ją w czasie pokoju przez

a) Gen. Inspektora Sił Zbrojnych,

b) Min. Spraw Wojskowych.

Zwierzchnik Sił Zbrojnych — Prezydent Rzplitej, Prof. dr Ignacy Mościcki.

Generalny Inspektor Sił Zbrojnych — Marszałek Polski Edward Śmigły-Rydz.

Wymiar Sprawiedliwości.

Wymiar sprawiedliwości pozostawiony jest sądom, które strzegą ładu prawnego w Państwie i kształtują poczucie prawne społeczeństwa. Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu niezawisli. Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej.

Sąd Najwyższy rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Apelacyjnych oraz orzeka w sprawach przekazanych mu przez ustawy.

Pierwszy Prezes S. N. — Supiński Leon, Siedziba Sądu Najw. — Warszawa, pl. Krasińskich nr 5.

Sąd Apelacyjny rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Okręgowych, oraz orzeka w sprawach przekazanych mu przez ustawy.

Sądy Apelacyjne:

Warszawa, pl. Krasińskich 3.

Katowice, pl. Wolności 10.

Kraków, ul. Grodzka 32.

Lublin, ul. Krak. Przedmieście.

Lwów, ul. Batorego 1.

Poznań, ul. Pocztowa 32.

Wilno, ul. Mickiewicza 36.

Sąd Okręgowy rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Grodzkich oraz sprawy powierzone mu przez ustawy.

Sąd Grodzki rozpoznaje sprawy powierzone mu przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczególne.

Sądy Specjalne:

a) **Sądy Pracy** — powołane do rozstrzygania spraw spornych cywilnych wynikłych ze stosunku pracy zawodowej pomiędzy pracodawcami a pracownikami.

b) **Sądy dla nieletnich** — rozpoznają sprawy nieletnich do lat 17 włącznie.

c) **Najwyższy Trybunał Administracyjny** — Warszawa, ul. Miodowa 24. Pierwszy Prezes — dr Bronisław Hełczyński. N. T. A. orzeka o legalności ostatecznych orzeczeń wydanych w toku postępowania administracyjnego przez władze administracji rządowej i samorządowej.

Kontrola Państwowa.

Kontrolę państwową sprawuje Najwyższa Izba Kontroli. N. I. K. bada działalność finansowo-gospodarczą Państwa oraz związków publiczno-prawnych i przedstawia Sejmowi corocznie wnioski o absolutorium dla Rządu.

Prezes N. I. K. — Dr Jakub Krzemiński. Siedziba N. I. K. — Warszawa, ul. Al. Szucha 23.

Najwyższe władze państwowe Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej — Kanc. cywilna. Zamek, tel. 5-82-93.

Sejm i Senat Rzplitej — Wiejska 4-6-8, telef. 5-51-20.

Prezydium Rady Ministrów — Pałac Namiestnikowski, Krak. Przedmieście 46/48, tel. 5-55-00.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych — Wierzbowa 1, tel. 555-60.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych — Nowy Świat 69, tel. 662-59.

Ministerstwo Skarbu — Rymarska 3/5, tel. 12-12-27.

Ministerstwo Spr. Wojskow. — 6 Sierpnia 1-3-5, tel. 8-04-20 i 8-04-40.

Ministerstwo Sprawiedliwości — Długa 7, tel. 12-18-67.

Ministerstwo Wyzn. Religijnych i Ośw. Publicznego — Al. Szucha 25, tel. 8-02-20.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych — Senatorska 15, tel. 639-01.

Ministerstwo Komunikacji — Chałubińskiego 4, tel. 5-52-00.

Ministerstwo Poczty i Telegrafów — Warecka 16, tel. 5-55-20.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu — Elektoralna 2, tel. 5-47-20.

Ministerstwo Opieki Społecznej — Długa 38/40, tel. 5-61-60.

Najwyższa Izba Kontroli Państwa — Al. Szucha 23, tel. 5-55-73.

Ważniejsze Urzędy i Instytucje Państwa.

(Podległe Ministerstwu Spraw Wewnętrznych).

Główna Komenda Policji Państwowej — Nowy Świat 67, tel. 6-79-26.

Główny Urząd Statystyczny — Al. Jerozolimskie 32, tel. 6-68-89.

Państwowy Zakład Higieny — Chocimska 24, tel. 8-08-02.

(Podległe Ministerstwu Skarbu).

Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń — Krak. Przedm. 60, tel. 5-10-17.

Komenda Straży Granicznej — Żulińskiego 10, tel. 5-66-89.
 Dyr. Cel — Inflancka 6, tel. 5-52-66.
 Generalna Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego — Nowy Świat 4, tel. 9-25-41.
 Generalna Dyrekcja Loterii Państwowej — Nalewki 2, tel. 11-45-00.
 Dyrekcja Państwowego Monopolu Spirytusowego — Leszno 2, tel. 11-34-28.
 Mennica Państwowa — Markowska 18, tel. 10-15-93.
 Urząd Długów Państwowych — Rymarska 3, tel. 11-31-88.
 Urząd Opłat Stemplowych — Sienna 16, tel. 2-19-55.
 Biuro Sprzedaży Soli — Królewska 35, tel. 2-46-89.
 Rada Spółdzielcza — Rymarska 3/5, tel. 12-12-46.

(Podległe Minist. Sprawiedliwości).

Prokuratoria Generalna Rzplitej — Kopernika 36—40, tel. 5-56-89.
 Redakcja Dziennika Ustaw — Długa 50, tel. 11-83-42.

(Podległe Minist. Przemysłu i Handlu).

Urząd Patentowy Rzplitej Polskiej — Elektoralna 2, tel. 5-80-16.
 Państwowy Instytut Geologiczny — Rakowiecka 4, tel. 8-14-45.
 Główny Urząd Miar — Elektoralna 2, tel. 5-47-87.
 Państwowy Instytut Eksportowy — Elektoralna 2, tel. 2-17-72.
 Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen — Elektoralna 2, tel. 6-38-21.
 Warszawski Urząd Probierczy — Złota 22, tel. 6-88-99.

(Podległe Min. Rolnictwa i Reform Rolnych).

Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych — Wawelska 54, tel. 8-51-50.

(Podległe Ministerstwu Komunikacji).

Państwowy Instytut Meteorologiczny — Nowy Świat 72, tel. 6-65-01.

(Podległe Min. Opieki Społecznej).

Główny Inspektorat Pracy — Długa 38/40, tel. 12-19-64.
 Pol. Tow. Handlu Kompensacyjnego — Moniuszki 10, tel. 5-62-90.

Banki Publiczne.

Bank Polski — Bielańska 10, tel. 6-83-81 i 6-37-37.
 Bank Gospodarstwa Krajowego — Nowy Świat 11—13, tel. 8-02-60.
 Państwowy Bank Rolny — Nowogrodzka 50.
 Poczłowa Kasa Oszczędnosci — Jasna 9.

STRUKTURA ADMINISTRACYJNA PAŃSTWA.

Administracja państwowa (art. 72) jest służbą publiczną. Administracje państwowa sprawuje:

- a) administracja rządowa,
b) samorząd terytorialny,
c) samorząd gospodarczy.

Rzplita Polska została podzielona dla celów administracji ogólnej na województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie.

Administracja Rządowa.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa, ul.
Nowy Świat 69.

Minister Spraw Wewn.: Gen. dyw. dr Sławoj-Składkowski.

WOJEWODOWIE:

Komisarz Rządu na m. st. Warszawie: *Jaroszewicz Władysław.*

Wojewoda białostocki: Ostaszewski Henryk.

„ kielecki: *Dr Dziadosz Władysław.*

krakowski: *Dr Tymiński Józef.*

Inbelski: *de Tramecourt Jerzy.*

Iwowski: *Bityk Alfred.*

Łódzki: Józefski Henryk.

nowogródzki: *Sokołowski Adam*.

poleski: *Biernacki Wacław*.

pomorski: Raczkiewicz Władysław.

poznański: Maruszcowski Artur.

stanisławowski: *Paśkowski Stefan*.

ślaski: *Dr Grażuński Michał*.

tarnopolski: *Malicki Tomasz.*

.. warszawski: *Paciorkowski Jerzu*.

wileński: *Bociński Ludwik*

wołyński: Hauke-Nowak Aleksander.

Urzędy Wojewódzkie.

M. st. Warszawa. Komisariat Rządu — Senatorska 16, tel. 5-90-11.

Województwo białostockie. Białystok — Kilińskiego 1. Powiatów 13: augustowski, Białystok miasto, białostocki, bielski, grodzieński, łomżyński, ostrołęcki, ostrowski, sokólski, suwalski, szczuczynski, wolkowski, wysoko-mazowiecki.

Województwo kieleckie. Kielce — Plac P. Marii. Powiatów 20: bedziński, częstochowa m., częstochowski, ilżecki, jędrzejowski, kielecki, konecki, kozienicki, miechowski, olkuski, opatowski, opoczyński, pińczowski, Radom m., radomski, Sosnowiec m., sandomierski, stopnicki, włoszczowski, zawierciański.

Województwo krakowskie. Kraków — Basztowa 22. Powiatów 18: bialski, bocheński, brzeski, chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, jasielski, Kraków m., krakowski, limanowski, mielecki, myslenicki, nowosądecki, nowotarski, ropezycki, tarnowski, wadowicki, żywiecki.

Województwo lubelskie. Lublin — Niecała 14. Powiatów 19: bialski, biłgorajski, chełmski, garwoliński, hrubieszowski, janowski, krasnostawski, lubartowski, Lublin m., lubelski, łukowski, puławski, radzyński, siedlecki, sokołowski, tomaszowski, węgrowski, włodawski, zamojski.

Województwo lwowskie. Lwów — Czarnieckiego 18. Powiatów 27: bóbrecki, brzozowski, dobromilski, drohobycki, gródecki, jarosławski, jaworowski, kolbuszowski, krośniński, leski, lubaczowski, Lwów m., lwowski, łańcucki, mościcki, niżański, przemyski, przeworski, rawski, rudecki, rzeszowski, samborski, sanocki, sokalski, tarnobrzezski, turczański, żółkiewski.

Województwo łódzkie. Łódź — Ogrodowa 17. Powiatów 9: brzeziński, łaski, łęczycki, Łódź m., łódzki, piotrkowski, radomszczański, sieradzki, wieluński.

Województwo nowogródzkie. Nowogródek. Powiatów 8: baranowski, lidzki, nieświeski, nowogródzki, słonimski, stołpecki, szczuczynski, wołyński.

Województwo poleskie. Brześć n. Bugiem — Jagiellońska 6. Powiatów 9: brzeski, drohicki, kobryński, kosowski, koszyrski, łuniński, piński, prużański, stoliński.

Województwo pomorskie. Toruń — Wały 2. Powiatów 28: brodnicki, chełmiński, chojnicki, Grudziądz m., grudziądzki, Gdynia m., kartuski, kościerski, lubawski, morski, sępoliński, starogardzki, świecki, tczewski, Toruń m., toruński, tucholski, wąbrzeski, lipnowski, nieszawski, rypiński, włocławski, wyrzyski, szubiński, inowrocławski, grodzki, inowrocławski, bydgoski grodzki, bydgoski.

Województwo poznańskie. Poznań — Gołębia 1. Powiatów 29: chodzieski, czarnkowski, Gniezno m., gnieźnieński, gostyński, jarociński, kępiński, kościański, krotoszyński, leszczyński, międzychodzki, mogileński, nowotomyski, obornicki, ostrowski, Poznań m., poznański, rawicki, szamotulski, śremski, średzki, wągrowiecki, wolsztyński, wrzesiński, zniński, kaliski, kołski, koniński, turecki.

Województwo stanisławowskie. Stanisławów — Karpińskiego 7. Powiatów 12: doliński, horodeński, kałuski, kołomyjski, kosowski, nadwórniański, rohatyński, stanisławowski, stryjski, śniatyński, tłumacki, żydaczowski.

Województwo śląskie. Katowice — Wojewódzka 45. Powiatów 11: Bielsko b., bielski, Chorzów m., cieszyński, Katowice m., katowicki, lubliniecki, pszczyński, rybnicki, świętochłowicki, tarnogórski.

Województwo tarnopolskie. Tarnopol — 29 listopada 4. Powiatów 17: borszczowski, brodzki, brzeżański, buczacki, czortkowski, kamionecki, kopyczyniecki, podhajecki, przemyślański, radziechowski, skałacki, tarnopolski, trembowelski, zaleszczycki, zbaraski, zborowski, zloczowski.

Województwo warszawskie. Warszawa — Al. Ujazdowskie 5. Powiatów 20: błoński, ciechanowski, działdowski, gostyniński, grójecki, kutnoski, łowicki, makowski, miński, mławski, plocki, płoński, przasnyski, pułtowski, radzyński, rawski, sierpski, skierniewicki, sochaczewski, warszawski.

Województwo wileńskie. Wilno — Marii Magdaleny 2. Powiatów 9: bractawski, dziśnieński, mołodecki, oszmiański, postawski, święciański, wilejski, Wilno m., wileńsko-trocki.

Województwo wołyńskie. Łuck — Jagiellońska 72. Powiatów 11: dubieński, horochowski, kostopolski, kowelski, krzemieniecki, lubomelski, łucki, rówieński, sarnieński, włodzimierski, zdołbunowski.

Samorząd terytorialny.

Stosownie do podziału Państwa na obszary administracyjne (art. 75 Konstytucji) powołuje się do urzeczywistnienia zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych samorząd wojewódzki, powiatowy i gminny.

Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje Rząd.

Związki samorządowe znajdują się w trakcie odnawiania swoich organów ustrojowych. Ciała ustawodawcze na nadzwyczajnej sesji letniej, uchwaliły ustawy o wyborze: a) radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych, b) radnych miejskich.

Wybory do samorządów odbędą się w latach 1938—1939. Chcąc zapoznać zainteresowanych z nowymi ustawami samorządowymi, podajemy najważniejsze ich postanowienia.

U s t a w a

z dnia 16 sierpnia 1938 r. o wyborze radnych miejskich.
(Wyjątki).

Wybory radnych miejskich (art. 1) oparte są na zasadzie głosowania powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego na nazwiska kandydatów, uprzednio należycie zgłoszonych.

Liczba radnych.

Liczba radnych wynosi w miastach (art. 3):

- 1) do 5.000 mieszkańców — dwunastu;
- 2) ponad 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu;
- 3) ponad 10.000 do 25.000 mieszkańców — dwudziestu czterech;
- 4) ponad 25.000 do 40.000 mieszkańców — trzydziestu dwóch;
- 5) ponad 40.000 do 60.000 mieszkańców — czterdziestu;
- 6) ponad 60.000 do 120.000 mieszkańców — czterdziestu ośmiu;
- 7) ponad 120.000 do 180.000 mieszkańców — pięćdziesięciu sześciu;
- 8) ponad 180.000 do 400.000 mieszkańców — siedemdziesięciu dwóch;
- 9) ponad 400.000 mieszkańców — osiemdziesięciu czterech;
- 10) w m. st. Warszawie — stu.

Prawo wybierania.

Prawo wybierania do rady miejskiej służy każdemu obywatelowi polskiemu bez różnicy pici, który ma prawo wybierania do Sejmu i przynajmniej od roku (od przedednia zarządzenia wyborów) wsteczk mieszka na obszarze miasta.

Warunek jednorocznego zamieszkania nie dotyczy właścicieli lub posiadaczy nieruchomości na obszarze miasta, pracowników umysłowych i fizycznych państwowych i publiczno-prawnych instytucji, obywateli honorowych miasta oraz żołnierzy służby stałej.

Prawo wybieralności.

Prawo wybieralności służy każdemu obywatelowi, mającemu prawo wybierania, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 30 i włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Okręgi wyborcze i obwody głosowania.

Miasto dzieli się na okręgi wyborcze, a okręgi na obwody głosowania liczące najwyżej 3.000 mieszkańców. Miasto liczące 5.000 mieszkańców może stanowić jeden okręg wyborczy. W mieście, podzielonym na okręgi wyborcze, na jeden okręg nie może przypadać więcej niż 8 mandatów. Władza zarządzająca wybory dokonywa podziału na okręgi oraz ustala dla każdego okręgu ilość mandatów.

Wybory zarządza w miastach niewydzielonych z powiatowego związku samorządowego starosta powiatowy, w miastach wydzielonych wojewoda, a w m. st. Warszawie — Minister Spraw Wewnętrznych.

Komisje wyborcze.

Do przeprowadzenia wyborów w miastach, podzielonych na okręgi wyborcze i obwody głosowania, powołuje się: główną, okręgową i obwodową komisję wyborczą.

W miastach, stanowiących jeden okręg wyborczy, czynności okręgowych komisji wyborczych spełnia główna komisja wyborcza, w miastach zaś, stanowiących jeden okręg wyborczy i jeden obwód głosowania, czynności głównej, okręgowych i obwodowych komisji wyborczych spełnia jedna komisja wyborcza; w okręgach, stanowiących jeden obwód głosowania, czynności okręgowej i obwodowej komisji wyborczych spełnia jedna komisja wyborcza.

Główna, okręgowa i obwodowa komisje wyborcze składają się z przewodniczącego i 4 członków. Przewodniczącego oraz 1 członka więcej niż 8 mandatów. Władza zarządzająca wybory dokonywa pozostałych członków wybiera magistrat. W m. st. Warszawie przewodniczącego głównej komisji wyborczej powołuje Minister Spraw Wewnętrznych, przewodniczących zaś okręgowych i obwodowych komisji wyborczych oraz po 1 członku każdej komisji wyborczej powołuje Komisarz Rządu na m. st. Warszawę.

Przewodniczącym lub członkiem komisji wyborczej może być tylko wyborca, władający językiem polskim w słowie i piśmie.

W miastach, stanowiących siedzibę sądów powszechnych, przewodniczącego głównej komisji wyborczej powołuje się w miarę możliwości spośród sędziów

Wyborca, zgłoszony na kandydata lub wpisany na listę kandydatów, traci z chwilą podpisania oświadczenia o wyrażeniu zgody na zgłoszenie jego kandydatury prawo piastowania godności przewodniczącego lub członka komisji wyborczej.

Od przyjęcia godności członków komisji wyborczych nikt nie może się uchylać bez usprawiedliwionych przyczyn.

Godność przewodniczącego i członków komisji wyborczej jest honorowa.

Do ważności uchwał komisji wyborczych niezbędna jest obecność przewodniczącego i co najmniej 2 członków. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego. Jeden z członków komisji sporządza protokół obrad. Protokoły podpisują przewodniczący oraz członkowie komisji, obecni na posiedzeniu.

Spis wyborców.

Spisy wyborców, oddzielne dla każdego obwodu głosowania, sporządza w 2 egzemplarzach położony gminy.

Ogłoszenie o czynnościach wyborczych.

Po zarządzeniu wyborów Główna komisja wyborcza ogłasza plakatami:

- 1) podział miasta na okręgi wyborcze i obwody głosowania;
- 2) skład głównej, okręgowych i obwodowych komisji wyborczych;
- 3) lokale i godziny urzędowania głównej i okręgowych komisji;
- 4) dni, godziny i miejsce wyłożenia spisu wyborców i wnoszenia reklamacji;
- 5) liczbę radnych jaka ma być wybrana w każdym okręgu wyborczym;
- 6) dni, godziny i miejsce zgłaszania kandydatów lub list kandydatów;
- 7) liczbę wyborców uprawnionych do zgłoszenia kandydatów lub list kandydatów dla każdego okręgu wyborczego.

Wyłożenie spisów i wnoszenie reklamacji.

Spisy wyborców wyłożone być powinny w lokalu okręgowej komisji nieprzerwanie przez dni 5 w godzinach od 10 do 12 i od 17 do 21.

Podczas wyłożenia spisów każdy obywatel, mający prawo wybierania, może je przeglądać, robić z nich wyciągi oraz wnosić reklamacje

Reklamacje można wnosić z powodu:

- 1) pominienia w spisie uprawnionego do głosowania;
- 2) wciągnięcia do spisu osoby nie uprawnionej do głosowania.

Reklamacje będą wnoszone na piśmie lub ustnie do protokołu z wskazaniem przyczyn.

Komisja okręgowa załatwia reklamacje niezwłocznie; w razie potrzeby komisja może zażądać przedłożenia, a także uzupełnienia dowodów.

Komisja okręgowa po załatwieniu reklamacji z powodu pominięcia w spisie uprawnionego do głosowania:

- 1) uzupełni spis wyborców, bądź
- 2) zawiadomi osobę, pominiętą w spisie, że reklamacja nie zostanie uwzględniona.

Okręgowa komisja wyborcza poczyni w spisach wyborców zmiany, dokonane wskutek reklamacyj; z tą chwilą spisy wyborców będą uznane za ostatecznie ustalone i odtąd żadnych zmian czynić w nich nie wolno.

Do głosowania będą uprawnione tylko osoby, wpisane do ustalonego ostatecznie spisu wyborców.

Ostatecznie ustalony spis wyborców będzie wyłożony do publicznego przeglądu w lokalu okręgowej komisji wyborczej przez 2 dni.

Zgłaszanie kandydatów i list kandydatów.

Wyborcy mają prawo zgłaszania w godzinach urzędowania do głównej komisji wyborczej:

- 1) kandydatów w okręgach o 1 i 2 mandatach;
- 2) list kandydatów w okręgach o 3 i więcej mandatach.

Kandydaci powinni posiadać prawo wybieralności w którymkolwiek okręgu wyborczym.

Kandydować można tylko w jednym okręgu.

W okręgach o 3 i więcej mandatach kandydować można tylko z jednej listy. Jeżeli tego samego kandydata zamieszczono na kilku listach, uznaje się go za prawidłowo zgłoszonego na tej liście, do której dołączone jest jego zgoda z datą najpóźniejszą.

Zgłoszenie kandydatów lub lista kandydatów powinny zawierać numer okręgu wyborczego, imię, nazwisko, wiek, zawód i dokładny adres zamieszkania każdego kandydata. Nazwiska kandydatów opatruje się kolejno numerami. Do zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów należy dołączyć oświadczenie każdego kandydata, opatrzone datą i własnoręcznym podpisem, że zgadza się na zgłoszenie jego kandydatury w danym okręgu wyborczym i że posiada prawo wybieralności.

Zgłoszenie kandydatów lub lista kandydatów powinna zawierać liczbę nazwisk kandydatów, odpowiadającą podwójnej ilości mandatów, przypadającej na dany okręg wyborczy.

Każde zgłoszenie i każda lista kandydatów powinna być podpisana własnoręcznie co najmniej przez 25—50—75, a w miastach: Krakowie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu, m. st. Warszawie i Wilnie przez 100 wyborców, wpisanych do spisu wyborców okręgu.

Każdy wyborca może podpisać tylko jedno zgłoszenie lub jedną listę, podając miejsce swego zamieszkania. Zgłoszenie lub listę może podpisać również i ten wyborca, który został wpisany do spisu wyborców dopiero w drodze reklamacji. W razie podpisania 2 lub więcej zgłoszeń bądź list ważny jest tylko podpis na zgłoszeniu lub liście najwcześniejszej złożony. Śmierć wyborcy lub utrata przezeń prawa wybierania nie powoduje nieważności uprzednio złożonego podpisu.

Po podpisaniu zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów nie można wpisywać nowych kandydatów pod rygorem nieważności wpisanej kandydatury.

Cofnięcie przez wyborcę podpisu nie ma żadnego skutku prawnego.

Wnoszący zgłoszenie lub listę mogą wyznaczyć spośród siebie pełnomocnika, upoważnionego do porozumiewania się z komisją wyborczą. W razie niewyznaczenia pełnomocnika za pełnomocnika uważa się wyborcę, podpisanego na pierwszym miejscu zgłoszenia lub listy kandydata na zastępcę radnego.

Przewodniczący głównej komisji wyborczej wyda na żądanie pełnomocnika pisemne poświadczenie wniesienia zgłoszenia lub listy i złożenia oświadczenia kandydatów.

Lista kandydatów otrzymuje numer porządkowy w kolejności jej zgłoszenia. Numeracja list odbywa się dla każdego okręgu wyborczego oddzielnie.

Ustalenie zgłoszeń kandydatów i list kandydatów.

Główna komisja wyborcza bada, czy zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

Przewodniczący może wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika listy wyborcę, który podpisał zgłoszenie lub listę i zbadać własnoręczność jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stawił się na wezwanie w odpowiednio wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 3 dni.

W przypadku uzasadnionej wątpliwości przewodniczący głównej komisji wyborczej celem stwierdzenia, czy kandydat włada językiem polskim w słowie i piśmie, może go wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika, wyznaczając mu odpowiedni termin, nie krótszy niż 3 dni. Główna komisja wyborcza może skreślić kandydata, który nie zjawi się na wezwanie w tym terminie.

Wystarczającym dowodem władania językiem polskim w słowie i piśmie jest stwierdzenie uczęszczania co najmniej przez 3 lata do szkoły powszechnej bądź innej równorzędnej lub wyższej, jeżeli język polski był wykładowy, albo nauka tego języka była obowiązkowa. W braku takiego dowodu sprawdzianem jest napisanie w obecności przewodniczącego głównej komisji wyborczej parę zdań po polsku, przyczem, ani charakter pisma, ani błędy gramatyczne i ortograficzne nie mogą wpływać na ocenę władania językiem.

W przypadku stwierdzenia braku lub wad, mogących spowodować nieważność zgłoszenia lub listy, bądź nieważność poszczególnych kandydatów, główna komisja wyborcza wzywa pełnomocnika do usunięcia tych braków lub wad, przyczem może zwrócić zgłoszenie lub listę, a obowiązana jest wymienić, jakie braki lub wady zawiera.

Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez główną komisję wyborczą braków i wad główna komisja wyborcza stwierdza nieważność zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów w całości bądź nieważność tych kandydatur, co do których stwierdziła braki i wady.

O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie kandydatur i termin głosowania.

Na kilka dni (3—5—7) przed dniem głosowania główna komisja wyborcza ogłosi plakatami w okręgach o 3 lub więcej mandatach listy kandydatów, a w okręgach o 1 i 2 mandatach kandydatury, uznane za ważne — z podaniem nazwiska i imienia kandydatów, ich wieku, zawodu i adresu zamieszkania, dzień i czas trwania głosowania, lokale, w których odbędzie się głosowanie.

Głosowania odbywa się w niedzielę lub dzień świąteczny jednego dnia we wszystkich okręgach wyborczych, najpóźniej 34—45 — a w miastach, liczących ponad 60.000 mieszkańców — nie wcześniej niż 60 i nie później niż 78 dnia po zarządzeniu wyborów.

Głosowanie.

Głosowanie odbędzie się w lokalach obwodowych komisji wyborczych i trwać będzie bez przerwy od godziny 9-ej do 21; głosowanie może być jednak zamknięte wcześniej, jeżeli wszyscy wyborcy oddali swe głosy.

Od chwili rozpoczęcia głosowania aż do ustalenia jego wyniku w lokalu wyborczym będą obecni bez przerwy przewodniczący i co najmniej 2 członkowie komisji.

Podczas sprawdzania urny wyborczej (art. 35 i 39), aktu głosowania i ustalania jego wyniku w lokalu wyborczym mogą być obecni mężowie zaufania lub ich zastępcy, zgłoszeni przez pełnomocników po 1 dla każdej komisji. Mąż zaufania (zastępca) powinien mieć prawo wybierania w danym mieście i okazać przewodniczącemu komisji wyborczej imienne pismo delegacyjne, wydane przez pełnomocnika i potwierdzone przez przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej.

W dniu głosowania nie wolno:

1) wygłaszać przemówień, rozdawać ulotek ani też w inny sposób agitować tak wewnątrz jak na zewnątrz lokalu wyborczego w promieniu 100 m;

2) wchodzić do lokalu wyborczego osobom, nie biorącym udziału w głosowaniu lub czynnościach wyborczych.

Przed rozpoczęciem głosowania komisja wyborcza zbada, czy urna jest próżna, po czym urnę zamknie.

Od tej chwili aż do ukończenia głosowania urny otwierać nie wolno.

Wyborca głosuje osobiście.

Głosowanie odbywa się przez oddanie karty do głosowania.

Karty do głosowania nie mogą być koloru oczywiście innego niż białe. Treść karty do głosowania może być odbita mechanicznie bądź pisana ręcznie w lokalu wyborczym lub poza nim.

W lokalu wyborczym będą urządzane osłony, zabezpieczające tajność głosowania.

Kartę do głosowania wkłada wyborca do koperty, otrzymanej od komisji wyborczej, po czym kopertę oddaje przewodniczącemu, który wrzuca ją do urny.

Wszystkie koperty są sporządzane z papieru nieprzezroczystego o jednakowej barwie, posiadają jednakowy format i są ostemplowane pieczęcią Zarządu Miejskiego; prócz pieczęci koperty nie mogą być oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Przewodniczący oraz członkowie komisji mogą przed oddaniem przez wyborcę głosu zażądać ustalenia jego tożsamości.

Wyborca, nie posiadający dokumentów, uznanych przez komisję za wystarczające, może się powołać na świadectwo 2 wiarygodnych osób znanych komisji.

Głosowania przerywać nie wolno.

Komisja wyborcza może odroczyć głosowanie jedynie z powodu wydarzeń siły wyższej i nie dłużej niż do dnia następnego.

W przypadku odroczenia głosowania komisja wyborcza opiekuje akty i urnę wyborczą i odda na przechowanie przewodniczącemu pod jego osobistą odpowiedzialnością.

Przed ponownym podjęciem głosowania komisja zbada, czy pieczęcie nie zostały naruszone.

Przewodniczący zarządzi o godz. 21 zamknięcie lokalu wyborczego.

Odtąd głosować mogą ci tylko wyborcy, którzy przybyli do lokalu przed godz. 21.

W okręgach o 1 i 2 mandatach wyborca może głosować tylko na 1 ze zgłoszonych w danym okręgu kandydatów na radnego oraz tylko na jednego kandydata na zastępcę radnego. Kandydaci zgłoszeni na radnych są jednocześnie kandydatami na zastępców radnych.

Na karcie do głosowania wyborca wpisuje: u góry pod tytułem „na radnego” nazwisko kandydata na radnego, — u dołu pod tytułem „na zastępcę radnego” nazwisko kandydata na zastępcę radnego.

Obok nazwiska niezbędne jest podanie imienia tylko wówczas jeżeli zgłoszono w okręgu 2 lub więcej kandydatów tego samego nazwiska. W przypadku zgłoszenia 2 lub więcej kandydatów tego samego nazwiska i imienia, należy podać również wiek i adres kandydata.

W razie nieoznaczenia na karcie na którego kandydata wyborca głosuje jako na radnego, na którego zaś jako na zastępcę radnego, komisja wyborcza uzna kandydata wpisanego na początku karty, jako kandydata na radnego, następnego zaś w kolejności wpisania jako kandydata na zastępcę radnego.

W okręgach o 3 lub więcej mandatach wyborca rozporządza tylu głosami, ilu radnych wybiera się w okręgu wyborczym, może jednak oddać swe głosy na mniejszą ilość kandydatów na radnych rezygnując z pozostałych w ten sposób rozporządzalnych swych głosów.

Wyborca może głosować na nazwiska kandydatów danego okręgu wyborczego ogłoszonych plakatami komisji wyborczej, bez względu na to, na jakich listach nazwiska te są umieszczone. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko 1 głos.

Karta do głosowania powinna zawierać nazwiska kandydatów, na których wyborca oddaje głos.

Nieważne karty do głosowania.

Nieważność karty do głosowania stwierdza komisja wyborcza, przed którą odbyło się głosowanie.

Nieważne są karty do głosowania:

- 1) włożone do koperty urzędownie nieostemplowanej lub wrzucone do urny bez kopert;
- 2) koloru oczywiście innego niż biały;

3) niewypełnione lub zupełnie nieczytelne.

Z kilku znalezionych w kopercie prawidłowo wypełnionych i o jednakowej treści kart do głosowania komisja wyborcza uzna za ważną tylko 1 kartę.

Jeżeli zaś w kopercie znaleziono 2 lub więcej kart różnej treści, łącznie zaś suma nazwisk kandydatów przekracza rozporządzalną przez wyborcę ilość głosów, komisja wyborcza wszystkie znajdujące się w kopercie karty uzna za nieważne.

Umieszczenie na karcie do głosowania nazwisk kandydatów w ilości, przekraczającej liczbę agłosów, jaką wyborca rozporządza, nie powoduje nieważności karty. Nadliczbowe nazwiska kandydatów, umieszczone na końcu komisja wyborcza skreśla.

Umieszczenie na karcie do głosowania poza nazwiskami kandydatów również nazwisk osób, których nie zgłoszono ważnie, nie powoduje unieważnienia karty do głosowania, nazwiska jednak tych osób komisja wyborcza skreśla. Jeżeli karta zawiera 2 lub więcej razy nazwisko tego samego kandydata, komisja uwzględnia to nazwisko tylko raz 1.

Błędy i niedokładności pisowni nie powodują nieważności głosów jeżeli nie ma wątpliwości co do tożsamości kandydata.

Ustalenie wyniku głosowania.

Obliczenia oddanych głosów dokonywują te same komisje wyborcze, przed którymi odbywa się głosowanie. Obliczenie jest dokonywane zaraz po zakończeniu głosowania.

Każdy z obecnych podczas ustalania wyniku głosowania może zgłosić uwagi do protokołu.

Jeżeli głosowanie odbyło się przed obwodową komisją wyborczą, komisja ta prześle niezwłocznie protokółarne zestawienie wyniku głosowania wraz z aktami wyborczymi okręgowej komisji wyborczej.

Okręgowa komisja wyborcza po zestawieniu wyników głosowania w okręgu wyborczym ustala, którzy kandydaci zostali wybrani na radnych miejskich.

W okręgach o 1 mandacie za wybranego uznaje się tego kandydata, który otrzymał największą ilość głosów, co najmniej 1/4 wszystkich ważnych głosów.

W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

W okręgach o 2 mandatach za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największe ilości głosów, co najmniej po 1/8 wszystkich ważnych głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

Jeżeli w sposób przewidziany w ustępach poprzedzających, nie wszystkie mandaty w okręgu zostały obsadzone, wówczas wyboru radnego albo radnych, których mandaty nie zostały obsadzone, dokonywa się w głosowaniu ściślejszym, przy czym skreśla się kandydatury, które w pierwszym głosowaniu otrzymały najmniejsze ilości głosów, w ten sposób, ażeby ilość pozostałych kandydatur nie była większa od podwójnej liczby mandatów, pozostałych do obsadzenia.

W okręgach o 3 lub więcej mandatach okręgowa komisja wyborcza dokonywa podziału mandatów między listy kandydatów w spo-

sób następujący: ogólną ilość ważnych głosów, oddanych w danym okręgu wyborczym na kandydatów każdej listy, dzieli się kolejno przez 1, 2, 3 itd. aż do chwili, gdy w ten sposób da się uszeregować tyle kolejno największych liczb (ilorazów), ile jest mandatów w okręgu do podziału. Poszczególnej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów, ile liczb (ilorazów) przypada na nią spośród ustalonego w powyższy sposób ich szeregu. O przyznanie mandatów jednej z 2 lub więcej list, wykazujących jednakowe ilorazy końcowe, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

O pierwszeństwie i kolejności wyboru poszczególnych kandydatów na radnych miejskich z danej listy w danym okręgu wyborczym rozstrzyga kolejna względna większość głosów ważnych, oddanych w tym okręgu na kandydatów tej listy. W razie oddania jednakowej ilości głosów na 2 lub więcej kandydatów, o pierwszeństwie do uzyskania mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

Jeżeli lista w wyniku obliczenia głosów na podstawie przepisów art. 47 ust. (1) nie otrzymała ani jednego mandatu, a ilość głosów oddanych na któregośkolwiek kandydata takiej listy, przekracza połowę wspólnego ilorazu, wyborczego dla całego okręgu, wówczas kandydat taki otrzymuje mandat radnego, przypadający innej liście, lecz nie obsadzony w myśl przepisów art. 47. Jeżeli jednak wszystkie mandaty w myśl przepisów art. 47 zostaną obsadzone, w takim razie kandydat, który z listy nie uprawnionej do żadnego mandatu skupił powyżej określoną ilość głosów, otrzymuje mandat zamiast kandydata, uzyskującego z innej listy mniejszą ilość głosów i przy tym najmniejszą spośród kandydatów innych list, którzy mają prawo do mandatu w ostatniej kolejności, według przepisów art. 47 ust. (2). W przypadku gdy 2 lub więcej list albo 2 lub więcej kandydatów z innych list odpowiadałoby jednakowym warunkom, uzasadniającym utratę mandatu, wówczas traci mandat lista albo kandydat z listy, która otrzymała najmniejszą ilość głosów, a przy równej ilości głosów, otrzymanej przez 2 lub więcej list, o utracie mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego. Wspólny iloraz wyborczy dla całego okręgu uzyskuje się przez podzielenie ogólnej sumy ważnych głosów, oddanych na kandydatów wszystkich list, przez liczbę przypadających na okręg mandatów.

W okręgach o 3 lub więcej mandatach na zastępców radnych w poszczególnych okręgach będą uznani ci kandydaci z listy w ilości uzyskanych przez kandydatów tej listy mandatów radnych, którzy otrzymali z kolei po kandydatach, wybranych na radnych, największą ilość głosów.

Jeżeli liczba kandydatów, na których głosowano z danej listy, nie wyczerpie pełnej ilości przypadającej na tę listę mandatów zastępców radnych, wówczas pozostałe mandaty zastępców radnych przypadają innym kandydatom tej listy, w kolejności umieszczenia ich nazwisk na liście.

Wybory bez głosowania.

Jeżeli w okręgu o 1 lub 2 mandatach zostanie dokonane tylko jedno zgłoszenie kandydatów, głosowanie nie odbędzie się; w takim wypadku za wybranych na radnych uznaje się kandydatów, umiesz-

zonych na początku zgłoszenia, w kolejności w nim ustalonej, a to w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów w okręgu, na zastępców radnych zaś — pozostałych kandydatów.

Jeżeli w okręgu o 3 lub więcej mandatach zostanie zgłoszona tylko jedna lista kandydatów, głosowanie nie odbędzie się, a za wybranych na radnych uznaje się kandydatów, umieszczonych na początku listy w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów w okręgu, na zastępców radnych zaś — kandydatów w tej samej ilości w dalszej kolejności umieszczania ich nazwisk na liście.

Protokół wyborczy.

Okręgowa komisja wyborcza sprawdza protokoły i dokonywa obliczenia wyników głosowania. Po ustaleniu wyniku wyborów okręgowa komisja wyborcza sporządzi protokół wyborczy.

Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie po ustaleniu wyniku wyborów prześle głównej komisji wyborczej protokół wyborczy wraz z aktami.

Nie później niż 10 dnia po dniu ostatecznego głosowania główna komisja wyborcza ogłasza wyniki wyborów.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów.

Wybory są nieważne jeżeli:

1) zostanie stwierdzone, że dopuszczono się przy wyborach przestępstw przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych, a popełnione przestępstwa mogły wpłynąć na wynik wyborów;

2) wybory zostały przeprowadzone niezgodnie z przepisami ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

O unieważnieniu wyborów w całości lub części orzeka władza zarządzająca wybory z urzędu, bądź wskutek protestu.

Protest przeciwko wyborom z żądaniem unieważnienia ich w całości albo też wyboru poszczególnego radnego ma prawo wnieść w ciągu 7 dni po ogłoszeniu ostatecznego wyniku wyborów przez główną komisję wyborczą co najmniej taka liczba wyborców danego okręgu wyborczego, jaka była uprawniona do zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów.

Protesty przeciwko wyborom wnosi się na piśmie do głównej komisji wyborczej, która w terminie 7 dni prześle je z odpowiednimi wyjaśnieniami i aktami wyborczymi władzy, powołanej do rozstrzygnięcia protestu.

O unieważnieniu wyborów z urzędu bądź wskutek protestu, starosta powiatowy orzeka przy współudziale wydziału powiatowego z głosem stanowczym, a wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

Decyzje, rozstrzygające protesty, są ostateczne w administracyjnym toku instancyj.

W razie unieważnienia wyboru poszczególnych radnych wstępują w ich miejsce kolejno zastępcy.

W razie unieważnienia wyborów w danym okręgu wyborczym, władza zarządzająca wybory zarządzi w ciągu 14 dni nowe wybory w tym okręgu.

Wybory uzupełniające.

Jeżeli w ciągu kadencji liczby zastępców radnych w okręgach zostaną wyczerpane, a liczba radnych w mieście zmniejszy się nie więcej niż o 25%, władza zarządzająca wybory może zarządzić wybory uzupełniające w tychże okręgach. Władza jest obowiązana to uczynić, jeżeli liczba radnych zmniejszy się więcej niż o 25%, rada zaś nie będzie rozwiązana.

U s t a w a (481) **z dnia 16 sierpnia 1938 r.**

o wyborze radnych gromadzkich, gminnych i powiatów.
(Ważniejsze artykuły).

Wybory radnych gromadzkich.

Wybory radnych gromadzkich odbywają się na zasadzie głosowania powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego na nazwiska kandydatów, uprzednio należycie zgłoszonych.

Liczba radnych gromadzkich.

Liczba radnych wynosi w gromadach:

- 1) do 500 mieszkańców — dwunastu,
- 2) ponad 500 — 1.000 mieszkańców — szesnastu,
- 3) ponad 1.000 — 1.500 mieszkańców — dwudziestu,
- 4) ponad 1.500 — 2.000 mieszkańców — dwudziestu czterech,
- 5) ponad 2.000 mieszkańców — trzydziestu.

Liczbę mieszkańców ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

Prawo wybierania i wybieralności.

Prawo wybierania służy każdemu obywatelowi polskiemu bez różnicy płci, który ma prawo wybierania do Sejmu i przynajmniej od roku, licząc wstecz od przedednia zarządzenia wyborów, mieszka na obszarze gromady.

Prawo wybieralności służy każdemu obywatelowi, mającemu prawo wybierania, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 27.

Okręgi wyborcze.

Gromada może stanowić jeden lub kilka okręgów wyborczych.

Każdy okręg wyborczy powinien tworzyć jedną ciągłą całość terytorialną. Podziału na okręgi wyborcze dokonuje starosta powiatowy przed zarządzeniem wyborów, ustalając dla każdego okręgu ilość mandatów w zależności od liczby mieszkańców.

Liczbę mieszkańców w okręgu ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

W gromadzie, podzielonej na okręgi wyborcze, na jeden okręg nie może przypadać mniej niż 2 mandaty.

Zarządzenie wyborów.

Wybory zarządza starosta powiatowy, ustalając dzień zarządzenia wyborów i dzień głosowania.

Dzień głosowania nie może przypadać na okres pilnych robót polnych oraz na czas uroczystych świąt.

Nadzór nad czynnościami wyborczymi sprawuje władza zarządzająca wybory.

Komisje wyborcze.

Do przeprowadzenia wyborów w gromadach, podzielonych na okręgi wyborcze powołuje się gromadzką i okręgową komisję wyborczą.

W gromadach, stanowiących jeden okręg wyborczy, czynności okręgowych komisji wyborczych spełnia gromadzka komisja wyborcza.

Każda komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 2-ech członków.

Przewodniczący i członkowie komisji wyborczych powinni być powołani nie później, niż 7 dnia po zarządzeniu wyborów.

Przewodniczącego powołuje starosta powiatowy spośród mieszkańców danej gminy wiejskiej.

Członków komisji wybiera kolegium zarządu gminnego spośród mieszkańców gromady, posiadających prawo wybierania.

Wyborca, zgłoszony jako kandydat na radnego, z chwilą wyrażenia zgody na zgłoszenie jego kandydatury, traci prawo piastowania godności przewodniczącego lub członka komisji wyborczej w tej samej gromadzie.

Nikt nie może się uchylić od przyjęcia godności członka komisji bez usprawiedliwionych przyczyn.

Godność przewodniczącego i członków komisji wyborczych jest honorowa.

Mogą oni jedynie otrzymać zwrot kosztów przejazdu, jeżeli nie posiadają własnych środków przejazdu, przy czym wysokość tych kosztów nie może przekraczać norm, ustalonych w danej miejscowości dla podwócl.

Jednocześnie z przewodniczącymi i członkami komisji wyborczych będą powołani w tym samym trybie i liczbie ich zastępcy.

Zastępcom służy prawo obecności na posiedzeniach właściwych komisji; w głosowaniu zastępcy biorą udział tylko w razie nieobecności osób, które zastępują.

Do ważności uchwał komisji wyborczej jest niezbędna obecność przewodniczącego i 2 członków. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

Jeden z członków komisji sporządza protokół obrad; protokoły podpisują przewodniczący oraz członkowie komisji, obecni na posiedzeniu.

Spisy wyborców.

Najpóźniej 14 dnia po zarządzeniu wyborów, wójt sporządzi w 2 egzemplarzach spis wyborców gromady, a w razie podziału obszaru gromady na okręgi wyborcze — spisy wyborców dla każdego okręgu.

Najpóźniej 15 dnia po zarządzeniu wyborów wójt doręczy podpisane przez siebie spisy wyborców przewodniczącemu gromadzkiej komisji wyborczej.

Ogłoszenie o czynnościach wyborczych.

Nie później niż 18 dnia przed dniem głosowania wójt ogłosi na obszarze gromady — w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie na przeciąg co najmniej 3 dni przed mieszkaniami sołtysa, a w większych gromadach ponadto w kilku innych widocznych miejscach — obwieszczenia o zarządzeniu wyborów.

Wyłożenie spisów wyborców i wnoszenie reklamacyj.

Spisy wyborców będą wyłożone w lokalu gromadzkiej komisji wyborczej, nazajutrz po dniu ogłoszenia przez wójta obwieszczenia o zarządzeniu wyborów nieprzerwanie przez 3 dni, a w tym czasie najmniej przez 5 godzin dziennie.

Podczas wyłożenia spisów każdy obywatel może przeglądać je, robić z nich wyciągi, a osoby, mające prawo wybierania, mogą wnosić reklamacje do gromadzkiej komisji wyborczych.

Ostatecznie ustalone spisy wyborców będą wyłożone do publicznego przeglądu w lokalu gromadzkiej komisji wyborczej przez 5 godzin dziennie w ciągu okresu, przeznaczonego do zgłaszania kandydatów.

Zgłaszanie kandydatów.

Począwszy od następnego dnia po okresie, przeznaczonym do wyłożenia spisów, wyborcy w ciągu dalszych 3 dni mają prawo zgłaszania do gromadzkiej komisji wyborczej kandydatów na radnych, którzy są jednocześnie kandydatami na zastępców radnych.

Kandydaci na radnych powinni posiadać prawo wybieralności w którymkolwiek okręgu wyborczym gromady.

Można kandydować tylko w jednym okręgu.

Zgłoszenie kandydatów powinno zawierać imię i nazwisko, imiona rodziców, wiek i miejsce zamieszkania każdego kandydata. Komisja wyborcza przyjmując zgłoszenie kandydatów, zaprotokółuje dzień, godzinę i liczbę porządkową zgłoszenia, po czym nazwiska kandydatów opatrzy kolejno numerami. Każdy kandydat powinien oświadczyć, iż zgadza się na zgłoszenie jego kandydatury i że posiada prawo wybieralności. Uczynić to może bądź w pisemnej deklaracji, opatrzonej datą i własnoręcznym podpisem, którą dołącza się do zgłoszenia, bądź przez oświadczenie ustne do protokołu komisji wyborczej.

Liczba nazwisk kandydatów na jednym zgłoszeniu powinna odpowiadać podwójnej ilości mandatów, przypadającej na dany okręg wyborczy.

Każde zgłoszenie powinno być podpisane własnoręcznie lub zgłoszone osobiście do protokołu komisji wyborczej przez co najmniej 10 wyborców, wpisanych do spisu wyborców okręgu, bez uwzględnienia zmian, spowodowanych reklamacjami.

Każdy wyborca może wziąć udział w jednym tylko zgłoszeniu.

Ustalenie kandydatów.

Gromadzka komisja wyborcza bada, czy zgłoszenia kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

Gromadzka komisja wyborcza może wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika wyborcę, który podpisał zgłoszenie i zbadać własnoręczność jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stawiał się na wezwanie w odpowiednio wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 1 dzień.

Gromadzka komisja wyborcza skreśli kandydata:

1) jeżeli brak jest jego oświadczenia, wymaganego w myśl art. 23 ust. 2;

2) wpisanego po podpisaniu zgłoszenia.

W przypadku stwierdzenia innych braków lub wad, mogących spowodować nieważność zgłoszenia bądź nieważność poszczególnych kandydatów, gromadzka komisja wyborcza wezwie pełnomocnika najpóźniej 3 dnia po ostatnim dniu, przeznaczonym do zgłaszania kandydatów, do usunięcia tych braków lub wad, przy czym może zwrócić zgłoszenie, a obowiązana jest wymienić, jakie braki lub wady zawiera.

Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez gromadzką komisję wyborczą braków i wad najpóźniej następnego dnia po otrzymaniu wezwania, komisja wyborcza stwierdzi nieważność zgłoszenia w całości, bądź nieważność tych kandydatów, co do których komisja stwierdziła braki i wady.

O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie kandydatur i termin głosowania.

Najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania przewodniczący gromadzkiej komisji wyborczej ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie obwieszczenia przed mieszkaniem sołtysa, a w większych gromadach ponadto w kilku innych widocznych miejscach:

1) kandydatury, uznane za ważne dla każdego okręgu wyborczego oddzielnie, z podaniem imienia i nazwiska, wieku i miejsca zamieszkania każdego kandydata; kandydatury zamieszcza się w ogłoszeniu w kolejności alfabetycznej nazwisk; podpisów osób zgłaszających nie umieszcza się.

2) dzień i czas trwania głosowania.

3) lokale, w których odbędzie się głosowanie.

W razie podziału gromady na okręgi wyborcze przewodniczący gromadzkiej komisji wyborczej przesyła przed dniem głosowania wykazy ustalonych kandydatur właściwym okręgowym komisjom wyborczym.

Głosowanie.

Głosowanie odbędzie się w lokalach okręgowych komisji wyborczych i trwać będzie bez przerwy od godz. 8 do 18; głosowanie może być jednak zamknięte wcześniej, jeżeli wszyscy wyborcy oddali swe głosy.

Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do ustalenia jego wyniku w lokalu wyborczym będą obecni bez przerwy przewodniczący i 2 członkowie komisji wyborczej.

Podczas sprawdzania urny wyborczej (art. 31 i 34), aktu głosowania i ustalania jego wyniku w lokalu wyborczym mogą być obecni pełnomocnicy.

Wyborca głosuje osobiście.

Głosowanie odbywa się przez oddanie karty głosowania.

Karty do głosowania nie mogą być koloru oczywiście innego niż białe. Treść karty do głosowania może być odbita mechanicznie, bądź pisana ręcznie w lokalu wyborczym lub poza nim.

W lokalu wyborczym będą urządzone osłony, zabezpieczające tajemność głosowania.

Kartę do głosowania wkłada wyborca do koperty, otrzymanej od komisji wyborczej, poczym kopertę oddaje przewodniczącemu, który wrzuca ją do urny.

Wszystkie koperty są sporządzone z papieru nieprzezroczystego o jednakowej barwie, posiadają jednakowy format i są ostemplowane pieczęcią gminy; prócz pieczęci koperty nie mogą być oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

Wyborca może oddać głos przez wymienienie ustne do protokołu komisji wyborczej nazwisk kandydatów z zaznaczeniem, na których kandydatów głosuje jako na radnych, na których zaś jako na zastępców radnych.

Przewodniczący oraz członkowie komisji mogą przed oddaniem przez wyborcę głosu zażądać ustalenia jego tożsamości.

Wyborca, nie posiadający dokumentów, uznanych przez komisję za wystarczające może się powołać na świadectwo 2 wiarogodnych osób, znanych komisji.

O godz. 18 przewodniczący zarządzi zamknięcie lokalu wyborczego.

Przy wyborze 2, 3 i 4 radnych wyborca może głosować tylko na jednego kandydata na radnego oraz na jednego kandydata na zastępcę radnego. W okręgach o większej liczbie mandatów oraz w gromadach, nie podzielonych na okręgi wyborcze, wyborca może głosować na kandydatów na radnych w ilości, nie przekraczającej 1/4 liczby mandatów obsadzanych i na tyluż kandydatów na zastępców radnych.

Przy ustalaniu 1/4 ułamek zaokrągla się w górę do pełnej jedynki. Wyborca może oddać swe głosy na mniejszą liczbę kandydatów na radnych, rezygnując w ten sposób z pozostałych rozporządzalnych swych głosów.

Na jednej karcie do głosowania wyborca wpisuje u góry pod tytułem „na radnych“ nazwiska kandydatów na radnych, u dołu pod tytułem „na zastępców radnych“ nazwiska kandydatów na zastępców radnych.

Nieważne są karty do głosowania:

1) włożone do kopert urzędowo nie ostemplowanych lub wrzucanych do urny bez kopert,

2) koloru oczywiście innego niż biały,

3) niewypełnione lub zupełnie nieczytelne.

Błędy i niedokładności w pisowni nie powodują nieważności głosu, jeżeli nie ma wątpliwości co do tożsamości kandydata.

Ustalenie wyniku głosowania.

Zaraz po ukończeniu głosowania komisja wyborcza ustala wynik głosowania oddzielnie dla radnych i dla zastępców radnych.

Za wybranych na radnych gromadzkich uznaje się tych spośród ważnie zgłoszonych kandydatów, którzy uzyskali kolejno największe ilości ważnych głosów, nie mniejsze jednak do 1/10 liczby wszystkich osób ważnie głosujących.

W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

Jeżeli w okręgu wyborczym zostanie dokonane tylko jedno zgłoszenie kandydatów, głosowanie nie odbędzie się. W takim wypadku za wybranych na radnych uznaje się kandydatów, umieszczonych na początku zgłoszenia, w kolejności w nim ustalonej, w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów w okręgach, na zastępców zaś radnych — pozostałych kandydatów w dalszej kolejności, o czym gromadzka komisja wyborcza ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty.

Po ustaleniu wyniku wyborów komisja wyborcza sporządza protokół.

Każdy z obecnych podczas ustalania wyniku głosowania może zgłosić uwagi do protokołu.

Okręgowa komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi wynik wyborów w okręgu.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów.

Wybory są nieważne, jeżeli:

1) zostanie stwierdzone, że dopuszczono się przy wyborach przestępstw przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych, a popełnione przestępstwa mogły wpłynąć na wynik wyborów.

2) wybory zostały przeprowadzone niezgodnie z przepisami ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

O unieważnieniu wyborów w całości lub w części orzeka władza zarządzająca wyborami z urzędu, bądź wskutek protestu.

Protest przeciwko wyborom z żądaniem unieważnienia wyborów w całości albo też wyboru poszczególnych osób ma prawo wnieść w ciągu 7 dni po ogłoszeniu ostatecznego wyniku wyborów co najmniej taka liczba wyborców, jaka była uprawniona do zgłoszenia kandydatów.

Protesty wnosi się na piśmie do gromadzkiej komisji wyborczej, która w terminie 3 dni prześle je z odpowiednimi wyjaśnieniami i aktami staroście powiatowemu.

W razie unieważnienia wyboru poszczególnych radnych, wstępują w ich miejsce zastępcy kolejno według ilości otrzymanych głosów.

W razie unieważnienia wyborów w danym okręgu wyborczym starosta powiatowy w ciągu 14 dni zarządzi nowe wybory w tym okręgu.

Wybory uzupełniające.

Jeżeli w ciągu kadencji liczba zastępców radnych zostanie wyczerpana, a liczba radnych zmniejszy się nie więcej niż o 25%, starosta powiatowy może zarządzić wybory uzupełniające. Jeżeli liczba radnych zmniejszy się więcej niż o 25%, starosta powiatowy obowiązany jest zarządzić wybory uzupełniające lub po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego rozwiązać radę gromadzką.

Wybory radnych gminnych.

Liczba radnych.

Liczba radnych wynosi w gminach wiejskich:

- 1) do 5.000 mieszkańców — dwunastu,
- 2) od 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu,
- 3) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

Liczbę mieszkańców ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

Wybory radnych gminnych w gminach podzielonych na gromady.

Sposób wybierania.

Radnych w gminach nie podzielonych na okręgi wyborcze, wybiera w głosowaniu tajnym gminne kolegium wyborcze.

Radnych w gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, wybierają w głosowaniu tajnym okręgowe kolegia wyborcze.

W skład gminnego kolegium wyborczego wchodzi:

- 1) z gromad, które posiadają rady gromadzkie — radni gromadscy,
- 2) z innych gromad — delegaci w liczbie od 2—10, ustalonej przez starostę powiatowego, zależnie od liczby mieszkańców gromady,
- 3) sołtys i podsołtysi.

W skład okręgowego kolegium wyborczego wchodzi sołtysi, podsołtysi, radni gromadscy i delegaci gromad z obszarów, które położone są w granicach danego okręgu wyborczego.

Przy wyborze delegatów gromad stosuje się odpowiednie przepisy, dotyczące wyboru radnych gromadzkich.

Prawo wybieralności.

Prawo wybieralności posiada każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 30, mieszka na obszarze danej gminy i odpowiada warunkom, określonym w art. 3.

Okręgi wyborcze.

Gmina może stanowić jeden lub więcej okręgów wyborczych.

Każdy okręg wyborczy powinien tworzyć jedną ciągłą całość terytorialną.

Przy tworzeniu okręgów wyborczych obszar gromady nie może być dzielony.

W gminie podzielonej na okręgi wyborcze, na jeden okręg nie może przypadać mniej niż 3 mandaty.

Zarządzenie wyborów.

Wybory zarządza starosta powiatowy, ustalając dzień zarządzenia wyborów i dzień głosowania.

Komisje wyborcze.

Do przeprowadzenia wyborów w gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, powołuje się gminne i okręgowe komisje wyborcze.

W gminach, stanowiących jeden okręg wyborczy, czynności okręgowych komisji wyborczych spełnia gminna komisja wyborcza.

Zawiadomienie o zebraniu wyborczym.

Na podstawie zarządzenia starosty powiatowego wójt za pośrednictwem sołtysów zawiadomi na piśmie za potwierdzeniem odbioru najpóźniej na 6 dni przed dniem zebrania wyborczego wszystkich członków kolegium wyborczego o miejscu, dniu i godzinie zebrania wyborczego, podając liczbę mandatów, przypadających na daną gminę, podział na okręgi wyborcze, liczbę mandatów w każdym okręgu i nazwiska przewodniczących komisji wyborczych.

Do ważności wyborów jest niezbędna obecność więcej niż połowy wszystkich członków danego kolegium.

W razie nieprzybycia niezbędnej do przeprowadzenia wyborów liczby członków kolegium wyborczego, zebranie wyborcze odbywa się w drugim terminie wyznaczonym przez komisję, nie wcześniej niż 7 dnia po terminie pierwszego zebrania. Jeżeli w tym terminie wybory nie dojdą do skutku z powodu braku kompletu członków kolegium wyborczego, radnych gminnych w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów, przypadających na to kolegium, wybiera wydział powiatowy, o czym przewodniczący komisji wyborczej powinien uprzedzić członków kolegium wyborczego w zawiadomieniu o drugim terminie zebrania wyborczego. Radni gminni, wybrani w takim przypadku przez wydział powiatowy, piastują mandaty do czasu wejścia w ich miejsce radnych, wybranych przez właściwe kolegium wyborcze, które musi być zwołane zarządzeniem starosty powiatowego na żądanie pisemne więcej niż 1/4 członków kolegium.

Zgłaszanie list kandydatów.

Przewodniczący komisji wyborczej, po stwierdzeniu obecności niezbędnej liczby członków kolegium wyborczego, wezwie zebranych do zgłaszania list kandydatów, wyznaczając im w tym celu co najmniej jedną godzinę.

Lista kandydatów powinna zawierać liczbę nazwisk kandydatów, odpowiadającą podwójnej ilości mandatów, przypadających na dane kolegium wyborcze.

Można kandydować tylko z jednej listy.

Każda lista kandydatów powinna być podpisana własnoręcznie lub złożona osobiście do protokołu komisji wyborczej przez co najmniej:

1) 10 członków gminnego kolegium wyborczego — w gminach nie podzielonych na okręgi wyborcze,

2) 5 członków okręgowego kolegium wyborczego — w okręgach wyborczych.

Ustalenie list kandydatów.

Komisja wyborcza bada, czy listy kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom. Przewodniczący może wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika wyborcę, który podpisał listę kandydatów i zbadać własnoręczność jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stawiał się na wezwanie.

Ogłoszenie list kandydatów.

Zaraz po ustaleniu list kandydatów komisja wyborcza ogłosi na zebraniu wyborczym:

1) listy kandydatów,

2) czas trwania głosowania.

Komisja wyborcza wywiesi ogłoszenie do przejrzenia w miejscu widocznym i dostępnym dla wyborców.

Głosowanie.

Wyborca rozporządza tylu głosami, ilu radnych wybiera kolegium wyborcze, może jednak oddać swe głosy na mniejszą ilość kandydatów na radnych, rezygnując w ten sposób z pozostałych rozporządzalnych swych głosów. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko jeden głos.

Wyborca może głosować na nazwiska ważnie zgłoszonych kandydatów bez względu na to, na jakich listach nazwiska te są umieszczone.

Karta do głosowania powinna zawierać nazwiska kandydatów, na których wyborca oddaje głos (art. 65).

Ustalenie wyniku głosowania.

Po oddaniu głosów przez zebranych przewodniczący komisji wyborczej zapyta, czy wszyscy już głosowali i uprzedzi, iż głosowanie zostanie zamknięte po czym w braku zgłaszających się zamknie głosowanie.

Po zamknięciu głosowania komisja wyborcza ustali wynik wyborów.

Podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów komisja dokonywa w sposób następujący: ogólną ilość ważnych głosów, oddanych na kandydatów każdej listy, dzieli się kolejno przez 1, 2, 3 itd. aż do chwili, gdy w ten sposób da się uszeregować tyle kolejno największych liczb (ilorazów), ile mandatów jest do obsadzenia. Poszczególnej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów, ile liczb (ilorazów) przypada na nią spośród ustalonego w powyższy sposób, ich szeregu. O przyznaniu mandatu jednej z 2 lub więcej list, wykazujących jednakowe ilorazy końcowe, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

O pierwszeństwie i kolejności wyboru poszczególnych kandydatów na radnych z danej listy rozstrzyga kolejna względna większość głosów ważnych, oddanych na kandydatów tej listy. W razie oddania jednakowej ilości głosów na 2 lub więcej kandydatów, o pierwszeństwie do uzyskania mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego (art. 68).

Jeżeli lista w wyniku obliczenia głosów nie otrzymała ani jednego mandatu, a ilość głosów, oddanych na któregośkolwiek kandydata takiej listy przekracza połowę wspólnego ilorazu wyborczego dla całego okręgu, wówczas kandydat taki otrzymuje mandat radnego, przypadający innej liście, lecz nie obsadzony w myśl przepisów art. 68. Jeżeli jednak wszystkie mandaty w myśl przepisów art. 68 zostaną obsadzone, w takim razie kandydat, który z listy nieuprawnionej do żadnego mandatu skupił powyżej określoną ilość głosów, otrzymuje mandat zamiast kandydata, uzyskującego z innej listy mniejszą ilość głosów i przy tym najmniejszą spośród kandydatów innych list, którzy mają prawo do mandatu w ostatniej kolejności według przepisów art. 68 (ust. 2). W przypadku gdy 2 lub więcej list albo 2 lub więcej kandydatów z innych list odpowiadałoby jednakowym warunkom, uzasadniającym utratę mandatu, wówczas traci mandat lista albo kandydat z listy, która otrzymał najmniejszą ilość głosów, a przy równej ilości głosów, otrzymanej przez 2 lub więcej list o utracie mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego. Wspólny iloraz wyborczy dla całego okręgu uzyskuje się przez podzielenie ogólnej sumy ważnych głosów, oddanych na kandydatów wszystkich list, przez liczbę przypadających na okręg mandatów.

Na zastępców radnych będą wybrani ci kandydaci z listy w ilości uzyskanych przez kandydatów tej listy mandatów radnych, którzy otrzymali z kolei po kandydatach wybranych na radnych największą ilość głosów.

Jeżeli liczba kandydatów, na których głosowano z danej listy, nie wyczerpie pełnej ilości, przypadającej na tę listę mandatów zastępców radnych, wówczas pozostałe mandaty zastępców radnych przypadają innym kandydatom z tej listy w kolejności umieszczenia ich nazwisk na liście.

Jeżeli zgłoszona zostanie tylko jedna lista kandydatów, głosowanie nie odbędzie się.

Po ustaleniu wyniku wyborów komisja wyborcza sporządza protokół.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie przed mieszkaniem sołtysów i lokalem urzędu gminnego wynik wyborów.

Jeżeli w ciągu kadencji liczby zastępców radnych zostaną wyczerpane, a liczba radnych zmniejszy się nie więcej niż o 25%, starosta powiatowy może zarządzić wybory uzupełniające. Starosta powiatowy jest obowiązany to uczynić jeżeli liczba radnych zmniejszy się więcej niż o 25%. Przy obliczaniu 25% ułamek zaokrągla się w górę do pełnej jedynek.

Delegatami gromad, nie posiadających rad gromadzkich, do gminnych lub okręgowych kolegiów wyborczych mogą być przy wy-

borach uzupełniających ci sami delegaci, którzy byli wybrani do przeprowadzenia wyborów ogólnych.

Starosta powiatowy, zarządzając wybory uzupełniające, może zarządzić wybór nowych delegatów gromad.

W razie zarządzania wyborów nowych delegatów gromad wybór ich przeprowadza się na podstawie przepisów, według których dokonano wyboru delegatów przy wyborach ogólnych. Liczba delegatów poszczególnych gromad może być utrzymana ta, która obowiązywała przy wyborach ogólnych, może być jednak zmieniona w zależności od zmiany liczby mieszkańców, stwierdzonej na podstawie danych o ewidencji ludności.

Wybory radnych w gminach nie podzielonych na gromady.

Przepisy art. 1, 3—49 stosuje się odpowiednio przy wyborach radnych gminnych w gminach nie podzielonych na gromady.

Wybory radnych powiatowych.

Liczba radnych i sposób ich wybierania.

Radnych powiatowych wybierają w głosowaniu tajnym kolegia wyborcze, złożone z radnych i członków zarządu gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych w ilości: od każdej gminy wiejskiej, jak również od miasta; liczącego do 10.000 mieszkańców — po 2 radnych powiatowych; od miasta, liczącego powyżej 10.000 do 15.000 mieszkańców — po 3 radnych powiatowych; od miasta, liczącego ponad 15.000 do 20.000 mieszkańców — po 4 radnych powiatowych; od miasta zaś liczącego powyżej 20.000 mieszkańców — po 5 radnych powiatowych.

Do ważności wyborów jest niezbędna obecność więcej niż połowy ustawowej liczby członków danego kolegium wyborczego.

Kolegium wyborcze może obejmować wyborców z jednej gminy bądź z 2 i więcej gmin (wiejskich i miejskich).

O łączeniu wyborców z kilku gmin w jedno kolegium wyborcze rozstrzyga wojewoda.

Wyborcy jednej gminy nie mogą wchodzić w skład różnych kolegiów wyborczych.

Prawo wybieralności.

Wybrany na radnego może być każdy, kto mieszka na obszarze powiatowego związku samorządowego i w przededniu zarządzania wyborów odpowiada warunkom wybieralności na radnego gminnego lub radnego miejskiego oraz władza językiem polskim w słowie i piśmie.

Zarządzenie wyborów.

Wybory radnych zarządza wojewoda, ustalając dzień zarządzania wyborów i dzień głosowania.

Na podstawie zarządzenia wojewody starosta powiatowy co najmniej na 14 dni przed terminem zebrania wyborczego zawiadomi przełożonego lub przełożonych gmin o liczbie radnych, jaką właściwie

kolegium ma wybrać oraz o miejscu, dniu i godzinie zebrania wyborczego. Treść zawiadomienia starosty powiatowego przełożeni gmin podadza do wiadomości wszystkim wyborcom co najmniej na 7 dni przed terminem zebrania wyborczego na piśmie za potwierdzeniem odbioru.

Komisja wyborcza.

Do przeprowadzenia wyborów powołuje się komisje wyborcze dla każdego kolegium wyborczego.

Każda komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 2-ech członków.

Przewodniczącym komisji wyborczej dla kolegium wyborczego z jednej gminy jest przełożony tej gminy. Przewodniczącym komisji wyborczej dla kolegium wyborczego, obejmującego 2 lub więcej gmin, powołuje wojewoda spośród przełożonych tych samych gmin.

Członków komisji wyborczej wybiera kolegium wyborcze.

Wyborca, zgłoszony na kandydata, traci z chwilą wyrażenia zgody na zgłoszenie jego kandydatury prawo piastowania godności przewodniczącego lub członka komisji wyborczej.

Zgłaszanie kandydatów i list kandydatów.

Przewodniczący komisji wyborczej, po stwierdzeniu obecności niezbędnej liczby członków kolegium wyborczego, wezwie zebranych, wyznaczając im w tym celu co najmniej jedną godzinę, do zgłoszenia:

1) kandydatów w okręgach o 2 mandatach,

2) list kandydatów w okręgach o większej ilości mandatów.

Zgłoszenie kandydatów i lista kandydatów powinny zawierać tyle nazwisk, ile mandatów jest do obiadzenia.

Każde zgłoszenie kandydatów lub lista kandydatów powinna być podpisana własnoręcznie lub zgłoszona osobiście do protokołu komisji wyborczej:

1) przy wyborze 3 lub więcej radnych — co najmniej przez 1/6 ustawowej liczby członków kolegium wyborczego, jeżeli kolegium to obejmuje tylko jedną gminę, bądź 1/8 — jeżeli kolegium obejmuje 2 lub więcej gmin.

Przy wyborze 2 radnych — co najmniej przez 1/6 ustawowej liczby członków kolegium wyborczego.

Każdy wyborca może wziąć udział tylko w jednym zgłoszeniu pod rygorem nieważności udziału we wszystkich zgłoszeniach.

Ustalenie zgłoszeń kandydatów i list kandydatów.

Komisja wyborcza bada, czy zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

Przewodniczący może wezwać wyborcę, który podpisał zgłoszenie kandydatów lub listę kandydatów i zbadać własnoręczność jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stawiał się na wezwanie.

W przypadku uzasadnionej wątpliwości przewodniczący komisji wyborczej celem stwierdzenia, czy kandydat włada językiem polskim w słowie i piśmie może wezwać kandydata bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika, wyznaczając mu odpowiedni termin.

Komisja wyborcza może skreślić kandydata, który nie zjawi się na wezwanie.

Wystarczającym dowodem władania językiem polskim w słowie i piśmie jest stwierdzenie uczęszczania co najmniej przez 3 lata do szkoły powszechnej bądź innej równorzędnej lub wyższej, jeżeli język polski był wykładowy albo nauka tego języka była obowiązkowa. W braku takiego dowodu sprawdzianem jest napisanie w obecności przewodniczącego komisji wyborczej paru zdań po polsku, przy czym ani charakter pisma, ani błędy gramatyczne i ortograficzne nie mogą wpływać na ocenę umiejętności władania językiem.

Komisja wyborcza skreśli kandydata:

1) jeżeli brak jest jego oświadczenia, wymaganego w myśl art. 85 w związku z art. 23 ust. (2),

2) jeżeli zamieszczono go w 2 lub kilku listach kandydatów, a oświadczenia jego opatrzone są jednakową datą,

3) wpisanego po podpisaniu zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów.

W przypadku stwierdzenia innych braków lub wad, mogących spowodować nieważność zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów, bądź nieważność poszczególnych kandydatur, komisja wyborcza wezwie pełnomocnika do usunięcia tych braków, przy czym może zwrócić zgłoszenie lub listę, a obowiązana jest wymienić, jakie braki lub wady zawiera.

Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez komisję wyborczą braków i wad w ciągu jejnej godziny, komisja wyborcza stwierdzi nieważność zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów w całości bądź nieważność tych kandydatur, co do których komisja stwierdziła braki i wady.

O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie kandydatur.

Zaraz po ustaleniu kandydatur lub list kandydatów komisja wyborcza ogłosi na zebraniu wyborczym:

1) przy wyborach 3 lub więcej radnych listy kandydatów, przy wyborach 2 radnych kandydatury uznane za ważne — z podaniem imienia i nazwiska kandydatów oraz ich wieku i miejsca zamieszkania; listy kandydatów będą umieszczone w ogłoszeniu w kolejności numerów, które im nadano, a kandydaci na nich w kolejności, ustalonej na listach; podpisów osób, zgłaszających listę, nie ogłasza się; kandydatury przy wyborach 2 radnych zamieszcza się w ogłoszeniu w kolejności alfabetycznej nazwisk;

2) czas trwania głosowania.

Komisja wyborcza wywiesi ogłoszenie do przejrzania w miejscu widocznym i dostępnym dla wyborców.

Głosowanie.

Przy wyborze 2 radnych wyborca może głosować tylko na jednego z ważnie zgłoszonych kandydatów.

Na karcie do głosowania wyborca wpisuje nazwisko tego kandydata, na którego głosuje.

Przy wyborze 3 lub więcej radnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 65.

Ustalenie wyniku głosowania.

Przy wyborze 2 radnych za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największe ilości głosów, a co najmniej po 1/3 wszystkich ważnych głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Jeżeli w sposób przewidziany w ustępie poprzedzającym, nie wszystkie mandaty zostały obsadzone, wówczas wybory radnego albo radnych, których mandaty nie zostały obsadzone dokonywa się w głosowaniu ściślejszym, przy czym skreśla się kandydatury, które w pierwszym głosowaniu otrzymały najmniejsze ilości głosów w ten sposób, ażeby ilość pozostałych kandydatur nie była większa od podwójnej liczby mandatów pozostałych do obsadzenia. Głosowanie ściślejsze jest ostateczne, a za wybranego lub wybranych uważa się tego lub tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów.

Głosowanie ściślejsze zarządzi komisja wyborcza zaraz po ustaleniu wyniku pierwszego głosowania, ogłaszając ewentualnie jednocześnie imię i nazwisko kandydata, wybranego w pierwszym głosowaniu oraz imiona i nazwiska kandydatów, na których można będzie głosować w głosowaniu ściślejszym.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie przed mieszkaniem sołtysów i lokalem urzędu gminnego wynik wyborów, podając imiona, nazwiska, wiek i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

O unieważnieniu wyborów z urzędu bądź wskutek protestu orzeka wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

W razie unieważnienia wyborów wojewoda w ciągu 14 dni zarządzi nowe wybory.

Wybory uzupełniające.

Jeżeli kolegium wyborcze, obejmujące tylko jedną gminę, zostanie odnowione wskutek rozwiązania albo zakończenia kadencji rady, wówczas wszyscy radni powiatowi, wybrani przez to kolegium, tracą mandaty, a wojewoda zarządzi w ciągu 30 dni wybory uzupełniające. Radny powiatowy traci również mandat, albo podlega zawieszeniu w wykonywaniu mandatu, jeżeli utracił mandat członka organu ustrojowego gminy, wchodzącego w skład danego kolegium wyborczego, albo został w wykonywaniu tego mandatu zawieszony.

Wojewoda zarządzi w ciągu 30 dni wybory uzupełniające również w przypadku, jeżeli kolegium wyborcze nie wybierze wszystkich radnych lub wybór poszczególnych radnych zostanie unieważniony, albo jeżeli w okresie kadencji mandat radnego powiatowego wygaśnie.

Wyborów uzupełniających dokonywa właściwie kolegium wyborcze, przy czym przy wyborze jednego radnego stosuje się odpowiednio przepisy, dotyczące wyboru 2 radnych.

STAN OŚWIATY I KULTURY W POLSCE.

(W-g „Małego Rocznika Statystycznego“ i „Wiadomości Statystycznych“).

Szkoły i uczniowie.

Typy szkół	1927— —1928	1931— —1932	1933— —1934	1934— —1935	1935— —1936	1936— —1937	1937— —1938
L i c z b a s z k ó ł							
Przedszkola	1.430	1.920	1.752	1.876	1.849	1.715	1.651
Szkoły powszechne	26.483	26.932	27.270	27.757	27.988	28.337	28.722
„ ćwiczeń	124	144	122	109	96	61	—
„ specjalne	62	79	88	89	99	98	103
„ średnie ogólnokształ- cące b	794	748	783	770	755	763	77
gimnazja c	×	×	×	668	753	756	768
średnie dawn. ustr. d . . .	×	×	×	776	682	682	68
Szkoły kształcenia nauczyc.	239	231	198	187	172	42	74
„ zawod. e - zakłady . .	—	754	743	714	699	717	—
„ „ - wydziały	—	1.240	1.184	1.172	1.158	1.216	—
Ludowe szkoły rolnicze . .	129	146	141	143	145	152	—
Szkoły zawod. dokształc. .	573	733	642	637	608	611	—
„ wyższe	20	22	24	24	24	24	27
U c z n i o w i e w t y s i ą c a c h							
Przedszkola	83,9	103,7	93,7	98,2	96,4	87,4	83,1
Szkoły powszechne	3363,4	4244,7	4628,4	4655,4	4693,3	4743,0	4851,5
„ ćwiczeń	14,0	18,9	22,5	21,5	19,9	15,0	—
„ specjalne	5,8	7,2	8,3	9,2	10,6	11,0	12,3
„ średnie ogólnokształ- cące	209,2	202,8	160,8	166,1	181,1	200,6	221,2
gimnazja c	×	×	×	130,8	144,8	158,4	182,3
średnie dawn. ustr. d . . .	×	×	×	35,3	36,3	42,2	39,9
Szkoły kształcenia nauczyc.	39,2	33,3	17,9	12,0	7,3	2,9	4,8
„ zawodowe e	—	70,2	65,7	70,8	79,9	90,8	—
Ludowe szkoły rolnicze . .	4,8	4,6	4,5	5,1	5,5	5,8	—
Szkoły zawodowe dokształc.	90,4	103,9	79,8	84,1	87,4	97,6	—
„ Szkoły wyższe	41,7	49,8	49,8	48,1	47,2	48,2	48,2

a Dane dla 1936/37 i 1937/38 są częściowo nieporównywalne (ob. uwagę a pod tabl. 13 na str. 312). b Ponieważ szkoła, jako zakład, może posiadać równocześnie gimnazjum i klasy dawnego ustroju lub kl. I liceum, liczba szkół jest mniejsza od sumy składników. c—d Szkoły posiadające: c—kl. III—IV dawnego ustroju oraz kl. I—IV gimnazjum, d—kl. VII—VIII dawnego ustroju oraz kl. I liceum i kl. VIII dawnego ustroju. e Łącznie z kursami.

Uczniowie według zawodu rodziców w roku szk. 1935/36.

Zawód rodziców i ich stanowisko w zawodzie	Uczniowie w szkołach							
	powszech- nych w klasach		średnich og. kształc w klasach		zawodowych w najwyższej kla sie o poziomie			Wyt- szczyh i. rok stuc- diów
	I	VIa	Ib	VIII	niż- szym	gim- na- zjal	li- ceal- nym	
w tysiącach								
Ogółem	933,8	338,8	43,6	16,1	4,0	9,8	2,5	12,5
Właśc. i dzierżawcy rolni:								
powyżej 50 ha	1,6	1,1	0,8	0,5	0,0	0,0	0,1	0,4
15—50 ha	24,4	8,6	1,0	0,4	0,1	0,2	0,1	0,3
5—15 ha	173,8	41,4	1,6	0,6	0,1	0,4	0,1	0,5
do 5 ha	364,4	63,0	1,7	0,9	0,3	0,6	0,1	0,6
Przedsiębiorcy więksi	3,0	4,1	2,3	1,0	0,1	0,2	0,1	0,9
mniejsi	80,2	58,2	7,0	2,2	0,8	1,6	0,2	1,5
Prac. umysłowi w roln.	1,4	1,1	0,5	0,2	0,0	0,1	0,0	0,3
" " w przedsiębiorstwach	6,0	16,4	6,9	2,4	0,5	1,2	0,4	1,0
" " w służbie publ.	14,8	12,8	9,0	2,7	0,2	0,7	0,5	2,5
Robotnicy rolni	79,2	12,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Robotnicy w przedsiębiorstwach	138,8	74,5	6,2	1,5	0,6	2,5	0,2	0,5
Funkcjonariusze niżsi	33,6	12,9	3,6	0,5	0,7	0,7	0,1	0,6
Wolne zawody	1,6	2,2	1,8	1,0	0,0	0,1	0,2	0,9
Służba domowa	5,0	0,9	0,3	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
Emeryci, inwalidzi rent.	5,8	9,1	3,0	1,6	0,2	0,9	0,3	1,4
Zawód nie podany	—	20,9	0,7	0,3	0,3	0,4	0,0	—
w odsetkach								
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym								
Właśc. i dzierżawcy rolni:								
powyżej 50 ha	0,2	0,4	1,7	2,9	0,9	0,6	4,7	3,3
15—50 ha	2,6	2,7	2,1	2,6	2,8	1,7	2,7	2,2
5—15 ha	18,6	13,0	3,4	4,0	3,3	4,1	2,7	4,3
do 5 ha	39,0	19,9	3,8	5,7	8,3	6,0	4,0	5,1
Przedsiębiorcy więksi	0,3	1,3	5,0	6,2	3,7	2,3	5,8	6,9
mniejsi	8,6	18,3	15,1	14,2	20,5	17,0	10,5	12,0
Prac. umysł. w roln.	0,1	0,3	1,0	1,2	0,7	0,9	1,5	2,0
" " w przedsiębiorstwach	0,6	4,9	15,1	15,3	11,9	12,5	16,5	8,2
" " w służbie publ.	1,6	4,0	19,6	17,0	5,2	7,7	19,1	28,0
Robotnicy rolni	8,5	3,9	0,6	0,4	2,4	1,2	0,7	0,8
Robotnicy w przedsiębiorstwach	14,9	23,4	13,6	9,7	15,3	26,9	9,3	4,1
Funkcjonariusze niżsi	3,6	4,1	7,9	2,9	17,7	7,6	3,6	4,7
Wolne zawody	0,2	0,7	3,8	6,1	1,0	1,2	6,1	6,9

a Organizacja szkolnictwa powszechnego przewidywała klasy VI, jako odrębny poziom nauczania, jedynie w szkołach 3 i więcej klasowych. b Klasa I gimnazjum ogólnokształcącego nowego ustroju.

Wydatki na oświatę z budżetu Skarbu Państwa, Skarbu Śląskiego i Związków Samorządu Terytorialnego

Wydatki	1929— —1930	1930— —1931	1931— —1932	1932— —1933	1933— —1934	1934— —1935	1935— —1936	1936— —1937	1937— —1938
	w milionach złotych								
Ogółem	643,2	605,0	477,0	432,0	412,2	411,2	474,4	453,7	
zwyczajne	548,9	544,1	459,2	410,1	397,0	396,2	400,6	418,5	
nadzwyczajne	94,3	60,9	17,8	12,5	15,2	15,0	16,8	10,2	
Skarb Państwa a	460,2	437,2	355,7	329,3	316,4	317,7	319,8	329,9	
zwyczajne	416,3	426,7	352,7	325,0	312,8	316,2	318,9	327,5	
w tym szkoły: powszechne spe- cjalne i przed- szkole	248,9	261,8	217,0	192,7	171,8	179,2	182,2	190,4	
średnie ogólnokształcące	35,4	35,8	29,3	24,5	21,2	21,2	22,4	23,9	
kształcenia nau- czycieli	16,8	17,1	12,9	9,0	7,4	7,1	6,2	6,1	
zawodowe	28,0	27,7	19,9	15,9	14,1	12,9	13,6	14,2	
wyższe	37,1	33,8	29,4	27,9	24,9	23,8	24,1	24,7	
nadzwyczajne	33,9	10,5	9,0	4,3	2,6	1,5	0,9	2,4	
Skarb Śląski	44,0	50,3	75,3	74,7	74,0	72,8	75,7	78,4	
zwyczajne	29,7	41,5	64,9	64,6	64,0	62,8	65,7	68,4	
nadzwyczajne	14,3	8,8	10,4	10,1	10,0	10,0	10,0	10,0	
Samorząd terytor. d	149,0	167,5	16,0	68,6	71,8	70,7	71,9	80,4	
zwyczajne	97,9	75,9	71,6	60,5	59,2	57,2	56,0	62,6	
nadzwyczajne	56,1	91,6	14,4	8,1	12,6	13,5	15,9	17,8	

a Preliminowane. b Łącznie z wydatkami z funduszków specjalnych M. W. R. i O. P., które nie zostały podzielone na poszczególne typy szkół. c W tym na przedszkola i szkolnictwo powszechne około 17 mil. zł, na średnie ogólnokształcące około 2,3 mil. zł, na zawodowe około 1,4 mil. zł. d Bez wydatków na szkolnictwo zawodowe; wydatki na to szkolnictwo w 1929/30 wynosiły: zwyczajne około 15 mil. zł, nadzwyczajne około 5 mil. zł, w 1935/36 około 7 mil. zł i około 0,2 mil. zł. e W tym na przedszkola i szkolnictwo powszechne około 49 mil. zł, na średnie ogólnokształcące około 4 mil. zł. f Łącznie z wydatkami na kulturę i sztukę.

Mapy, obrazy, tablice, globusy wysyła na zamówienie „NASZA KSIĘGARNIA”.

Prosimy żądać katalogów!

Liczba etatów nauczycielskich ^a.

Typy szkół	Ogółem	Grupy uposażenia							
		IV	V	VI	VII	VIII	XI	X	XI
Ogółem . . .	89.122	566	344	3.492	9.701	16.401	33.844	9.425	15.349
R. 1928/29 . . .	73.407								
1937/38 . . .	83.998								
1938/39 . . .									
Szkoły powsz., specjalne i przedszkola	77.693	—	1	557	7.477	13.285	31.882	9.235	15.256
Szkoły średnie ogólnokształc. i kształcenia nauczycieli	6.474	—	42	2.388	1.284	1.646	867	159	93
Szkoły zawod. ^b	2.386	—	38	325	647	748	605	29	—
Szkoły artyst.	109	—	11	38	22	25	11	2	—
Szkoły wyższe	2.460	—	258	184	271	701	480	—	—

^a Dane obejmują etaty nauczycielskie przewidziane w preliminarzach budżetowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. ^b Łącznie z ludowymi szkołami rolniczymi. Liczba etatów obejmuje również instruktorów. ^c Profesorowie łącznie z pomocniczymi siłami naukowymi (adiunktami i asystentami).

Rozmieszczenie szkół w roku szkolnym 1936/37

Województwa	Przed- szkole	Szkoly								
		począt- kowe <i>a</i>		ogólno kształc.		kształcenia nauczycieli	za- wo- do- we <i>c</i>	lu- dowe rol- nicze	zawodowe dokształ- cające	wyższe
		ogół- tem	w tym na wsi	gim- nazja	średnie d. ustr. <i>b</i>					
Liczba szkół										
Polska	1.715	28.496	25.277	756	682	42	717	152	611	24
Centralne.	687	11.026	9.485	332	209	15	323	56	192	12
M. St. Warszawa . . .	131	383	—	100	96	6	132	—	52	10
Warszawskie	159	2.251	2.057	40	35	2	24	17	38	—
Łódzkie	153	2.031	1.652	62	60	1	48	9	43	1
Kieleckie	142	2.255	2.020	55	50	2	64	10	27	—
Lubelskie	63	2.340	2.173	42	39	3	27	14	22	1
Białostockie	39	1.766	1.583	33	29	1	28	6	10	—
Wschodnie	148	6.129	5.736	81	72	6	119	32	37	2
Wileńskie	49	1.590	1.455	31	28	4	53	8	9	2
Nowogrodzkie.	24	1.296	1.230	12	9	1	10	8	5	—
Poleskie	37	1.247	1.173	13	13	—	21	5	6	—

Szkolnictwo powszechne.

Publiczne szkoły powszechne w-g stopnia. R. szk. 1937/38

Województwa	S z k o ł y				U c z n i o w i e			
	ogółem	stopnie			ogółem	w szkołach stopnie		
		I	II	III		I	II	III
Ogółem	27.235	18.405	4.440	4.390	4.703.212	1.634.333	907.241	2.141.638
W miastach	2.163	107	30	2.026	1.195.737	8.250	5.968	1.181.519
Na wsi	25.072	18.298	4.410	2.364	3.507.475	1.646.083	901.273	960.119
M. st. Warszawa	173	—	—	173	117.901	—	—	117.901
Warszawa	871	1.163	351	357	355.812	101.988	73.254	180.570
Łódź	1.329	751	231	347	297.996	65.962	45.886	186.148
Kielce	2.217	1.224	491	502	503.480	123.820	107.750	271.910
Lublin	2.297	1.455	474	368	409.013	131.798	100.842	176.373
Białystok	1.679	1.283	218	178	255.209	123.051	44.268	87.890
Wilno	1.450	1.225	121	104	168.279	97.005	23.407	47.867
Nowogródek	1.227	1.016	129	82	159.630	92.625	28.534	38.441
Polesie	1.167	891	184	92	180.906	92.325	42.504	46.077
Wołyń	1.934	1.496	270	168	278.903	144.660	57.494	76.749
Poznań	2.380	1.730	338	312	346.038	129.561	60.604	155.873
Pomorze	2.020	1.488	265	167	303.216	110.930	47.687	144.599
Śląsk	649	129	122	398	188.982	9.200	18.074	161.618
Kraków	1.844	1.146	342	356	333.731	109.572	69.627	154.532
Lwów	2.531	1.705	442	384	417.151	162.597	90.092	164.462
Stanisławów	1.119	726	239	154	186.676	69.856	50.311	66.503
Tarnopol	1.348	977	223	148	200.289	89.263	46.907	64.119

W granicach nowego podziału administracyjnego, obowiązującego od 1.IV.1938 r.

Wykonanie obowiązku szkolnego.

Lata szkolne Wiek	1931 — — 1934	1934 — — 1935	1935 — — 1936	1936 — — 1937	1937 — — 1938
Dzieci w wieku 7 — 13 lat w tysiącach					
1933/34	4.987,7	×	×	×	×
1934/35	×	5.074,0	×	×	×
1935/36	×	×	5.143,1	×	×
1936/37	×	×	×	5.150,5	×
1937/38	×	×	×	×	5.162,0
7 lat	783,0	776,7	777,4	765,5	802,3
8 „	835,0	779,1	772,8	773,5	761,7
9 „	782,0	831,5	775,8	769,5	770,2
10 „	782,6	779,0	828,3	772,9	766,6
11 „	745,7	779,9	776,3	825,4	770,2
12 „	573,3	631,8	664,0	663,8	709,2
13 „	486,1	496,0	548,5	579,9	531,8
Uczniów na 100 dzieci					
1933/34	89,5	×	×	×	×
1934/35	×	88,7	×	×	×
1935/36	×	×	88,3	×	×
1936/37	×	×	×	88,9	×
1937/38	×	×	×	×	90,1
7 lat	85,7	84,4	85,8	88,6	88,7
8 „	93,0	92,8	92,7	95,1	90,2
9 „	93,9	93,3	93,6	93,7	96,5
10 „	91,7	92,8	92,2	92,8	93,3
11 „	91,7	90,9	89,3	89,1	90,3
12 „	84,9	86,5	85,9	85,1	85,0
13 „	75,9	73,3	73,9	73,7	74,4

Izby lekcyjne^a publicznych szkół powszechnych.

Woje- wództwa	1925/26			1936/37						
	Ogół- tem	w budynkach		Ogół- tem	w budynkach		o powierzchni pod ogł.			
		wła- snych	wyna- jętych		wła- snych	wyna- jętych	do 30 m ²	30—40 m ²	40—50 m ²	powyżej 50 m ²
Polska	54 203	31 450	22 723	7 0168	46 958	23 210	5 954	18 688	21 581	23 945
Centraln.	21 730	6 256	15 038	8. 76	14 533	14 413	2 663	10 303	9 138	6 869
Wschodn.	6 280	2 548	3 738	10 480	5 156	5 324	757	4 055	3 467	2 201
Zachodn.	10 908	10 687	11	12 567	12 286	281	206	683	2 844	8 834
Połudn.	15 188	15 189	9 636	18 145	14 958	3 192	2 325	3 647	6 132	6 041

^a Izby użytkowane przez więcej niż jedną szkołę liczone są jednokrotnie.

Koedukacja w szkołach powszechnych w roku sz. 1936/37.

Typy szkół	Liczba szkół				Uczniowie w tys. acach			
	ogół- tem	mę- skich	żeń- skich	koedu- kacyj- nych	ogół- tem	w szkołach		
						mę- skich	żeń- skich	koedu- kacyj- nych
Szkoły powszechne	28 337	489	347	27 501	4 743,0	147,6	132,1	4 463,3
publiczne . . .	26 837	219	235	26 383	4 593,0	117,5	119,6	4 355,9
w miastach . .	2 148	210	226	1 712	1 193,6	113,1	115,5	965,0
na wsi . . .	24 689	9	9	24 671	3 399,4	4,4	4,1	3 390,9
prywatne . . .	1 500	270	112	1 118	150,0	30,1	12,5	107,4
w miastach . .	929	263	107	559	115,4	29,7	12,5	73,8
na wsi . . .	571	7	5	559	34,6	0,4	10,6	33,6
Szkoły ćwiczeń .	61	9	6	46	15,0	1,9	1,0	12,1
w miastach . .	58	9	6	43	14,0	1,9	1,0	11,1
na wsi . . .	3	—	—	3	1,0	—	—	1,0
Szkoły specjalne	88	15	1	82	11,0	1,4	0,0	9,6

DYREKCJA „NASZEJ KSIĘGARNI“ Z WDZIĘCZ-
NOŚCIĄ PRZYJMUJE RZECZOWE UWAGI, DOTY-
CZĄCE DZIAŁALNOŚCI CENTRALI I ODDZIAŁÓW
PROWINCJONALNYCH.

Przeciętna liczba uczniów na jednego nauczyciela i na jedną izbę lekcyjną w publicznych szkołach powszechn. w roku szkolnym 1936/37.

Województwa	Przeciętna liczba uczn. na jednego nauczyciela			Przeciętna liczba uczn. na jedną izbę lekcyjną		
	ogółem	w miastach	na wsi	ogółem	w miastach	na wsi
Polska	61,7	56,1	63,9	65,5	67,0	64,9
Centralne	64,6	61,4	66,0	71,2	80,5	67,9
Wschodnie	68,6	56,1	71,0	71,2	70,8	71,3
Zachodnie	51,6	51,1	51,8	53,8	55,0	53,2
Południowe	59,7	50,5	63,1	61,0	55,0	63,0

Absolwenci szkół powszechnych.

Szkoly	1927— —1928	1934— —1935	1935/36				
			Polska	Województwa			
				centr.	wsch.	zach.	płd.
w tysiącach							
Ogółem	254,7	278,6	277,8	106,0	36,3	65,6	69,9
W miastach	62,6	89,7	97,6	44,2	8,9	20,7	23,8
Na wsi	192,1	188,9	180,2	61,8	27,4	44,9	46,1
Szkoly publiczne	246,7	267,1	264,7	99,8	32,9	63,9	68,1
W miastach	57,3	80,4	87,0	38,4	6,5	19,6	22,5
w tym 7-kl.	50,0	77,9	84,9	38,2	6,2	18,6	21,9
Na wsi	189,4	186,7	177,7	61,4	26,4	44,3	45,6
1 i 2 klasowe		106,6	97,3	26,5	19,9	24,4	26,5
3—5 klasowe		40,8	38,6	15,0	3,1	8,9	11,6
6 i 7 klasowe		39,3	41,8	19,9	3,4	11,0	7,5
Szkoly prywatne	8,0	11,5	13,1	6,2	3,4	1,7	1,8

Szkoly dokształcające zawod.

Rok szk. 1937/38

Kategorie szkół	Szkoly	Uczniowie		
		ogółem	chłopcy	dziewczęta
Ogółem	1930/31	763	115 242	.
	1932/33	670	86 148	73 434
	1934/35	637	84 134	66 767
	1936/37	611	97 552	78 513
	1937/38	628	110 104	89 768
Miasta		554	104 018	84 025
Wieś		74	6 086	5 743
Publiczne		578	103 005	83 662
Prywatne		50	7 099	6 106

Szkoły przysposobienia rolniczego, szkoły przysposobienia gospodyń wiejskich i ludowe szkoły rolnicze. Rok szkolny 1937/38.

Kategorie szkół	U c z n i o w i e							
	ogółem szkół	ogółem	chłopcy	dziewczęta	w s z k o ł a c h			
					państwo-wych	samo-rządu teryto-rialnego	izb tolni-czych	pry-wa-tnych
Ogółem 1930/31^a	135	5.144	3.656	1.488	958	3.098	3.098	1.088
1930/33	138	4 585	2.955	1.630	1.359	1.456	1.077	693
1932/35	143	5.112	3.360	1.752	1.454	1.745	1.287	626
1934/37	152	5.831	3.921	1.910	1.551	2.215	1.472	593
1037/38	168	6.639	4.229	2.410	2.024	2.591	1.696	828
Szkoły przysposobienia rolniczego ^b	37	1.479	1.479	—	242	1.125	—	112
Szkoły przysposobienia gospodyń wiejskich ^b . .	45	1.652	—	1.652	389	754	160	349
Ludowe szkoły rolnicze ^c .	86	3.508	2.750	758	1.393	212	1.536	367
o kursie nauki: 3 letnim	3	196	196	—	115	—	81	—
2 letnim	3	133	91	42	49	—	—	84
1½ rocznym	6	308	308	—	263	45	—	—
2 zimowym	33	1.567	1.567	—	220	63	1.241	43
1 rocznym	16	515	299	216	175	—	100	240
½ rocznym								
lub krótszym	25	789	289	500	571	104	114	—

^a Dane obejmują etaty nauczycielskie przewidziane w preliminarzach budżetowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. ^b Łącznie z ludowymi szkołami rolniczymi. Liczba etatów obejmuje również instruktorów. ^c Profesorowie łącznie z pomocniczymi siłami naukowymi (adiunktami i asystentami).

Właściciele Kierunki wykształcenia zawodowego Województwa	U c z n i o w i e								
	ogółem	chłopcy	dziew- częta	na wydziałach					na kursach
				2 i więcej letnich		rocznych			
				o poziomie					
				niższym	gimna- zjalnym	liceal- nym	I ^o)	II ^o)	
Razem 1937/38	104.218	54.848	49.375	4.946	62.383	8.397	4.857	1.090	17.545
Państwowe . .	31.752	20.831	10 921	2.402	21.219	4.489	782	375	2.485
Samorządowe . .	7 058	3.153	3.905	80	5.657	422	661	120	118
Prywatne . . .	65.408	30.859	34.549	7.464	35.507	3.486	3.414	595	14.942
Rolnictwo. . .	1.830	1.579	251	—	1.266	541	—	—	23
Przemysł i rze- miostwo . . .	47.941	27.292	20.649	9.776	26.857	2.094	802	61	8.351
Handel i admi- nistracja. . .	41.955	19.887	22 068	—	29.718	3.783	1.915	841	5.698
Komunikacja. .	5.490	5.420	70	27	3.123	784	—	—	1.556
Miernictwo i melioracje .	606	583	23	—	181	257	—	—	168
Gosp. domowe i usługi osobi- ste	5.094	82	5 012	143	512	362	2.140	188	1.749
Służba zdrowia.	1.302	—	1.302	—	726	576	—	—	—

1) Wymagany cenzus przynajmniej szkoły powszechnej.

2) „U w a g a.” Dane dla roku szkolnego 1937/38 nie obejmują, szkół i kursów, organizowanych

przy więzieniach, zakładach wychowawczo-poprawczych i koloniach penitencjarnych, podlegających zarządowi Ministerstwa Sprawiedliwości; w roku tym zakładów takich było: o kierunku rolniczym lub ogrodniczym — 14 z liczbą uczących się 696, o kierunku rzemieślniczym — 3 z liczbą uczących się 260.

**Szkolnictwo średnie.
Szkoły średnie ogólnokształcące według praw.**

Typy szkół Właściele Prawa	1936/37			1937/38		
	Licz- ba szkół	Uczniowie w tys.		Licz- ba szkół	Uczniowie w tys.	
		ogó- łem	w tym dziew- częta		ogó- łem	w tym dziew- częta
Gimnazja	756	158,4	68,8	769	181,3	78,8
państwowe	307	85,1	27,2	307	94,0	30,3
samorządowe	43	8,7	3,9	41	9,6	4,4
z prawami gimn. państw. ^a .	37	8,2	3,7	37	9,3	4,3
bez praw " "	6	0,5	0,2	4	0,3	0,1
prywatne	406	64,6	37,7	421	77,7	44,1
z prawami gimn. państw. ^a .	295	51,6	31,0	329	65,6	39,0
bez praw " "	111	13,0	6,7	92	12,1	5,1
Szkoły średn. dawn. ustroju ^b .	682	42,2	16,8	684	39,9	15,9
państwowe	287	22,8	6,2	295	22,5	6,4
samorządowe	38	2,0	0,9	33	1,7	0,7
z pełn. praw. gimn. państw.	23	1,4	0,7	19	1,2	0,6
z niepełn. praw. gim. państw.	13	0,5	0,2	14	0,5	0,1
bez praw. gimn. państw. .	2	0,1	0,0	—	—	—
prywatne	357	17,4	9,7	356	15,7	8,8
z pełn. praw. gimn. państw.	151	9,0	5,5	160	8,8	5,4
z niepełn. praw. gim. państw.	149	6,3	3,3	145	5,0	2,6
bez praw gimn. państw. .	57	2,1	0,9	51	1,9	0,8
Korpusy kadetów	2	0,9	—	2	1,0	—

^a W r. szk. 1935/36 i 1936/37 prawa pełne i niepełne. ^b Klasy VII i VIII, w r. szk. 1937/38 — I kl. liceum i VIII kl. dawnego ustroju.

Świadectwa dojrzałości szk. średnich ogólnokształcących.

Wyszczególnienie	1927 - - 1928	1933 - - 1934	1934 - - 1935	1935/36		
				Ogó- łem	mężczy- źni	kobiety
Ogółem	13.530	14.836	13.730	13.363	8.531	4.832
Szkoły państwowe .	7.275	7.678	7.354	7.076	5.281	1.795
" samorządowe . .	570	732	626	627	346	281
" prywatne . . .	4.854	5.455	4.840	4.700	2.141	2.559
Eksterni	831	971	910	960	763	197

Kształcenie nauczycieli. Szkoły kształcenia nauczycieli.

Typy szkół	1934/35		1935/36		1936/37	
	Liczba szkół	Uczniowie w tys.	Liczba szkół	Uczniowie w tys.	Liczba szkół	Uczniowie w tys.
Seminaria naucz.	156	10,2	143	5,3	13	0,6
państwowe	99	7,0	90	3,9	12	0,6
samorządowe	9	0,5	8	0,2	—	—
prywatne	48	2,7	45	1,2	1	0,0
Pedagogia	3	0,4	3	0,3	4	0,5
Seminaria ochron.	21	1,1	20	1,4	19	1,6
państwowe	8	0,7	8	0,8	8	0,9
prywatne	13	0,4	12	0,6	11	0,7
Semin. naucz. rzem.	7	0,3	6	0,3	6	0,3
państwowe	3	0,2	2	0,2	2	0,2
prywatne	4	0,1	4	0,1	4	0,1

Świadectwa ukończenia szkół kształcenia nauczycieli.

Typy szkół	1927 - - 1928	1934 - - 1935	1935/36		
			Ogółem	mężczyźni	kobiety
Seminaria nauczycielskie	6.170	4.118	4.236	1.978	2.258
w tym eksterni	415	66	169	119	50
Pedagogia	—	161	161	59	102
Seminaria ochroniarskie	204	297	315	—	315
w tym eksternistki	—	51	66	—	66
Seminaria naucz. rzemiosł	113	115	74	—	74

Kształcenie dorosłych. Kursy dokształcające dla dorosłych i młodocianych.

Lata szkolne Województwa	Kur- sy	Słuchacze						Nau- czy- ciele ^a	Go- dziny lekcyj- ne ^b
		ogół- tem	męż- czyż- ni	ko- biety	wiek — lat				
					18 i mniej	19-21	22 i więc.		
Polska c 1935/36	4.497	92.787	69.828	22.959	45.453	28.352	18.982	7.927	413.899
1936/37	7.309	140.379	116.894	23.485	64.641	52.038	23.700	12.023	574.948
Centralne	1.731	33.482	28.219	5.263	13.500	12.570	7.412	2.739	119.251
Wschodnie	2.601	48.777	45.478	3.299	16.153	26.969	5.655	3.726	201.687
Zachodnie	1.301	28.672	20.775	7.897	17.621	6.554	4.497	2.427	99.147
Południowe	1.676	29.448	22.422	7.026	17.367	5.945	6.136	3.134	154.263

^a Nauczyciele wszelkich typów szkół, zatrudnieni na kursach dokształcających. ^b W ciągu roku szkolnego. ^c Bez m. st. Warszawy.

Szkoly wyższe Wydziały, studenci i wolni słuchacze szkół wyższych.

Właściciele szkół Kierunek studiów	1928/29			1936/37		
	Liczba wydzia- łów	Studenci i wolni słucha- cze w tys.		Liczba wydzia- łów	Studenci i wolni słucha- cze w tys.	
		ogółem	w tym kobiety		ogółem	w tym kobiety
Ogółem	82	43,6	11,9	87	48,2	13,1
Szkoły państwowe	59	37,9	10,3	61	39,2	10,4
prywatne	23	5,7	1,6	26	9,0	2,7
Teologia i prawo kano- niczne	8	1,0	0,0	8	1,1	0,0
Prawo i nauki polit.	12	11,0	1,2	14	14,3	2,4
Medycyna	5	3,8	0,7	5	4,0	0,9
Farmaceutyka	4	0,8	0,4	5	1,1	0,6
Weterynaria	2	0,7	0,0	2	0,9	0,1
Dentystyka	1	0,4	0,4	1	0,5	0,3
Filozofia	15	13,6	7,5	19	11,7	6,3
Rolnictwo	7	1,8	0,3	7	2,4	0,5
Technika	14	6,3	0,3	11	7,4	0,4
Sztuki piękne	9	0,7	0,2	8	0,7	0,3
Nauki handlowe	4	3,4	0,9	4	3,6	1,1
Wychowanie fizyczne	1	0,1	—	2	0,2	0,1
Dziennikarstwo	—	—	—	1	0,3	0,1

Dyplomy ukończenia szkół wyższych.

Rodzaje dyplomów Kierunek studiów	1927— —1928	1932— —1933	1935/36		
			ogó- łem	męż- czyźni	ko- biety
Dyplomy niższych stopni nauk		6 482	6 459	4 756	1 694
Szkoły państwowe	3 205	5 792	5 654	4 173	1 481
Szkoły prywatne		690	796	583	213
Ważniejsze kierunki studiów:					
prawo i nauki polityczne	1 347	1 824	2 018	1 680	338
medycyna	590	552	535	458	77
farmaceutyka	119	193	261	107	154
weterynaria	64	142	128	126	2
dentystyka	73	114	136	39	97
filozofia	120	1 826	1 292	581	711
rolnictwo	274	389	433	365	68
technika	531	727	834	798	36
nauki handlowe		498	526	398	128
Dyplomy doktorskie	249	107	147	134	13
w tym: prawo	10	30	24	24	—
filozofia	192	32	43	35	8
Dyplomy zagranicz. nostryfikowane		140	147	128	19

Instytucje kulturalne Teatry ludowe^a.

Wykazególnienie	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Liczba zespołów teatraln.	1.719	1.364	1.485	1.381	1.367	1.076
„ t. w bibl. instrukt.	9.534	9.936	10.337	12.767	13.595	13.863
Kostiumy w tys. sztuk	23,4	20,9	21,7	26,0	26,8	28,0
Dochody w tys. złotych	146,2	129,3	153,2	163,4	142,8	133,7
Wydatki w tys. złotych	145,0	129,1	153,0	163,7	141,1	132,6

^a Dane dotyczące tylko zespołów teatralnych zrzeszonych w związkach teatrów ludowych; liczba zespołów nie zrzeszonych wynosiła w 1937 — 9.070.

Teatry^a stałe i objazdowe w 1936 r.

Język przedstawień	Ogółem	Stałe					Objazdowe	Opero-petka	Dramat i komedia	Re-wia	Mieszane i inne
		Polska	województwa								
			centr.	wsch.	zach.	p.d.					
Ogółem	103	47	27 ^b	6	10	4	56	8	39	15	41
Polski	67	36	22	3	8	3	31	6	26	14	21
Polski i in.	3	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3
Niemiecki	2	2	—	—	2	—	—	—	2	—	—
Żydowski	15	8	5	2	—	1	7	1	7	1	6
Ruski	14	—	—	—	—	—	14	1	4	—	9
Rosyjski	2	1	—	1	—	—	1	—	—	—	2

^a Na podstawie liczby koncesji wydanych przez Min. Spraw Wewnętrznych. ^b W tym w m. st. Warszawie 19 teatrów.

Kineematografy.

Grupy miast Województwa	Liczba kinematograf.				Miejsca w tys.		Dol. widowiskowe	
	1935		1937		1933	1937	1937	
	Ogółem	w tym dzwiękowe	Ogółem	w tym dzwiękowe			w tym	przebieg na 1 kin.
Polska	741	733	703	743	264,3	273,8	142,7	251
Miasta liczące:								
powyż 100 tys. mieszk.	292	292	205	205	103,9	103,9	71,1	347
50—100 „	4)	4)	41	41	13,0	13,4	14,3	319
20—50 „	105	103	103	107	43,5	44,7	35,1	325
poniżej 20 „								
1 wieś	394	353	415	390	92,9	99,8	72,2	174

Domy ludowe w 1933 r.

Województwa	Ogółem	w tym mające specjalne budynki	W miastach	Na wsi	Założone w latach		
					1919 i wcześniejszej	1920-1928	1929-1933
Polska	927	690	102	825	185	286	456
Centralne	306	247	30	276	40	92	174
Wschodnie	97	66	3	94	2	30	65
Zachodnie	58	36	19	39	23	16	19
Południowe	466	341	50	416	120	148	198

Biblioteki szkolne.

Typy szkół	Liczba bibliotek			Tomy w tys.		
	1929	1930	1931	1929	1930	1931
Powszechne publ. .	23.084	•	23 604	3.442	•	3 883
Średnie ogólnokształc.	1.322	1.357	•	2.531	2.603	•
Nauczycielskie . . .	348	346	•	583	632	•
Zawodowe	662	•	625	472	•	490
Wyższe	20	21	21	2.647	2.761	2.842

Biblioteki oświatowe.

A. Liczba bibliotek.

Lata szkolne Województwa	Samorządowe			Społeczne		
	ruchome		stałe	ruchome		stałe
	centrale	oddz.		centrale	oddz.	
Polska . . 1935/36	122	2.841	442	194	3.738	7.936
1936/37	135	4.197	669	216	3.945	8.321
Centralne	69	1.752	439	29	519	2.467
Wschodnie	35	1.908	181	28	468	303
Zachodnie	28	481	33	55	1.022	1.453
Południowe	3	56	13	104	1.936	4.098

B. Działalność bibliotek.

Lata szkolne Województwa	Samorządowe <i>b</i>			Społeczne		
	Tomy	Czytel- nicy	Wypo- życzenia	Tomy	Czytel- nicy	Wypo- życzenia
	w t y s i ą c a c h					
Polska 1935/36	828,9	237,4	1.981,7	4.014,1	718,5	7.613,2
1936/37	1.057,4	226,4	2.443,9	4.392,8	691,2	8.185,6
Centralne <i>a</i> . .	487,2	130,8	1.475,9	1.449,2	148,4	1.977,0
Wschodnie . .	232,1	74,8	703,4	399,3	36,5	852,4
Zachodnie . .	323,6	18,5	251,8	637,1	146,0	2.179,3
Południowe . .	14,5	2,3	12,8	1.907,2	360,3	3.176,9

a Bez m. st. Warszawy. *b* Biblioteka Publiczna Zarządu m. st. Warszawy posiada 441,3 tys. tomów, w 1936/37 było 1.375,8 tys. wypożyczeń.

Druki nieperiodyczne *a*.

Typy wydawnictw	Liczba druków				Nakład w tys. egz.	
	1933 - - 1935 <i>b</i>	1936		1937	1933 - - 1935 <i>b</i>	1936
		ogółem	w tym tłumacz.			
Ogółem . . .	6.611	7.968	739^c	8.006	19.608,4	16.525,6
Prace naukowe .	3.073	3.386	74	3.390	2.963,3	1.325,8
Literat. piękna .	1.341	1.598	441	1.571	3.697,8	4.007,6
Wydawnictwa .	1.779	2.383	204	2.273	9.228,7	7.225,0
Podręczniki . .	418	601	20	772	3.718,6	3.967,2

a Bez nut, map i rycin oraz dokumentów życia społecznego, jak odezwy, kalendarze, sprawozdania, cenniki itp. *b* Przeciętne roczne. *c* Łączny nakład tłumaczeń wynosił 1.363,6 tys. egzemplarzy.

Czasopisma według częstości wychodzenia. Stan w dn. 31.XII.

L a t a	Ogółem	Czasopisma wychodzące					
		co- dzien- nie	raz na ty- dzień	2-3 ra- zy na mies.	raz na miesiąc	raz na 3 mie- siące	w innych okre- sach
1933 . . .	1.855	156	353	218	724	109	295
1934 . . .	1.859	152	334	217	713	107	336
1935 . . .	2.186	165	389	230	860	126	416
1936 . . .	2.583	192	415	249	953	220	554

USTRÓJ SZKOLNICTWA

U S T A W A

z dnia 29 marca 1937 r.

o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół dokształcających zawodowych.

(Dz. U. R. P. z 1937 nr 24, poz. 552).

Art. 1. Obowiązek zakładania publicznych szkół dokształcających zawodowych ciąży na gminach miejskich i wiejskich, a wydatki na ich utrzymanie ponosi Skarb Państwa i gminy.

Art. 2. (1) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego lub wyznaczona przez niego władza szkolna, po zasięgnięciu opinii gmin zainteresowanych oraz terytorialnie właściwych izb przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych, wskazuje gminy, w których powinny być założone publiczne szkoły dokształcające zawodowe, oraz ustala rodzaj, liczbę tych szkół i termin ich założenia.

(2) Nałożenie przez władzę, wskazaną w ust. (1), na gminę obowiązku założenia publicznej szkoły dokształcającej zawodowej może nastąpić po uprzednim uznaniu przez władzę nadzorczą, że gmina ta będzie mogła podolać temu obowiązkowi.

Art. 3. (1) Wydatki na wynagrodzenie kierownika, nauczycieli, instruktorów oraz lekarzy publicznych szkół dokształcających zawodowych ponosi Skarb Państwa w wysokości 2/3 tych wydatków.

(2) Pozostała 1/3 wydatków, wymienionych w ust. (1), oraz wszelkie inne wydatki, związane z założeniem i utrzymywaniem publicznych szkół dokształcających zawodowych, pokrywa gmina, na której obszarze znajduje się szkoła. Jeżeli do szkoły uczęszcza młodzież z obszaru innych gmin, w których brak jest publicznej szkoły dokształcającej zawodowej danego rodzaju, wówczas gminy te pokrywają odpowiednią część wydatków na utrzymanie szkoły w stosunku do liczby tej młodzieży, uczęszczającej do danej szkoły.

Art. 4. (1) Przed zatwierdzeniem preliminarza budżetowego gminy władza nadzorcza zasięga opinii władzy szkolnej II instancji, a w m. st. Warszawie — Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, co do działu budżetu publicznych szkół dokształcających zawodowych.

(2) Władza nadzorcza wstawia do preliminarza budżetowego gminy sumy potrzebne do pełnienia obowiązków, wynikających z ustawy niniejszej, jeżeli nie zostały one uwzględnione w preliminarzu budżetowym, lub uwzględnione w wysokości nie wystarczającej.

Art. 5. Zamknięcie publicznej szkoły dokształcającej zawodowej może być dokonane tylko za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, lub wyznaczonej przez niego władzy szkolnej.

Art. 6. Szkoły dokształcające zawodowe, istniejące w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej, a utrzymywane przez gminy, szkoły dokształcające zawodowe, utrzymywane przez gminy przy współudziale Skarbu Państwa, stają się z dniem tym publicznymi szkołami dokształcającymi zawodowymi w rozumieniu ustawy niniejszej; do dnia 31 marca 1939 r. wydatki na utrzymywanie tych szkół ponoszą gminy w wysokości sum, przewidzianych w ich budżetach na

rok 1935/36, udział zaś Skarbu Państwa w utrzymywaniu tych szkół pozostaje w tym czasie bez zmian.

Art. 7. Ustawa niniejsza nie dotyczy szkół dokształcających rolniczych.

Art. 8. Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej tracą moc obowiązującą przepisy, dotyczące spraw, unormowanych ustawą niniejszą.

Art. 9. Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Państwa z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 10. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrom: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Art. 11. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Inne przepisy dotyczące ustroju szkolnictwa i organizacji pracy w szkole.

Ustawa z dn. 11/III 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. Ust. R. P. z dn. 7.V 1932 r. nr 38, poz. 389). patrz: KALENDARZ NAUCZYCIELSKI z 1933 r., str. 40—61.

Ustawa z dn. 11/III 1932 r. o prywatnych szkołach oraz zakładach naukowych i wychowawczych (Dz. Ust. R. P. z dn. 20.IV 1932 r. nr 33, poz. 343) patrz: KALENDARZ NAUCZYCIELSKI z 1933 r., str. 62—71.

Statut Publicznych Szkół Powszechnych Siedmioletnich (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1933 r. nr 14, poz. 194) patrz: KALENDARZ NAUCZYCIELSKI z 1934 r., str. 64—79.

Statut Gimnazjów Państwowych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z 1934 r. nr 13, poz. 164) patrz: KALENDARZ NAUCZYCIELSKI z 1934 r., str. 90—108.

Rozporządzenie Min. W. R. i O. P. z dn. 14.VI 1934 r. o kwalifikowaniu nauczycieli (Dz. Ust. R. P. nr 54, z 1934 r., poz. 190) patrz: KALENDARZ NAUCZYCIELSKI z 1935 r., str. 69—70.

WŁADZE SZKOLNE

Minister W. R. i O. P.: *Prof. dr Wojciech Świątosławski.*

Podsekretarze Stanu: *Plk. dupl. Jerzy Ferek-Bleszyński.*

Prof. dr Jerzy Aleksandrowicz.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Ośw. Publicznego: Warszawa, Al. Szucha 25.

I. D e p a r t a m e n t O g ó l n y (sprawy ustawodawcze, budżetowe, budownictwa szkolnego, statystyczne, sprawy administracyjno-gospodarcze Ministerstwa) dzieli się na 3 wydziały i 2 referaty: dyrektor dep. — *Nowak Andrzej,*

1) wydział prawny — *nacz. dr Kwiatkowski Zygmunt,*

2) „ budżetowo-rachunkowy — *nacz. Nowak Andrzej,*

3) „ budownictwa — *nacz. inż. Mączyński Zdzisław,*

4) referat statystyczny — *kier. dr M. Falski,*

5) „ admin.-gosp. — *kier. Serafin Tomasz.*

dyrektor dep. — dr Pollak Michał,

- Marian,

- III. Departament Szkolnictwa Zawodowego (sprawy szkolnictwa zawodowego) dzieli się na 4 wydziały i 2 referaty:

- IV. Departament Nauki i Szkół Wyższych (sprawy związane z organizacją nauki, popieraniem twórczości, ochroną przyrody i zabytków, opieką nad szkolnictwem wyższym i młodzieżą akademicką) dzieli się na 1 wydział i 3 referaty:

- V. Departament Wyznań Religijnych
(złatwia sprawy, wynikające ze stosunku Państwa do wyznań reli-
gijnych) dzieli się na 3 referaty:

- 2) „ „ prawosławnego — kier. dr Woliński Janusz,
3) „ „ ewangelickich, oraz wyznań niechrześcijań-
skich — kier. Chrzastowski Zygmunt.

- dyrektor biura —
- Przybyłowicz Wojciech*
- .

- VII. Wydział Prezydialny (sekretariat osobisty Ministra i sprawy reprezentacyjne, polityka narodowościowa i wyznaniowa w zakresie oświaty itp.):

- naczelnik wydziału — **Statkiewicz**

- [illegible]

naczelnik wydziału — *Dzik Faustyn*.
IX. Wydział Archiwów Państwowych
(urząd archiwów państw. i ich kompletowanie):
dyrektor wydziału — *Suchodolski Witold*.

Okręgi szkolne.

I. Okręg Szkolny Brzeski (Kuratorium O. S. Brześć n. B., ul. Sadowa 14) obejmuje woj. białostockie (oprócz pow. Augustów, Suwałki, Wołkowysk) i woj. poleskie.

Kurator — *Petrykowski Romuald*.

II. Okręg Szkolny Krakowski (Kuratorium O. S. Kraków, ul. Wielopole 19) obejmuje woj.: krakowskie, kieleckie.

Kurator — *Stypiński Józef*.

III. Okręg Szkolny Lubelski (Kuratorium O. S. Lublin, ul. 3 Maja 6) obejmuje woj. lubelskie.

Kurator — *Klebanowski Sylwester*.

IV. Okręg Szkolny Lwowski (Kuratorium O. S. Lwów, ul. Karłowicka 4) obejmuje woj.: lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.

Kurator — *Kupczyński Tadeusz*.

V. Okręg Szkolny Pomorski (Kuratorium O. S. Toruń, ul. Sienkiewicza 10) obejmuje woj. pomorskie.

Kurator — *dr Ryniewicz Antoni*.

VI. Okręg Szkolny Poznański (Kuratorium O. S. Poznań, ul. Towarowa 23) obejmuje woj. poznańskie.

Kurator — *dr Jakóbiec Jan*.

VII. Okręg Szkolny Warszawski (Kuratorium O. S. Warszawa, ul. Bagatela 12) obejmuje woj.: łódzkie, warszawskie.

Kurator — *Ambroziewicz Wiktor*.

VIII. Okręg Szkolny Wileński (Kuratorium O. S. Wilno, ul. Wolana 10) obejmuje woj.: nowogródzkie, wileńskie i pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk — z woj. białostockiego.

Kurator — *Godecki Marian*.

IX. Okręg Szkolny Wołyński (Kuratorium O. S. Równe, ul. Gimnazjalna 3) obejmuje woj. wołyńskie.

Kurator — *Maciszewski Seweryn*.

X. Wydział Oświecenia Publicznego Urzędu Woj. Śląskiego.
Naczelnik — *Zawidzki Marian*.

IV. BIBLIOTEKI SZKOLNE

Ministerstwo W.R. i O.P. w roku 1925 (Dz. Urz. nr 11) wydało rozporządzenie, mocą którego kierownikiem biblioteki szkolnej winien być kierownik szkoły lub jeden z nauczycieli, któremu kierownik szkoły powierzy tę funkcję. Osoba nie ucząca w szkole nie może sprawować funkcji bibliotekarza w bibliotece szkolnej. Zarządzenie to wykazuje, jak ważne jest zagadnienie

prowadzenia biblioteki szkolnej i jaką władzę szkolne przywiązują wagę do kształtowania psychiki ucznia przez czytanie.

O wartości wychowawczej biblioteki nie decyduje sam fakt czytelnictwa. Głównym warunkiem jest tu dobór książki. Trafny dobór ułatwiają przewodniki uwzględniające zainteresowanie i wiek czytelnika. Opracowując wykaz książek godnych polecenia, wzięliśmy pod uwagę pewien cykl książek zajmujących i wychowawczo pożytecznych. Nie wyczerpuje on wszystkich wydawnictw, należy jednak podkreślić, że książki objęte niniejszym spisem są wybrane pod względem wartości bardzo starannie i śmiało mogą być oddane do biblioteki. Zamieszczony niżej wykaz nie obejmuje również całej lektury obowiązującej dla klas V—VII i dla szkoły średniej. Wykaz jej figuruje w dziennikach urzędowych i każdej szkole jest dobrze znany.

Spis nasz podzieliliśmy na dwie grupy: dla dzieci klas I—IV i V—VII szkoły powszechnej.

Książki dla dzieci do lat 12.

<i>Arct M.</i> Wesoly strach	1.—
<i>Arct Z.</i> Granat	1.—
<i>Baczyńska S.</i> Wacek i sześć jego siostrzyczek . . .	1.60
<i>Bogusławski A.</i> Jak Kaczorek Kwaczorek przez Gdańsk do Gdyni popłynął	—.40
<i>Broniewska J.</i> Historia toczonego dziadka i malowanej babci	2.—
— Przygody lalki Joasi	1.50
— Przygody gałgankowej Balbisi	2.—
— O Puku i Fuku	3.20
<i>Burek i jego przyjaciele</i>	—.80
<i>Buyno-Arctowa M.</i> Czytajmy sami II	2.80
— Kocia mama	2.20
— Księżniczka i zły duszek	1.80
— Ptaszek Tereski	2.—
<i>Chodak E.</i> Dzieci na wsi	1.20
— Jak to bywa w szkole	1.20
— W zimie	1.20
<i>Ciembroniewicz J.</i> Antek Sikora	—.60

KALENDARZ NIEPODLEGŁOŚCI

NA 20 LECIE ODRODZENIA POLSKI
I 25-LECIE WOJNY ŚWIATOWEJ

Zawiera. wszystkie najważniejsze wydarzenia z życia państwowego, gospodarczego, kulturalnego, i politycznego Polski z ostatnich lat 25 oraz ważniejsze wydarzenia z całego świata łącznie z chronologią wojny światowej do dnia 11 listopada 1938 roku.

●
UKŁAD KALENDARIUM 3-LETNIEGO (1939–1940–1941)
czyli że może on służyć za kalendarz w ciągu 3 lat. W odszukaniu poszczególnych wydarzeń pomocą służy przejrzysty skroświdz.

●
WYDAWNICTWO WSPÓLNE M. ARCTA Z TOWARZYSTWEM OPIEKI NAD SIEROTAMI PO WOJSKOWYCH I DZIEĆMI INWALIDÓW.

Nie zysk indywidualny, lecz nakaz powiększania dobra społecznego jest promotorem działalności
„NASZEJ KSIĘGARNI“.

<i>Czekańska-Heymanowa R.</i> Szanuj pracę . . .	1—
<i>Dygasiński A.</i> Cudowne bajki, książka dla wszystkich od lat 8 z 9 barwnymi planszami i 18 ilustracjami w tekście . . .	—.—
<i>Dynowska M.</i> Domino . . .	—,80
<i>Galuszka J.</i> Figliki dla małej publiki . . .	3.80
<i>Gillowa J.</i> Maciusiowa wioska . . .	2.50
<i>Grabowski J.</i> Europa, historia o kotce . . .	1.20
— Finek . . .	—.—
— Jagusia Machajówna . . .	1.20
— Kochany zwierzyniec . . .	—.—
— Reksio i Pucek . . .	1.—
— Skrzydlate bractwo . . .	3.—
<i>Grotowska H.</i> Jeniec z północy . . .	1.30
— W miasteczku . . .	1.50
<i>Haberkantówna W.</i> Śmietnik . . .	1.—
<i>Hertz B.</i> Taś-taś . . .	2.—
<i>Homolac K.</i> Bajka o Kosturku, Azie i Burku . . .	2.80
— Wigilia Wojtusia . . .	1.20
<i>Januszevska H.</i> Idzie pyza borem lasem . . .	2.40
<i>Januszevska-Morzyńska H.</i> Jak polska pyza wę- drowała . . .	1.80
— O polskim Chrobotku . . .	2.40
<i>Juszkiewicz M.</i> Fombo, małpka i ja . . .	1.50
— Małpka i Krabik . . .	1.50
— O dużym Tomku . . .	—.—
<i>Konopnicka M.</i> O Janku wędrowniczku . . .	1.80
— O Julisi śpiewaczce . . .	1.40
— Sześcieliwy świątek . . .	1.80
— To książeczka osobliwa . . .	1.80
— W domu i świecie . . .	1.80
— Wesołe chwile . . .	1.80
— Wiosna i dzieci . . .	1.80
<i>Korczakowska J.</i> Jedrusiowe bajki . . .	3.—
<i>Kossak Z.</i> Kłopoty Kacperka Góreckiego Skrzata . . .	6.—
<i>Krzemieńska L.</i> Bajeczka z podwóreczka . . .	3.—
— Bajki niezapominajki . . .	2.40
— Był sobie jeden dom . . .	2.—
— Łap cap . . .	2.—
— Nad morzem . . .	—,30

<i>Krzemieniecka L.</i> O Helence co na tarki poszła	2.—
— O leniuchach lekkoduchach	2.50
— Tajemnicze odwiedziny	2.—
— Z przygód leśnego ludka	—.—
<i>Kuczyńska J.</i> O Jeżyku tupiącym żołnierzyku	1.80
<i>Lubicz-Wolska A.</i> Zaczarowana latarynka	—.—
<i>Marcin J.</i> Kopciuszek	1.50
— Śpiąca królewna	1.50
<i>Nasi przyjaciele</i>	1.50
<i>Or-Ot.</i> Leśna królewna	1.60
<i>Porazińska J.</i> Hej z drogi	1.50
— Kopciuszek	1.50
— Kozucha-Kłameczucha	1.80
— O Franusiu z Pogwizdowa	1.20
— Wesele Małgorzatki	1.50
— W Wojtusiowej izbie	1.30
<i>Radwanowa H.</i> Pamiętnik Stachurki	1.80
<i>Reid S.</i> Jak Sing Chwat przewędrował świat	2.40
<i>Rogoszówna Z.</i> Dziecinny dwór	2.60
— Pomyłka jastrzębia	1.80
— Przygody małego murzynka	—.50
<i>Różycki Z.</i> O czarnoksiężniku i jego niegrzecznym synku	1.20
<i>Selous E.</i> Przymierze Tomcia ze zwierzętami	2.—
<i>Sokolowski J.</i> Co bociek klekotał	1.—
<i>Szelburg Zarembina E.</i> Boży roczek	2.—
— Marysina służba	1.20
<i>Szuchowa S.</i> Gospodarstwo Madzi i Jacka	1.—
— Tajemnice motyli	1.50
<i>Themerson S.</i> Poczta	—.30
<i>Wolska-Lubicz A.</i> Kosmate rączki	3.50
<i>Zaleska M.</i> Wesele zięby	1.50
<i>Zabińska A.</i> Jak białowieskie rysice zostały warszawiankami	1.—

Lektura dla starszych dzieci i młodzieży (od 12 lat).

Powieści obyczajowe i etyczne, baśnie, fantazja.

<i>Allorge H.</i> Walka światów	2.20
<i>Bardówna Z.</i> Jak dobrze nam	3.—
<i>Bennet J.</i> Skowronek	4.—

<i>Bogusławski A.</i>	Manewry	1.20
<i>Boguszewska H.</i>	Za zielonym wałem	1.50
<i>Bornsteinowa J.</i>	Wspólnymi siłami	1.80
<i>Brzuska M.</i>	Stary lamus	2.20
<i>Buyno-Arctowa M.</i>	Figa	4.—

Biblioteka Uniwersytetów Ludowych.

Znana od dawna jako skarbnica arcydzieł literatury polskiej i obcej w wydaniu popularnym. Ukazuje się obecnie w nowej estetycznej szacie zewnętrznej. Niska cena a przede wszystkim wysoka wartość wychowawcza utworów w niej się ukazujących czyni ją niezbędną w każdej bibliotece oświatowej, szkolnej i gminnej.

W cyklu arcydzieł prozy:

H. Sienkiewicz, E. Orzeszkowa, Wł. Reymont, M. Kopnińska, B. Prus, S. Zeromski i inni.

W cyklu arcydzieł poezji:

A. Mickiewicz, J. Słowacki, Z. Krasiński, Brodziński, Malczewski i inni.

W cyklu arcydzieł literatury obcej:
Byron, Calderon, Goethe, Molière, Schiller, Szekspir.

Poza tym cykl prozy współczesnej, cykl opowiadań i szkiców historycznych.

Na żądanie szczegółowe katalogi.

— Dziecko morza	4.80
— Kazia Duża	4.—
— Perły księżniczki Maji	4.—
— Serca i serduszka	5.20
— Wyspa mędrców	11.—
— Złota nie	3.60
<i>Cervantes de Saavedra M.</i> Przygody Don Kichota	4.—
<i>Deotyma.</i> Panienska z okienka	3.80
<i>Dickens K.</i> Dawid Copperfield	3.20
— Małenka Dorit	2.90

<i>Drucka W.</i> Wąskie ścieżki	3.50
<i>Durdikowa L.</i> Dzieci o wygasłych oczach	2.20
<i>Gawiński A.</i> Dziesięciu rycerzy	2.20
<i>Górska H.</i> O księciu Gotfrydzie	2.60
<i>Grabowski J.</i> Jaśko z Mirachowa	2.—
<i>Green H.</i> Brat ociemniały	1.50
<i>Gundulić I.</i> Osman, poemat histor. o wojnie cho- cimskiej	9.—
<i>Janowski Al.</i> Nasz plac	2.—
<i>Kasprowicz J.</i> Hymny	1.50

„Polska i świat współczesny“.

Biblioteka młodzieży.

Jest to seria książeczek około od 64—120 stronico-
wych, pisanych przez najwybitniejszych pisarzy pol-
skich.

Książeczki te zawierają piękne opowiadania
o wszystkim tym, co może młodego czytelnika interesow-
wać w Polsce i na całym świecie.

Forma opowiadań lekka i przyjemna. Seria cieszy
się bardzo dużym uznaniem, a książki Morcinka, Skład-
kowskiego, Boguszeuiskiej, Zarembiny, Muszałówny
zuane są już chyba całemu młodemu pokoleniu. Więk-
szość tomików tej serii jest polecona jako lektura szkol-
na przez M.W.R. i O.P.

Na żądanie katalog.

<i>Konarski K.</i> Bańki mydlane	2.80
— Opowieści słoneczne	—30
— Przyjaciele	3.—
<i>Konopnicka M.</i> O krasnoludkach i sierotce Marysi	3.50
<i>Kornacki J.</i> Oczy i ręce	1.50
<i>Łepecka Z.</i> W łeczyckiej ziemi	2.—
<i>Lupati A.</i> Kukły norymberskie	1.—
<i>Majewski E.</i> W otchłaniach czaru	6.—
<i>Malot H.</i> Dla rodziny	1.50
<i>Mazurkowa K.</i> Dusza domu	2.—
<i>Montgomery S.</i> Ania z zielonego wzgórza	4.—
— Ania z Avonlea	3.50

<i>Morcinek G.</i> Ludzie są dobrzy	3.50
<i>Morsztynkiewicz M.</i> Klasa III rozpoczyna bieg	6.40
<i>Pohoska H.</i> Syn Kujaw, Jan Kasprawicz	1.—
<i>Porazińska J.</i> Jaś i Kasia	1.80
— <i>Wesoła gromada</i>	3.—
<i>Rabska Z.</i> Baśnie kaszubskie	2.20
<i>Szczepańska-Znatowicz M.</i> Wakacje w Jaszunach	4.—
<i>Szelburg-Zarembina E.</i> Rzemieślniczek - wędrow- niczek	2.—
— <i>Zuch</i>	3.20
— <i>Zuchy</i>	3.—
<i>Szermentowski E.</i> Dwa klawisze	3.50
<i>Teslar T.</i> Ja chcę żyć	4.—
<i>Urbanowska Z.</i> Róża bez kolców	3.60
<i>Verne J.</i> Hector Serwadac	5.—
<i>Visentini O.</i> Zwycięstwo nart	1.50
<i>Witkiewicz St.</i> Na przełęcz	3.—
<i>Wypiański St.</i> Bolesław Śmiały. Dramat w 3 akt.	2.80
— <i>Daniel.</i> Wyd. czwarte	—80
— <i>Kłatwa.</i> Tragedia. Wyd. czwarte	2.—
— <i>Legenda.</i> Wyd. czwarte	2.—
— <i>Leleweł.</i> Dramat w 5 aktach, osnuty na tle wypadków sierpniowych w Warszawie 1831 r.	2.50
— <i>Listy.</i> W opracowaniu J. Dürra i L. Pło- szewskiego — w druku	—.—
— <i>Meleager.</i> Tragedia. Wyd. czwarte	1.20
— <i>Protesilas i Laodamia.</i> Tragedia. Wyd. 4-te	1.—
— <i>Sędziowie.</i> Tragedia. Wyd. czwarte	1.20
— <i>Warszawianka.</i> Pieśń z r. 1831	1.80
— <i>Wesela.</i> Opracował Leon Płoszewski. Wyda- nie szkolne	3.—
— <i>Wyzwolenie</i> — w druku	—.—
— <i>Zygmunt August.</i> Sceny dramatyczne. Opra- cował Leon Płoszewski	5.—

Zajmujące czytanki, cykl książeczek dla młodzieży.

Lektura historyczna.

<i>Bobrowska B.</i> Janek w legionach	2.—
<i>Czerwńska A.</i> Noc 29 listopada	—50
— <i>Piętnaście lat Rosji w Polsce</i>	—50

<i>Domańska A.</i> Paziowie króla Zygmunta . . .	6.—
<i>Gawiński A.</i> Łolek grenadier . . .	5.40
<i>Gąsiorowski W.</i> Huragan, 3 tomy . . .	9.—
<i>Gerson-Dąbrowska M.</i> Wielcy artyści — ich życie i dzieło z 97 ilustracjami . . .	—.—
<i>Hawthorne N.</i> Mity greckie . . .	4.80
<i>Konarski K.</i> Musi być, z 1863 r. . .	3.20
— Tajemnice zegara królewskiego . . .	4.—
<i>Kossak Z.</i> Beatum scelus . . .	2.—
— Warna, powieść z czasów Kaz. Jagiell. . .	—.—
<i>Kraszewski J. I.</i> Powieści historyczne skrócone komplet . . .	12.—
<i>Kreczmar M.</i> Z życia wielkiego olimpijczyka . .	1.20
<i>Lepecki M.</i> Od Sybiru do Belwederu . . .	1.10
<i>Ossendowski F.</i> Mocni ludzie . . .	3.20
— Pod polską banderą . . .	3.80
— Zagończyk . . .	2.60
<i>Ostrowska B.</i> Bohaterski Miś . . .	1.60
<i>Piłsudski J.</i> Moje pierwsze boje . . .	3.60
<i>Podoski J.</i> Rycerze z K.O.P. . . .	3.—
<i>Popławski J.</i> Podania o starożytnych półbogach i bohaterach . . .	5.—
<i>Powalski J.</i> Król . . .	2.40
<i>Przeworska J. i Hertz A.</i> Od Wisły do Nilu, po- wieść z począt. XII stul. przed Chrystusem, z ilustracjami . . .	—.—
<i>Przyborowski W.</i> Młodzi gwardziści . . .	3.—
— Namioty Wezyra . . .	3.—
— Olszynka Grochowska . . .	3.—
<i>Przybylski S.</i> Goniec królewski . . .	2.20
<i>Radlińska H.</i> Posiew wolności . . .	2.50
<i>Rychliński J.</i> Był bój pod Oliwą . . .	1.50
<i>Scott W.</i> Kwintyn Durward . . .	3.60
— Talizman . . .	2.20
<i>Sieroszewski W.</i> Marszałek J. Piłsudski . . .	1.89
— Ukochana i nieśmiertelna . . .	—50
<i>Śliwiński A.</i> Monografie historyczne, szczegóły w katalogu Arcta . . .	—.—
<i>Smolarski M.</i> Dawna Polska w opisach podróż- ników . . .	3.30

<i>Zakrzewska H.</i> Białe róże, powieść z czasów inwazji bolszewickiej, 6 ilustracji	4.50
— <i>Dzieci Lwowa</i> , powieść z czasów obrony Lwowa, 6 ilustracji	4.—
<i>Zawiszancka Z.</i> Świt wielkiego dnia	4.80

Lektura przyrodniczo-geograficzna, przygody.

<i>Adamowicze B. i J.</i> Przez Atlantyk	—80
<i>Baczyńska S.</i> Zoko za granicą	1.—
<i>Barszczewski S.</i> Tajemnica jeziora Bangweolo	4.20
<i>Bertelli L.</i> Cesarz mrówek	3.—
<i>Berthet E.</i> Młodzież w 5 częściach świata	1.20
<i>Birnbaum E.</i> W podziemnym państwie	—80
<i>Bohuszewicz Z.</i> Służba zdrowia w świecie owadów	—.—
<i>Bornsteinowa J. i Czaplinska A.</i> Przygody Tomka w krainie karłów afrykańskich	3.—
<i>Burdecki F.</i> Polskie niebo	1.20
— <i>Telewizja</i>	1.80
— <i>Życie maszyn</i>	4.40
<i>Centkiewicz Cz.</i> Anaruk, chłopiec z Grenlandii	1.20
— <i>W krainie zorzy polarnej</i>	1.20
<i>Conrad J.</i> Amy Foster	1.10
— <i>Gaspar Ruiz</i>	1.20
— <i>Księżę Roman</i>	—60
— <i>Pojedynek</i>	1.70
<i>Czyżowski K.</i> Jim żeglarz	2.40
<i>Dąbkowska I.</i> Życie i przeszłość torfowiska	1.50
<i>Dąbrowa J.</i> Telewizor Orkisz	3.20
<i>Domaniewski J.</i> Z życia naszych ptaków	1.20
<i>Dorabalska A.</i> Tajemnice powietrza	—90
<i>Durow W.</i> Bebi	1.—
<i>Dyakowski B.</i> Królowa górskiego źródła	1.—
— <i>Leszek jedzie na Podole</i>	1.60
— <i>O dawnych łowach</i>	2.80
— <i>Podróż w nieznane kraje</i>	1.20
— <i>Sąd nad żabami</i>	1.20
— <i>Wąż Władka</i>	2.80
<i>Fabre J.</i> Nasi sprzymierzeńcy	3.—
— <i>Szkodniki</i>	3.—

<i>Fournier E.</i> Cnda fizyki	2.—
<i>Galopin A.</i> Łodzią podwodną naokoło świata	9.—
<i>Gill T.</i> Jeździec w masce	5.—
<i>Grotowska H.</i> Mechanik Jur	—90
<i>Harabaszewski.</i> Węgiel w przyrodzie i technice	1.50
<i>Horoch-Liesłowa J.</i> Naprzelaj przez świat	4.—
<i>Jaczevska H. i Wernerowa J.</i> Wędrowcy mroźnej północy	—90
<i>Jarosławski M.</i> Między Eufratem a Tygrysem	8.—
<i>Kasperowiczowa M.</i> Jaś higienista	—70
<i>Kästner E.</i> 35 Maja. fantazja podrózn. na wesoło	2.20
<i>Korsak.</i> Puszcza Rudnicka	1.20
<i>Lepecki M.</i> Na Amazonce i we wschodnim Peru	5.—
<i>Lorec Z.</i> Akwarium słodkowodne	2.60
<i>Makarczyk J.</i> Przez morza i dżungle	4.—
<i>Meissner T.</i> Dookoła świata na „Darze Pomorza”	7.—
<i>Meissnerówna Z.</i> Marynarze z „Delfina”	4.—
<i>Michaelis K.</i> Bibi podróżuje	4.—
<i>Ossendowski F.</i> Mali zwycieczcy	2.60
— Milioner „Y”	3.20
— Skarb wysp Andamańskich	3.60
— W krainie niedźwiedzi	1.—
— Życie i przygody małpki	2.50
<i>Pawłowicz B.</i> Franek na szerokim świecie	3.20
— Kolorowe serce	2.—
<i>Pisuliński A.</i> Szlakiem słonia afrykańskiego	3.20
<i>Porebski E.</i> Samochód wychodzi z fabryki	1.80
<i>Rouge G.</i> Wiezień na Marsie	2.—
<i>Rytard J. i Rytardowa H.</i> Na białej grani	5.—
<i>Sieroszewski W.</i> Risztai	1.50
— W niepodległej Mongolii	4.—
— Zamorski diabeł	3.—
<i>Skarbak-Peretiatkowicz H.</i> Indie wczoraj i dziś	3.50
<i>Smejkal J.</i> Sfora bieguna południowego	5.—
<i>Smolarski M.</i> Dawna Polska w opisach podrózn.	3.30
— Przygody polskich podróżników	2.40
<i>Sokołowski J.</i> Szpak	—90
— Wędrowni ptaków	—50
— W gniazdku jaskółki	—90
<i>Szafer W.</i> Yellowstone	2.40

WIDOKÓWKI ARTYSTYCZNE KSIAŻNICY - ATLASU

Wykonanie fotograficzne. Format 14,5 × 10,5 cm.

Piękne zdjęcia krajobrazowe, zabytkowe, architektoniczne i etnograficzne według fotografii znanych artystów-fotografów J. Bulhaka, prof. dr Z. Klemensiewicza, prof. A. Lenkiewicza, dr W. Romera, Wł. i R. Puchalskich, dr A. M. Wieczorka, B. Serafina, T. Krystka, A. Progulskiego i w. innych.

Obejmują dotychczas około 1.000 widoków Tatr i Podhala, Czarnohory, Gorganów, Bieszczadów, Pienin, Polesia, Wołynia, województwa nowogródzkiego, Wilna i Wileńszczyzny, Warszawy, Lwowa, Krakowa, Torunia, Gdyni z morzem i wielu innych miast polskich.

Znakomita pomoc w nauce szkolnej

Miła pamiątka z każdej wycieczki

- - Piękna ozdoba każdego zbioru - -

Prosimy żądać w każdym handlu widokówek

Katalogi wysyła na żądanie bezpłatnie

K S I A Ż N I C A - A T L A S
Lwów, Czarnieckiego 12 — Warszawa 1, Nowy Świat 59

<i>Thompson E.</i> Dzielny rogacz	1.50
<i>Umiński W.</i> Młody jeniec indyjski	2.40
<i>Verne J.</i> Wyprawa w głąb Afryki	3.20
— Tajemniczy gród w pustyni	3.20
<i>Wasilewska W.</i> Kryształowa kula Krzysztofa Kolumba	1.50
— Legenda o Janie z Kolna	1.80
<i>Zaruski M.</i> Na morzach dalekich	4.50
<i>Zawiszanka Z.</i> Plemię żółwia uskrzydłonego, 6 il.	4.50
<i>Z całego świata</i> , album zdjęć	—60

Na tworzenie wielkiego dobra społecznego składają się
wszyscy. „NASZA KSIEGARNIA” — to dobro społeczne
członków Z. N. P.

V. PEDAGOGIKA WSPÓŁCZESNA I JEJ PROBLEMY

Pedagogika, podobnie jak inne gałęzie wiedzy ludzkiej, ulega prawu ewolucji, to znaczy, że zmienia się i postępuje w sposób ciągły. Porównując współczesne prądy pedagogiczne z dawniejszymi, uderza nas duży kontrast, bowiem klasyczna pedagogika miała charakter wyłącznie dogmatyczny, podczas gdy koncepcja nowej pedagogiki staje się esencjonalnie naukowa.

W rozwoju pedagogiki można odróżnić trzy okresy, zachodzące zresztą na siebie: okres empiryczny, okres filozoficzny i okres naukowy.

Okres empiryczny datuje się od momentu powstania szczepów ludzkich. Matka uczy swoje dzieci chodzić, mówić, unikać niebezpieczeństw ze strony ludzi i natury, a ojciec uczy polować, hodować zwierzęta, celebrować rytuały religijne. Głęboki instynkt i prawie potrzeba biologiczna nakazuje wychowywać młode pokolenia. W czasach, gdy życie było proste i bliskie natury, grupy społeczne zamknięte i ograniczające się tylko do rodziny prawie, dzieci nie wiele miały do roboty, by stać na poziomie intelektualnym swych rodziców; same one mogły łatwo przyswoić sobie sztukę i elementarne umiejętności, stanowiące embrionalną cywilizację. Lecz w miarę postępu wiedzy, pomnożenia się narzędzi, skomplikowania organizacji socjalnej, wzrasta trudność dla nowych pokoleń zapoznania się przy pomocy własnych środków z życiem intelektualnym, moralnym i ekonomicznym. Powstaje wówczas konieczność specjalnego wychowania dzieci, stworzenia do tego celu odpowiednich instytucji oraz powołania zawodowych wychowawców. Od tego czasu rodzice w dużej mierze odstepują swoje funkcje wychowawcze nowej instytucji — szkole. W tej właśnie instytucji w sposób empiryczny formuje się technika, rozwija się praktyka, która z czasem wymaga wyjaśnienia, reglamentacji, udoskonalenia i pewnej teorii. Z elementarnej i empirycznej praktyki rolnej wyrosła agrykultura i agronomia, z prymitywnej sztuki leczenia powstaje medycyna, tak również z pierwszych prób wychowawczych zawiązuje się pedagogika.

Każda praktyka uprawiana inteligentnie dąży dość często do zapłodnienia pewnej teorii, jak każda sztuka kondensuje się w technice. Działanie to ma raczej charakter instynktowny, naśladowniczy; działaniu temu towarzyszy mniej lub więcej świadoma i jasna myśl; pozostawia ona wspomnienia napotkanych trudności, doboty sukcesów i doznanych niepowodzeń. W pa- nieci dokonują się procesy porównawcze, a najbardziej party rutynista chętnie czy niechętnie wprowadza w swej pracy pewne zmiany. Umysł swobodny czyni ieżne obserwacje — zdobywa doświadczenie, które jest odawane z pokolenia na pokolenie, stwarzając w ten sposób pedagogikę empiryczną i anonimową. Od czasu o czasu tylko jakaś inowacja uczyni skandal i w wal- e z tradycjonalistyczną pedagogiką zwycięża lub pa- a. Pedagogika empiryczna wydaje się być bliska rze- zywistości i nie znosi teorii.

Niewątpliwie, nauka musi wyjść z rzeczywistości, prawie każda doktryna ma swoją inspirację w akcji. Jednak pedagogika empiryczna nie jest naukowa, bo- rziem ta ostatnia wymaga postawienia problemu, hipo- ezy, obserwacji faktów, wyszukania przyczyn, pracy orównawczej, interpretacji wyników itd. W okresie pedagogiki empirycznej popełniano największe absurdy ychowawcze; dobrym przykładem porównawczym mo- e tu być popularna medycyna empiryczna, wedle wska- ań której dawano chorym tak dziwaczne i szkodliwe ekarstwa, że wywołują dziś zdumienie z naiwności rzdoków.

W tym okresie nie brakło genialnych i utalentowa- ych pedagogów, którzy spisywali swe obserwacje i me- ystacje, dając początek literaturze pedagogicznej; znaj- lujemy w niej zdrowe uwagi, oryginalne myśli, ironicz- a krytykę banalnej rutyny i ducha chimerycznego sy- temu.

Z czasem wytwarza się pedagogika filozoficzna, któ- rej źródłem stają się wierzenia i idee ogólne. Ulubio- ym tematem pedagogiki filozoficznej była jakoś na- tury człowieka, jej przeznaczenie, rola społeczeństwa, osunek do jednostki: Powstaje tyle „pedagogik“, ile

było kierunków filozoficznych, wierzeń religijnych i poglądów politycznych. Jansenista wyznawał inną pedagogikę aniżeli molinista, jezuita nie mógł spokojnie przytrzeć na zasady wychowawcze port-royalistów, Rousseauista nie znosił wzorowy pedagog kalwiński, a filozof idealistyczny walczył w pedagogice z utylitarysmem. Pedagogowie filozoficzni nakreślają metody pedagogiczne, wskazania dydaktyczne, nie ucząc nigdy w życiu dzieci.

Rousseau przez bardzo krótki czas tylko dawał lekcje dzieciom rodziny de Mably, a te krótkie i miewspomnienia nie przyczyniły się do napisania „Emila”, lecz raczej chęć zastosowania swej ogólnej filozofii. Kant napisał swój przeciętny zresztą „Zarys pedagogiki” pod wpływem Rousseau’a raczej ze względu na powołanie filozoficzne, aniżeli z powodu doświadczeń profesorskich w Królewcu. Micheleta do pedagogiki filozoficznej doprowadziły studia historyczne, społeczne, pasła dla postępu demokratycznego. H. Spencer w swym subtelnie stancjonalnym dziele o „Wychowaniu intelektualnym, moralnym i fizycznym” skondensował konsekwencje swego pozytywizmu, ewolucjonizmu i liberalizmu pedagogicznego itd.

Pedagogowie filozoficzni mają duże skłonności do dogmatyzmu, rozumowania a priori, twierdzeń fantazyjnych, argumentów subiektywnych. Binet to dobrze okazywał, wykazując, iż pedagogika filozoficzna jest zbyt ogólnikowa, niejasna, nadmiernie literacka, pochopna do moralizatorstwa, werbalna, kaznodziejska, bezkrytyczna, beznadziejnie nudna i gorsząca.

Mimo tej ostrej krytyki, pedagogika filozoficzna dawała pewne usługi, przez postawienie szeregu problemów, koniecznych do rozwiązania, którego podejmują się pedagogika naukowa, opierająca się na metodycznych obserwacjach, dobrze zorganizowanych eksperymentach, badaniach itd.

W ostatnich dziesiątkach lat pedagogika naukowa ze wzrastającymi szansami zdobywa sobie teren, usuwając i ograniczając resztki wpływów pedagogiki empirycznej i filozoficznej.

Rozwój w ostatnich latach psychologii, socjologii, biologii, fizjologii, medycyny, pozwala na stopniowe ukonstytuowanie się pedagogiki jako nauki, która ma przed sobą wielką przyszłość. W epoce współczesnej bowiem przyznaje się problemom pedagogicznym coraz większe znaczenie. Zaznacza się to wielką ilością publikowanych dzieł i czasopism pedagogicznych, zakładaniem instytutów, katedr pedagogicznych i szkół eksperymentalnych oraz organizowaniem na szeroką skalę doświadczeń pedagogicznych. Lecz to dopiero początek naukowego ruchu pedagogicznego, którego rozwój przejdzie wszelkie nasze oczekiwania, ponieważ sprawa wychowania ma znaczenie vitalne dla całej ludzkości. I słusznie Dewey twierdzi, że „wychowanie jest podstawą metodą postępu i reformy społecznej“.

Omawiając współczesną pedagogikę należy pamiętać o tym, że pedagogika empiryczna jeszcze w swych ostatnich pokutuje wśród nauczycieli praktyków, wśród przedstawicieli administracji szkolnej, różnego rodzaju literatów i polityków. Tu i ówdzie ukazują się uwagi, luźne obserwacje, rady i porady, wspomnienia, przewodniki, zbiory wytycznych, instrukcje, okólniki, komunikaty; wszystko to oparte na przygodnym doświadczeniu, udanych czy nieudanych próbach. Wśród tych uwag i porad mogą być rzeczy słuszne i pożyteczne, lecz nieopracowane naukowo, budzą one niepewność, nie dają zaufania precyzji i rzeczywistości, a w konsekwencji mało przyczyniają się do rozwoju nauki o wychowaniu.

A ileż herezji pedagogicznych mieści się w tych empirycznych uwagach i poradach; pełno ich w czasopiśniach i dziełach „pedagogicznych“, w rozporządzeniach i instrukcjach.

Obok pedagogiki empirycznej snuje się ciągle jeszcze pedagogika filozoficzna; jest to odpowiednie pole dla różnego rodzaju filozofów, konfesjonalistów, kulturologów, polityków, społeczników. Oni to wybierając pewne wierzenia, poglądy, opinie, postulaty, programy, stwarzają wyimaginowane prądy „pedagogiczne“, mające na celu egoistyczną realizację ich założeń reformatorskich; acy „twórcy pedagogiczni“ często szkoły ani klasy nie

oglądali. Stwarzają sobie abstrakcyjny ideał człowieka w czasie i przestrzeni, oraz chcą „kształtować“ młode pokolenia na podstawie wyidealizowanej formy, a odpowiadającej ich założeniom politycznym czy filozoficznym. Prawie u wszystkich pedagogów filozoficznych występuje silna tendencja do indoktrynacji dzieci i młodzieży, wpojenia w nieświadome i niewinne dusze dzieci ich światopoglądu.

Obecnie w pedagogice filozoficznej wybijają się na pierwszy plan politycy, którzy stwarzają kierunki pedagogiczne partyjne. Dlatego mówi się dziś o pedagogice komunistycznej (Lenin, Błoński, Krupskaja, Łuna czarskij, Pinkiewicz, Szackij, Bubnow, Pistrak, Szugin), o pedagogice narodowo-socjalistycznej (Krieck Baeumler), o pedagogice faszystowskiej (Gentile, Croce, Ferrati, Varisco, Bonaccorso), o pedagogice syndykalistycznej (Zoretti, Prihoda) itd. Każda prawie partia polityczna ma swój program pedagogiczny, dlatego też można mówić o pedagogice socjalistycznej, nacjonalistycznej itd. Obecnie można dodać jeszcze pedagogikę totalistyczną, dla której państwo staje się wartością najwyższą; religię toleruje się z określeniem jej wyznaczonych granic, z tym, że jej królestwo nie należy do tego świata, a państwo, dążąc do swoich celów, jest niezależne i swojej woli nie podda pod żadne wyższe prawa, nie uznaje żadnej suwerenności metafizycznej. Szczęście jednostki polega na tym, iż powinna ona stać się komórką niezniszczalnego państwa i pozostawać jedynie w jego ramach politycznych. Wszelkie ideały i zasady literackie, artystyczne, filozoficzne, moralne są podporządkowane wartościom politycznym partii rządzącej, a każda opozycja czy nawet krytyka tych wartości pociąga za sobą ciężkie sankcje karne. Państwo totalne chce komunizować wszystkich w jednej wierze politycznej, formować uniformistyczne typy umysłowe, realizować w najwyższym stopniu synergii oraz konwergować wszystkie aspiracje jednostek. W chórze totalnym nie uznaje się solistów, a wszyscy członkowie państwa otrzymują od partii reguły życia, myśli, uczuć i działania.

Pedagogika polityczna w państwach totalnych od

laje się do usług partji panującej, zaś w krajach demokratycznych pracuje dla swojej partii; jej zwolennicy uważają, iż wychowanie pozostaje w organicznym związku ze strukturą polityczną społeczeństwa, a w konsekwencji wszelka reforma wychowania jest nieodłączna od reformy politycznej, której zadaniem jest kompletna rekonstrukcja społeczeństwa.

Pedagogika filozoficzna oprócz swego odcienia politycznego, ma jeszcze swoją odnogę konfesjonalną. Poszczególne religie, wyznania i sekty mają również swoje programy pedagogiczne, opierające się na dogmatach swych wierzeń. I tak istnieje pedagogika katolicka, protestancka, anglikańska, islamska, izraelska, buddyjska. (Spalding, Kidd, Willemann, Cooper, Shields, Allers, Behn, Bopp, Guardini, Schröter, Toth, Maturin, Charcot, de la Vaissière, Dévaud, Dupanloup, Eymieu, Gillet, Guibert, Mercier).

Istnieje również pedagogika filozoficzna w ścisłym tego słowa znaczeniu, mająca swój początek w różnych kierunkach filozoficznych; dlatego mówi się o pedagogice idealistycznej, realistycznej, naturalistycznej, personalistycznej, intuicjonistycznej, woluntarystycznej, utilitarystycznej, monistycznej, intelektualistycznej, finalistycznej, sensualistycznej, racjonalistycznej, instrumentalistycznej, moralistycznej, kulturalistycznej.

Każda z nich ma swoich przedstawicieli, większych lub mniejszych wyznawców, specjalne dzieła, a nawet szkoły.

Zwolennicy pedagogiki filozoficznej wykazują często ignorancję pedagogiki naukowej, niezręczność metodyczną, nie uznają pedagogii i eksperymentu w wychowaniu, nie widząc istotnych praw naturalnego rozwoju dziecka, traktują je jako dorosłego i materiał, nadający się do propagandy i indoktrynacji. Starają się w sposób abstrakcyjny zamagazynować w mózgach dzieci wiadomości, odpowiadające ich kierunkowi oraz wyrabiać potrzebne im nawyki. Opierają się głównie na autorytecie nauczyciela, który z reguły powinien być wyznawcą ich kierunku, stosując demoralizujący przymus, niszczyć wolę, charakter i zdrowie dziecka.

Pedagodowie filozoficzni zwalczają w ostry sposób pedagogię naukową, bowiem chcą zachować możliwość uprawiania propagandy wśród młodych uczniów. Twierdzą oni, iż każda koncepcja życia zawiera w sobie doktrynę wychowania, a wszelkie wychowanie jest oparte na filozofii życia (Foerster, Butler, Jaspers, Eucken, de Hovre). Wedle nich wyłącznie badania eksperymentalne z usunięciem refleksji filozoficznej nie stworzą ideału wychowawczego, bo wielkie batalie wychowawcze toczą się poza dziedziną psychologii, socjologii i biologii pedagogicznej. Wedle nich pedagogika naukowa, reprezentująca „sycientyzm“ wychowawczy, jest ciasna, nudna, niezyciowa, może kliniczna.

Lecz przedstawiciele tego „sycientyzmu“ uważają, iż stawianie odległych celów dzieciom jest obce psychice dziecka; nie dają one zrealizować się, bo często są utopijne. Nie zaprzeczają oni, iż system wychowania jest zjawiskiem społecznym, że jest wykładnikiem potrzeb i wymagań społeczeństwa w pewnym okresie jego rozwoju. Grupy społeczne stwarzają sobie ideał człowieka—jaki jest im potrzebny w danej fazie rozwoju. Badaniem tych potrzeb zajmie się filozofia pedagogiki a nie pedagogika filozoficzna, stosując metody naukowe, a pedagogika naukowa wyjaśni, czy ideał wychowawczy jest możliwy do zrealizowania ze względu na możliwości dziecka. A zresztą zadają sobie pytanie, czy przy pomocy tylko refleksji filozoficznej można odkryć pewien kierunek społeczny, mający szanse zwycięstwa na dłuższą metę. Doświadczenie moralne uczy, że pewne forsowane kierunki nie mają w perspektywie historycznej wielkiej wartości. Spekulacje w pedagogice filozoficznej często są bezpłodne i nie mają większego znaczenia dla wychowania. Dlatego zwolennicy pedagogiki naukowej zarówno teoretycy, jak praktycy odnoszą się z lekceważeniem do tych spekulacji jałowych a koncentrują swoje wyniki na opracowaniu teorii pedagogicznej, opartej na prawach naukowych oraz na ulepszeniu techniki nauczania i wychowania.

Pedagogika eksperymentalna, opierająca się na faktach, stanowi dla nich przedmiot zainteresowania.

Prawdziwym laboratorium dla nich jest szkoła i klasa. Tu starają się poznać dziecko, opracować i wypróbować najlepsze metody postępowania, dostosować program nauki do rozwoju dziecka i jego zainteresowań, poznać przyczyny psychologiczne i socjalne postępowania dziecka, a na tej podstawie ustalić rozumną diagnozę wychowawczą, obserwować życie dziecka poza szkołą, w gromadzie rówieśników, w rodzinie, przeniknąć jego życie podświadome, stworzyć mu odpowiednie środowisko pracy oraz obdarzyć je respektem mu przynależnym. Oto realna praca pedagogiczna. Dziecko musi przeżyć w pełni swój okres dzieciństwa bez naginania do wyspekulowanych przez dorosłych ideałów, tak często niepewnych. Bezsprzecznie, iż nie można dziecka utrzymywać w iluzji, że normalne życie jest stałym świętem; trzeba je uświadamiać o powadze egzystencji, lecz to nie znaczy, by dziecko utrzymywać w atmosferze pesymizmu i zniechęcającego smutku. Dziecku potrzeba odwagi i nadziei. Przez wpojenie pewnych doktryn spekulatywnych, przez nakładanie wiecznych trosk, osłabia się dzieci, mięknie ich energia, podczas gdy one łakną wzmocnienia, a nie okaleczenia ich duszy.

Pedagogika nowa ma w swym rozwoju kilka etapów.

I. Jej prekursorem i byli Ellen Key, Gullitt i Tolstoj, którzy proklamowali prawo dziecka i respekt jego osobowości.

II. Po nich występują pierwsi organizatorzy nowego wychowania, Reddie, Badley, Lietz, Demolins, Luserke, Geheeb, Tobler, Wyneken i inni. Przeprowadzają oni swoje owocne doświadczenia w szkołach w Abbotsholmie, w Haubindzie, Ilsenburgu, Biebersteinie, w Roches, w Wickersdorfie, Odenwaldzie, Lichtenfeldzie itd.

III. Zjawiają się też wybitni teoretycy nowego wychowania: Dewey, Kerschensteiner, Ferrière, Bovet, Petersen, Claparède, Kilpatrick i inni, którzy syntetyzują zdobyte doświadczenia tymczasowe, stawiają nowe problemy, wymagające rozwiązania.

IV) Następuje etap wielkich eksperymentów, wykonywanych przez techników nowego wychowania, oraz przez niezliczone zastępy dydaktyków, metodyków, psychologów, socjologów, biologów, lekarzy zajmujących się wychowaniem. Tysiące sprawozdań z przeprowadzonych badań umieszczonych w setkach pism pedagogicznych oraz publikacjach czeka na swoją syntezę. Ograniczymy się tylko do podania niektórych techników nowego wychowania; eksperymenty ich idą w kilku kierunkach, co da w rezultacie pełniejszy obraz.

A. Aktywne metody pracy zbiorowej wypróbowuje Decroly, Lombardo-Radice, Boschetti-Alberti (Agnò — Szwajcaria), Berthold Otto (Gesamtunterricht).

B. Eksperymenty nad wynikami metody pracy indywidualnej prowadzi Deschamps w Belgii, Bérard i Bouchet we Francji, Fernando San Martín, Maria Sanchez Arbos w Hiszpanii oraz cały szereg pedagogów w Niemczech, Szwajcarii, Polsce, a szczególnie H. Parkhurst (Plan Daltonowski) w Stanach Zjednoczonych i jej zwolennicy w Anglii.

C. Szerokie doświadczenie jest organizowane w związku z metodami pracy zespołowej o charakterze kooperatywistycznym. Inicjuje te prace Sanderson w Oundle, z dużym sukcesem kontynuuje je Cousinet we Francji, a Paulsen (Szkoła solidarystyczna), Karsen i Petersen (Plan Jenajski) w Niemczech otrzymali interesujące rezultaty; prawdziwym powodzeniem cieszy się „Metoda Projektów“ w Ameryce i innych krajach.

D. Owocne w swe wyniki przeprowadzają badania o metodach mieszanych C. Washburn (Technika Winnetki), Freinet (Szkoły drukarnie), Profit (Szkoły kooperatywy), Hartwell (Szkoły plutony) i dziesiątki innych.

Dla wszystkich umysłów nieuprzedzonych jest jasne, iż pedagogika kieruje się definitywnie na tory naukowe. W swej naturalnej ewolucji opuszcza ona stopniowo pedagogikę empiryczną, a szczególnie filozoficzną, opuszcza systemy pedagogiczne, przybiera formy analitycz-

ne i stopniowo zaczyna stosować metody badań wspólne naukom eksperymentalnym. Od wejścia na tę drogę zaczyna się jej rozwój i jej wielka przyszłość.

BIBLIOGRAFIA

I. O g ó l n e:

- H. Rowid — Szkoła twórcza. Kraków, Gebethner, 1929.
M. Ziemnowicz — Problemy wychowania współczesnego. Warszawa, Morkowicz, 1930.
B. Nawroczyński — Współczesne prądy pedagogiczne. Encyklopedia Wychowania, T. I. 1934. Nasza Księgarnia.
L. Chmaj — Kierunki i prądy pedagogiki współczesnej. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1938.
J. Mirski — Pedagogizm nowoczesny i jego przejawy. Ruch Pedagogiczny, 1930.
M. Sekreta — Przesłanki filozoficzne i psychologiczne podstawy pedagogiki współczesnej. (Ruch Pedagogiczny, 1930).
S. Szuman — Nowe kierunki psychologiczne a pedagogika (Chowanna, 1929).
A. Ferrière — L'école active. Genève. Edition Forum 1927.
H. Bouchet — L'individualisation de l'enseignement, Paris, Alcan 1933.
P. Petersen — Die neueuropäische Erziehungsbewegung. Weimar, H. Böhlau Nachfolger, 1926.
E. Weber — Die neue Pädagogik und ihre Bildungsziele, Bayreuth, 1931.
J. Adams — Educational Theories, Londyn, 1928.
B. H. Beody — Modern Educational Theories, Nowy York, 1927.

II. P r e k u r s o r z y:

- Ellen Key — Stulecie dziecka. Nasza Księgarnia, W-wa.
L. Gurlitt — Erziehungslehre, 1908.
Ch. Baudoin—Tolstoj-éducateur, Neuchatel, Niestlé, 1921.

III. O r g a n i z a t o r z y:

- E. Demolins — Nowe wychowanie. Aret, Warszawa, 1897.

- H. Lietz — Die drei deutschen Landerziehungsheime, 1918.
 G. Wyneken — Schule und Jugendkultur. Diederich, Jena 1914.
 B. Nawroczyński — Swoboda i przymus w wychowaniu. Nasza Księgarnia.
 E. Huguenin — Die Odenwaldschule. Weimar, 1926.
 Fr. Hilker — Deutsche Schulversuche. Schwetschke und Sohn, Berlin, 1924.

IV. Teoretycy:

- J. Dewey — Moje pedagogiczne credo. Szkoła a społeczeństwo. Warszawa, Książnica-Atlas.
 — Szkoła i dziecko Warszawa, 1929.
 — Zasady moralne w wychowaniu, Lwów, 1921.
 — Jak myślimy. Warszawa, Książnica-Atlas, 1934.
 — Filozofia a cywilizacja. Warszawa, 1938.
 G. Kerschensteiner — Pojęcie szkoły pracy. Warszawa, Książnica-Atlas.
 — Charakter, jego pojęcie i wychowanie. Warszawa, Nasza Księgarnia.
 — Dusza wychowawcy i zagadnienie kształcenia nauczycieli. Warszawa, Nasza Księgarnia.
 — Theorie der Bildung. Lipsk — Berlin, 1926.
 E. Claparède — Wychowanie funkcjonalne. Warszawa, Książnica-Atlas.
 P. Petersen — Pädagogik. Berlin, 1932.
 W. H. Kilpatrick — Education for a Changing Civilisation. Nowy York, 1927.
 P. Bovet — Artykuły w „Educateur“. Lozanna 1912—1935.

V. Technicy:

- A. Hamaïde — Metoda Decroly. Nasza Księgarnia.
 G. Lombardo-Radice — Il problema dell' educazione infantile, 1930.
 Fr. Karsen — Deutsche Versuchsschulen der Gegenwart. 1933.
 C. Washburne — Przystosowanie szkoły do dziecka. Warszawa, Nasza Księgarnia.

- H. Parkhurst — Wykształcenie według Planu Dalton-
skiego. Warszawa, Książnica-Atlas, 1928.
- J. A. Stevenson — Metoda projektów w nauczaniu. War-
szawa, Książnica-Atlas.
- J. Mirski — Plan Jenajski, jako szkoła wspólnoty. War-
szawa, Nasza Księgarnia, 1932.
- J. Jędrychowska — Szkoła wspólnoty życia. Nasza Księ-
garnia, 1931.
- A. L. Hall-Ouest — Uczenie się pod kierunkiem. War-
szawa — Książnica-Atlas.
- Ch. L. Spain. The Platoon School. Nowy Jork, Mac
Millan, 1924.
- A. Jakiel — Le travail par équipes à l'école. Lyon, Bosc-
Riou, 1935.
- Cousinet, Jakiel, Petersen, Piaget. Le travail par grou-
pes. Genewa, B. I. E., 1934.
- R. Dottrens — Le progrès à l'école, Neuchatel, 1936.
tel. 1936.
- J. i Ev. Dewey — Schools of to morrow. Nowy Jork, 1915.
- C. Freinet — L'imprimerie à l'école. St. Paul. Alpes
Maritimes, 1927.
- W. Paulsen — L'école de solidarité. C. P. E. S.
- A. Ferrière — La liberté de l'enfant à l'école active.
Bruksela, Lamartin, 1928.

„BIBLIOTEKA DZIEŁ PEDAGOGICZNYCH“

Bogata seria prac wybitnych autorów polskich i zagra-
nicznych, obfite źródło informacji niezbędnych w pracy
dydaktycznej i wychowawczej.

„Z PRAKTYKI SZKOLNEJ“

Seria prac znanych autorów, poświęcona zagadnieniom
praktycznym występującym w życiu codziennym w każ-
dej szkole powszechnej w związku z organizowaniem
pracy wychowawczej i nauczaniem poszczególnych
przedmiotów i klas.

P r o s p e k t y   n a   ż á d a n i e .

VI. DALSZE KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI CZYNNYCH W SZKOŁACH POWSZECHNYCH (Egzamin praktyczny, W. K. N., Instytuty).

Dalsze kształcenie nauczycieli jest problemem kulturalnym, które koncentruje na sobie uwagę szerokich sfer nauczycielskich i wywołuje żywe z ich strony zainteresowanie. Ze względu na zachodzące głębokie przemiany społeczne i kulturalne oraz tworzenie się nowych form wychowania, zagadnienie dalszego kształcenia nauczycieli należy niewątpliwie do bardzo ważnych. Zaznajomienie ogółu nauczycielstwa z instytucjami dalszego kształcenia nauczycieli uważaliśmy za pożądane, celem ułatwienia orientacji w warunkach przyjmowania do tych instytucyj, ich organizacją, programem i uprawnieniami.

„N A S Z A K S I Ę G A R N I A”

posiada na składzie i poleca:

PODRECZNIKI SZKOLNE DO WSZYSTKICH ZAKŁADÓW NAUKOWYCH, MAPY, GLOBUSY, DZIEŁA PEDAGOGICZNE, KSIĄŻKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY, LITERATURĘ PIĘKNĄ, WYDAWNICTWA NAUKOWE, PORTRETY, OBRAZY HISTORYCZNE I KRAJOZNAWCZE, KOMEDYJKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY, WSZYSTKIE UKAZUJĄCE SIĘ W HANDLU KSIĘGARSKIM NOWOŚCI, PRZYJMUJE PRENUMERATĘ NA PISMA KRAJOWE I ZAGRANICZNE, SPROWADZA NA ŻĄDANIE KSIĄŻKI W OBCYCH JĘZYKACH, POSIADA STAŁE NA SKŁADZIE WSZELKIE URZĘDOWE DRUKI I ŚWIADECTWA SZKOLNE.

EGZAMIN PRAKTYCZNY NAUCZYCIELA PUBLICZNYCH SZKÓŁ POWSZECHNYCH

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych — Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 258 z 13.III. 1928.

2) Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 14.XII. 1928 r. zawierające przepisy o praktycznym egzaminie nauczyciela publicznych szkół powszechnych — Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 1, poz. 3 z 10.I. 1929 r.

Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych odbywa się przed Państwową Komisją, w której zdający pracuje; w razie gdy prezes Komisji Egzaminacyjnej z uzasadnionych powodów uzna egzamin w szkole zdającego za niemożliwy, odbywa się ten egzamin w innej szkole powszechnej albo w szkole ćwiczeń przy zakładzie kształcenia nauczycieli, wyznaczonej przez prezesa Komisji; w tym wypadku egzamin odbywa się (w listopadzie i w marcu) w stałych kadencjach, których początek ustala Kuratorium Okręgu Szkolnego.

Kurator O. S. powołuje potrzebną liczbę Komisyj Egzaminacyjnych, wyznacza im siedziby i rejony egzaminacyjne; z reguły siedzibą Komisji Egzaminacyjnej jest państwowy zakład kształcenia nauczycieli, w wyjątkowych wypadkach publiczna szkoła powszechna. Siedzibę Komisji oraz ich rejony podaje kuratorium zainteresowanemu nauczycielstwu do wiadomości. Funckje prezesów Komisji na podstawie mianowania Kuratora O. S. pełnią z reguły dyrektorzy zakładów kształcenia nauczycieli, ewentualnie nauczyciele tych zakładów, względnie szkoły, przy której ustanowiono Komisję. Zastępców prezesa Komisji oraz pozostałych członków w potrzebnej liczbie mianuje kurator spośród dyrektorów (kierowników) i stałych nauczycieli państwowych (publicznych) szkół sobie podległych oraz spośród inspektorów szkolnych i ich zastępców. Mianowanie obejmuje okres trzyletni.

Prezes Komisji wyznacza spośród jej członków komplet egzaminacyjny, złożony z trzech osób i powierza jednej z nich obowiązek przewodniczącego kompletu. Jeśli egzamin odbywa się w szkole zdającego, to jednym z członków kompletu jest inspektor szkolny (zastępca) tego powiatu, w którym kandydat pracuje.

Podanie o dopuszczenie i wyznaczenie terminu egzaminu praktycznego należy wnosić do dnia 30 września lub do dnia 31 stycznia w drodze służbowej do Prezesa Komisji Egzaminacyjnej swego rejonu egzaminacyjnego; w podaniu należy zaznaczyć, czy ubiega się o egzamin po raz pierwszy, drugi czy trzeci. Do podania załącza się: metrykę urodzenia, dowód, stwierdzający posiadanie kwalifikacji zawodowych do nauczania w publicznych szkołach powszechnych, odpis wykazu służbowego, spis przestudiowanych do egzaminu książek i podręczników, zwłaszcza z przedmiotów pedagogicznych i z administracji szkolnej wraz ze streszczeniem przynajmniej dwu z tych książek, opłatę egzaminacyjną, życiorys, zawierający także sprawozdanie z dotychczasowej pracy szkolnej z dokładnym wykazem (w chronologicznym porządku) szkół i klas (oddziałów), w których kandydat dotychczas pracował i przedmiotów, których uczył. W sprawozdaniu kandydat może wymienić godne zaznaczenia doświadczenia dydaktyczne i wychowawcze, jakie zdołał zdobyć w ciągu dotychczasowej pracy; kandydat, co najmniej od roku zatrudniony w szkole, w której ma zdawać egzamin, może również dołączyć do sprawozdania charakterystykę kilkorga dzieci szkolnych, które obserwował bliżej w ciągu roku.

Inspektor szkolny uzupełnia w miarę potrzeby odpis wykazu służbowego, potwierdza jego zgodność z oryginałem, znajdującym się w Inspektoracie i dołącza kartę kwalifikacyjną. Podania kandydatów, którzy posiadają warunki (dyplom na nauczyciela szkół powszechnych wydany przez państwowy lub prywatny z prawami zakład kształcenia nauczycieli szkół powszechnych albo przez zdanie równoważnościowego egzaminu na podstawie przepisów M. W. R. i O. P., co najmniej dwuletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w wymiarze nie

mniej niż 14 godzin tygodniowo odbyta w publicznej szkole powszechnej po uzupełnieniu kwalifikacyj zawodowych) inspektor szkolny przesyła wraz z załącznikami najdalej do 10 października i 10 lutego do prezesa Komisji, dołączając opinię, gdzie powinien odbyć się egzamin; jeśli proponuje szkołę, w której pracuje kandydat, dołącza również wniosek w sprawie terminu egzaminu.

Prezes Komisji Egzaminacyjnej decyduje o rodzaju egzaminu i decyduje swą co do sposobu odbywania egzaminu komunikuje kandydatowi za pośrednictwem inspektora szkolnego, który najpóźniej do końca października, względnie końca lutego zawiadamia o tym zainteresowanego.

Egzamin we własnej szkole.

Egzamin, w sprawie którego wpłynęło podanie przed 30 września, winien odbyć się o ile możności przed końcem lutego; jeśli podanie wpłynęło przed 31 stycznia, egzamin powinien odbyć się o ile możności przed końcem roku szkolnego. Dzień egzaminu ustala prezes Komisji po porozumieniu z właściwym inspektorem szkolnym, najpóźniej na 2 tygodnie przed egzaminem, wyznaczając równocześnie komplet egzaminacyjny dla danego kandydata, zawiadamiając o terminie kandydata i członków komisji; wraz z zawiadomieniem prezes przesyła członkom kompletu egzaminacyjnego rozkład lekcji na dzień egzaminu z uwzględnieniem lekcji języka polskiego względnie drugiego języka nauczania. Jeżeli kandydat najpóźniej na 48 godzin nie otrzyma rozkładu lekcji, ma prawo prowadzić lekcje według rozkładu normalnie w danym dniu obowiązującego.

Egzamin odbywany w szkole kandydata składa się z wizytacji i kolokwium. Część pierwsza egzaminu polega na szczegółowej wizytacji klasy, względnie klas, w których kandydat uczy, przeprowadzonej w celu zbadania dotychczasowej jego pracy jako nauczyciela i wychowawcy. Komplet egzaminacyjny przysłuchuje się przynajmniej dwom lekcjom, przeprowadzonym przez kan-

dydata z dwu różnych przedmiotów nauczania i przegląda wypracowania uczniów i plany lekcji, przygotowywanych w ciągu dotychczasowej praktyki przez kandydata (przynajmniej w ciągu ostatniego roku szkolnego). Prócz tego komplet egzaminacyjny, biorąc pod uwagę zakres pracy kandydata w związku z jego stanowiskiem służbowym, przegląda akta szkolne, sprawdza wykonywanie przez kandydata przepisów, dotyczących organizacji nauki i wychowania, oraz bada stan urządzeń szkolnych. Uwzględniając w każdym wypadku okoliczności, wśród jakich odbywa się praca kandydata oraz zakres powierzonych mu obowiązków, komplet bada stopień dbałości kandydata o kulturę umysłową i moralną oraz wychowanie obywatelskie młodzieży (z uwzględnieniem także pracy około czytelnictwa), sprawdza starania kandydata o wychowanie fizyczne, o higienę i czystość młodzieży oraz dbałość jego o estetykę i czystość izby szkolnej. Na podstawie tego szczegółowego badania komplet stara się wyrobić sobie możliwie dokładny sąd o wpływie na rozwój umysłowy i moralny powierzonej mu dziatwy, względnie także na ogólny stan szkoły, o ile kandydat zajmuje samoistne stanowisko. W czasie wizytacji przewodniczący i członkowie kompletu mają prawo zadawać pytania dzieciom.

Część druga egzaminu obejmuje kolokwium z kandydatem, przede wszystkim w nawiązaniu do wizytacji. Treścią kolokwium jest omówienie z kandydatem jego pracy nad wychowaniem i nauczaniem młodzieży ze stanowiska zadań pedagogiki i dydaktyki z uwzględnieniem higieny szkolnej oraz ze stanowiska obowiązujących przepisów, zwłaszcza zaś programu nauczania w szkole powszechnej. Przy kolokwium kandydat winien również udowodnić ogólną znajomość organizacji szkolnictwa w Polsce oraz najważniejszych przepisów w sprawach administracji szkolnej. Część druga egzaminu winna z reguły odbyć się tego samego dnia, co część pierwsza. Jeżeli w tej lub w pobliskich miejscowościach zdaje egzamin dwóch lub więcej kandydatów według tego samego rodzaju, można dla uproszczenia prac kompletu przeprowadzić z tymi kandydatami, wspólne kolokwium

jak najrychlejš po części pierwszej części egzaminu w miejscu, wyznaczonym przez przewodniczącego. Kolokwium z jednym kandydatem nie powinno trwać dłużej niż godzinę. Od kolokwium może być kandydat na podstawie jednomyślnej uchwały kompletu egzaminacyjnego w całości lub częściowo zwolniony, o ile komplet egzaminacyjny w czasie wizytacji stwierdził, że wyniki jego w szkole pod względem wychowawczym i dydaktycznym są bardzo dobre, jakoteż, że kandydat jest dokładnie obeznany z niezbędnymi mu przepisami programu nauczania oraz administracji szkolnej.

Egzamin odbywający się poza szkołą kandydata.

Egzamin ten składa się z trzech części: pracy piśmiennej, lekcji próbnych i kolokwium. Wykaz kandydatów oraz kolejność egzaminów ogłasza przewodniczący w lokalu Komisji najpóźniej na 3 dni przed rozpoczęciem kadencji egzaminacyjnej.

Egzamin piśmienny pod nadzorem polega na opracowaniu tematu, wybranego przez kandydata spośród dwu tematów, które ustala prezes Komisji Egzaminacyjnej na wniosek wyznaczonego przez siebie członka. Tematy są ściśle związane z pracą szkolną kandydata i obejmują bądź plan lekcji w jednym z oddziałów, w których kandydat uczy, bądź sprawozdanie z pewnego działu dotychczasowej pracy szkolnej kandydata z uwzględnieniem określonych problemów dydaktycznych lub wychowawczych, bądź wreszcie opracowanie praktycznego zagadnienia z dziedziny wychowania, nauczania lub organizacji szkoły. Pracę piśmienną wykonywa kandydat w terminie i w lokalu, wyznaczonym przez prezesa Komisji Egzaminacyjnej. Temat pracy piśmiennej winien być wykonany w ciągu czterech godzin. Używanie jakichkolwiek środków pomocniczych jest niedozwolone prócz wyraźnie wskazanych przez prezesa Komisji. Prezes ma prawo odsunąć kandydata od egzaminu z powodu używania niedozwolonych środków pomocniczych lub zarządzić w wypadkach wątpliwych ponowne wykonanie pracy piśmiennej. Nadzór w czasie egzaminu sprawują członkowie Komisji Egzaminacyj-

nej, wyznaczeni przez prezesa. Pracę ocenia dwóch członków Komisji; ocena jest umotywowana.

W drugiej części egzaminu Komisja ocenia zdolności kandydata jako nauczyciela i wychowawcy, przysłuchując się najmniej dwóm lekcjom próbnym, z których jedna musi być lekcją języka polskiego. Tematy lekcji oraz oddziały, w których one mają być przeprowadzone, wyznacza prezes Komisji i podaje je do wiadomości kandydata na dzień przed egzaminem.

Kolokwium z kandydatem odbywa się o ile możliwości tego samego dnia co lekcje próbne i w sposób analogiczny, jak z kandydatami, zdającymi w szkołach, w których są zatrudnieni.

Po ukończeniu egzaminu komplet egzaminacyjny ustala wynik ogólny na podstawie częściowych wyników, zwracając szczególną uwagę na lekcje kandydata. Wyniki każdej części egzaminu oraz wynik ogólny ocenia się przez jeden z czterech stopni: bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, niedostatecznie. Kandydat, który otrzymał po wizytacji stopień niedostateczny, nie może być dopuszczony do dalszej części egzaminu. Komplet egzaminacyjny może nie dopuścić do dalszych części egzaminu kandydata, który wykonał niedostatecznie pracę piśmienną; w tych wypadkach uważa się wynik egzaminu za niedostateczny. Wynik ogólny ogłasza się kandydatowi bezpośrednio po ostatecznej decyzji Komisji. Kandydat, który uzyskał wynik ogólny co najmniej dostateczny, otrzymuje świadectwo praktycznego egzaminu na nauczyciela szkół powszechnych. Świadectwo to prezes Komisji przesyła kandydatowi za pośrednictwem inspektora szkolnego. Kandydat, który otrzymał wynik ogólny niedostateczny, winien powtórzyć cały egzamin najwcześniej po upływie roku.

Nieusprawiedliwione niestawienie się do egzaminu lub odstąpienie bez usprawiedliwionych powodów jest równoznaczne z niezdaniem, opłata nie podlega zwrotowi. O słuszności motywów usprawiedliwienia decyduje prezes Komisji po rozpatrzeniu opinii właściwego inspektora szkolnego; w razie usprawiedliwienia, złożoną opłatę zalicza się na poczet powtórnego zgłoszenia.

Egzamin praktyczny powinien być złożony najpóźniej do piątego roku faktycznej pracy w szkolnictwie publicznym od czasu uzyskania kwalifikacyj zawodowych bez wliczania w ten okres przerwy, o ile z mocy prawa nie jest od tego zwolniony; w wyjątkowych wypadkach Kuratorium O. S. może odroczyć termin egzaminu praktycznego jeszcze o rok. W razie niezłożenia egzaminu w tym ostatecznym terminie następuje rozwiązanie stosunku służbowego.

Nauczyciele szkół prywatnych nie są dopuszczani do egzaminu praktycznego, stanowiącego kwalifikację zawodową do ustalenia w publicznych szkołach powszechnych. Nauczyciele kontraktowi publicznych szkół powszechnych o ile posiadają zawodowe kwalifikacje do nauczania w szkołach powszechnych i dwuletnią praktykę w 14 godzinach minimalnie tygodniowo są dopuszczani do egzaminu praktycznego.

Egzaminy specjalistów.

Praktyczny egzamin na nauczyciela publicznych szkół powszechnych dla nauczycieli posiadających kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych szkołach powszechnych tylko jednego lub niektórych przedmiotów, odbywa się według tych samych przepisów, z tą różnicą, że kandydaci odbywają wszystkie lekcje tylko z zakresu przedmiotu, do którego posiadają kwalifikacje.

Kursy przygotowujące do egzaminu praktycznego.

Związek Nauczycielstwa Polskiego pragnąc przyjąć z pomocą nauczycielstwu organizuje w okresie ferii letnich czterotygodniowe kursy-konferencje, mające na celu przygotowanie do egzaminu praktycznego. W r. 1939 są przewidywane takie kursy: w Wilnie, Tarnopolu, Lwowie, Lublinie, Krakowie, Łodzi, Toruniu. Udział w kursie-konferencji jest bezpłatny dla członków Z. N. P. Nauczyciele niezrzeszeni w Z. N. P. opłacają za kurs 15 zł. Niezależnie od tego wszyscy uczestnicy płacą po 5 zł. tytułem wpisowego na organizację życia kulturalnego (czytelnia, teatr lub kino, wycieczki). Koszta utrzyma-

nia skalkulowane dla każdego Okręgu podawane są do wiadomości bezpośrednio zainteresowanym kolegom. Wszelkie zapytania dotyczące zapisów, terminu, opłat, programu i organizacji pracy na kursie zwracać się należy bezpośrednio do Zarządów Okręgów Z. N. P. w miejscowościach wyżej wskazanych. Szczegóły podawane są corocznie w specjalnych komunikatach za pośrednictwem „Głosu Nauczycielskiego“.

WYŻSZE KURSY NAUCZYCIELSKIE

a) Państwowe Wyższe Kursy Nauczycielskie.

- 1) Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z 1.VII.1928 r. o organizacji państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich, Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 153 z 28.VIII.1928 r.
- 2) Regulamin Państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich, Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 9, poz. 154 z dnia 28.VIII.1928 r.)

Państwowe Wyższe Kursy Nauczycielskie mają na celu pogłębienie naukowe i zawodowe wykształcenie nauczycielstwa szkół powszechnych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb nauczania w wyżej zorganizowanych szkołach powszechnych.

Przedmioty nauki na W. K. N. dzielą się na:
obowiązujące słuchaczy wszystkich grup (dział A), a mianowicie przedmioty pedagogiczne oraz wiadomości o Polsce współczesnej,
obowiązujące tylko słuchaczy danej grupy (dział B) i nadobowiązkowe (dział C).

W dziale B są następujące grupy:

I. Humanistyczna, obejmująca język polski z literaturą, język inny niż polski (z literaturą), historię Polski i powszechną w następujących połączeniach:

- a) język polski — język inny niż polski,
- b) język polski — historia,
- c) język inny niż polski — historia.

II. Geograficzno-przyrodnicza,

III. Matematyczno-przyrodnicza.

IV. Zająć praktycznych i rysunków względnie gospodarstwa domowego, obejmująca: rysunek, zajęcia praktyczne, roboty kobiece i gospodarstwo domowe w następujących połączeniach:

- a) rysunek i zajęcia praktyczne,
  - b) roboty kobiece i gospodarstwo domowe;
- V. śpiewu i wychowania fizycznego.

Dział C obejmuje przedmiot nadobowiązkowy, którym może być język inny niż polski lub jeden z przedmiotów grupy IV lub V. Zakres wymagań z każdego przedmiotu podaje Program W. K. N.

Na W. K. N. mogą być przyjęci stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych oraz nauczyciele prywatnych szkół powszechnych, którzy posiadają kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach powszechnych i co najmniej trzyletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w szkołach powszechnych.

Podanie o przyjęcie na W. K. N. oraz o udzielenie w tym celu urlopu należy składać do Kuratorium w drodze służbowej corocznie przed dniem 1 marca. Do podania winny być załączone: szczegółowy życiorys, metryka urodzenia, świadectwo studiów i kwalifikacyjnej zawodowych, dekret ustalenia, lista lektury przerobionej z wybranej grupy przedmiotów, świadectwo zdrowia oraz deklaracja, a nadto wyszczególnienie o jaki urlop kandydat podaje się. Inspektor szkolny dołącza do podania odpis wykazu służbowego, karty kwalifikacyjnej oraz szczegółowo umotywowaną opinię o kandydacie i przesyła wraz z wnioskiem do decyzji Kuratorium. Kuratorium kwalifikuje kandydatów z podległego Okręgu do egzaminu wstępnego na W. K. N. i przesyła podania kandydatów zakwalifikowanych do dyrekcji kursu.

Egzamin wstępny rozpoczyna się najwcześniej 20 czerwca. Dokładny termin wyznacza właściwe Kuratorium. Egzamin wstępny, który ma charakter konkursu na wolne miejsca na kursie składają równocześnie wszyscy kandydaci zakwalifikowani na tą samą grupę danego W. K. N. Dyrektor zawiadamia Kuratorium o wynikach, a kandydatom zakwalifikowanym wydaje za-

świadczenia o przyjęciu na W. K. N.; inni na żądanie mogą otrzymać zaświadczenie, iż nie zostali przyjęci. Nauczyciele przyjęci przez dyrekcję na podstawie egzaminu wstępnego, mogą otrzymywać roczne urlopy płatne względnie płatne za zwrot kosztów zastępstwa lub bezpłatne. Zakres wymagań przy kolokwium wstępnym podano jako załącznik do okólnika l. 2419/1 (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 7, poz. 68 z dnia 1.V.1924 r.)

Grupa naukowa W. K. N. może liczyć najmniej 20, najwięcej 40 słuchaczy. Nauka na W. K. N. trwa jeden rok, rozpoczyna się najpóźniej 5 września, kończy się najwcześniej 15 czerwca. Kandydaci przyjęci wnoszą opłatę na początku roku szkolnego na ręce dyrektora, przeznaczoną na fundusz biblioteczny i materiały do ćwiczeń praktycznych.

Egzaminy końcowe odbywają się przed Komisją Egzaminacyjną, do której należą nauczyciele danej grupy naukowej przedmiotów i dyrektor W. K. N. Przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej mianuje Minister W. R. i O. P. na wniosek Kuratora na okres od 1 do 3 lat. Egzaminy odbywają się po 15 czerwca. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu jest stopień roczny przynajmniej dostateczny z wszystkich przedmiotów obowiązkowych. Egzamin końcowy jest piśmienny i praktyczny; niedostateczny wynik z jednego lub drugiego jest równoznaczny z niezdaniami całego egzaminu. Egzamin piśmienny ma charakter klauzurowy i polega na jednej pracy z przedmiotów pedagogicznych i dwóch pracach z dwu przedmiotów obranej grupy. Wybór jednego tematu z dwóch pedagogicznych i humanistycznych przysługuje zdającemu. Zamiast pracy piśmiennej może odbyć się egzamin praktyczny z jednego przedmiotu działu B grupy geograficzno-przyrodniczej, rysunku i zajęć praktycznych, robót kobiecych, gospodarstwa domowego i z nauki o przyrodzie.

Egzamin ustny składają wszyscy słuchacze, którzy zdali egzamin piśmienny i nieuzyskali zwolnienia od egzaminu ustnego. Egzamin ustny obejmuje wszystkie przedmioty obowiązkowe. Słuchacze, mający z przedmiotu roczny stopień co najmniej dobry oraz co naj-

mniej dostateczny stopień z egzaminu piśmiennego, zwolnieni są od egzaminu ustnego z tego przedmiotu. Bezpośrednio po egzaminie wynik ogłasza się słuchaczowi.

Słuchacz nie dopuszczony do egzaminu końcowego może się zgłosić do egzaminu w charakterze eksternu najwcześniej po upływie roku. Słuchacz reprobowany na egzaminie końcowym może go powtórzyć w roku szkolnym następnym na prawach słuchacza wraz ze słuchaczami W. K. N. Niestawienie się do egzaminu końcowego z powodów usprawiedliwionych daje możność zdawania tego egzaminu za rok na prawach słuchaczy w terminie wyznaczonym dla eksternów. Słuchacze, którzy pragną uczyć przedmiotów działu B w innym języku niż polski, używanych w szkołach powszechnych publicznych mogą składać za zezwoleniem Kuratora O. S. egzamin dodatkowy; obejmuje on jedną lekcję próbną, jedno wypracowanie piśmienne, odpowiedzi ustne w danym języku. Słuchacze, którzy pragną rozszerzyć egzamin na drugą grupę naukową lub na jeden z przedmiotów programowych innej grupy w zakresie programu z działu B, nie powtarzają egzaminu z działu A.

Po złożeniu egzaminu z pomyślnym wynikiem słuchacze otrzymują świadectwo z W. K. N., które daje pierwszeństwo w ubieganiu się o wszelkie stanowiska w szkolnictwie powszechnym i prawo do odpowiedniego uposażenia.

W r. szkolnym 1938/39 są czynne na Państwowych W. K. N. następujące grupy:

humanistyczna (j. polski i historia) w Krakowie i Warszawie,

geograficzno-przyrodnicza we Lwowie i Warszawie, (w Warszawie: geogr. przyroda względnie geogr. mat.),

matematyczno-przyrodnicza (matematyka, przyroda żywa i martwa) w Poznaniu i Warszawie,

rysunków i zajęć praktycznych (dla mężczyzn) w Warszawie,

śpiewu i wychowania fizycznego (dla mężczyzn i kobiet) w Poznaniu.

Egzaminy na W. K. N. dla eksternów.

Do egzaminu z programu W. K. N. w celu uzyskania świadectwa z ukończenia W. K. N. są dopuszczeni w charakterze eksternów stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych oraz osoby, które posiadają kwalifikacje zawodowe do nauczania w publicznych i prywatnych szkołach i co najmniej trzyletnią nieprzerwaną pracę nauczycielską w szkołach powszechnych.

Egzaminy dla eksternów odbywają się dwa razy do roku: w lutym i październiku. Ministerstwo W.R. i O.P. z ważnych powodów może wyznaczyć egzamin dla eksternów w innym terminie.

Podanie o dopuszczenie do egzaminu składa się za pośrednictwem Inspektora Szkolnego do Komisji Egzaminacyjnej w terminie zimowym do dnia 1 stycznia, w terminie jesiennym zaś najdalej do 1 września. W podaniu należy wymienić, z jakiej grupy naukowej petent pragnie zdawać egzamin oraz dołączyć: szczegółowy życiorys własnoręcznie napisany, metrykę urodzenia, dowody posiadanych studiów i kwalifikacyj zawodowych, dekret ustalenia, listę lektury, przerobionej z wybranej grupy przedmiotów, nienaklejoną fotografię, zaopatrzoną na przedniej stronie własnoręcznym podpisem, opłatę. Inspektor dołącza do podania wykaz służbowy i kartę kwalifikacyjną i przesyła je Komisji Egzaminacyjnej do decyzji.

Egzamin eksternów obejmuje trzy stadia: 1) lekcje próbną, b) egzamin piśmienny lub praktyczny, 3) egzamin ustny. Kolejność dwóch pierwszych egzaminów ustala dla poszczególnych kandydatów przewodniczący Komisji. Egzamin ustny stanowi końcowe stadium egzaminu. Niedostateczny wynik jednego stadium egzaminu jest równoznaczne z niezdaniem całego egzaminu.

Lekcja odbywa się z reguły w klasach wyższych szkoły powszechnej, temat lekcji otrzymuje ekstern dzień naprzód; lekcja próbna może być powtórzona jeśli Komisja uzna to za konieczne. Egzamin piśmienny odbywa się wedle tych samych zasad, co dla słuchaczy W. K. N. Egzamin ustny obejmuje wszystkie przedmioty, należące do działu A i B programu odpowiedniej grupy W. K. N.

Przy egzaminach dla eksternów z programu W. K. N. dopuszczalne są — poza połączeniami wymienionymi dla słuchaczy W. K. N. — jeszcze inne połączenia — a mianowicie:

- religia — z językiem polskim lub historią;
- j. polski — z religią lub każdym z przedmiotów grupy IV albo V;
- j. inny niż polski z zajęciami praktycznymi;
- historia — z religią lub geografią albo zajęciami praktycznymi;
- przyrodoznawstwo — z każdym z przedmiotów grupy IV albo V;
- rysunek — z j. polskim lub przyrodoznawstwem lub matematyką;
- zajęcia praktyczne — z każdym z przedmiotów z wyjątkiem religii;
- roboty kobiece — z j. polskim lub z matematyką lub przyrodoznawstwem lub zajęciami praktycznymi;
- wychowanie fizyczne — z j. polskim lub z matematyką lub z przyrodoznawstwem lub zajęciami praktycznymi.

Egzamin eksterna zdawany częściami.

Do egzaminu dzielonego na części mogą być dopuszczeni nauczyciele posiadający warunki wymagane dla eksternów, którzy w podaniu o dopuszczenie do egzaminu wyrażają życzenie zdawania egzaminu częściami i wskażą, z jakiej części zamierzają zgłosić się do egzaminu w najbliższym terminie. O dopuszczenie do egzaminu w każdej części wnosi kandydat osobne podanie.

Części egzaminu są następujące:

1) dział A, 2) jeden przedmiot programowy z działu B odnośnej grupy, 3) drugi przedmiot programowy z działu B tejże grupy. Kolejność powyższą kandydat może zmienić. Egzamin z działu A obejmuje egzamin piśmienny i ustny. Egzamin z każdej z dwóch pozostałych części egzaminu obejmuje: 1) lekcję próbną, 2) egzamin piśmienny, 3) egzamin ustny; nadto z geografii, przyrody, rysunku, zajęć praktycznych, robót kobiecych i gospodarstwa domowego odbywa się jeszcze

egzamin praktyczny. Niedostateczny stopień z wypracowania piśmiennego rozstrzyga o niedostatecznym wyniku części egzaminu i kandydat może zgłosić się do następnego egzaminu nie wcześniej jak za rok. Po zdaniu części egzaminu kandydat otrzymuje zaświadczenie. Po zdaniu wszystkich części kandydat otrzymuje świadectwo W. K. N.

Ekstern reprobowany ogółem 3 razy z ealości, z tej samej lub różnych części nie może być w dalszym ciągu dopuszczany do egzaminu. Powtarzanie egzaminu po raz drugi i trzeci może odbyć się nie wcześniej jak w odstępach rocznych.

Zakres wymagań przy egzaminie eksternów podaje „Program Wyższych Kursów Nauczycielskich” a przepisy postępowania „Regulamin Państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich” ogłoszone przez Ministerstwo W.R. i O.P.

Zwraca się uwagę na to, iż eksterni do egzaminu powinni gruntownie opracować jeden dział programu; nadto przy egzaminie zwraca się uwagę na umiejętność posługiwania się pomocami naukowymi oraz na stronę praktyczną i laboratoryjną.

Nauczyciele kontraktowi, pracujący w publicznych szkołach powszechnych nie mogą być dopuszczeni do egzaminu w charakterze eksternów na Wyższym Kursie Nauczycielskim przed złożeniem egzaminu praktycznego.

Ekstern może zdawać egzamin tylko przed tą Komisją Egzaminacyjną, do której w myśl przepisów przynależy. Dopuszczenie wyjątkowe do egzaminu przed inną Komisją możliwe jest z uzasadnionych powodów jedynie za specjalnym zezwoleniem Ministerstwa. Ministerstwo może delegować Komisję Egzaminacyjną do przeprowadzenia egzaminów eksternów w miejscowości nie będącej siedzibą W. K. N. Eksterni, czynni w Okręgach Szkolnych, nie posiadających Państwowego W. K. N., zdają egzaminy przy W. K. N. wskazanych przez Ministerstwo dla danego Okręgu Szkolnego.

Uczestnicy prywatnych W. K. N. organizowanych w porozumieniu z władzami szkolnymi dla nauczycieli nie urlopowanych mogą — niezależnie od swego miejsca

służbowego — zdawać egzamin przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla danego prywatnego W. K. N.

Zatrudnieni za zgodą władz szkolnych nauczyciele prywatnych W. K. N., organizowanych w porozumieniu z władzami szkolnymi dla nauczycieli nie urlopowanych, mogą wchodzić w charakterze egzaminatorów w skład Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, powołanej do przeprowadzenia egzaminu z uczestnikami tych kursów.

Korespondencyjne Wyższe Kursy Nauczycielskie Z.N.P.

Korespondencyjne Wyższe Kursy Nauczycielskie Związku Nauczycielstwa Polskiego mają na celu przyczynić się do podnoszenia poziomu kultury ogólnej i przygotowania zawodowego nauczycieli szkół powszechnych, zrzeszonych w Z. N. P., a za ich pośrednictwem ogółu nauczycielstwa polskiego.

Korespondencyjne W. K. N., prowadzone przez Z. N. P., dążą do takiego zorganizowania pracy samokształceniowej nauczyciela, by nie odrywając go od zajęć zawodowych:

- a) dać mu możliwość pogłębiania wiedzy teoretycznej w zakresie pedagogiki, nauki o Polsce współczesnej oraz wybranej specjalności;
- b) dać mu możliwość zetknięcia się z wartościowymi przejawami kultury współczesnej;
- c) uzdolnić go do dalszej samodzielnej pracy nad zdobywaniem nowych wartości duchowych i udoskonalaniem warsztatu i metod pracy zawodowej;
- d) stworzyć mu warunki pogłębiania kultury organizacyjnej i towarzyskiej.

Korespondencyjne W. K. N. są organizowane przez Zarządy Okręgów (Wydziały Pedagogiczne) w swych siedzibach po uprzednim porozumieniu się z Zarządem Głównym i za jego zgodą.

Na W. K. N. mogą być przyjmowani tylko członkowie Z. N. P.;

- a) podania o przyjęciu na W. K. N. należy wnosić do Kierownictwa właściwego W. K. N. na adres Zarządu Okręgu Z. N. P., przy którym W. K. N. jest zorganizowany:

na dział A w okresie: od 1 do 30 kwietnia;
na dział B — przyrodoznawstwo, matematyka, język polski, zajęcia praktyczne — od 1 do 30 kwietnia;

na dział B — historia, geografia, rysunek, roboty kobiece, gospodarstwo domowe, śpiew, wychowanie fizyczne — od dnia 1 do 30 października, — z podaniem przebiegu dotychczasowych studiów w zakresie W. K. N. i ewent. złożonych egzaminów z zaznaczeniem, jaki dział i przedmiot ma być przedmiotem studiów;

b) do podania należy dołączyć:

1) zaświadczenie o przynależności do Z. N. P., wydane przez właściwe Ognisko (Oddział Grodzki);

2) dowód wpłacenia wpisowego oraz połowy opłaty za kurs lub opłaty za pierwszy miesiąc;

c) przy zapisach osoby wstępujące na W. K. N. nie mogą być krepowane w wyborze Okręgu — siedziby W. K. N., w którym pragną odbywać studia;

d) prawo zdawania egzaminów przysługuje tylko nauczycielom stałym.

Sluchacz traci prawo uczestniczenia w pracach W.

K. N.:

a) wskutek utraty członkostwa Z. N. P.;

b) na własną prośbę; wówczas sluchacz jest obowiązany zapowiedzieć wystąpienie na miesiąc naprzód i uiścić opłatę za miesiąc najbliższy;

c) przez skreślenie go z listy sluchaczy z powodu nieusprawiedliwionego;

1) zalegania z pracami przez okres dwu miesięcy;

2) zalegania z opłatami przez okres trzech miesięcy.

Organizacja i program studiów.

Przedmioty studiów, objęte programem W. K. N., dzielią się na:

a) zasadnicze;

b) dodatkowe.

Przedmioty zasadnicze obejmują dwa działy:

Dział A: przedmioty, obowiązujące słuchaczy wszystkich grup, a mianowicie:

- 1) Wybrane zagadnienia pedagogiczne,
- 2) Wybrane zagadnienia z nauki o Polsce współczesnej.

Dział B: przedmioty, obowiązujące tylko słuchaczy danej grupy, a mianowicie:

- 1) Język polski (nauka o języku i literaturze,
- 2) Historia,
- 3) Geografia,
- 4) Przyrodoznawstwo (przyroda żywa i martwa),
- 5) Matematyka,
- 6) Śpiew,
- 7) Wychowanie fizyczne,
- 8) Rysunek,
- 9) Zajęcia praktyczne,
- 10) Roboty kobiece,
- 11) Gospodarstwo domowe¹⁾.

Z pośród przedmiotów działu B, wymienionych w pkt. 1 — 11, każdy słuchacz obowiązany jest wybrać i przestudiować kolejno dwa przedmioty.

Ilość i zakres przedmiotów dodatkowych, obowiązujących wszystkich słuchaczy, ustalają dla poszczególnych W. K. N., w zależności od potrzeb miejscowych, Zarządy Okręgów (Wydziały Pedagogiczne) na podstawie ogólnych wytycznych Zarządu Głównego (Wydziału Pedagogicznego) Z. N. P.

Program W. K. N. w zakresie poszczególnych przedmiotów jest realizowany:

- a) drogą bezpośredniego kontaktu słuchaczy i nauczycieli na kursach zimowych i letnich;
- b) systemem korespondencyjnym studiów.

Szczegółowe przepisy, dotyczące programu i organizacji studiów, są zawsze podane w programach poszczególnych przedmiotów nauczania.

Studia na W. K. N. trwają w zasadzie lat trzy.

Przedmioty zasadnicze są studiowane zarówno na

---

¹⁾ W zakresie działu B są możliwe połączenia, podane dla eksternów powyżej.

kursach zimowych i letnich, jak i w okresie pracy korespondencyjnej:

- 1) przedmioty działu A przez przeciąg jednego roku (10 miesięcy).

Grupy studiujące dział A rozpoczynają pracę miesięcznym kursem informacyjnym w czasie ferii letnich, kończą zaś w marcu następnego roku kalendarzowego.

- 2) przedmioty działu B przez przeciąg jednego roku każdy.

Grupy studiujące w zakresie działu B: przyrodoznawstwo, matematykę, język polski, zajęcia praktyczne, rozpoczynają pracę miesięcznym kursem informacyjnym w czasie ferii zimowych i kończą ją tygodniowym kursem w czasie zimowych następnego roku kalendarzowego.

Grupy studiujące w zakresie działu B: geografie, rysunek, roboty kobiece, gospodarstwo domowe, śpiew, wychowanie fizyczne, rozpoczynają pracę tygodniowym kursem informacyjnym w czasie ferii zimowych i kończą ją tygodniowym kursem w czasie zimowych następnego roku kalendarzowego.

- 3) przedmioty dodatkowe są przedmiotami studiów przez przeciąg trzech lat, równoległe ze studiami z działu A lub działu B.

Studia na W. K. N. można rozpocząć od któregośkolwiek działu (A lub B). Wskazane jest jednak rozpoczynanie studiów od działu A.

Spośród przedmiotów zasadniczych w ciągu jednego roku studiować wolno tylko przedmioty działu A lub jeden z zasadniczych przedmiotów działu B.

Przed każdym kursem wprowadzającym w nowy dział lub przedmiot równocześnie z zawiadomieniem o przyjęciu, słuchacze otrzymują program pracy z danego działu lub przedmiotu, temat do piśmiennego opracowania oraz informacje dotyczące zakresu elementarnych wiadomości stanowiących podstawę dla pracy na kursie.

Słuchacze, którzy wykonali wszystkie prace, przepisane przez program danego działu lub przedmiotu, i wzięli udział w kursie wakacyjnym, otrzymują zaświadczenia według ustalonego wzoru.

Sluchacze W. K. N. składają egzamin przed Państwową Komisją Egzaminacyjną.

Sluchacze, którzy złożą egzamin z wynikiem pomyślnym z działu A i dwóch odpowiednio dobranych przedmiotów działu B, otrzymują świadectwo ukończenia W. K. N.

Sluchacze W. K. N. wnoszą opłaty (wpisowe i opłata miesięczna), których wysokość ustala na wniosek Wydziału Pedagogicznego Zarząd Główny Z. N. P.

Korespondencję W. K. N. załatwia i rachunkowość prowadzi biuro Zarządu Głównego i Okręgów Z. N. P.

Opłaty obecnie ustalone:

a) opłaty na W. K. N. wynoszą: wpisowe zł 2, a nadto w grupach studiujących dział A po zł 6 przez 10 miesięcy (czerwiec—marzec) plus jednorazowo zł 20, jako opłata za kurs wakacyjny;

w grupach studiujących z zakresu działu B: przyrodoznawstwo, język polski, matematykę, zajęcia praktyczne po zł 6 przez 12 miesięcy (czerwiec — maj) plus zł 20, jako opłata za pierwszy kurs letni; wysokość opłaty za drugi (końcowy) kurs letni wynosi zł 15 za kurs trzytygodniowy i zł 20 za kurs czterotygodniowy;

b) każdy sluchacz wpłaca wpisowe raz jeden bez względu na ewentualne przeniesienie się na W. K. N. do innego Okręgu, o ile załączy do podania odpowiednie zaświadczenie Kierownictwa W. K. N., w którym poprzednio studiował;

c) sluchacz, który utracił prawa uczestniczenia w pracach W. K. N. z powodów wymienionych w § 18, przy ponownym zapisie obowiązany jest wnieść wpisowe.

W „Głosie Nauczycielskim“ są ogłaszane komunikaty, zawierające warunki wpisów, miejsce kursów, rodzaje działów i grup, terminy, opłaty.

W roku szkolnym 1938/39 są czynne następujące kursy: Dział A we wszystkich podanych niżej miejscowościach. Nadto następujące przedmioty Działu B:

Kielce — historia, geografia,

Kraków — zajęcia praktyczne, historia, roboty ko-
biece;

Lublin — j. polski, historia;
Lwów — j. polski, przyrodoznawstwo, matematyka,
geografia, rysunek;

Poznań — zajęcia praktyczne, przyrodoznawstwo,
śpiew, wychowanie fizyczne, historia, rysunek;

Warszawa — j. polski, przyrodoznawstwo, matema-
tyka, zajęcia praktyczne, historia, geografia, rysunek,
roboty kobiece, gospodarstwo domowe, wychowanie fi-
zyczne, śpiew;

Wilno — j. polski, historia, geografia.

Nadto w Katowicach funkcjonuje „Wieczorowy Wyż-
szy Kurs Nauczycielski”. W Warszawie i Katowicach
są czynne „Wyższe Kursy Wychowania Przedszkolnego”.

Podajemy adresy poszczególnych Zarządów Okręgów
Z. N. P., przy których zorganizowano W. K. N.:

Kielce — Zarząd Okręgu Z.N.P. w Kielcach, ul. Sien-
kiewicza 38, Konto P. K. O. Nr. 65.336.

Kraków — Zarząd Okręgu Z. N. P. w Krakowie, ul.
Szewska 20. Konto P. K. O. Nr. 413.675.

Lublin — Zarząd Okręgu Z. N. P. w Lublinie, ul. Wie-
niawska 8. Konto P. K. O. Nr. 142.191.

Lwów — Zarząd Okręgu Z.N.P. we Lwowie, ul. Ba-
torego 32/III p. Konto P. K. O. Nr 504.396.

Poznań — Zarząd Okręgu Z. N. P. w Poznaniu, ul.
Św. Marcina 45a m. 5. Konto P. K. O. Nr. 208.262.

Warszawa — Zarząd Okręgu Z. N. P. w Warszawie,
ul. Smulikowskiego 1. Konto P. K. O. Nr. 25.918.

Wilno — Zarząd Okręgu Z. N. P. w Wilnie, ul. Zy-
gmuntowska 4/5. Konto P. K. O. Nr. 700.107.

INSTYTUTY

Instytuty pedagogiczne w Polsce stanowią wyższą
formę kształcenia nauczycieli. Wprawdzie dotychczas nie
zaliczono tych szkół do kategorii szkół wyższych bez
praw akademickich, to jednak z uwagi na ich charakter,
metody pracy, słuchaczy, prelegentów należą one, nie-
wątpliwie, do typu szkół wyższych, czemu dano wyraz
w publikacji Ministerstwa W. R. i O. P. p. t. „Nauczycie-

le w liczbach“ (Warszawa 1938), umieszczając W. K. N. i Instytuty w dziale szkół wyższych.

Istnieją instytuty państwowe i prywatne; do państwowych należą: 1) Państwowy Instytut Nauczycielski (Warszawa, Al. Ujazdowskie 20), 2) Państwowy Instytut Robót Ręcznych (Warszawa, ul. Górczewska 8), 3) Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej (Warszawa, Al. Trzeciego Maja 18).

Centralny Instytut Wychowania Fizycznego imienia Marszałka Piłsudskiego został przekształcony na Akademię Wychowania Fizycznego od r. szkol. 1938/39, wskutek czego oprze swoją działalność na podstawie statutu o prawach szkół akademickich.

Do prywatnych instytutów należy: 1) Instytut Pedagogiczny w Katowicach (posiadający prawa) i 2) Instytut Pedagogiczny Z. N. P. w Warszawie (nie posiadający na razie praw).

a) Państwowy Instytut Nauczycielski (PIN).

(1) Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dn. 4 lipca 1930 r. w sprawie wznowienia Państwowego Instytutu Nauczycielskiego w Warszawie (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 7, poz. 107 z 31.VII. 1930 r.)

(2) Komunikaty Dziennika Urz. M. W. R. i O. P. o konkursie na P. I. N.).

Ze względu na podnoszenie się poziomu szkoły powszechnej oraz w związku z dążeniem do realizacji idei szkoły jednolitej, ujawniły się usiłowania około stworzenia wyższej szkoły kształcenia czynnych nauczycieli szkół powszechnych, posiadających ukończony Wyższy Kurs Nauczycielski. Na skutek tych usiłowań założono w r. 1921 w Warszawie Państwowy Instytut Nauczycielski, który zwinięto w r. 1926 na podstawie t. zw. ustawy sanacyjnej z dnia 22 grudnia 1925 r.

Z chwilą polepszenia się sytuacji finansowej Państwa nauczycielstwo ponowiło usilne starania, na skutek czego wznowiono Państwowy Instytut Naucz. na mocy zarządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 4 lipca 1930 r. Zadaniem P. I. N. jest kształcenie czynnych nauczycieli

szkół powszechnych dla celów szkolnictwa powszechnego w kierunku pogłębienia ich studiów pedagogicznych.

Każdego roku ogłasza się konkurs w „Dzienniku Urzędowym M. W. R. i O. P.” w sprawie przyjęcia na studia w P. I. N. O przyjęcie mogą ubiegać się kierownicy (czki) i stali (le) nauczyciele (ki) publicznych szkół powszechnych, szkół ćwiczeń i szkół specjalnych, którzy (re) uzyskali świadectwo ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego lub analogicznych studiów nie później niż przed trzema latami.

Przy przyjmowaniu uwzględnia się przede wszystkim osoby, które wykazały szczególne zainteresowanie i uzdolnienia pedagogiczne oraz zamiłowanie do pracy o charakterze społecznym na terenie szkoły (zrozumienie wpływu czynników socjologicznych w poznaniu dziecka, współpraca domu ze szkołą, itd.). Podanie o przyjęcie na 1-szy rok studiów wnosi się drogą służbową do Ministerstwa W. R. i O. P. w terminie do dnia 30 marca i należy je zaopatrzyć w następujące załączniki: a) dokładny życiorys, własnoręcznie napisany z wyszczególnieniem przebiegu dotychczasowych studiów i praktyki nauczycielskiej. W życiorysie umieszcza się sprawozdanie z dotychczasowej pracy wychowawczej, dydaktycznej i społecznej, dołącza się również krótki referat na temat dokonanych przez petenta spostrzeżeń z życia dzieci na podstawie dotychczasowej praktyki, przeprowadzone obserwacje dzieci należy ująć przejrzyście i czytelnie napisać.

b) świadectwa szkolne i egzaminacyjne oraz inne dowody dokonanych prac i odbytych studiów, np. zaświadczenia z udziału w kursach wakacyjnych (w oryginałach),

- c) odpis wykazu stanu służby,
- d) wykaz przestudiowanej do egzaminu lektury,
- e) deklarację według niżej podanego wzoru,
- f) 2 nienaklejone fotografie z własnoręcznym czytelnym podpisem (format urzędowy).

Wzór deklaracji:

„Prosząc o przyjęcie do Państwowego Instytutu Na-

uczucielskiego w Warszawie, niniejszym zobowiązuję się:

1) przestrzegać ściśle postanowień, obowiązujących w Instytucie Nauczycielskim i zarządzeń Dyrekcji,

2) nie obejmować bez porozumienia z Dyrekcją Instytutu Nauczycielskiego żadnych zajęć ubocznych,

3) w razie uzyskania, dla pracy w Instytucie Nauczycielskim, urlopu płatnego lub płatnego za zwrotem kosztów zastępstwa — pracować — niezależnie od zobowiązań, przyjętych uprzednio z powodu pobierania stypendium, czy urlopu — w ciągu lat czterech od daty ukończenia Instytutu w szkolnictwie na stanowisku, które wyznacza mi władza szkolna najdalej w tymże okresie czasu.

Gdybym z własnej winy, czego ocenę pozostawiam władzom szkolnym, przerwał studia, lub po ich ukończeniu nie wypełnił zobowiązań wyżej wymienionych w punkcie 3, zobowiązuję się zwrócić do Skarbu Państwa całą kwotę, otrzymaną tytułem poborów służbowych w czasie studiów w Państwowym Instytucie”.

podpis

Kierownik . . . . .
Nauczyciel . . . . .
szkoły . . . . . klasowej w . . . . .

w . . . . . dnia . . . . . 193 . . . r,

Bezpośrednio przełożona władza służbowa dołącza do podania wyciąg z wykazu kwalifikacyjnego oraz szczegółową opinię o kandydacie i przesyła podania ze swego obwodu szkolnego do Kuratorium w terminie do 15 kwietnia b. r.

Kuratoria Okręgów Szkolnych (Wydział Oświecenia Publicznego w Katowicach) skierowują podania kandydatów do Ministerstwa wraz z odpowiednimi wnioskami oraz z opinią o pracy, uzdolnieniach ogólnych i pedagogicznych w terminie do 30 kwietnia, załączając wykaz wszystkich kandydatów, który zawiera następujące rubryki: nazwisko i imię, wiek, wyznanie, stan cywilny, stanowisko służbowe i miejsce pracy, ilość lat pracy, kwalifikacje, rok egzaminu i rodzaj urlopu otrzymanego na studia, znajomość języka obcego (francuski, nie-

miecki, angielski), ostatnia ocena pracy, stosunek do służby wojskowej i posiadany stopień wojskowy, udział w pracy społecznej, w jakim charakterze, udział w pracach niepodległościowych — ewentualnie odznaczenia wnioski Kuratorium, uwagi.

Po rozpatrzeniu podań Ministerstwo zawiadamia Kuratoria (Wydział Oświecenia Publicznego), którzy z kandydatów dopuszczeni zostali do kolokwium wstępnego, a następnie, którzy z nich zostali przyjęci na pierwszy rok studiów w związku z wynikiem kolokwium wstępnego. O ostatecznym przyjęciu do Instytutu rozstrzyga kolokwium wstępne w Instytucie. O dniu egzaminu kandydaci dopuszczeni do kolokwium — są zawiadamiani przez Dyрекcję Instytutu: najczęściej egzamin wstępny odbywa się w dniach od 22 do 25 czerwca.

Wymagania przy egzaminie wstępnym są komunikowane w „Dzienniku Urzędowym” M. W. R. i O. P. i Kuratoriów Szkolnych. Zakres wymagań przy egzaminie obejmuje wiadomości, jakie powinien posiadać absolwent W. K. N. z psychologii, pedagogiki, higieny wraz z nauką o człowieku w oparciu o obowiązkową i dokładnie opanowaną lekturę następujących dzieł:

Stefan *Baley*: Zarys psychologii w związku z rozwojem psychiki dziecka; Jan *Bogdanowicz*: Zarys rozwoju fizycznego dziecka; Zygmunt *Mysłakowski*: Pedagogika ogólna; Bohdan *Nawroczyński*: Zasady nauczania; Stanisław *Kot*: Zarys dziejów wychowania, jako funkcji społecznej; Stanisław *Łempicki*: Polskie tradycje wychowawcze.

Poza podaną wyżej lekturą, która stanowi zasadnicze przygotowanie kandydata, obowiązuje opracowanie jednego dzieła dodatkowego, dowolnie wybranego z podanych poniżej: Dawid J. Wł.: Inteligencja, wola i zdolność do pracy; Karpowicz St.: Wybór pism; Dewey J.: Szkoła i społeczeństwo; Szkoła i dziecko; Claparède Ed.: Wychowanie funkcjonalne; Czerwiński S.: O nowy ideał wychowania; Suchodolski B.: Kultura i osobowość; Kerschenshteiner G.: Pojęcie szkoły pracy; Piaget J.: Mowa i myślenie u dziecka; Jak sobie dziecko świat przedsta-

wia; Szuman S.: — *Skowron St.*: Organizm a życie psychiczne; *Skowron St.*: Hormony w psychoficznym rozwoju człowieka; *Znaniński H.*: Socjologia wychowania.

Nadto kandydatów obowiązuje znajomość ustawy o ustroju szkolnictwa z r. 1932, statutu i programów szkoły powszechnej oraz orientowanie się w dozwolonych dla szkół powszechnych podręcznikach i książkach do lektury dla uczniów szkoły powszechnej.

Poza tym obowiązuje kandydatów znajomość jednego z języków obcych (francuski, niemiecki, angielski) w stopniu umożliwiającym korzystanie z lektury naukowej w danym języku.

Kandydaci dopuszczeni do egzaminu wstępnego poddani są na miejscu badaniu lekarskiemu dla stwierdzenia, czy stan zdrowia umożliwi im studia. Nauczyciele przyjęci do P. I. N. mogą otrzymać na pierwszy rok studiów urlop płatny za zwrotem kosztów zastępstwa z rozłożeniem na raty na warunkach określonych w deklaracji, względnie urlop płatny za zwrotem kosztów zastępstwa bez spłat ratalnych lub bezpłatny. Na drugi rok studiów — zależnie od wyników pracy w pierwszym roku studiów — udzielane są w miarę możliwości urlopy płatne. Składający podanie obowiązany jest wyraźnie podać, o jaki rodzaj urlopu prosi oraz zaznaczyć, czy będzie posiadał dostateczne środki finansowe na utrzymanie się w Warszawie w razie otrzymania urlopu płatnego za zwrotem kosztów z rozłożeniem na raty czy bez rozłożenia na raty.

W ciągu pierwszego roku nauki do końca marca słuchacze muszą opracować pięć referatów oraz zdać kolokwia z filozofii, psychologii, socjologii i pedagogiki oraz odbyć konwersatoria z innych przedmiotów; w ciągu drugiego roku kandydaci muszą przedłożyć prace dyplomowe do 15 kwietnia i do końca maja zdać kolokwia. Egzamin dyplomowy odnoszący się do pracy dyplomowej odbywa się w pierwszej połowie czerwca. W. P. I. N. są wykładane następujące przedmioty: psychologia eksp. i pedagogiczna, filozofia, socjologia, etnografia, życie i wskazania wychowawcze Marszałka Piłsudskiego, prawo konstytucyjne i administracyjne, za-

gadnienia społeczno-gospodarcze Polski Współczesnej, pedagogika i dydaktyka ogólna i eksperymentalna, pedagogika porównawcza, polskie ustawodawstwo szkolne i administracja szkolna, praktyka pedagogiczna, program szkoły powszechnej, higiena społeczna i szkolna, wychowanie obywatelsko-państwowe, szkolnictwo specjalne, czytelnictwo i literatura dziecka, opieka społeczno-psychologiczna nad dzieckiem w szkole, opieka społeczna w państwie, technika i ekonomia pracy umysłowej, pozaszkolne prace społeczno-oświatowe nauczyciela, sztuki plastyczne, muzyka w szkole i życiu, kultura żywego słowa i wybrane utwory literatury współczesnej; nadto nadobowiązkowo: j. francuski i niemiecki oraz ćwiczenia cielesne.

b) Państwowy Instytut Robót Ręcznych (PIRR).

(1) Rozporządzenie Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 14.IV.1923 r. w sprawie przekształcenia Państwowych Kursów Robót Ręcznych w Warszawie, Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 11, poz. 90 z 15.VI. 1923 r.

(2) Komunikaty Dyrekcji P. I. R. R. o warunkach przyjęcia ogłaszane w Dz. Urz. M. W. R. i O. P.

Istniejące w Warszawie Państwowe Kursy Robót Ręcznych przekształcono na Państwowy Instytut Robót Ręcznych od roku szkolnego 1923/24. P. I. R. R. ma za zadanie kształcenie nauczycieli robót ręcznych dla szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli, prowadzenie prac nad metodami nauczania robót ręcznych i praktycznego ich zastosowania w zakresie poszczególnych przedmiotów nauczania w szkołach, opracowywanie modeli warsztatów i narzędzi slöjdowych, inicjowanie wydawnictw, związanych z nauczaniem robót ręcznych, udzielanie porad fachowych przy organizowaniu szkolnych pracowni slöjdowych, prowadzenie badań nad wpływem nauczania robót ręcznych na rozwój umysłowy i fizyczny młodzieży.

Na I kurs P. I. R. R. są przyjmowani kandydaci obojga płci, uzdolnieni do rysunków i zajęć praktycznych (robót ręcznych), posiadający świadectwo dojrza-

łości ze szkół średnich lub seminariów nauczycielskich. Pierwszeństwo przy przyjmowaniu mają osoby, mogące wykazać się, oprócz świadectwa dojrzałości, specjalnymi studiami rzemieślniczymi, technicznymi, artystycznymi lub pedagogicznymi.

Podania o przyjęcie do Instytutu, należy składać osobiście lub przysyłać pocztą pod adresem Instytutu do dnia 1 czerwca. Do podania należy załączyć następujące dokumenty: metrykę urodzenia, trzy fotografie własnoręcznie podpisane, życiorys, świadectwo dojrzałości wzgl. zaświadczenie Dyrekcji, że kandydat (ka) do czerwca zdaje egzamin dojrzałości, rysunek z natury i kompozycję ornamentacyjną w dowolnej technice (ołówek, akwarela itp.) świadczące o uzdolnieniu kandydata, świadectwo lekarskie, stwierdzające pomyślny stan zdrowia kandydata. W podaniu należy podawać dokładny swój adres.

Kandydaci przed 15 czerwca zostają zawiadomieni pod wskazanym adresem, czy zostali dopuszczeni do egzaminu konkursowego z rysunków, malarstwa i sprawności technicznej. Usprawienie techniczne wykazuje kandydat (ka), wykonując jakiś łatwy przedmiot z tkatury, tkaniny, drzewa, szkła lub metalu (dział wybiera sam kandydat). Egzamin wstępny rozpoczynają się po 20 czerwca (szczegółową datę podaje Dyrekcja do wiadomości) i trwają trzy dni. Opłatę za egzamin wstępny w wysokości 20 zł. należy wpłacać do P. K. O. na konto 33304 Państwowego Instytutu Robót Ręcznych niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o dopuszczeniu do egzaminu; opłata powyższa może być zwrócona, o ile kandydat nie może stawić się do egzaminu z powodu wyjazdu lub choroby, o czym winien zawiadomić Dyrekcję przynajmniej na 3 dni przed wyznaczonym terminem egzaminu.

Nauka w Instytucie jest bezpłatna, jednakże słuchacze są obowiązani zwracać kosztu zużytych materiałów i wnosić takse administracyjną razem w wysokości 200 zł. rocznie, płatnych w dwóch ratach. Słuchacze kształcący się w Instytucie nie mogą liczyć na utrzymanie

się ze swej pracy, gdyż zajęcia w Instytucie uniemożliwiają wszelką pracę dodatkową.

Czynni nauczyciele w razie pomyślnego wyniku egzaminu muszą wystąpić drogą służbową do Kuratorium o udzielenie rocznego urlopu na studia, załączając do tego podania zaświadczenie Dyrekcji Instytutu o złożeniu z pomyślnym wynikiem egzaminu wstępnego. Urlopy płatne nie są udzielane, natomiast nauczyciele (ki) czynni mogą ubiegać się o urlopy ze zwrotem kosztów zastępstwa bez rozłożenia na raty.

Na II Kurs Instytutu są przyjmowani tylko mężczyźni, posiadający ukończony Wyższy Kurs Nauczycielski (dział robót i rysunków) ewentualnie osoby posiadające maturę gimnazjalną lub seminariálną i ukończone studia w politechnice, akademii sztuk pięknych lub matematykę-fizykę na wydziale matematyczno-przyrodniczym w uniwersytecie. Kandydaci winni składać podania przed 1 maja wprost do P. I. R. R., załączając następujące dokumenty: życiorys, metrykę, świadectwa odbytych studiów. Czynni nauczyciele po otrzymaniu zawiadomienia, że mogą być przyjęci do Instytutu na II kurs i że miejsca dla nich zostały zarezerwowane, powinni złożyć podanie do Kuratorium o udzielenie urlopu, załączając zaświadczenie Instytutu o zarezerwowaniu miejsca. Czynni nauczyciele szkół powszechnych kształcący się na II kursie Instytutu mogą otrzymać urlopy za zwrotem kosztów zastępstwa na raty lub bez rozłożenia na raty.

Nauka w P. I. R. R. trwa dwa lata i obejmuje następujące przedmioty: roboty ręczne z drzewa, z metalu, z kartonu, tektury i introligatorstwo, koszykarstwo, wyrób pomocy naukowych, krój, szycie i haft, modelowanie, rysunek, malarstwo i zasady kompozycji, kreślenie techniczne, geometria wykreślna, technologia drzewa i metali, elektrotechnika, przegląd sztuki, dydaktyka robót ręcznych, razem 42 godziny tygodniowo na dwóch kursach oraz grupie męskiej i żeńskiej.

Od r. 1924 został zorganizowany przy Instytucie Wyższy Kurs Nauczycielski (grupa robót i rysunków),

który pozostaje w bardzo ścisłym związku organizacyjnym z Instytutem.

Osoby kończące Instytut Robót Ręcznych, po odbyciu dwuletniej praktyki pedagogicznej w charakterze nauczycieli tymczasowych i po zdaniu egzaminu z przedmiotów pedagogicznych, otrzymują dyplomy nauczycieli szkół średnich. Świadcstwo ukończenia Instytutu Robót Ręcznych uprawnia bez żadnych dalszych egzaminów do nauczania robót ręcznych i rysunków w szkołach powszechnych.

c) Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej (PIPS).

(1) Statut Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 27, poz. 300 z 16.IX. 1922 r.)

(2) Komunikaty Dyrekcji o warunkach przyjęcia do P. I. P. S. ogłaszane w Dz. Urz. M. W. R. i O. P.)

Statut P. I. P. S. zatwierdziło Ministerstwo W. R. i O. P. w r. 1922. P. I. P. S. ma za zadanie kształcenie nauczycieli - wychowawców wszystkich tych kategorii dzieci, które nie mogą być wychowywane w szkole razem z dziećmi normalnymi, a więc nauczycieli dla dzieci głuchych, niewidomych, upośledzonych umysłowo, upośledzonych moralnie i kalek; prowadzenie badań naukowych w różnych dziedzinach szkolnictwa specjalnego, a w szczególności nad ulepszaniem metod nauczania i wychowania dzieci anormalnych, oraz dalsze kształcenie nauczycieli szkół zwykłych w specjalnych kierunkach pracy, będącej zadaniem Instytutu, jakoteż dokształcanie czynnych nauczycieli szkół specjalnych.

Dyrekcja Instytutu ogłasza corocznie konkurs w sprawie przyjęcia na P. I. P. S., przygotowującym nauczycieli do pracy w szkołach specjalnych dla dzieci anormalnych: głuchoniemych, niewidomych, umysłowo upośledzonych i moralnie zaniedbanych. Nie wszystkie działy są równocześnie uruchomiane; w r. 1938/39 uruchomiono tylko dział dla umysłowo upośledzonych. Nauka w P. I. P. S. trwa jeden rok.

O przyjęciu do Instytutu mogą się ubiegać czynni stali nauczyciele publicznych szkół powszechnych posiadający: pełne kwalifikacje nauczycielskie, najwyżej 35 lat życia i dobrą opinię o pracy.

Podania do Ministerstwa W. R. i O. P. o przyjęciu do Instytutu należy wnieść w drodze służbowej najpóźniej do dnia 1 kwietnia, dołączając do nich:

własnoręczny opis życia i pracy dotychczasowej, metrykę urodzenia, dokumenty, stwierdzające czas i rodzaj pracy oraz opinię o pracy, świadectwa odbytych studiów w oryginałach, dwie nienaklejone fotografie (wzór urzędowy) z własnoręcznym czytelnym podpisem, deklarację zobowiązującą do 3-letniej pracy w szkole, wskazanej przez władze szkolne.

Podania kandydatów Inspektoraty Szkolne przysyłają do Kuratoriów do dnia 12 kwietnia, podając nazwisko i imię, wiek, wyznanie, stan cywilny, stanowisko służbowe i miejsce pracy, ilość lat pracy, kwalifikacje, znajomość języka obcego i jakiego. Kuratorium O. S. skierowują te podania do Ministerstwa W. R. i O. P. z odpowiednimi wnioskami, opinię o pracy, uzdolnieniach ogólnych i pedagogicznych kandydatów do dnia 30 kwietnia.

Ministerstwo W. R. i O. P. osobno zawiadamia Kuratoria O. S., którzy ze zgłoszonych kandydatów mają przybyć na egzamin wstępny oraz którzy z nich zostali przyjęci na kurs w związku z wynikiem egzaminu wstępnego.

O ostatecznym przyjęciu do Instytutu decyduje kolokwium, które odbywa się P. I. P. S. w terminie ogłoszonym przez Dyrekcję, polegające na pracy piśmiennej i zreferowaniu przez kandydata jednej ze wskazanych poniżej książek, stosownie do wyboru przez kandydata: *Baley S. Zarys psychologii w związku z rozwojem psychiki dziecka*, *Hessen S. Podstawy pedagogiki*, *Dewey J. Szkoła a dziecko*, *Radlińska H. Społeczne przyczyny powodzeń i niepowodzeń szkolnych*, *Joteyko J. Jedność szkolnictwa ze stanowiska psychologii i potrzeb społecznych*.

Jednocześnie przy kolokwium tym kandydaci będą obowiązani wykazać się znajomością anatomii i fizjologii człowieka w zakresie podręcznika J. Sosnowskiego. Kandydaci dopuszczeni do egzaminu wstępnego poddani są na miejscu badaniu lekarskiemu dla stwierdzenia, czy stan ich zdrowia pozwoli im na studia. Pierwszeństwo w przyjęciu na studia w Instytucie mają nauczyciele, którzy odbyli już praktykę w szkołach lub zakładach specjalnych.

Do Instytutu mogą być przyjęci w miarę wolnych miejsc, również wykwalifikowani nauczyciele (ki) prywatnych szkół powszechnych. Winni oni wnieść do dnia 1 kwietnia podania do Ministerstwa W. R. i O. P. za pośrednictwem właściwego Kuratorium O. S., dołączając te same dokumenty co nauczyciele szkół publicznych oprócz deklaracji.

Oprócz urlopów płatnych przewiduje się dla uczestników urlopy płatne za zwrotem kosztów zastępstwa bez spłat ratałnych oraz bezpłatne. Wobec znacznego ograniczenia liczby urlopów płatnych, kandydaci winni wyraźnie zaznaczyć w podaniach, o jaki urlop proszą. Opłata za egzamin wstępny wynosi 10 zł., które należy wpłacić do P. K. O. na konto Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia o dopuszczeniu do egzaminu wstępnego.

Program P. I. P. S. zawiera wykłady, prace i zajęcia praktyczne wspólne dla wszystkich działów oraz specjalne.

A. W s p ó l n e :

Konwersatorium z anatomii, fizjologii i higieny szkolnej, rozwój fizyczny dziecka, ćwiczenia w pracowni antropometrycznej, psychologię pedagogiczną wraz z ćwiczeniami, podstawy psychopatologii ogólnej, psychopatologię dziecka, wychowanie gromadne, zasady wychowania w internatach, rozwój mowy, zboczenia i ich leczenie, seminarium pedagogiczne, gimnastykę, gry i sporty, slöjd i metodykę slöjdu, zwiedzanie instytucji

B. S p e c j a l n e:

N a u c z y c i e l e   d z i e c i   g ł u c h o n i e m y c h:

Fonetyka, metodyka nauczania głuchoniemych, dzieje i organizacja wychowania głuchoniemych, rysunek i metodyka rysunku, hospitacje i lekcje próbne.

N a u c z y c i e l e   d z i e c i   n i e w i d o m y c h:

Psychologia niewidomych, metodyka nauczania niewidomych, dzieje i organizacja wychowania niewidomych, śpiew i metodyka śpiewu, hospitacje i lekcje próbne w szkole dla niewidomych.

N a u c z y c i e l e   d z i e c i   m o r a l n i e z a n i e d b a n y c h:

Ustawodawstwo i sądy dla nieletnich, konwersatorium podstaw i organizacji wychowania nieletnich przestępców, psychopedagogika dzieci moralnie zaniedbanych, rysunek i metodyka rysunku, śpiew i metodyka śpiewu, hospitacje w zakładach wychowania dla moralnie zaniedbanych, lekcje próbne i dyżury wychowawcze.

N a u c z y c i e l e   d z i e c i   u p o ś l e d z o n y c h u m y ś l o w o:

Metodyka nauczania upośledzonych umysłowo, dzieje i podstawy organizacji wychowania upośledzonych umysłowo, rysunek i metodyka rysunku, śpiew i metodyka śpiewu, hospitacje i lekcje próbne w szkole dla umysłowo upośledzonych.

d) Instytut Pedagogiczny w Katowicach.

(Komunikaty i sprawozdania umieszczane w Chowannie).

W r. 1928 zawiązało się T-wo Instytutu Pedagogicznego złożone z osób, należących do różnych towarzystw nauczycielskich Śląska, które zorganizowało Instytut Pedagogiczny o dwuletnim studium od r. 1928/29. Począwszy od r. szk. 1936/37 wszedł Instytut w nową fazę swego rozwoju i działalności, rozszerzono bowiem okres studium na trzy lata.

Instytut Pedagogiczny ma na celu kształcenie czynnych nauczycieli szkół powszechnych w kierunku pogłębiania i spotęgowania ich kultury ogólnej i pedagogicznej, wywołania dążności do ciągłego doskonalenia się zawodowego i zdobycia przez nich umiejętności dalszego kształcenia się.

Śluchaczem zwyczajnym Instytutu Pedagogicznego może być każdy (a) nauczyciel (ka) szkoły powszechnej, mogący (a) wykazać się świadectwem ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego lub Pedagogium, studiami akademickimi, względnie innymi dodatkowymi kwalifikacjami zawodowymi oraz nauczyciele (ki) szkoły powszechnej, którzy (re) oprócz egzaminu dojrzałości i egzaminu kwalifikacyjnego nie posiadają żadnych innych dodatkowych kwalifikacji zawodowych, o ile przy egzaminie wstępnym wykażą dostateczne przygotowanie naukowe we wybranym przedmiocie na poziomie Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Śluchaczem nadzwyczajnym może być każdy (a) nauczyciel (ka) nie odpowiadający (a) powyższym warunkom, o ile przyjęciu jego nie stanie na przeszkodzie brak miejsca. Śluchacze nadzwyczajni dopuszczeni są narówni ze zwyczajnymi nie tylko do wykładów ale i do ćwiczeń, kolokwium, nie otrzymują jednak dyplomu z ukończenia S. P.

Kandydaci muszą mieć co najmniej 6-letnią praktykę nauczycielską. Przy przyjmowaniu są uwzględniane tylko te osoby, które wykazują szczególne zainteresowania i uzdolnienia pedagogiczne. Kandydaci muszą być fizycznie zupełnie zdrowi, co stwierdza lekarz urzędowy I. P.; winni oni posiadać znajomość jednego z języków obcych (angielskiego, francuskiego lub niemieckiego) w stopniu umożliwiającym im korzystanie z literatury naukowej. Pierwszeństwo mają kandydaci, którzy nie ukończyli 35 lat życia.

Podania o przyjęcie należy skierowywać do Dyrekcji Instytutu Pedagogicznego za pośrednictwem Inspektoratów Szkolnych. W podaniu należy podać miejsce służbowe, dokładny adres i zaznaczyć, jaki przedmiot specjalny kandydat obiera. Do podania należy dodać następujące załączniki: dokładny życiorys własnoręcznie napisany,

z wyszczególnieniem przebiegu dotychczasowych studiów i praktyki nauczycielskiej. W życiorysie należy pomieścić szczególne sprawozdanie z dotychczasowej pracy wychowawczej, dydaktycznej i społecznej, uwierzytelnione odpisy świadectwa dojrzałości, praktycznego, wyższego kursu nauczycielskiego, oraz inne dowody odbytych studiów i dokonanych prac (np. zaświadczenia z kursów, opublikowane własne prace itp.), dokument stwierdzający charakter służbowy kandydata (ki), wykaz przerebionej lektury pedagogicznej.

O ostatecznym przyjęciu do I. P. rozstrzyga egzamin wstępny. Egzamin składa się: z egzaminu testowego z psychologii pedagogicznej i z kolokwium na podstawie przestudiowanych dzieł. *Nawroczyński* — Swoboda i przymus w wychowaniu; *Szuman* — *Skowron* — Organizm a życie psychiczne; *Suchodolski* — Wychowanie moralno-społeczne; *Polityka* kulturalno-oświatowa w Polsce współczesnej; *Rowid* — Artykuły w *Chowannie* 1934-38; *Ziennowicz* — Artykuły w *Chowannie* 1932-38.

Jeżeli z dotychczasowych studiów kandydata nie wynika, iż opanował on dostatecznie język obcy, sprawdzana jest przy egzaminie możliwość posługiwania się literaturą w języku obcym. Kandydaci nie mający wymaganych uprzednio ukończonych studiów — składają nadto egzamin wstępny z jednego z przedmiotów wybranych: a) język i literatura polska, b) historia, c) geo-

---

NA NAUKĘ NIGDY NIE ZAPÓŻNO

Książka jest wierną towarzyszką samouków. Jak czytać, jak pogłębiać i rozszerzać wiadomości, do jakich się źródeł zwracać radzi i wskazuje

**PORADNIA DLA SAMOUKÓW
POLSKIEJ MACIERZY SZKOLNEJ**

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7 m. 4.

---

grafia z geologią, d) botanika z zoologią, e) fizyka z chemią, w zakresie wymaganym na W. K. N.

Wpisy do I. P. odbywają się co trzy lata, ze względu na to, iż organizuje się tylko jeden turnus aż do ukończenia. Przyjmowanie do I. P. przypada właśnie na rok szkol. 1939/40. Egzamin wstępny odbędą się w drugiej połowie czerwca 1939 r. Podania o przyjęcie do I. P. należy składać najpóźniej do 1 maja 1939 r. Kandydaci zakwalifikowani do egzaminu otrzymują wezwania.

Program studiów trzyletnich w I. P. dzieli się na:

1) *Przedmioty pomocnicze*: a) filozofia, b) biologia wychowawcza, c) socjologia wychowania, d) antropologia pedagogiczna.

2) *Przedmioty główne*: Dział A. Przedmioty pedagogiczne: a) psychologia pedagogiczna, b) psychologia ogólna, c) historia wychowania, d) pedagogika ogólna, e) dydaktyka ogólna, f) dydaktyka poszczególnych przedmiotów, g) organizacja szkoły i ustawodawstwo szkolne, z szczególnym uwzględnieniem nauki o prawie, h) higiena szkolna, i) poradnictwo zawodowe.

Dział B — przedmioty specjalne (jeden do wyboru): a) język polski i literatura polska, b) historia, c) geografia i geologia, d) zoologia i botanika, e) fizyka i chemia.

Dział C — studium pracy społeczno-oświatowej.

3) *Praktyka szkolna*: Hospitacje w szkołach; lekcje pokazowe.

4) *Seminaria*: a) psychologiczne, b) pedagogiczne, c) filozoficzne — obowiązkowe dla wszystkich.

5) *Przedmioty dodatkowo - nadobowiązkowe*: języki obce (w zakresie skutecznego korzystania z zagranicznej literatury pedagogicznej).

Trzeci rok studium jest poświęcony głównie samodzielnej pracy słuchaczy, szczególnie zaś wykonaniu pracy dyplomowej, wskutek czego ilość godzin wykłado-

---

„Encyklopedia Wychowania“ — to praca mózgu setek uczonych, pedagogów, społeczników.

Poznaj dziedzinę, w orbicie której żyjesz, pracujesz, tworzysz!

wych i zajęć w Instytucie Pedagogicznym w porównaniu z 1 i 2 rokiem studium jest znacznie ograniczona. Wykłady i ćwiczenia odbywają się we wtorki, środy, czwartki i piątki po południu od godziny 15.45 do 19 w lokalach Instytutu Pedagogicznego. Z uwagi na dogodnie połączenie komunikacyjne z Katowicami Województwa Śląskiego oraz niektórych miejscowości Kuratorium O. S. Krakowskiego — urlopowanie słuchaczy przez władze szkolne nie jest wymagane.

Każdy słuchacz zwyczajny opłaca rocznie: zł 5 tytułem wpisowego, zł 120 tytułem czesnego, oraz takse administracyjną za zużycie materiału i pomocy naukowych w wysokości ustalonej każdorazowo przez władze I .P. Czesne może być uiszczane rocznie, półrocznie lub najwyżej w 6 równych ratach (z góry); o ile nie jest uiszczane za cały rok, słuchacz podpisuje deklarację obowiązującą go do uiszczenia całej rocznej wpłaty bez względu na to, czy mógł korzystać z wykładów czy też nie. Słuchacze nadzwyczajni wpłacają zł 5 wpisu oraz czesne zależnie od ilości wziętych wykładów i ćwiczeń. O ile słuchacz nadzwyczajny wpisuje się od razu na cały kurs, wówczas opłaty wynoszą tyle, ile dla słuchacza zwyczajnego. Nadto każdy słuchacz jest zobowiązany do prenumerowania oficjalnego organu Instytutu Pedagogicznego: „Chowanny”.

W myśl rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dn. 22.XII.1934 (Dz. Urz. M. W. R. P. 1934 Nr. 10, poz. 158) Instytut Pedagogiczny w Katowicach jest pod względem uprawnień równorzędny Państwowemu Instytutowi Nauczycielskiemu. Instytut Pedagogiczny organizuje nadto kursy wychowawcze, psychologiczne, kursy dla kierowników szkół powszechnych, kursy dydaktyczne, konferencje, itd.

e) Instytut Pedagogiczny Z. N. P.

Instytut Pedagogiczny Z. N. P. jest kontynuacją Uniwersyteckich Kursów Wakacyjnych, których początki sięgają czasów przedwojennych, powstały one bowiem w r. 1913, odbywały się w Zakopanem. U. K. W. prze-

trwały czasy wojny światowej i w odrodzonej Polsce w dalszym ciągu pod egidą Z. N. P. zostały od r. 1921 organizowane w Zakopanem oraz w Pucku i Wejherowie. Kursy te o wyraźnym charakterze uniwersyteckim odbywały się w czasie wielkich ferii w ciągu 4—6 tygodni. Prelegentami byli przeważnie profesorowie uniwersytetu i osoby znane z prac naukowych.

Z biegiem czasu wytworzyła się wśród nauczycielstwa tendencja do pewnej systematyzacji i ciągłości prac, dążność do uczynienia z U. K. W. placówki, która by umożliwiła nauczycielstwu pogłębienie wiedzy teoretycznej w dziedzinie pedagogiki oraz pracy społecznej, a nadto umożliwiła nauczycielstwu poznanie wyników badań w różnych dziedzinach nauki oraz szczegółowe poznanie poszczególnych regionów Polski. Wskutek tego w r. 1932 przekształcono U. K. W. na Instytut Pedagogiczny Z. N. P. Instytut ten ma za zadanie przyczyniać się do rozwoju polskiej myśli wychowawczej, do udoskonalenia środków i pogłębienia metod wychowania i nauczania, współdziałać w podnoszeniu wartości zawodu nauczycielskiego pod względem moralnym, ideowym i intelektualnym oraz przyczyniać się do podnoszenia poziomu przygotowania zawodowego i przysposobienia społecznego nauczycielstwa.

W związku z tymi celami działalność Instytutu Pedagogicznego obejmuje trzy grupy programowe: a) studium pedagogiczno-społeczne, b) pracę badawczą, c) wakacyjne kursy: 1) regionalistyczne i 2) historii myśli naukowej.

Instytut Pedagogiczny czynny jest od sześciu lat. W tym okresie osiągnął swą pełną, przewidzianą Statutem formę organizacyjną. W okresie od 1932 do 1938 r. kursy letnie były kolejno organizowane w Hallerowie, Nowym Sączu, Mysłowicach, Wilnie, Lwowie, Gdyni, Krakowie, kursy zimowe stale w Warszawie.

A. Studium pedagogiczno-społeczne dzieli się na dwa wydziały: 1) pedagogiczny, 2) społeczny. Studia na każdym wydziale trwają 4 lata, z których 2 lata są wspólne, zaś 3-ci i 4-ty jest poświęcony studiom specjalnym w naukach pedagogicznych albo w naukach społecznych.

Rok szkolny na studium dzieli się na dwa półroczia: letnie, rozpoczyna się 1 lipca i trwa do końca grudnia; zimowe rozpoczyna się 1 stycznia i trwa do końca czerwca.

Każde półrocze składa się z dwóch etapów pracy: 1) etap pierwszy stanowi praca słuchaczy pod kierunkiem profesorów Instytutu na kursach, organizowanych kolejno w różnych miastach Polski, a trwającym w okresie letnim 150 godzin + 20 godzin zwiedzań, w okresie zimowym 50 godzin + 10 godzin zwiedzań; zadaniem kursów jest wprowadzić słuchaczy w metodę samodzielnej pracy, udzielić im wskazówek bibliograficznych, omówić z nimi podstawowe problemy, dać im możliwość bezpośredniego zetknięcia się z warsztatami i urządzeniami pracy wychowawczo-dydaktycznej i pracy społecznej, dokonać przeglądu uzyskanych wyników, sprawdzić zdobytą wiedzę, zapoznać ich wreszcie z właściwościami kultury duchowej i materialnej środowisk, w których kurs odbywa się;

2) etap drugi stanowi samodzielna praca słuchaczy, pojęta na sposób laboratoryjny a odbywająca się w miejscach ich pracy zawodowej i polegająca na opracowaniu wysuniętych problemów na podłożu sytuacji naturalnej z wykorzystaniem wskazanych przez profesorów literatury przedmiotu; w tym czasie słuchacze utrzymują kontakt z profesorami drogą korespondencji, która zawiera pytania, wskazówki, uwagi krytyczne. Na początku każdego półrocza tak letniego, jak i zimowego, słuchacze zdają kolokwia, otrzymują umotywowaną ocenę samodzielnych prac.

Po dwu latach studiów, na podstawie złożonych egzaminów i przedstawionych prac, słuchacze otrzymują odpowiednie świadectwa. Po czterech latach studiów, po wykonaniu i przyjęciu pracy dyplomowej w ciągu piątego roku nauki, oraz po złożeniu egzaminu końcowego, słuchacze otrzymują dyplomy z ukończenia Instytutu Pedagogicznego Z. N. P.

Program studium obejmuje następujące przedmioty: Biologię, filozofię, psychologię, pedagogikę, pedagogikę porównawczą, dydaktykę, metodykę, historię wy-

chowania, prawo i politykę szkolną i oświatową, encyklopedię prawa, socjologię, ekonomię, prawo i politykę społeczną i gospodarczą, etnografię, formy i metody pracy społecznej, kulturę Polski, technikę pracy umysłowej.

B. Pracę badawczą prowadzą wspólnie profesorowie Instytutu i słuchacze studium, a wyniki są ogłaszane drukiem w „Psychologii wychowawczej” i „Ruchu Pedagogicznym” oraz w „Bibliotece Pedagogicznej” Naszej Księgarni.

C. Wakacyjne kursy regionalistyczne odbywają się w czasie wakacyj letnich i zimowych i mają na celu ułatwienie nauczycielstwu poznania danego regionu pod względem społecznym, gospodarczym, geograficznym i kulturalnym. Kursy historii myśli naukowej odbywają się również w okresie ferii letnich; są poświęcone psychologii, socjologii i filozofii poszczególnych nauk (matematyki, fizyki, biologii, historii oraz sztuce i literaturze) a ponadto metodologii i zasadom samokształcenia się.

O udział w studium ubiegać się mogą wyłącznie członkowie Z. N. P., posiadający świadectwo ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego lub dyplom Pedagogium, albo dyplom innego równorzędnego zakładu, oraz, w drodze wyjątku, w miarę wolnych miejsc, członkowie Z. N. P., posiadający odpowiednie przygotowanie naukowe, a nie mający wyżej wymienionych świadectw lub dyplomów; o przyjęciu tych decyduje Dyrekcja Instytutu.

Podanie o przyjęcie na najbliższy rok szkolny wnosi się do dnia 1 lutego do Dyrekcji Instytutu. Do podania należy dołączyć odpis świadectwa ukończenia W. K. N., lub dyplom Pedagogium albo dyplom innego równorzędnego zakładu naukowego oraz ewentualnie inne posiadane dowody pracy naukowej, społecznej lub pedagogicznej, dalej życiorys zawierający datę urodzenia, stan rodzinny oraz w porządku chronologicznym wykaz (z podaniem roku, miejscowości i rodzaju) kursów, w których ubiegający się brał udział, wykaz przestudiowanych książek, opublikowanych artykułów itp., a wreszcie zaświadczenie o przynależności do Z. N. P. przez właściwe

Ognisko. (Sekretariat przesyła formularz na żądanie). Dyrekcja Instytutu rozpatruje wniesione podania do 15 lutego i o swej decyzji zawiadamia kandydatów listownie, informując równocześnie przyjętych na studium o terminie i miejscu najbliższego kursu letniego. Opłaty wynoszą rocznie 100 zł, które wpłaca się w dwóch ratach; nadto nowowstępujący płacą 10 zł tytułem wpisowego. Opłaty są tylko wówczas zwrotne, kiedy kandydat na 10 dni przed kursem poinformuje Dyrekcję o niemożliwości wzięcia udziału i poda wystarczające powody. Nowowpisujący się muszą wpłacić wpisowe i pierwszą ratę (60 zł) na rachunek Instytutu do Zarządu Głównego Z. N. P.

Warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego jest ukończenie czwartego roku studiów Instytutu, złożenie kolokwium z czterech głównych przedmiotów, odrobienie przepisanych rocznych prac, wykonanie pracy dyplomowej oraz zdanie egzaminu ustnego z jednego głównego przedmiotu nie wchodzącego w zakres pracy dyplomowej (wybór należy do kandydata) a wreszcie dyskusja i obrona pracy dyplomowej.

Na kursy wakacyjne regionalistyczne i o historii myśli naukowej, przyjmuje się nauczycieli (ki) członków Z. N. P., w miarę wolnych miejsc, którzy zgłoszą się do dnia 1 marca i wpłacą zadek w wysokości 15 zł do Zarządu Głównego na Konto Instytutu. Cała opłata za kurs wynosi 30 złotych; uczestnicy kursów mogą brać udział w wykładach studium Instytutu na wydziale pedagogicznym i społecznym w charakterze słuchaczy nadzwyczajnych (nie mogą brać udziału w seminariach, zdawać kolokwium ani odrabiać prac); słuchacze nadzwyczajni za poszczególne grupy przedmiotów wnoszą dodatkowe opłaty. Kursy te trwają od 3 do 4 tygodni.

Po ukończeniu kursu uczestnicy otrzymują zaświadczenia. Pracami Instytutu (studium, kursami, pracami badawczymi) kieruje Dyrekcja oraz liczne grono wykładowych, do którego należy szereg profesorów uczelni akademickich.

Wydział Pedag. Z.N.P. udziela listownie i ustnie informacji w sprawach samokształcenia i dalszych studiów.

VII. O SAMOKSZTAŁCENIU NAUCZYCIELA

Jeden z wielkich myślicieli sprawę wykształcenia człowieka określił następująco: „Świat pod względem wykształcenia dzieli się na samouków i... nieuków”.

Nie potrzebujemy wyjaśniać, że myśliciel ów przez samouków rozumiał ludzi, którzy poza nauką szkolną uprawiają samokształcenie, a przez nieuków tych, którzy po uzyskaniu świadectwa szkolnego uważają się za wszechwiedzących. Zdrowym i normalnym objawem każdej kulturalnej jednostki jest dążenie do duchowego doskonalenia się, to zaś osiąga się m. in. przez zdobywanie wiedzy.

Samokształcenie można by podzielić na dwa zasadnicze działy: samokształcenie wypływające z czystej żądzy wiedzy i samokształcenie w celu podniesienia swego stanowiska społecznego. I jedno i drugie prowadzi do udoskonalania jednostki, jedno i drugie czyni jednostkę bardziej wartościową.

Wśród nauczycielstwa samokształcenie jest szczególnie rozpowszechnione. Jest to zupełnie naturalne. Praca szkolna jeśli ma być pożyteczna wymaga od nauczyciela ustawicznej pracy nad sobą; praca wychowawcza bez samokształcenia nie wydałaby pożądanых rezultatów wobec ogromnego wzrostu wiedzy pedagogicznej; praca społeczna nauczyciela jest również poważnym bodźcem do systematycznego i ciągłego pogłębiania swej wiedzy.

Nie bez znaczenia są też względy napozór tylko formalne, jak obowiązek składania egzaminu praktycznego, awans uzależniony od posiadanych studiów.

„Nasza Księgarnia“ posiada stale na składzie bogaty zbiór książek popularno - naukowych i beletrystycznych wszystkich firm wydawniczych w Polsce.

Praca samokształceniowa nauczyciela przynosi po-
żądane rezultaty, o ile jest racjonalnie zorganizowana.
Niejednokrotnie tracimy czas na studiowanie książek
o pozornie interesującej treści, po przestudiowaniu zaś,
częściej w połowie książki, doznajemy rozczarowania...
Drogi czas został zmarnowany na domiar złego tracimy
zaufanie do książek w ogóle, z jakąż krzywdą dla war-
tościowych dzieł, które pominęliśmy tylko dlatego, że nie
wiemy o ich istnieniu i wartości. Jest to ogólne niedo-
maganie samokształcących się.

Redakcja Kalendarza postawiła sobie za zadanie
przyjść z pomocą tym wszystkim, którzy uprawiają, lub
mają zamiar uprawiać samokształcenie i w tym celu po-
daje wykaz wartościowej lektury, której studiowanie
przyniesie każdemu pożądane korzyści.

Wydawnictwa opatrzone gwiazdką nadają się spe-
cjalnie do przestudiowania przez osoby mające zdawać
egzamin praktyczny oraz kandydatów na W. K. N. i in-
ne uczelnie nauczycielskie o wyższym poziomie.

Pedagogika ogólna.

<i>Biblioteka „Jak realizować nowe programy szkol- ne” — katalog na żądanie.</i>	
* <i>Chmaj L.</i> Prądy i kierunki pedagogiki współ- czesnej	12.—
* <i>Claparède E.</i> Wychowanie funkcyjne	4.90
* <i>Danysz A.</i> O wychowaniu	7.50
<i>Dawid J. W.</i> Ostatnie myśli i wyznania	4.—
* <i>Dewey J.</i> Moje pedagogiczne credo, szkoła a spo- łeczeństwo	3.20
<i>Encyklopedia Wychowania, szczegóły w prospek- tach „Naszej Księgarni” . . . . .</i>	—.—
* <i>Gentile G.</i> Reforma wychowania	5.60
<i>Henderson C. H.</i> Nowe wychowanie, tłum. I. Mo- szczeńska, str. 405	6.50
<i>Hessen S.</i> Istota wychowania	—.—
* — Podstawy pedagogiki	10.—
* — Szkoła i demokracja na przełomie	7.50

<i>Joteyko J.</i> Jedność szkolnictwa ze stan. psychologii i potrzeb społecznych	—50
<i>Karpowicz S.</i> Wybór pism	3.—
<i>Key Ellen.</i> Stulecie dziecka	2.—
<i>Kierski F.</i> J. H. Pestalozzi, 3 tomy	2.50
<i>Kot St.</i> Dzieje wychowania, str. 300, wyd. III	4.50
— Źródła do historii wychowania (wybór) cz. I. Od starożytnej Grecji do końca XVII w., str. VIII+384 i album ilustr. do dziejów wychowania cz. I, str. 32	7.50
— Źródła do historii wychowania (wybór). W dodatku album ilustr. do dziejów wychowania. Cz. II. Od początku w. XVIII do początku w. XX. Str. 416, — brosz.	8.50
<i>Lechicka J., Uklejska M.</i> Szkoła w życiu codz.	6.50
* <i>Łempicki S.</i> Polskie tradycje wychowawcze	5.—
<i>Męczkowska T.</i> Wychowanie seksualne dzieci i młodzieży	1.20
<i>Michałowska J.</i> Walka o nową szkołę	—60
* <i>Mirski J.</i> Wychowanie i wychowawca	6.—
<i>Morciniek G.</i> Miasteczko nad rzeką, nowość — cykl opowiadań o szkole, nauczycielu i dzieciach	—
* <i>Nawroczyński B.</i> Polska myśl pedagogiczna	6.—
* — Swoboda i przymus w wychowaniu	6.—
<i>Patri A.</i> Nauczyciel w wielkim mieście	1.50
<i>Rowid H.</i> Nowa organizacja studiów naucz. w Polsce i za granicą str. 240	1.—
* <i>Rusk R.</i> Pedagogika eksperymentalna	5.60
* <i>Russel B.</i> O wychowaniu	5.50
<i>Sośnicki K.</i> Wychowanie i nauczanie, przewodnik do wydawnictw pedagogicznych i dydaktycznych, str. 396	—80
<i>Wieronński T.</i> Testament ideowo-wychowawczy J. Piłsudskiego w świetle pism i przemówień str. 176	4.—

Gdy jesteś w Warszawie — wstąp do „NASZEJ KSIĘGARNI“ i obejrzyj nowości wydawnicze!

Psychologia wychowawcza.

Encyklopedia Wychowania, t. I/II 105.—, opr. 120.—
tom III w druku.

* <i>Baley S.</i> Psychologia wieku dojrzewania	6.90
* — Psychologia wychowawcza	15.—
* — Zarys psychologii w związku z rozwojem psychiki dziecka	6.40
<i>Barker E.</i> Charakter narodowy i kształtujące go czynniki	5.—
<i>Binet - Terman.</i> Skala inteligencji	7.—
* <i>Bovet P.</i> Instynkt walki	5.—
* <i>Bühler Ch.</i> Dzieciństwo i młodość	12.—
* <i>Claparède E.</i> Jak rozpoznawać uzdolnienia uczniów	6.80
* — Psychologia dziecka i pedagogika eksper.	12.—
<i>Colvin S. i Bagley W. C.</i> Postępowanie człowieka. Kurs wstępny psychologii dla nauczycieli. Przełożyła I. Moszczeńska, str. 220	2.50
<i>Coster G.</i> Psychanaliza w zastosowaniu do ludzi normalnych	1.50
<i>Croner E.</i> Psychika młodzieży żeńskiej	2.80
* <i>Cunn J.</i> Kształcenie charakteru	5.60
<i>Dawid J. W.</i> O duszy nauczycielstwa	1.—
* <i>Dąbrowski K.</i> Nerwowość dzieci i młodzieży	7.50
<i>Dąbrowski P. Z.</i> Punktowanie jako metoda badania zmęczenia umysłowego	2.40
* <i>Dewey J.</i> Jak myślimy	5.80
* <i>Döring W. O.</i> Główne kierunki nowoczesnej psychologii	3.—
<i>Dryjski A.</i> Praca umysłowa, egzaminy i zaburzenia czynnościowe organ.	7.50
* — Zagadnienia seksualizmu dziecka i młodzieży szkolnej	11.—

Zbiorowe wydanie Pism Asnyka — szczegóły w prospektach.

Wysyła na żądanie „NASZA KSIĘGARNIA“.

<i>Dybowski M.</i> O typach woli	3.40
<i>Fanciulli J.</i> Czar dziecięctwa	1.50
<i>Green G. H.</i> Marzenie na jawie	2.—
* — Psychanaliza w szkole	2.—
* <i>Grzywak-Kaczyńska M.</i> Powodzenie szkolne a inteligencja	3.50
— Próby zastosowania testów do badania i organizowania pracy szkolnej	3.—
— Testy i normy do użytku szkół powsz.	3.60
<i>Joteyko J.</i> Metoda testów umysłowych i jej wartość naukowa	6.—
* <i>Kerschensteiner G.</i> Charakter, jego pojęcie i wychowanie	5.—
* — Dusza wychowawcy i zagadn. kształcenia nauczycieli	4.50
<i>Klimowicz T.</i> Jak się rozwija psychika dziecka	1.—
<i>Kreutz M.</i> Rozwój psychiczny młodzieży	2.90
<i>Kuchta J.</i> Rozwój psychiczny młodzieży a praca szkolna	1.—
<i>Librachowa M.</i> Psychologia pedagogiczna w ćwiczeniach, str. 263	3.—
* <i>Markinówna E.</i> Psychologia indywidualna Adlera	4.—
* <i>Pfister O.</i> Psychanaliza na usługach wychowania	—.—
* <i>Piaget J.</i> Jak sobie dziecko świat przedstawia	9.50
* — Mowa i myślenie u dziecka	6.40
* — Sąd i rozumowanie u dziecka	—.—
<i>Poznajmy warunki życia dziecka</i>	2.50
<i>Prace z dziedziny psychologii wychowawczej w Polsce</i>	2.50
* <i>Saxby I. B.</i> Kształcenie postępowania	5.—
<i>Sterling W.</i> Dziecko histeryczne	1.—
— Dziecko psychopatyczne	—80
* <i>Studencki S. M.</i> Jak obserwować dzieci	3.—
* <i>Szuman S.</i> Rozwój myślenia u dzieci w wieku szkolnym	5.40
* — Rozwój pytań dziecka	7.60
* <i>Szuman S., Skowron S.</i> Organizm a życie psych.	8.50

<i>Weintalówna H.</i> Tablica ilorazów inteligencji . . .	1.50
* <i>White W.</i> Higiena psychiczna wieku dziecięcego . . .	3.50
* <i>Zienkowski W.</i> Psychologia dziecięstwa . . .	9.80

Wychowanie społeczne, zagadnienie środowiska.

* <i>Almack J. C.</i> Wychowanie obywatelskie . . .	7.—
<i>Bouchet H.</i> Skauting i indywidualność . . .	—.—
<i>Dąbrowski F.</i> Spółdzielnie uczniowskie . . .	4.50
* <i>Dewey J.</i> Moje pedag. credo. Szkoła a społeczeństwo . . .	3.20
* <i>Dougall W.</i> Psychologia grupy . . .	9.80
<i>Dziecko wsi polskiej</i> . . .	4.—
<i>Encyklopedia Wychowania</i> , szczegóły w prospectach . . .	—.—
<i>Encyklopedia „Świat i Życie”</i> , 5 tomów opr. . .	—.—
* <i>Ferrière A.</i> Samorząd uczniowski . . .	5.60
* <i>Foerster F. W.</i> Wychowanie obywatelskie . . .	7.—
<i>Gatecki W.</i> Co to jest wychowanie państwowe i jak się doń ustosunkować . . .	1.—
<i>Kriech E.</i> Wychowanie narodowo-polityczne . . .	7.80
<i>Kuchta J.</i> Dziecko włóczęga . . .	2.80
<i>Młodociągni na wsi</i> . . .	3.—
<i>Mysłakowski Z.</i> Państwo a wychowanie . . .	2.50
* <i>Nawroczyński B.</i> Uczeń i klasa . . .	9.80
<i>Ostrowski J.</i> Realizacja wychowania obywatelskiego w szkole . . .	2.50
<i>Patkowski A.</i> Wychowanie pokolenia w duchu demokratycznej idei spółdzielania . . .	—.30
<i>Piątek J.</i> Zasady przyzwoitego zachowania się młodzieży szkolnej . . .	—.50
* <i>Radlińska H.</i> Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego . . .	5.—
<i>Regulski W. i inni.</i> Przewodnik świetlicowy, cz. I, II, IV, V, VII . . .	19.40
(poszczególne części można nabywać oddzielnie).	
* <i>Rowid H.</i> Środowisko i jego funkcja wychowawcza w związku z programem nauki . . .	1.50

*Sośnicki K. Podstawy wychowania państwowego	6.—
Suchodolski B. Wychowanie moralno-społeczne	4.—
Ziemnowicz M. Rodzina a wychowanie państw.	1.20
*Znaniecki J. Ludzie terażniejsi a cywilizacja przyszłości	6.80

Dom i szkoła.

Bedyński A. Licea zawodowe	1.20
Bornsteinowa J. Jak urządzić bibliotekę szkolną i domową	1.—
Brandstätter M. Z doświadczeń rodziców i nauczycieli	1.20
Burzyński G. Takt pedagogiczny	4.—
Bykowski Jaxa L. Współdziałanie domu i szkoły w wykształceniu przyrodniczym młodz.	—80
Hoszowska Wł. Zajęcia praktyczne w zakresie kultury życia codz.	3.—
Ippoldt J. Jak naszą młodzież zachęcić do czytania	—80
Klebanowski S. Co ma dać dzieciom szkoła powszechna	1.50
— Jak ma gimnazjum ogólnokształcące uczyć i wychowywać młodzież	1.50
Klemensiewicz Z. Opieka rodziny nad mową dziecka	—90
Kuchta J. Książka zakazana	2.80
Lisowski S. Współpraca szkoły z domem	—90
Litwin A., Wiącek St. Praca domowa ucznia szkoły powszechnej	3.80
Łempicki St. Polski ideał wychowawczy	1.—
Mirski J. Współdziałanie młodzieży w pracy wychowawczej szkoły	2.20
Pannenkowa I. Współpraca domu i szkoły w Ameryce Północnej	—80
Radlińska H. i inni. Czytelnictwo dzieci i młodzieży	1.—
Skrzywan St. Jak budujemy nasze szkolnictwo zawodowe	1.30

<i>Suchodolski B.</i> Kultura współczesna a wychowanie młodzieży	1.—
— Liceum ogólnokształcące	1.20
* — Polityka kulturalno-oświatowa w Polsce współczesnej	2.50
<i>Słowiński F.</i> Zasady nowego ustroju szkolnictwa polskiego	1.70
<i>Wiackowa M.</i> Piszmy do Polaków na obczyźnie	1.50

Szkolnictwo obce.

<i>Encyklopedia Wychowania</i> , t. III — w druku	—.—
<i>Hessen S.</i> Pedagogika i szkolnictwo w Rosji Sowieckiej	—.—
<i>Sandiford P.</i> Szkolnictwo angielskie	1.—
<i>Ziemnowicz M.</i> Nauczanie i wychowanie w Stanach Zjedn. A. P.	3.—
— Szkolnictwo w Stanach Zjedn. A. P.	6.60
<i>Zylberberg J.</i> Szkolnictwo powszechne w Austrii	1.20

Metody nauczania.

<i>Encyklopedia Wychowania</i> , t. II — nauczanie zł 45.—, opr. 50.—	
* <i>Buckingham B. R.</i> Praca badawcza na terenie szkoły	8.40
* <i>Dobrowolski S.</i> System klasowy i system pracowniany	4.—
* <i>Hall-Quest A. L.</i> Uczenie się pod kierunkiem w szk. średn.	9.—
* <i>Hamaide A.</i> Metoda Decroly	4.50
<i>Jeleńska L.</i> Metodyka pierwszych lat nauczania	3.—
<i>Linke K.</i> Nauczanie łączne oraz nauczanie jęz. ojczystego w szkole powszechnej, str. 295	2.—
* <i>Mackinder J. M.</i> Praca indywidualna w klasach dla najmłodszych	3.50
* <i>Mirski J.</i> Plan jenański jako szkoła wspólnoty	2.—
* <i>Nawroczyński B.</i> Zasady nauczania	12.—
* <i>Parkhurst H.</i> Wychowanie według planu daltońskiego	5.60

* <i>Petersen P.</i> Szkoła wspólnoty życia (pl. jenajski)	2.50
<i>Rowid H.</i> System daltoński w szkole powszechnej, wyd. III, str. 112	1.—
* <i>Stevensson J. A.</i> Metody projektów w nauczaniu	6.—
* <i>Washburne C.</i> Przystosowanie szkoły do dziecka (system Winnetki)	4.—
* <i>Yoakum G. A.</i> Ulepszanie zadawania szkolnego	7.80
* <i>Zamierzenia dziecięce</i> (metoda projektów) . . .	3.—

Dydaktyka, metodyka, praktyka i organizacja pracy szkolnej.

* <i>Anderson G. L.</i> Ciche czytanie w świetle badań psychologicznych i pedagogicznych	4.—
<i>Antoniewicz J.</i> Ćwiczenia i obserwacje biologiczne w ogrodzie	1.50
<i>Arkusze obserwacyjny</i> Sekcji Psychologów im. J. Joteyko	—40
<i>Bohucki J.</i> Okres przygotowawczy w kl. I	3.20
<i>Dobraniecki S., Ślifirski K.</i> Analiza figur liczbowych Lay'a i Rusieckiego	1.20
<i>Encyklopedia Wychowania</i> , szczegóły w prospectach „Naszej Księgarni”	—.—
<i>Gayówna D.</i> Nauczanie przyrody żywej, cz. I, kl. V	1.70
<i>Gąsiorowska Z.</i> Ogród szkolny a nowy program	4.—
<i>Gnoińska H.</i> Nauczanie wierszy w I oddz. szk. powszechnej	2.—
<i>Irzyk St.</i> Dzienny rozkład materiału naukowego:	
kl. I szk. powsz.	2.—
kl. II „ „	2.—
kl. III „ „	2.40
<i>Irzyk St.</i> Dzienny rozkład mat. nauk.:	
kl. V „ „	2.80
kl. VI „ „	2.80
<i>Jeżewski M.</i> Nauczanie fizyki	9.40

PRZEWODNIKI METODYCZNE

---

do podręczników szkolnych

<i>M. Falskiego</i> : Elementarz dla szkół powsz. miejsk.	1.20
<i>M. Falskiego</i> : Elementarz dla szkół powsz. wiejsk.	1.—
<i>M. Falskiego</i> : Zadania elementarzowe	—15
<i>H. Gaertnera</i> : Mowa polska dla V kl. szk. powsz.	—90
<i>H. Gaertnera</i> : Mowa polska dla VI kl. szk. powsz.	—50
<i>H. Gaertnera</i> : Mowa polska dla VII kl. szk. powsz.	—50
<i>G. Gebertowej</i> : Historia dla V kl. szk. powsz. III st.	—80
<i>G. Gebertowej</i> : Historia dla VI kl. szk. powsz. II i III st.	—80
<i>Z. Klemensiewicz</i> : Pogadanki dla I i II kl. szk. powsz.	—40
<i>Z. Klemensiewicz</i> : Język polski dla V kl. szk. p.	—80
<i>Z. Klemensiewicz</i> : Język polski dla VI kl. szk. p.	—40
<i>Z. Klemensiewicz</i> : Język polski dla VII kl. szk. p.	—40
<i>St. Niemcówny i St. Pawłowskiego</i> : Geografia dla VI kl. szk. powsz.	—50

oraz do wszystkich podręczników

St. Tynca, J. Gołąbka i współpracowników

(w cenie od zł —.60—1.20)

P o l e c a

K S I A Ż N I C A - A T L A S

Lwów, Czarnieckiego 12 — Warszawa 1, Nowy Świat 59

<i>*Kerschensteiner G.</i> Pojęcie szkoły pracy	4.20
<i>Kielczewska M.</i> Ćwiczenia na mapie topograficznej	—

<i>Kiken I.</i> Badania eksperymentalne nad ortografią	1.50
<i>Klemensiewicz Z.</i> Dydaktyka nauki o języku ojczystym	5.40
<i>Koniński K.</i> Szkoła na miarę	3.80
<i>Korniszewski F. i Maćkowiakowie J. i M.</i> Nauczanie początkowe	4.—
<i>Krygowski B.</i> Metodyka szkolnych wycieczek geograficznych	—.—
<i>Kryński M.</i> Ocenianie piśmiennych prac szk.	1.50
<i>Librachowa M., Selmowiczówna H.</i> Pogadanki z dziećmi w I roku nauczania	3.—
<i>Litwin A.</i> Organizacja nauczania w szkołach I stopnia	3.—
<i>Martynowiczówna W.</i> Organizacja pracy nauczyciela historii w szkole powsz. Wskazówki prakt., str. 88	1.—
<i>Mittek F.</i> Prakt. zasady organizacji pracy w szkole	—.—
<i>Niemcówna St.</i> Dydaktyka geografii	9.60
<i>Nikodym O.</i> Dydaktyka matem. czystej, cz. I	9.80
— Cz. II (ułamki)	15.—
<i>Ostrowski A.</i> Zbiór przepisów o szkolnictwie akademickim	6.40
<i>Pohoska H.</i> Dydaktyka historii	12.—
<i>Poradnik techniczno-ogrodniczy</i> projektowania, zakładania i prowadzenia ogrodów przy szkołach	6.—
<i>Praca w ogrodzie szkolnym</i>	6.—
<i>Przybyłowicz S.</i> Ogród pracownia	2.—
<i>Rusiecki.</i> Figury liczbowe na 5-ce oparte — komplet	7.—
<i>Sosnowska L.</i> Z mojej praktyki w kl. I	3.—
<i>Stattlerówna H.</i> Z doświadczeń metodyki rach.	3.60
<i>Śliwiński F.</i> Organizacja szkolnictwa w Polsce	4.50
<i>Weryho-Radziwiłłowicz M.</i> Metoda wychowania przedszkolnego	6.60
<i>Wiącek S., Karpowicz A., Wiwczaruk A.</i> Praca w klasie I szkoły powszechnej, przew. metodyczny dla nauczyciela, str. 272	5.—

<i>Wiwczaruk A.</i> Praca w szkole powszechnej I stopnia. Podręcznik metod.-praktyczny dla nauczycieli, str. 240	5.—
<i>Żakówna M.</i> Wycieczkowanie młodzieży	—.—

Wychowanie fizyczne, higiena, biologia.

<i>Bogdanowicz J.</i> Cechy biologiczne wieku dojrzewania	1.80
<i>Buzathowa M.</i> Podręcznik higieny publ. i szk.	2.70
<i>Decroly i Monchamp.</i> Gry wychowawcze jako środek wdrażania dziecka do czynności umysłowych i ruchowych	3.—
* <i>Dybowski W.</i> Fizjologiczne podstawy wychowania	3.—
— Badanie zdolności fizycznej dla celów wychowania fizycznego i sportu	2.50
<i>Gadzikiiewicz W.</i> Higiena książki	1.60
<i>Hirszfeldowa H.</i> Z zagadnień dziedziczności i eugeniki	2.—
<i>Krawczyk M.</i> Ćwiczenia cielesne w szk. powsz.	3.20
<i>Krawczykowski Fr.</i> Ćwiczenia cielesne dziesięciominutowe i śródlekeyjne	2.—
— Jak wykonać przybory do ćwiczeń cielesn.	2.80
— Lekcje ćwiczeń cielesnych, kl. I—IV	5.80
— Przez ćwiczenia cielesne do zdrowia ciała i duszy	3.—
<i>Namysł J., Biliński J.</i> Ucieszne a pożyteczne pogadanki o twoim zdrowiu	2.30
<i>Osmolski W.</i> Teoria sprawności ruchowej	3.—
<i>Pietkiewicz K.</i> Nauka pływania	6.—
<i>Rauch-Sobolewska J.</i> Pogadanki o higienie	1.20
<i>Skierczyński M., Krawczykowski F.</i> Zabawy i gry ruchowe	4.50
<i>Mazurkowa A.</i> Gry sportowe	5.—
<i>Skowron S.</i> Dziedziczność i wychowanie	—80
<i>Törngren L.</i> Podręcznik gimnastyki	10.—
<i>Wachholz L.</i> O zaburzeniach umysłowych u dzieci i młodzieży	3.60

Biblioteczka Higieniczna.

<i>Artwiński E.</i> O chorobach nerwowych wieku dziecięcego	1.—
<i>Duchowicz B.</i> O napojach alkoholowych i alkoholizmie	2.—
<i>Hilarowicz H.</i> Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach	2.—
<i>Koskowski W.</i> O nikotynie i paleniu tytoniu	1.—
<i>Nowicki W.</i> O chorobach zakaźnych	1.60
<i>Opieński J.</i> Żywienie i pożywienie	1.—
<i>Ruff St.</i> O zapobieganiu zniekształceniom ciała	—80
<i>Sabatowski A.</i> O gruźlicy	1.—
<i>Szumlański W.</i> Pielęgnowanie ucha i ochrona słuchu	—80
<i>Trawińska A.</i> Co należy wiedzieć o mięsie jako środku spożywczym	1.—
<i>Wasilkowska-Kruczkowska H.</i> Wychowanie fizyczne i sporty w wieku dziecięcym	2.—

Rysunki, roboty ręczne, śpiew, teatr w szkole, uroczystości.

<i>Ambraszewicz W.</i> Sztandar szkolny	2.80
<i>Biliżanka M. i Tommy L.</i> Robinson Kruzoe, utw. scen.	1.40
<i>Błasikowa H.</i> Ilustracje i inscenizacje pieśni w szkole	2.50
<i>Bobieńska M.</i> Ćwiczenia w rys. przestrzennym	1.—
— Pierwsze lata naucz. rysunku	6.—
<i>Frankowski E.</i> Kalendarz obrzęd. ludu polsk.	3.—
<i>Gerson-Dąbrowska M.</i> Majster Kiliński, sztuka w 3 aktach	—70
— Raclawickie kosy, sztuka w 3 akt.	1.—
<i>Gnoińska H.</i> Obchody i uroczystości w szkole	3.—
<i>Gutkowska M.</i> Historia ubiorów	12.—
<i>Gwiżdż F.</i> Gody, komedia w 1 akcie	—50
<i>Hertz B.</i> Trzewiki szczęścia, bajka scen. w 3 obr.	—50
— Zasadzka, sztuka w 3 aktach	—50
<i>Jak wykonać samemu pomoce naukowe, cz. II . . . . .</i>	3.20
— Cz. III	4.—

<i>Jeżewska K.</i> Podanie o Piaście, utw. scen.	3.40
— <i>Stajenka betlejemska</i>	—
<i>Kazuro St.</i> Pieśni dziecięce 2 głosowe op. 54	1.40
— op. 55	1.50
— 30 pieśni dziec. na 1 głos	1.50
— 30 pieśni dziec. na 1 głos z fortepianem	4.—
<i>Kirkor W.</i> Potrójna narzeczona, kom. w 3 akt.	1.20
<i>Kolędy</i> , ilustr. <i>Z. Stryjeńskiej</i>	5.—
<i>Korupczyńska R., Jarmołowiczowa Z.</i> Wielkie święto, materiał na 11 listopada	3.80
<i>Kownacka M.</i> Bajowe bajeczki i świerszczowe skrzypeczki	1.50
— Cztery mile za piec	1.50
<i>Krawczykowski F.</i> Święto wychowania fizyczn.	1.80
<i>Krzemieniecka L.</i> Historia cała o niebieskich migdałach	1.50
<i>Kwaśnicowa Z.</i> Zbiór piasów, t. I 15.—, t. II	8.80
<i>Maszyński P.</i> Śpiewnik wesółych mel. lud.	1.60
<i>Mayzner T.</i> Nasze piosenki	1.40
— Pieśni inscenizowane	1.20
— Śpiewnik Hani, na 1 głos	1.—
— Śpiewnik szkolny, 2, 3, 4 gł.	1.40
— Z piosenką, na 3 gł.	1.40
<i>Mierczyński S.</i> Pieśni Podhala	4.—
<i>Nowakowski Z.</i> Gałązka rozmarynu	4.—
<i>Pietrzykowski P. T.</i> Nauczanie robót z metalu	5.50
<i>Roguska Z. i Korupczyńska R.</i> Przy choince, materiał na gwiazdkę	1.30
— Święto niepodległości, na 11 listop.	1.80
— W 100 rocznicę powstania listopadowego	2.50
<i>Rydel L.</i> Betlejem polskie	1.80
<i>Świrszczyńska A.</i> Rok polskiego dziecka	1.80
<i>Sztaudynger J.</i> Marionetki	4.40
<i>Tańska M.</i> Zabawy rytmiczne bez muzyki	3.—
— Zabawy rytmiczne ze śpiewem	2.20
<i>Teatrzyk Kukielek</i> , wskazówki do urządzania i prowadzenia teatrzyku kukielek	3.80
<i>Teatrzyk dla dzieci i młodzieży</i> , wyd. <i>M. Arcta</i> — szczeg. w katalogach	—

WIADOMOŚCI LITERACKIE

najpoważniejsze i najpo-
czytniejsze czasopismo
polskie, informujące co ty-
dzień o życiu kulturalnym
Polski i zagranicy.

Literatura, teatr, życie ar-
tystyczne w oświeceniu
najwybitniejszych pisarzy
polskich.

Prenumerata kwartalna 9 zł
Nauczycielstwo korzysta ze zniżki
20⁰/₀

Egzemplarze okazowe na żądanie gratis

ADMINISTRACJA:

WARSZAWA, KREDYTOWA 6

<i>Wieczorkiewicz B. i inni.</i> Zarys nauki żywego słowa	4.80
<i>Wierzbńska J.</i> Na marginesie nowego programu	—2.20
— Nauka śpiewu, cz. I, II, III — po	—5.50
<i>Wojnarowicz F.</i> Nauczanie robót z drzewa:	
Kurs niższy	4.—
Kurs średni	6.—
Kurs wyższy	8.—

Zagadnienia społeczne i kulturalne, ustrój Polski, książki różne.

<i>Anusz A.</i> O dobrą społeczną wolę i panowanie prawa	1.80
<i>Askenazy S.</i> Szkice i portrety	12.—
<i>Baley S.</i> Osobowość twórcza S. Żeromskiego	7.50
<i>Barycka J.</i> Stosunek kleru do państwa i oświaty	2.—
<i>Biegeleisen L.</i> Wstęp do nauki ekonomii poli- tycznej — I	18.—
* <i>Bystroń J. S.</i> Kultura ludowa	12.—
— Socjologia	6.50
<i>Ginsbert J.</i> Drogi żelazne Rzplitej	12.—
<i>Heydel A.</i> Myśli o kulturze	2.—
* <i>Jevons S. W.</i> Logika	8.60
<i>Jouvenel R.</i> Republika koleżków	4.—
<i>Łempicki St.</i> Piłsudski jako wychowawca	1.20
<i>Machowski S.</i> O jutro szkoły polskiej	—5.50
<i>Maunier B.</i> Wprowadzenie do socjologii	2.80
<i>Miedzińska J.</i> Na niemieckim froncie pracy	5.80
<i>Mill J. S.</i> Autobiografia	1.—
<i>Muzea regionalne, ich cele i zadania</i>	6.50
<i>Olszewicz B.</i> Obraz Polski współczesnej	8.—
<i>Pamiętnik świętokrzyski</i>	12.—
<i>Paszkudzki A.</i> Konstytucja Rzeczypospolitej Pol.	3.30
<i>Peretiatkowicz A.</i> Nowa Konstytucja Rzplitej P.	3.80
— Państwo współczesne	4.80
<i>Pouchet V.</i> Droga do szczęścia	6.80
<i>Radek St.</i> Rewolucja w Warszawie 1904—1909	7.—
<i>Schorr A.</i> Założenie Konstytucji kwietniowej	—5.50

<i>Suchodolski B.</i> Idealy kultury a prądy społeczne	11.—
— Kultura i osobowość	12.—
— Polityka kulturalno-oświatowa w Polsce	2.50
<i>Szczerba T.</i> Dzieje pisma	1.—
<i>Szober S.</i> Na straży języka	4.50
<i>Wyspiański St.</i> Pisma zbiorowe — komplet	
8 tomów	85.—
	opr. płóc. 110.—
<i>Zadrozny St.</i> Na Gdynskim szlaku	12.—
<i>Znamierowski C.</i> Konstytucja styczniowa i ordynacja wyborcza	2.—

Języki obce.

Ucz się języków obcych — znajomość ich zbliża do szerokiego świata, rozwidnia horyzonty i uczy patrzeć krytycznie i porównawczo na kulturę innych narodów.

<i>Benni.</i> Gramatyka angielska	2.60
— Ortofonia angielska	1.20
— Ortofonia niemiecka	1.40
— Podręcznik angielski	3.15

Biblioteczka Angielska.

<i>Wells H. G.</i> The Country of the Blind and other Stories	2.40
<i>Burnett F. H.</i> Little Lord Fauntleroy	4.80
<i>Wilde O.</i> The happy Prince	— .60
— The Nightingale and the Rose	— .50
<i>Shaw B.</i> The dark Lady of the Sonnets	— .80
<i>Defoe D.</i> Robinson Crusoe	1.—
<i>Stevenson.</i> The Bottle Imp.	1.—

Biblioteczka Francuska.

<i>Daudet A.</i> La chèvre de M. Seguin. Le sous-préfet aux champs	— .45
— L'enfant espion. La dernière classe	— .55
<i>France A.</i> Pages choisies	— .70

<i>Vildrac Ch.</i> Découvertes	—40
<i>Cazin P.</i> Décadi ou la pieuse enfance	—55
<i>Maupassant G.</i> Contes choisis	—80
<i>Romains J.</i> Le trésor de Louis Bastide (Les Humbles)	—90
<i>La farce de maître Pathelin</i>	—60
<i>Demaison A.</i> Le livre des bêtes	—70
<i>Bazin R.</i> Contes de bonne Perrette	—65
<i>Rolland R.</i> Le jeu de l'amour et de la mort	1.—
<i>Romains J.</i> Dr. Knock	1.—
<i>Rouquette L. F.</i> Le grand silence blanc	—80
<i>Daudet A.</i> Le siège de Berlin. Le mauvais Zouave	—50
<i>Vigny A.</i> Laurette ou le cachet rouge	—70
<i>Tristan et Iseult.</i> Przeróbka L. Bédiera	1.—
<i>Beaumarchais P.</i> Le mariage de Figaro	150
<i>Giono J.</i> Regain	120
<i>Hugo V.</i> Les Misérables. Jean Valjean	1.—
— Les Misérables. M. Madeleine et Fantine	—70
— Les Misérables M. Medeleine et Javert	—
<i>Dorgelès M. R., Pérochon, Duhamel.</i> Le soldat inconnu	—
<i>Rostand E.</i> Cyrano de Bergerac	—
— Contes et fabliaux du Moyen Age	—

Biblioteczka Niemiecka.

1. <i>Goethe.</i> Herman und Dorothea	270
2. <i>Grimm.</i> Kinder- und Hausmärchen I	—55
3. <i>Droste - Hülshoff.</i> Die Judenbuche	110
4. <i>Hauff.</i> Die Karawane I	—55
5. Die Sigurdsage	—55
6. <i>Lessing.</i> Minna von Barnhelm	250
7. <i>Ebner v. Eschenbach.</i> Krambambuli	—70
8. <i>Grimm.</i> Kinder- und Hausmärchen II	—55
9. — Kinder- und Hausmärchen III	—55
10. <i>Hauff.</i> Die Karawane II	—55
11. — Die Karawane III	—55
12. Die Sage von Walther von Aquitanien. Die Dietrichsage	—80
13. <i>Lessing.</i> Emilia Galotti	250

14.	<i>Reuter.</i> Anekdoten I	1.—
15.	<i>Chamisso.</i> Peter Schlemihl	2.30
16.	<i>Grimm.</i> Kinder- und Hausmärchen IV	—55
17.	Das Nibelungenlied. Gudrun	1.70
18.	<i>Goethe.</i> Iphigenie auf Tauris	3.10
19.	Die Sage von Doktor Faust	2.10
20.	<i>Eyth.</i> Hinter Pflug und Schraubstock	3.10
21.	<i>Fouqué.</i> Undine	2.90
22.	<i>Andersen.</i> Märchen I	—55
23.	— Märchen II	—55
24.	— Märchen III	—55
25.	— Märchen IV	—55
26.	<i>Reuter.</i> Anekdoten. Cz. II	1.50
27.	<i>Freytag.</i> Bilder aus der deutschen Vergangen- heit. Cz. I. Do wypraw krzyżowych	2.10
28.	— Cz. II. Do wieku cświecenia	2.10
29.	<i>Hauff.</i> Die Karawane. Cz. IV	—80
30.	<i>Schiller.</i> Wilhelm Tell	2.60
31.	<i>Eichendorff.</i> Aus dem Leben eines Tau- genichts	2.50
32.	<i>Bechstein.</i> Märchen. Cz. I	—55
33.	— Märchen. Cz. II	—55
34.	— Märchen. Cz. III	—55
35.	— Märchen. Cz. IV	—55
37.	<i>Goethe.</i> Egmont	1.70
38.	<i>Schiller.</i> Maria Stuart	3.50

S e r i a   I I .

40.	<i>Hebbel.</i> Agnes Bernauer	2.40
41.	<i>Ponten.</i> Der Meister	2.40
42.	<i>Durian.</i> Kai aus der Kiste	1.—
44.	<i>Tetzner.</i> Der Futzbball	—55
45.	<i>Kästner.</i> Emil und die Detektive	1.—
48.	<i>Salten.</i> Bambi	1.20
49.	<i>Schnitzler.</i> Der blinde Geronimo	—65
52.	<i>Storm.</i> Immensee	—80
54.	<i>Müller-Partenkirchen.</i> Schulgeschichten	—70
55.	Deutsche Balladen und andere Gedichte	—
57.	<i>Lorenz.</i> Väter der Maschinenwelt. I. Die Ge- burt der Schreibmaschine	—70

58.	—	2. Vorläufer des modernen Krieges . . .	—80
59.	—	3. Ein Stafettenlauf durch Jahrhunderte	—70
60.	—	4. Die ersten Maschinenstürmer . . .	—
61.	—	5. Meister der schwarzen Kunst . . .	—80
62.	—	6. Der sprechende Draht.	—
63.	—	7. Der Weltbürger (A. Nobel)	—
64.		Goethe. Faust	2.60

K S I A Ż N I C A - A T L A S

uruchomiła w swym dziale handlowym specjalną
sprzedaż ratalną.

Osoby, pragnące korzystać z tego udogodnienia, zechcą
łaskawie kierować swe życzenia pod adresem

KSIAŻNICA - ATLAS, Wydział ratalny

L w ó w, C z a r n i e c k i e g o 12.

Encyklopedie, słowniki, dzieła zbiorowe, dzieła ozdobne

Asnyk A. Pisma, 5 tomów. Jest to pierwsze zbiorowe wydanie pism tego wielkiego poety-demokraty, opracowane krytycznie przez dra H. Schipperera. Całość bez oprawy zł 30.—, w opr. płóc. . . . . 36.—

Piękne wydanie sprawia, że Pisma Asnyka stanowią wartościowy nabytek w bibliotece każdego kulturalnego człowieka.

Bartoszewicz K. Powstania polskie, 3 tomy, opr. 38.—

Encyklopedia — „Świat i Życie” pod red. prof. dra St. Łempickiego, 5 tomów.

Jak wielką rolę spełniają encyklopedie w ogóle nie potrzebujemy dowodzić. Encyklopedia „Świat i Życie” ma tę dodatnią stronę, że nie jest alfabetycznym

zbiorem suchych wiadomości, jak to zwykle się rozumieć przez wyraz „encyklopedia”. Dzieło to ułożone jest w formie zagadnień i zawiera 545 artykułów monograficznych, 107 artykułów treści rozrywkowej i około 600 tablic jedno- i wielobarwnych. Tom V, jako uzupełnienie pierwszych 4 tomów ujęty jest pojęciami (40.000 pojęć) ułożonymi alfabetycznie. Przy ważniejszych zagadnieniach zamieszczone są odsyłacze do tomów I—IV, gdzie dane zagadnienie omówione jest naukowo w formie artykułu. Tom ten, stanowiąc uzupełnienie tomów I—IV, jest zamkniętą całością i można go nabywać oddzielnie. Encyklopedia „Świat i Życie” daje w przystępny sposób całokształt wiedzy współczesnej, zastępując bardzo okazałe księgozbiory. W pracy samokształceniowej nauczyciela jest niezastąpionym przewodnikiem. Interesującym się Encyklopedią należy polecić wskazówki korzystania z Encyklopedii „Świat i Życie” opracowane przez Fr. Strojowskiego, które bezpłatnie dostarczają: Książnica-Atlas, Lwów — Warszawa oraz „Nasza Księgarnia” Z.N.P. Tytuł wskazówek: „Jak korzystać z Encyklopedii „Świat i Życie”.

„*Encyklopedia Wychowania*” pod naczelną redakcją prof. dra St. Lempickiego, 3 tomy.

Tom I i II bez oprawy zł 105.—, w opr. płóc. 120.—

Tom III — przewidziane 14 zeszytów, z czego 8 zeszytów ukazało się już z druku. Szczegóły prenumeraty III tomu w prospektach.

Encyklopedia Wychowania zatwierdzona została przez Ministerstwo W.R. i O.P. jako wydawnictwo pomocnicze dla uczniów w zakładach kształcenia nauczycieli oraz do bibliotek nauczycielskich. Encyklopedia opracowana zagadnieniami przez najwybitniejsze siły naukowe stanowi bogaty dorobek polskiej kultury pedagogicznej. Poszczególne tomy traktują: I Wychowanie, II Nauczanie, III Organizacja wychowania. W pracy zawodowej, samokształceniowej Encyklopedia Wychowania staje się nieodstępnym przyjacielem. Szczegółowe prospekty „*Encyklopedii Wychowania*” wysyła „*Nasza Księgarnia*”.

Nowoczesna encyklopedia ilustrowana od A do Z
1 tomowa . . . . . 45.—

Encyklopedia od A do Z odda tym wszystkim nieocenione usługi, którzy pragną mieć pod ręką zwięzły, lecz treściwy przewodnik pojęć naukowych.

Encyklopedia Kultury Fizycznej, „Wszystko o sporcie” pod redakcją kierowników Państwowego Urzędu W.F. i P. W., Związku Polskich Związków Sportowych i Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego. Całość w jednym tomie objętości 1000 szpalt ścisłego druku i około 300 ilustracji, w formacie 25 × 18 cm — w przygotowaniu.

W dobie tak wielkiej popularności sportu, w dobie, kiedy świat więcej niż kiedykolwiek uznaje treść powiedzenia „W zdrowym ciele zdrowy duch” — *Encyklopedia Kultury Fizycznej* pojawia się w najodpowiedniejszej chwili.

„Encyklopedia Nauk Politycznych”.

Życie współczesne wymaga od nas przede wszystkim znajomości zagadnień społeczno-politycznych. Zagadnienie to do niedawna interesujące tylko specjalistów stało się udziałem w powszednim życiu każdego światłego obywatela.

„Encykl. Nauk Pol.” obejmuje całokształt współczesnej wiedzy z zakresu spraw i zagadnień społecznych, politycznych i gospodarczych ze specjalnym uwzględnieniem stosunków polskich. Zawiera między innymi działy następujące: Administracja i prawo administracyjne. Ekonomia polityczna. Geografia gospodarcza i polityczna. Koniunktury gospodarcze. Opieka społeczna. Oświata, czytelnictwo, biblioteki. Polityka agrarna, celna, emigracyjna, handlowa, kolonizacyjna, komunalna, komunikacyjna, mieszkaniowa, przemysłowa i socjalna.

Pieniądz, waluta, kredyt, banki, giełdy i ubezpieczenia. Prawo handlowe, weksłowe i czekowe. Prawo narodów i polityczne. Skarbowość i prawo skarbowe. Spółdzielczość. Sprawy i zagadnienia morskie. Statystyka. Szkolnictwo. Życie, partie i doktryny polityczne.

Wydawnictwo to polecamy szerokim sferom nauczycielstwa jako źródło informacji niezbędnych każdemu inteligentowi, mogące zarazem służyć jako przewodnik przy zdobywaniu i uzupełnianiu wiadomości rozległej dziedziny zagadnień społecznych, politycznych i gospodarczych.

Tom I, litera A—D, str. VI + 1006 w opr. pł. 40.—

Tom II, litera E—J, str. 859 w opr. płóc. . 40.—

Tom III i IV wychodzą zeszytami. Cena zesz. 6.—

Encyklopedia podręczna prawa karnego, pod redakcją prof. Wacława Makowskiego, b. ministra sprawiedliwości.

Tom I, litera A—E, str. 460, w opr. płóc. . 38.50

Tom II, litera E—M, str. 446 w opr. płóc. . 38.50

Tom III, litera M—P, str. 455 w opr. płóc. . 38.50

Tom IV i V wychodzą zeszytami. Cena zesz. 5.—

Encyklopedia podręczna prawa prywatnego, założona przez śp. Henryka Konica, obecnie pod redakcją prof. Fryderyka Zolla i Jana Wasilkowskiego, członków Kom. Kodyfikac.

Tom I, lit. A—K, str. 614+XCIII, w opr. pł. 60.—

Tom II, litera K—O, str. 625+XL, w opr. pł. 55.—

Tom III, litera Os—Prz, str. 639, w opr. płóc. 55.—

Tom IV wychodzi zeszytami. Cena zeszytu 5.—

Encyklopedia podręczna prawa publicznego, pod red. dra Zygmunta Cybichowskiego (prawo konstytucyjne, administracyjne i międzynarodowe). Tom I, str. 576, tom II, str. 615. Oba tomy w opr. polsk. . . . . 50.—

Michałowski Piotr, album . . . . . 40.—
oprawa 50.—

PiekarSKI St. Encyklopedia wierzeń wszystkich
ludów i czasów . . . . . 22.—
oprawa 27.—

<i>Reymont W.</i> Legenda, drzeworyty <i>W. Skoczylasa</i>	50.—
<i>Siennicki S.</i> Meble Kolbuszowskie	18.—
<i>Szelągowski A.</i> Historia powszechna, 3 tomy . . .	120.—
	oprawa 150.—
<i>Teka miast pomorskich</i>	7.50
<i>Walicki M. i Starzyński J.</i> Dzieje sztuki polskiej	22.—
	oprawa 30.—
<i>Wyspiański St.</i> Dzieła, 8 tomów	85.—
	opr. płóc. 110.—
— Dzieła malarskie, na kred. papierze	95.—
	oprawa płóc. 120.—
	„ polsk. 130.—

Słowniki M. Arcta.

Arcta słowniki mają swą tradycję i nie ma już chyba dziś nikogo, kto nie zetknąłby się z tymi cennymi wydawnictwami. Czytając książkę, czy gazetę — nie obejdziemy się bez Słownika wyrazów obcych. Chcemy znać dobrze i kultywować język polski — Arcta słowniki: języka polskiego, frazeologiczny, ortoepiczny, ortograficzny zaspokoją w zupełności nasze żądania. Oto wykaz słowników:

	broasz.	opr.
<i>Słownik rzeczy i spraw polskich</i>	14.—	18.—
<i>Mały słownik języka polskiego</i> , w 1 tomie	6.90	10.—
	opr. w półskórek	—.— 15.—
<i>Słownik 33.000 wyrazów obcych</i> . Nową pi-		
sownią	12.—	15.—
<i>Mały słownik wyrazów obcych</i> . Wyd. tanie	1.90	—.—
<i>Słownik ortograficzny</i> . Nowa pisownia . . .	10.—	13.—
<i>Słownik ortoepiczny</i> — jak mówić i pisać		
po polsku, opracował prof. St. Szober	30.—	36.—
<i>Słownik frazeologiczny</i>	8.—	11.—
<i>Słownik razem czy osobno</i>	—.90	—.—
<i>Słownik etymologiczny języka polskiego</i> .		
Opracował A. Brückner	22.—	28.—

„Nasza Księgarnia“ przyjmuje prenumeratę na czasopisma dla dzieci i młodzieży.

Kartografia.

Powaznym uzupełnieniem kaźdej biblioteki są atla-
sy, mapy i globusy.

<i>Romer E.</i> Globus fizyczny 1:50.000.000, średnica 26 cm na podstawie z drutu stalowego, lakie- rowanego lub mosiężnego bez południka . . .	26.—
— Mały globus polityczny. Podz. 1:100.000.000. Średn. 128 mm. Na podstawie z drutu stalo- wego, lakierowanego lub mosiężnego . . .	12.70
— Globus fizyczny. Podz. 1:40.000.000. Średnica 32 cm. Bez południka	40.—
— Ten sam z południkiem	50.—
— Mały Globus polityczny. Podz. 1:100.000.000. Średn. 128 mm. Na podstawie	15.—
— Globus fizyczny. Podz. 1:50.000.000. Średnica 26 cm. Bez południka	28.—
— Ten sam z południkiem	36.—
— Powszechny atlas geograficzny, opr. pł. . .	40.—
— Polityczny atlas kieszonkowy, opr. pł. . .	8.—

W y d a w n i c t w a   k a r t o g r a f i c z n e

„N A S Z E J   K S I Ę G A R N I ”

patrz str. 316

Atlasy historyczne.

<i>Natanson - Leski J.</i> Dzieje starożytnie (5 mapek)	2.70
<i>Semkowicz W. i Nanke Cz.</i> Dzieje średniowieczne i nowożytnie:	
druk dwustronny 5.70, druk jednostronny	
w kartonie	14.—
w płótnie	15.50

M A P Y I A T L A S Y

---

dla szkół powszechnych

w opracowaniu E. Romera i współpracowników

Ścienne jednoarkuszowe

Rozmiary 96 × 121 cm. Niepodklejone.

Planigloby fizyczne. 2 mapy, 1:20 M	9.60
Polska fizyczna. 1:1 M	4.80
Polska polityczna 1:1 M	4.—
Europa fizyczna 1:5 M	4.80
Afryka fizyczna 1:10 M	6.40
Ameryka północna fizyczna 1:10 M	4.80
Ameryka południowa fizyczna 1:10 M	4.80
Australia fizyczna 1:10 M	4.80
Azja fizyczna 1:10 M	6.40

Podklejone na płótnie drożej o zł 6.60.

A t l a s y

Mały atlas geograficzny. Wyd. XII	1.90
Ziemia i człowiek w Polsce. Dla VII kl. szk. powsz.	—45
Atlas konturowy. Dla V kl. szk. powsz.	—30
Atlas konturowy dla VI kl. szk. powsz.	—25

Mapki podręczne

Polski, województw, krajów europejskich i części świata
w cenie od zł 0.25 w górę.

Mapki konturowe

Planiglobów, części świata, Polski, województw, krajów
europejskich w cenie od gr 3 do 15.

Specjalny katalog kartograficzny wysyłamy na żądanie
bezpłatnie.

K S I A Ż N I C A - A T L A S
Lwów, Czarnieckiego 12 — Warszawa 1, Nowy Świat 59

VIII. WIADOMOŚCI SŁUŻBOWO-ZAWODOWE

Uposażenie

Uposażenie funkcjonariuszów państwowych normuje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28.X 1933 r.

Art. 1 powyższego rozporządzenia zalicza do funkcjonariuszów państwowych urzędników, profesorów, nauczycieli szkół państwowych i publicznych, pozostających na etacie Państwa, oraz niższych funkcjonariuszów państwowych.

Uposażenie wojska, sędziów, prokuratorów i policji normują osobne przepisy.

Ustawa ustanawia 12 grup uposażenia zasadniczego wg następującej tabeli:

Grupa uposażenia	Kwota uposażenia w złotych miesięcznie
I	3.000
II	2.000
III	1.500
IV	1.000
V	700
VI	450
VII	335
VIII	260
IX	210
X	160
XI	130
XII	100

Zasady zaszeregowania funkcjonariuszów państw. pracujących przed 1 lutym 1934 r. do powyższych grup, oraz zasady automatycznego awansu nauczycieli normuje odrębne rozporządzenie.

Ustawa daje (art. 4) Radzie Ministrów prawo przyznawania funkcjonariuszom państw. specjalnych dodat-

ków lokalnych, funkcyjnaruszom mianowanym na stanowiska kierownicze — dodatków funkcyjnych (art. 5), oraz dodatków służbowych, o ile to jest uzasadnione szczególnymi właściwościami służby.

Osoby pobierające dodatek funkcyjny nie mogą otrzymać równocześnie dodatku służbowego. Dodatek funkcyjny nie przysługuje osobom, pozostającym w stanie nieczynnym, zawieszonym w pełnieniu służby, jak również w przypadkach niepełnienia z jakiegokolwiek powodu co najmniej przez dwa miesiące obowiązków przywiązanych do stanowiska kierowniczego.

Funkcjonariuszowi państwowemu służy prawo tylko do jednego uposażenia. Za spełnianie czynności dodatkowych niezwiązanych z jego stanowiskiem, może funkcjonariusz państwowy otrzymać dodatkowe wynagrodzenie.

Uposażenie funkcjonariuszy państwowych, zgodnie z art. 8, rozporządzenia, wolne jest od państwowego podatku dochodowego i opłaty emerytalnej.

Prawo do uposażenia powstaje:

a) dla wstępujących do służby państwowej czy to po raz pierwszy, czy ponownie, jeżeli istotne objęcie służby nie nastąpiło z dniem pierwszym miesiąca kalendarzowego, lecz w ciągu miesiąca, — od dnia objęcia służby, przy czym uposażenie za czas do pierwszego dnia najbliższego miesiąca oblicza się w wysokości dziennej po $\frac{1}{30}$ części uposażenia. Postanowienie to dotyczy także ponownego powołania emeryta do służby państwowej, winien on jednak za ten czas i w takim samym stosunku zwrócić Skarbowi Państwa pobrane do końca miesiąca zaopatrzenie emerytalne;

b) w pozostałych przypadkach — z dniem pierwszym najbliższego kalendarzowego miesiąca po dniu mianowania (awansu) lub po dniu powstania warunków, uzasadniających zmianę uposażenia, jeżeli dzień mianowania (awansu) albo zmiany warunków nie zbiega się z terminem płatności uposażenia. W razie jednak zmiany miejsca służbowego, pociągającej za sobą zmianę wysokości uposażenia, prawo do uposażenia, odpowiadającego nowemu miejscu służbowemu, przysługuje

od pierwszego dnia kalendarzowego miesiąca po zwolnieniu od poprzednich obowiązków służbowych.

Prawo do uposażenia gaśnie:

a) w razie śmierci funkcjonariusza państwowego — z ostatnim dniem kalendarzowego miesiąca, w którym śmierć nastąpiła,

b) w razie rozwiązania stosunku służbowego w inny sposób — z ostatnim dniem tego kalendarzowego miesiąca, w którym stosunek służbowy istotnie ustał. Przepis ten nie dotyczy osób, które samowolnie opuściły służbę państwową; winny one zwrócić Skarbowi Państwa odpowiednią część uposażenia za dni nieprzesłuzzone.

Termin płatności uposażenia ustala Rada Ministrów.

Na czas pełnienia obowiązkowej służby wojskowej w szeregach traci funkcjonariusz państwowy od najbliższego terminu płatności prawo do uposażenia z tytułu służby cywilnej. Po powrocie z tej służby wojskowej do służby cywilnej służy mu prawo do uposażenia od dnia objęcia służby — według zasad określonych w art. 15 lit. a.

Na czas odbywania okresowych ćwiczeń wojskowych zatrzymuje funkcjonariusz państwowy uposażenie z tytułu służby cywilnej.

Funkcjonariusz państwowy, powołany do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub ze względów na bezpieczeństwo Państwa, otrzymuje uposażenie, określone dla powołanych do służby wojskowej podczas mobilizacji, a nadto — jeżeli jego uposażenie z tytułu służby cywilnej jest wyższe od uposażenia wojskowego, — otrzymuje od swej władzy cywilnej różnicę do wysokości uposażenia w służbie cywilnej, z uwzględnieniem każdorazowych zmian, zachodzących w uposażeniu w służbie cywilnej i wojskowej.

W razie śmierci funkcjonariusza państwowego przysługują osobie, która poniesie koszty pogrzebu, zwrot tych kosztów, przy czym:

a) jeżeli koszty pogrzebu ponoszą żona albo dzieci lub rodzice, przysługują na pokrycie tych kosztów ry-

czuł w wysokości trzymiesięcznego ostatnio pobranego przez zmarłego uposażenia,

b) jeżeli koszty pogrzebu ponosi inna osoba, przyznaje się jej zwrot kosztów rzeczywiście poniesionych i udowodnionych, najwyżej jednak do wysokości, określonej w lit. a) o ile zmarły nie pozostawił majątku ruchomego lub nieruchomego wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

Z uposażenia mogą być dokonywane potrącenia na podstawie:

- 1) postanowień ustawowych;
- 2) tytułów egzekucji sądowej, zaopatrzonych klauzulą wykonalności;

- 3) zarządzeń właściwych władz administracyjnych.

Na podstawie zarządzeń administracyjnych potrącenia mogą być dokonywane jedynie w celu zaspokojenia roszczeń Skarbu Państwa z tytułu stosunku służbowego oraz należności i danin. Roszczeniom Skarbu Państwa służy bez względu na czas ich powstania pierwszeństwo zaspokojenia przed innymi roszczeniami. Wyjątek stanowią roszczenia o alimenty, które winny być traktowane na równi z roszczeniami Skarbu Państwa.

Co do dopuszczalności i wysokości potrąceń należy stosować przepisy, dotyczące egzekucji sądowej i administracyjnej. Nie dotyczy to rat zaliczek na uposażenie oraz opłat za świadczenia Skarbu Państwa w naturze, które potrąca się w pełnej wysokości niezależnie od potrąceń z innego tytułu.

Potrącenia skutecznia władza asygnująca uposażenie.

Roszczenia osób, wymienionych w art. 1 ust. 2, d Skarbu Państwa, wynikające z tytułu uposażenia, przedawniają się po upływie lat trzech od dnia powstania odnośnego tytułu prawnego.

Bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność, przedsięwziętą przez te osoby w celu ustalenia lub dochodzenia wierzytelności, jeżeli Skarb Państwa został o tych czynnościach zawiadomiony.

Funkcjonariusze państwowi, którzy w dniu wejścia

w życie rozporządzenia niniejszego pozostają w służbie państwowej, otrzymują uposażenie, jakie wynika z niniejszego rozporządzenia, niezależnie od dotychczasowej wysokości grupy i kwoty uposażenia (art. 24).

Zasady zaszeregowania.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 19 grudnia 1933 r. ustala zasady zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia, ustala zasady i normy dodatków lokalnych, funkcyjnych i służbowych.

Z rozporządzenia podajemy przepisy dotyczące nauczycieli.

I. § 13. Wychowawczynie przedszkoli, nie posiadające przepisanych kwalifikacyj, otrzymują uposażenie grupy XI.

§ 14. (1) Wychowawczynie przedszkoli, posiadające przepisane kwalifikacje, otrzymują przy mianowaniu uposażenie grupy XI, po trzech latach służby grupy X, po piętnastu latach grupy IX, wreszcie po dwudziestu jeden latach służby grupy VIII.

(2) Wychowawczynie przedszkoli, posiadające obok kwalifikacyj przepisanych dla przedszkoli, kwalifikacje nauczycieli szkół powszechnych oraz wychowawczynie przedszkoli, posiadające ukończone liceum dla wychowawczyń przedszkoli, otrzymują uposażenie przewidziane dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych.

§ 15. Nauczyciele:

1. publicznych szkół powszechnych, posiadający przepisane kwalifikacje do nauczania,

2. szkół ćwiczeń, posiadający przepisane kwalifikacje do nauczania,

3. oddziałów pomocniczych specjalnych przy szkołach powszechnych, posiadający kwalifikacje nauczycieli publicznych szkół powszechnych, — otrzymują przy mianowaniu uposażenie grupy XI i pozostają w tej grupie aż do zdania egzaminu praktycznego. Po ukończeniu co najmniej trzech lat służby nauczycielskiej

i po zdaniu egzaminu praktycznego otrzymują uposażenie grupy X, po dziewięciu latach służby — grupy IX, po osiemnastu latach służby — grupy VIII, po dwudziestu czterech latach służby — grupy VII, wreszcie po trzydziestu latach służby mogą być awansowani według uznania władzy do grupy VI.

II. Nauczyciele publicznych szkół powszechnych, szkół ćwiczeń oraz szkół specjalnych ogólnokształcących, posiadający oprócz kwalifikacyj nauczycieli szkół powszechnych jeszcze specjalny egzamin zawodowy określony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, otrzymują przy mianowaniu uposażenie grupy X, po sześciu latach służby — grupy IX, po piętnastu latach służby — grupy VIII, po dwudziestu czterech latach służby — grupy VII, wreszcie po trzydziestu latach służby mogą być awansowani według uznania władzy do grupy VI.

§ 17. Nauczyciele publicznych szkół powszechnych nie posiadający przepisanych kwalifikacyj, otrzymują uposażenie grupy XI.

§ 18. Nauczyciele:

1. państwowych szkół średnich ogólnokształcących, seminariów nauczycielskich, seminariów ochroniarskich posiadający kwalifikacje przepisane ustawą z dnia 26 września 1922 r. — (Dz. U. R. P. z 1924 r. Nr 92, poz. 864) wraz z późniejszymi zmianami, z wyjątkiem nauczycieli rysunków, pracy ręcznej, śpiewu, muzyki i gimnastyki, nie mających matury gimnazjalnej, lub seminaryjnej i ukończonych co najmniej dwuletnich specjalnych kursów zawodowych.

2. wyższych kursów nauczycielskich i innych zakładów kształcenia nauczycieli.

3. szkół specjalnych ogólnokształcących dla dzieci głuchoniemych, ociemniałych i psychicznie anormalnych, którzy obok przepisanych kwalifikacyj nauczycielskich dla szkół specjalnych posiadają studia wyższe zakończone przepisanymi egzaminami.

4. publicznych szkół powszechnych, którzy obok przepisanych dla nauczycieli publicznych szkół po-

wszechnych kwalifikacyj zawodowych, posiadają studia wyższe zakończone przepisanyimi egzaminami.

5. profesorowie naukowych zakładów teologicznych w Tarnowie, Przemyślu i Stanisławowie, którzy nie posiadają habilitacji na jednym z uniwersytetów krajowych — otrzymują przy mianowaniu uposażenie grupy IX, po trzech latach służby — grupy VIII, po dziewięciu latach służby — grupy VII, po osiemnastu latach służby — grupy VI, wreszcie po dwudziestu siedmiu latach służby — mogą być awansowani według uznania władzy do grupy V.

§ 19. Nauczyciele:

1. państwowych szkół średnich ogólnokształcących, seminariów nauczycielskich, seminariów ochroniarskich, nauczający rysunków, pracy ręcznej, śpiewu, muzyki, gimnastyki, nie mający matury gimnazjalnej lub seminaryjnej i ukończonych co najmniej dwuletnich specjalnych kursów zawodowych oraz nauczyciele mający ukończony Państwowy Instytut Nauczycielski, jeżeli nie nabyli praw przysługujących wykwalifikowanym nauczycielom szkół średnich ogólnokształcących,

2. publicznych szkół powszechnych i szkół ćwiczeń, którzy obok przepisanych dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych kwalifikacyj zawodowych mają ukończony Państwowy Instytut Nauczycielski, Państwowe Pedagogium, Państwowy Instytut Robót Ręcznych, Instytut Wychowania Fizycznego oraz Konserwatorium Muzyczne (Wydział Nauczycielski) lub równorzędny zakład naukowy np. Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej, określony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, otrzymują przy mianowaniu uposażenie grupy X, po trzech latach służby — grupy IX, po dziewięciu latach służby — grupy VIII, po osiemnastu latach służby — grupy VII, wreszcie po dwudziestu siedmiu latach — grupy VI.

§ 20. Nauczyciele publicznych szkół powszechnych, szkół ćwiczeń oraz szkół specjalnych ogólnokształcących, posiadający studia wyższe, ale nie mający jeszcze zdanego egzaminu praktycznego, oraz nauczyciele szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia

nauczycieli, którzy nie posiadają przepisanych kwalifikacyj do nauczania, otrzymują uposażenie grupy X.

§ 21. Nauczyciele szkół średnich, którzy wskutek przebudowy ustroju szkolnego przechodzą do publicznych szkół powszechnych, otrzymują uposażenie i awansują do następnych grup na zasadach przewidzianych dla nauczycieli szkół średnich.

§ 27. Nauczyciele preparand otrzymują uposażenie i awansują na zasadach, przewidzianych dla nauczycieli tych szkół, do których posiadają kwalifikacje. Jeżeli nie posiadają kwalifikacyj, otrzymują uposażenie grupy XI.

§ 28. Dyrektorzy lub kierownicy szkół otrzymują uposażenie i awansują do następnych grup na zasadach przewidzianych dla nauczycieli tych szkół z tym, że przy obliczaniu lat służby należy liczyć ich służbę zarówno w charakterze nauczyciela, jak i dyrektora (kierownika).

§ 29. (1) Dyrektorzy (rektorzy, kierownicy), nauczyciele z pełnymi kwalifikacjami oraz nauczyciele bez pełnych kwalifikacyj w zakładach naukowych niewymienionych w rozporządzeniu niniejszym otrzymują uposażenie następujących grup:

1. Dyrektor (rektor, kierownik) — grupy VII lub VI

2. Nauczyciel z pełnymi kwalifikacjami — grupy IX lub VIII,

3. Nauczyciel bez pełnych kwalifikacyj — grupy X

(2) W wyjątkowych przypadkach może Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zezwolić na przyznanie przy mianowaniu wyższej grupy uposażenia, niż przewidziane w ust. (1).

(3) Osoby wymienione w ust. (1) awansują automatycznie:

wymienieni w p. 1)	najwyżej do grupy	V,
"	"	2) " " " VI,
"	"	3) " " " IX,

oraz wedle uznania władzy mogą być awansowani:

uzyskujący w drodze aw. aut. grupę V — do gr. IV.

„ „ „ „ „ „ VI — „ „ V.

„ „ „ „ „ „ IX — „ „ VIII.

(4) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ustala okresy czasu wymagane w poszczególnych rodzajach szkół do przejścia do wyższej grupy uposażenia w granicach zasad ust. (3).

§ 32. Inspektorzy szkolni, zastępcy inspektorów szkolnych (podinspektorzy szkolni), instruktorzy oświaty pozaszkolnej lub inni urzędnicy, pracujący w administracji szkolnej, przeniesieni z urzędu na stanowiska nauczycielskie, zachowują posiadaną w służbie urzędniczej grupę uposażenia dopóty, dopóki, nie przejdą automatycznie do wyższej grupy uposażenia po osiągnięciu wymaganej dla danej kategorii nauczycieli do przejścia do tej wyższej grupy uposażenia ilości lat służby (nauczycielskiej i w nadzorze szkolnym).

§ 33. Przesunięcie do wyższej grupy uposażenia może nastąpić tylko w dniu 1 stycznia roku następującego po ziszczeniu warunków wymaganych do awansu automatycznego.

Dodatki lokalne.

§ 35. Funkcjonariuszom państwowym, pełniącym służbę w m. st. Warszawie przyznaje się dodatek lokalny w następującej wysokości:

w grupie uposażenia	złotych miesięcznie
I	450
II	300
III	225
IV	150
V	100
VI	65
VII	50
VIII	40
IX	30
X	25
XI	20
XII	15

§ 36. Funkcjonariuszom państwowym, pełniącym służbę na obszarze półwyspu Hel oraz w miastach: Gdyni, Królewskiej Hucie, Tarnowskich Górach, Mysłowicach, Cieszynie, Bielsku, w województwie śląskim i Bielskiej w województwie krakowskim przyznaje dodatek lokalny w następującej wysokości:

w grupie uposażenia	złotych miesięcznie
IV	100
V	70
VI	45
VII	35
VIII	25
IX	20
X	15
XI	15
XII	10

Funkcjonariuszom państwowym, pełniącym służbę na obszarze W. M. Gdańska, przyznaje się dodatek lokalny w wysokości 200% uposażenia zasadniczego.

Dodatki funkcyjne.

Dla funkcjonariuszów państwowych zajmujących stanowisko kierownicze ustanawia się 11 stawek dodatku funkcyjnego.

Wysokość dodatku funkcyjnego w poszczególnych stawkach ustala się następująco:

1 stawka .	3.000 zł	miesięcznie
2 „ .	2.000 „	„
3 „ .	1.500 „	„
4 „ .	1.000 „	„
5 „ .	600 „	„
6 „ .	500 „	„
7 „ .	400 „	„
8 „ .	300 „	„
9 „ .	200 „	„
10 „ .	100 „	„
11 „ .	50 „	„

W dziale Ministerstwa W. R. i O. P. rozporządzenie przyznaje następujące dodatki służbowe (art. 40):

	zł mies.
Ministerialny Wizytator szkół w szkolnictwie ogólnokształcącym	200.—
Wizytator szkół w szkolnictwie ogólnokształcącym	150.—
Inspektor szkolny	150—300.—
Zastępca inspektora szkolnego (podinspektor szkolny)	100.—
Instruktor oświaty pozaszkolnej	100.—
Stawki dodatków dla inspektorów szkolnych ustala Minister Wyznań Religijnych i Ośw. Publicznego.	
Dyrektorzy i Kierownicy szkół zawodowych oraz wizytatorzy tych szkół (ministerialni i okręgowi)	od 50 do 500.—
Kierownicy Wydziałów w szkołach zawodowych	od 50 do 300.—
Kierownicy warsztatów w szkołach zawodowych	od 50 do 250.—
Dyrektorzy szkół średnich ogólnokształcących, seminariów nauczycielskich lub zakładów kształcenia nauczycieli . . .	100—150.—
Kierownik publicznej szkoły powszechnej (szkoły ćwiczeń) trzeciego stopnia (III st.)	50.—
Kierownik szkoły specjalnej	50.—
Kierownik publicznej szkoły powszechnej (szkoły ćwiczeń) drugiego stopnia (II st.)	25.—
Kierownik publicznej szkoły powszechnej pierwszego stopnia. (Nauczyciel kierujący w tej szkole) (I st.)	5.—
Kierowniczką przedszkola	5.—
Nauczyciel szkoły powszechnej lub średniej, powołany do pracy instryktorskiej . . .	100.—
Kierownicy lub wychowawcy internatu od	50—100.—
Stawki dodatków dla dyrektorów szkół średnich ogólnokształcących, seminariów nauczycielskich, lub innych zakładów kształcenia nauczycieli oraz dla kierowników i wychowawców internatu ustala Minister W. R. i O. P.	

Nauczycielom szkół państwowych lub publicznych z tytułu nauczania lub zajęć w godzinach nadliczbowych, oraz wybitnym fachowcom w szkołach zawodowych i specjalnych przyznaje się dodatki służbowe, których stawki ustala Minister W. R. i O. P.

Rozporządzenie ustala następujące warunki pobierania dodatków służbowych:

1. można otrzymać równocześnie tylko jeden dodatek służbowy, zaś w razie zbiegu tytułów do dwóch lub więcej dodatków służbowych, służy uprawnionemu prawo wyboru;

nauczyciele (dyrektorzy, kierownicy) mogą oprócz jednego dodatku służbowego otrzymać również dodatek z tytułu nauczania lub zajęć w godzinach nadliczbowych;

2. dodatek nie przysługuje osobom pozostającym w stanie nieczynnym na urlopie bezpłatnym, zawieszonym w pełnieniu służby, jak również w przypadkach niepełnienia z jakiegokolwiek powodu co najmniej przez dwa miesiące obowiązków służbowych, do których jest przywiązany dodatek służbowy.

Dodatki służbowe wymierza właściwa władza naczelna, bądź upoważniona przez nią władza bezpośrednio podległa.

Zasady automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia.

§ 48. Wychowawczynie przedszkoli, które na skutek przeprowadzonego zaszeregowania z dotychczasowej grupy IX uposażenia przeszły do grupy X, przechodzą z dniem 1 stycznia 1937 r. do grupy IX, a z dniem 1 stycznia 1939 roku — do grupy VIII.

§ 49. (1) Nauczyciele wymienieni w § 15, którzy na skutek przeprowadzonego zaszeregowania z dotychczasowej IX grupy uposażenia przeszli do grupy X, po 10 latach służby przechodzą do grupy IX, po 18 latach służby — do grupy VIII, wreszcie po 25 latach służby — do grupy VII.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VIII grupy uposażenia przeszli do grupy IX, po 19 latach służby przechodzą do grupy VIII, a po 26 latach służby — do grupy VII.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VII grupy uposażenia przeszli do grupy VIII przechodzą do grupy VII:

ci, którzy mają ponad 28 lat sł.—z dn. 1 stycznia 1935 r.
27 „ „ — „ 1 stycznia 1936 r.
pozostali z dniem 1 stycznia 1937 r.

§ 50. (1) Nauczyciele wymienieni w § 16, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej IX grupy uposażenia przeszli do grupy X, po 9 latach służby przechodzą do grupy IX, po 16 latach służby — do grupy VIII, wreszcie po 24 latach służby — do grupy VII.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej grupy uposażenia przeszli do grupy IX, przechodzą po 17 latach służby do VIII grupy, a po 25 latach służby — do grupy VII.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VII grupy uposażenia przeszli do grupy VIII, przechodzą do grupy VII:

ci, którzy mają ponad 27 lat służby — z dniem 1 stycznia 1935 r.,
pozostali — z dniem 1 stycznia 1936 r.

§ 51. (1) Nauczyciele wymienieni w § 18, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej VIII grupy uposażenia przeszli do grupy IX, po 4 latach służby przechodzą do grupy VIII, po 10 latach służby — do grupy VII, wreszcie po 18 latach służby — do grupy VI.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VII grupy uposażenia przeszli do grupy VIII, po 11 latach służby przechodzą do grupy VII, a po 18 latach służby — do grupy VI.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VI grupy uposażenia przeszli do grupy VII, po 19 latach służby przechodzą do VI grupy uposażenia.

§ 52. (1) Nauczyciele wymienieni w § 19, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej IX grupy uposażenia przeszli do grupy X, po 4 latach służby prze-

chodzą do grupy IX, po 10 latach służby — do grupy VIII, po 18 latach służby — do grupy VII, wreszcie po 27 latach służby — do grupy VI.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VIII grupy uposażenia przeszli do grupy IX, po 11 latach służby przechodzą do grupy VIII, po 19 latach służby — do grupy VII, wreszcie po 27 latach służby — do grupy VI.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VII grupy przeszli do grupy VIII, po 20 latach służby przechodzą do grupy VII, a po 27 latach służby — do grupy VI.

(4) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VI grupy przeszli do grupy VII, przechodzą do grupy VI: ci, którzy mają ponad 28 lat sł.—z dn. 1 stycznia 1935 r. 27 " " — " 1 stycznia 1936 r. pozostali z dniem 1 stycznia 1937 r.

§ 53. Nauczyciele wymienieni w § 23, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowych grup uposażenia: IX, VIII, VII, VI, przeszli do grup uposażenia X, IX, VIII, VII, przechodzą do następnych grup na zasadach przewidzianych dla nauczycieli wymienionych w § 50.

§ 54. (1) Nauczyciele wymienieni w § 25, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej grupy IX przeszli do grupy X, z dniem 1 stycznia 1935 r. przechodzą do grupy IX, po 7 latach służby — do grupy VIII, po 18 latach służby — do grupy VII, wreszcie po 24 latach służby — do grupy VI.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej VIII grupy uposażenia przeszli do grupy IX, po 6 latach służby przechodzą do grupy VIII, po 15 latach służby — do grupy VII, wreszcie po 24 latach służby — do grupy VI.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej grupy VII przeszli do grupy VIII, po 15 latach służby przechodzą do grupy VII, a po 24 latach — do grupy VI.

(4) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej grupy VI przeszli do grupy VII, po 27 latach służby przechodzą do grupy VI.

§ 55. (1) Nauczyciele wymienieni w § 26, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej VIII grupy uposażenia przeszli do grupy IX, z dniem 1 stycznia 1935 r. przechodzą do grupy VIII po 10 latach służby — do grupy VII, po 18 latach służby — do grupy VI.

(2) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej grupy VII przeszli do grupy VIII, po 10 latach służby przechodzą do grupy VII, po 18 latach służby — do grupy VI.

(3) Nauczyciele ci, którzy z dotychczasowej grupy VI przeszli do grupy VII, przechodzą po 19 latach służby do grupy VI.

§ 56. (1) Nauczyciele niekwalifikowani średnich szkół zawodowych oraz niekwalifikowani instruktorzy w szkołach zawodowych, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej IX grupy uposażenia, przeszli do grupy X, z dniem 1 stycznia 1935 r. przechodzą do grupy IX.

(2) Kwalifikowani instruktorzy w szkołach zawodowych, którzy na skutek zaszeregowania z dotychczasowej IX grupy uposażenia, przeszli do grupy X, z dniem 1 stycznia 1935 r. przechodzą do grupy IX, po 9 latach służby — do grupy VIII, wreszcie po 24 latach służby — do grupy VII.

(3) Nauczyciele preparand, którzy na skutek zaszeregowania przeszli do niższych grup uposażenia od dotychczasowych, przechodzą do następnych grup uposażenia na zasadach przewidzianych dla nauczycieli tych szkół, do których posiadają kwalifikacje.

(4) Nauczyciele szkół średnich, którzy wskutek przebudowy ustroju szkolnego przeszli do publicznych szkół powszechnych, a którzy na skutek zaszeregowania przeszli do niższych grup uposażenia od dotychczasowych przechodzą do następnych grup uposażenia na zasadach przewidzianych dla nauczycieli szkół średnich.

§ 57. Dyrektorzy (rektorzy, kierownicy) i nauczyciele wymienieni w § 29, którzy na skutek zaszeregowania przeszli do grup uposażenia niższych od dotychczasowych, przechodzą do następnych grup uposażenia wedle zasad przewidzianych w § 29 ust. (3).

Okresy czasu wymagane do przejścia do wyższej

grupy uposażenia ustala dla poszczególnych rodzajów szkół Minister W. R. i O. P.

§ 58. Nauczyciele, którzy na skutek zaszeregowania przeszli do grup, odpowiadających cyfrowo dotychczasowym, pozostają w nich tak długo, dopóki nie osiągną liczby lat służby, wymaganej przez przepisy działu I rozdziału 3 rozporządzenia niniejszego — do automatycznego przejścia do następnej grupy.

§ 59. Przesunięcie do wyższej grupy uposażenia na podstawie §§ 49—58 może nastąpić tylko w dniu 1 stycznia każdego roku po ziszczeniu się wymaganych warunków, nie wcześniej jednak, niż z dniem 1 stycznia 1935 r.

Zasiłek wyrównawczy.

§ 63. (1) Funkcjonariusze państwowi, którzy tracą przy porównaniu dotychczasowej płacy netto z nowym uposażeniem (uposażenie zasadnicze wraz z ewentualnym dodatkiem lokalnym, funkcyjnym, służbowym), przyznanym z dniem 1 lutego 1934 r., więcej niż 7% tej dotychczasowej płacy netto, pobierają zasiłek wyrównawczy.

(2) Zasiłek ten winien pokrywać różnicę między stratą pełną a stratą 7%.

(3) Zasiłek wyrównawczy nie przysługuje w przypadkach, w których miałby wynosić mniej, niż 5 zł jeśli chodzi o pobierających uposażenie grupy VIII i niższej, a mniej niż 10 zł jeśli chodzi o pobierających uposażenie grupy VII i wyższej.

(4) Przez dotychczasową płacę netto, o której mowa w ust. (1), rozumie się uposażenie, jakie przysługiwało w dniu 1 stycznia 1934 r. wraz z dodatkiem regulacyjnym, ekonomicznym, mieszkaniowym, kresowym, wyrównawczym, funkcyjnym, służbowym i innym stałym dodatkiem miesięcznym, po potrąceniu podatku dochodowego, opłaty emerytalnej i opłaty na Fundusz Pracy.

(5) Przyznane zasiłki winny być zaokrąglone do sum podzielonych przez pięć, przyjmując kwotę od 2 zł 50 gr wzwyż za 5 zł.

§ 64. Zasiłek wyrównawczy nie przysługuje, lub podlega stosownemu zmniejszeniu, jeżeli funkcjonariusz

państwowy awansuje do wyższej grupy uposażenia, lub otrzyma dodatek funkcyjny, albo służbowy, którego poprzednio nie otrzymywał lub otrzymywał w niższym wymiarze.

Podatek specjalny.

Od uposażeń pobierany jest tzw. podatek specjalny. Min. Skarbu okólnikiem z dn. 2 marca 1938 r. L. dz. III 3053/3/38 podało do wiadomości i stosowania nowe stawki podatku specjalnego, określone w art. 12 ustawy skarbowej na czas od dnia 1 kwietnia 1938 r. do dnia 31 marca 1939 r.

Podatek ten jest pobierany od wynagrodzeń.

a) wypłacanych w czasie od dnia 1.IV. 1938 r. do dnia 31.III. 1939 r.,

b) wypłacanych za czas od dn. 1.IV. 1938 r. do dnia 31.III. 1938 r., bez względu na czas wypłaty.

Przy wynagrodzeniach i uposażeniach wolnych od państwowego podatku dochodowego oraz od opłat emerytalnych lub składek na rzecz ubezpieczeń społecznych podatek jest pobierany wg następującej tabeli:

Wysokość wynagrodzenia wypł. w ciągu miesiąca		Stopa procentowa
ponad	do	
150	200	3 ⁰ / ₀
200	250	5 ⁰ / ₀
250	500	8 ⁰ / ₀
500	1000	11 ⁰ / ₀
1.000	2000	17 ⁰ / ₀
2.000	—	25 ⁰ / ₀

Od podatku specjalnego wolne są uposażenia do wysokości 150 zł. miesięcznie.

Uprawnienia emerytalne.

W myśl art. 9 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. nauczyciel nabywa prawa do emerytury w następujących przypadkach:

1) po 15 latach służby w razie zwolnienia ze służby z urzędu lub przeniesienia go w stan spoczynku na jego własną prośbę,

2) po 5 latach służby państwowej, jeżeli stał się niezdolnym do służby na zajmowanym stanowisku z powodu kalectwa lub choroby nabytej bez własnej winy po wstąpieniu do służby,

3) bez względu na czas służby, jeżeli stał się niezdolny do służby wskutek:

a) nieszcześliwego wypadku wynikłego w czasie służby lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych,

b) działań wojennych w miejscu służbowego pobytu nauczyciela,

c) chorób zakaźnych panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu.

Do 15-letniego względnie 5-letniego okresu wymaganego wyżej wymienionym art. 9 zalicza się te wszystkie lata pracy względnie służby, które uwzględnia się przy określaniu wyслуги emerytalnej, o czym obszerniej piszemy niżej.

Przez nieszcześliwy wypadek, o którym mowa wyżej w p. 3 lit. a, rozumie się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, która spowodowała bezpośrednio lub pośrednio obrażenia ciała lub chorobę.

Przez epidemię rozumie się chorobę wynikającą w pewnych okresach czasu w danej miejscowości i pociągającą za sobą masowe zasłabnięcia mieszkańców. Do tej kategorii chorób nie zalicza się gruźlicy.

Minimalna emerytura wynosi 30% uposażenia otrzymanego w ostatnim miesiącu przed przeniesieniem w stan spoczynku. Emeryturę w tej wysokości wymierza się za okres służby do 10 lat włącznie. Emerytura wzrasta za każdy następny rok służby po 2%, po 15 latach służby wynosi ona 40%, a za każdy następny rok służby wzrasta o 2,4%, po 25 latach o 2,8% z tym, że nie

może przekroczyć 92% uposażenia otrzymanego w ostatnim miesiącu służby czynnej.

Do podstawy wymiaru emerytury zalicza się czas służby od dnia rzeczywistego objęcia obowiązków służbowych. Zalicza się również:

a) pracę kontraktową, która łączy się bezpośrednio ze służbą etatową względnie pracą, podczas której nauczyciel był ubezpieczony w zakładzie ubezpieczeń społecznych,

b) czas przebyty w stanie nieczynnym (w stan nieczynny nauczyciel zostaje przeniesiony zarządzeniem władzy na podstawie przepisów pragmatyki nauczycielskiej; stan ten może trwać najdłużej 6 miesięcy),

c) czas czynnej służby w Wojsku Polskim zarówno z mobilizacji, jak ochotniczej i z poboru,

d) czas przebyty w niewoli, jeżeli dostanie się do niej nastąpiło bez winy nauczyciela,

e) czas studiów w wyższych zakładach naukowych państwowych i prywatnych uznanych za równorzędne z państwowymi, jeżeli czas tych studiów nie biegnie równolegle z czasem służby zaliczalnym do emerytury, i tylko w przypadku całkowitego zakończenia studiów przepisnymi egzaminami, nie więcej niż 4 lata,

f) czas służby zaborczej cywilnej zaliczalnej do wyслуги emerytalnej według przepisów zaborczych,

g) czas służby zaborczej wojskowej, o ile nauczyciel przed powołaniem go do tej służby był już funkcjonariuszem państwa zaborczego lub jeżeli w ciągu miesiąca od daty opuszczenia tej służby, przeszedł do służby państwowej polskiej cywilnej lub wojskowej względnie do służby w jednej z formacji wojskowych uznanych przez Państwo Polskie; w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, Minister Skarbu na wniosek Ministra W. R. i O. P. może wyrazić zgodę na zaliczenie służby zaborczej wojskowej nie odpowiadającej wymienionemu warunkowi bezpośredniego przejścia do służby polskiej,

h) czas pracy zawodowej zaliczonej przez komisję weryfikacyjną, ale tylko w stosunku: 1 rok tej pracy za pełny rok służby w Państwie Polskim; jeżeli okres

takiej pracy zawodowej jest mniejszy od okresu służby w Państwie Polskim, to oczywiście zalicza się go do emerytury w całości,

i) czas pracy nauczycielskiej w szkołach polskich w b. zaborze rosyjskim, ale tylko tym nauczycielom, którzy byli czynni w służbie naucz. państwowej w dniu 1 października 1923 r., a którym czas tej pracy zaliczył Minister W. R. i O. P.

Nadto dolicza się nauczycielowi z tytułu utraty zdrowia pewną ilość lat do wymiaru emerytury w następujących przypadkach:

1) gdy skutek nieszczęśliwego wypadku wynikłego z powodu lub w czasie pełnienia obowiązków służbowych, lub działań wojennych w miejscu służbowego pobytu, lub też chorób zakaźnych panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu, stał się trwale niezdolny do służby i utracił również zdolność do pracy zarobkowej — od 2 do 10 lat w zależności od stopnia utraty zdolności do zarabkowania,

2) gdy posiada co najmniej 10 lat służby państwowej, a utracił bez własnej winy w związku przyczynowym ze służbą trwale co najmniej 95% zdolności do zarabkowania — 10 lat; w razie niestwierdzenia owego związku przyczynowego, doliczenie tych 10 lat jest możliwe jedynie ze zgodą Ministra Skarbu.

Służba w Wojsku Polskim nieobowiązkowa, tj. nie z poboru, zalicza się zarówno do okresu 15-letniego, względnie 5-letniego, o którym mowa wyżej, natomiast służba z poboru ma wpływ nie na nabycie praw do emerytury, a tylko na jej wysokość. Tak samo doliczenie lat studiów ma wpływ tylko na wysokość emerytury.

Czas służby w Wojsku Polskim pełnionej podczas wojny od dnia rozpoczęcia działań wojennych do dnia podpisania traktatu pokoju (traktat ryski był podpisany 18 marca 1921 r.), liczy się do emerytury podwójnie. Podwójnie liczy się również czas rzeczywiście pełnionej służby cywilnej odbytej na terenie operacyjnym, podporządkowanym dowództwu armii.

Służba w formacjach wojskowych uznanych przez Państwo Polskie liczy się na równi ze służbą w Wojsku

Polskim, tj. podwójnie. Służba zaś w organizacjach wojskowych przed 1 sierpnia 1914 r. zalicza się w wymiarze pojedynczym. Wykaz formacji i organizacji wojskowych uznanych przez Państwo Polskie jest podany w rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych (Dz. U. R. P. nr 68, poz. 428 z r. 1935).

Nadto do wysługi emerytalnej zalicza się:

1) okresy odbywania kar pozbawienia wolności lub administracyjnego zesłania przez władze państw zaborczych za czynną działalność, zmierzającą do odzyskania niepodległości, oraz okresy przebywania w areszcie zapobiegawczym;

2) okresy czynnej działalności, zmierzającej do odzyskania niepodległości Państwa Polskiego, a stwierdzonej przez nadanie Krzyża lub Medalu Niepodległości.

Decyzje o zaliczeniu tych okresów wydaje Minister Skarbu.

Na podstawie art. 98 ustawy emerytalnej Ministerstwo W. R. i O. P. w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu może zaliczyć nauczycielowi do wysługi emerytalnej do lat 10 z czasu zasadniczo niepoliczalnej służby państwowej samorządowej i pracy zawodowej w Państwie Polskim, względnie z czasu służby państwowej samorządowej lub pracy zawodowej w państwie obcym, jeżeli okres tej służby czy też pracy nie zostały zaliczone przez komisję weryfikacyjną do dodatku za wysługę lat, a nauczycielom przedmiotów zawodowych cały okres pracy zaliczony do służby nauczycielskiej w myśl art. 15 pragmatyki nauczycielskiej. Zaliczenie to zależy całkowicie od woli wyżej wymienionych władz. Przy tym nauczyciel obowiązany jest uiścić opłaty emerytalne, które wynoszą za każdy miesiąc zaliczonej pracy 8% uposażenia otrzymanego w ostatnim miesiącu służby czynnej.

Na wniosek właściwej władzy naczelnej za zgodą Ministra Skarbu w wypadkach, zasługujących na szczególniejsze uznanie, a nie objętych ustawą emerytalną, Prezydent Rzeczypospolitej może:

1) uwzględnić przy wymiarze zaopatrzeń emerytalnych ustawowo niezaliczone lata służby,

2) podwyższyć zaopatrzenie emerytalne,
3) przyznać zaopatrzenie emerytalne nauczycielowi,
jako też i osobom po nim pozostałym.

Nauczycielowi, skazanemu prawomocnym wyrokiem sądowym lub dyscyplinarnym na karę ,pociągającą za sobą utratę praw do emerytury, Prezydent Rzeczypospolitej może w drodze łaski darować skutki skazania.

Do wysługi emerytalnej nie wlicza się:

1) czasu służby przed 18 rokiem życia, z wyjątkiem służby wojskowej na obszarze operacyjnym;

2) czasu urlopu bez uposażenia, z wyjątkiem urlopu na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego, urlopu na czas pracy w szkolnictwie państwowym lub administracji, szkolnictwie prywatnym, w instytucjach społecznych, zajmujących się szerzeniem oświaty pozaszkolnej;

3) czasu zawieszenia w służbie, niepoliczalnego do służby czynnej, np. w czasie dochodzenia dyscyplinarnego, o ile nauczyciel został ukarany dyscyplinarnie;

4) czasu służby, odliczonego prawomocnym wyrokiem komisji dyscyplinarnej.

Podstawą wymiaru uposażenia emerytalnego jest uposażenie zasadnicze, otrzymywane w służbie czynnej, bez dodatków.

Prawo do uposażenia emerytalnego rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca następującego po przejściu w stan spoczynku lub zwolnieniu ze służby. Uposażenie emerytalne płatne jest miesięcznie z góry.

Podstawą wymiaru emerytury są dane, zawarte w osobowych aktach nauczyciela, poparte albo oryginalnymi dokumentami, albo uwierzytelnionymi odpisami. Żądanie wyższego uposażenia emerytalnego winno być poparte i udowodnione odpowiednimi dokumentami. Wyższe uposażenie otrzymuje zainteresowany od pierwszego dnia, miesiąca następującego po zgłoszeniu i wykazaniu prawa do takiego uposażenia. Wobec tego należy przed przejściem na emeryturę sprawdzić wszystkie dokumenty i ewentualnie je uzupełnić w razie braków.

Prawa emerytalne wdów i sierot po nauczycielach.

Wdowy i sieroty po nauczycielach zmarłych w czynnej służbie i po emerytach mają prawo do zaopatrzenia ze Skarbu Państwa w następującym zakresie:

Według przepisów ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. wdowa ma prawo do pensji ze Skarbu Państwa w wysokości 50% emerytury jaką pobierał, względnie miałby prawo pobierać, mąż jej w chwili jego śmierci. W przypadku, gdy nauczyciel poległ lub umarł wskutek działań wojennych, wdowa otrzymuje 50% pełnego uposażenia (zasadniczego), jakie otrzymał zmarły w ostatnim miesiącu swej służby czynnej.

Wdowa nie ma prawa do zaopatrzenia (względnie prawo to zawiesza się) ze Skarbu Państwa z tytułu służby swego męża w następujących przypadkach:

a) jeżeli małżeństwo zostało zawarte przez emeryta;
b) jeżeli małżonkowie pozostawali w separacji orzeczonej prawomocnie przez właściwy sąd, a mąż nie został zobowiązany do płacenia żonie alimentów;

c) gdy wdowa została prawomocnie skazana za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę prawa do zaopatrzenia wdowiego;

d) w razie utraty obywatelstwa polskiego z wyjątkiem przypadków, gdy równocześnie wdowa przyjmuje obywatelstwo gdańskie;

e) w wypadku wstąpienia do klasztoru;

f) na czas przebywania przez okres dłuższy niż pół roku poza granicami Państwa, względnie W. M. Gdańska, bez zezwolenia Ministerstwa W. R. i O. P., udzielonego w porozumieniu z Ministrem Skarbu;

g) na czas pobierania ze Skarbu Państwa zaopatrzenia z tytułu śmierci męża na zasadzie innych ustaw.

Wdowa, która z tytułu własnej służby państwowej nabyła własną emeryturę, a której przysługuje prawo do pensji wdowiej z tytułu służby męża, ma prawo wyboru między swą emeryturą a pensją wdowią, gdyż według przepisów ustawy emerytalnej można otrzymywać tylko jedno zaopatrzenie.

Wdowy, które otrzymują uposażenie z tytułu włas-

nej służby czynnej (uposażenie to nie jest równoznaczne z zaopatrzeniem — emeryturą), mają prawo do pensji wdowiej z tytułu służby męża tak samo, jakby nie pracowały.

Wdowom po nauczycielach wyznania mahometańskiego należy się jedna pensja wdowia do równego podziału.

Wdowa, która weszła ponownie w związek małżeński, otrzymuje na prośbę albo jednorazową odprawę wzamian za pobieraną pensję wdowią, albo zachowuje prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia. Podanie w sprawie przyznania odprawy winno być wysłane w ciągu 3 miesięcy od dnia zawarcia ponownego małżeństwa. Odprawa ta wynosi dla wdów w wieku do 45 lat życia — 2 letnią, powyżej zaś tego wieku 1-roczną kwotę pensji wdowiej.

Do podania w sprawie przyznania odprawy należy dołączyć metrykę ponownego ślubu i zaświadczenie starostwa powiatowego, stwierdzające, że mąż jest obywatelem polskim. Podanie to wnosi się do tej Izby Skarbowej, która wypłacała pensję wdowią.

Sieroty po nauczycielach, zmarłych w czynnej służbie lub po emerytach, mają prawo do zaopatrzenia ze Skarbu Państwa (pensji sierocej) w następującej wysokości:

a) jeżeli wdowa żyje i w chwili śmierci męża swego miała prawo do pensji wdowiej — $\frac{1}{4}$ pensji wdowiej;

b) jeżeli wdowa nie żyje lub w chwili śmierci męża nie miała prawa do pensji wdowiej, albo też później prawo to utraciła — połowę pensji wdowiej;

c) jedyna sierota bez ojca i matki lub jedyna sierota bez ojca w razie niepobierania przez matkę pensji wdowiej — $\frac{2}{3}$ pensji wdowiej.

W przypadku, gdy wdowa nie pobiera pensji wdowiej z powodu otrzymywania emerytury za własną służbę państwową, sierotom służy prawo do pensji w wysokości określonej w wyżej wymienionym punkcie a), to znaczy, że każde dziecko w tym wypadku otrzymuje $\frac{1}{4}$ część pensji wdowiej.

Pensja sieroca wraz z pensją wdową nie może przewyższać emerytury, jaką otrzymywał, względnie miałby prawo otrzymać w chwili śmierci ojciec (mąż). Wobec tego zastrzeżenia pensja sieroca dla wszystkich dzieci nie może przewyższać 50% zaopatrzenia ojca, tj. zarówno dzieci jak i wdowa otrzymują po 50% zaopatrzenia zmarłego.

Dzieciom wyznania mahometańskiego zrodzonym z prawnych żon przysługuje prawo do pensji sieroczej wg ustalonych norm powyższych, tj. maksimum 50% emerytury ojca do równego podziału.

Prawo do pensji sieroczej może nabyć sierota również po matce, przy czym jeżeli sierota nabyła prawo do zaopatrzenia również po ojcu wypłaca się sierocie pensję wyższą.

Za życia ojca sierota nabywa prawo do zaopatrzenia z tytułu służby matki tylko w tym wypadku, jeżeli ojciec jest niezdolny do pracy i nie ma możliwości zapewnienia utrzymania sierocie. Pensja sieroca po matce wynosi $\frac{1}{4}$ emerytury matki.

W jakich wypadkach ojciec nie ma możliwości utrzymania sieroty, decyduje stan majątkowy ojca. Władze skarbowe orzekają w takich wypadkach na podstawie przedstawionych dokumentów o stanie zamożności ojca przede wszystkim na podstawie zaświadczenia władz administracji ogólnej. W myśl orzecznictwa Najwyższego Trybunału Administracyjnego sierota ma prawo do zaopatrzenia z tytułu służby matki w tym wypadku, gdy ojciec nie posiada minimalnych środków utrzymania, a za minimalne środki utrzymania uważa się osiągnięcie co najmniej 1500 zł. rocznego dochodu ze wszystkich źródeł. Oczywiście w tym wypadku przysługuje sierocie zaopatrzenie z tytułu służby matki, o ile ojciec jest ponadto niezdolny do pracy zarobkowej.

Sieroty z małżeństwa zawartego przez emeryta, nie mają prawa do zaopatrzenia z tytułu służby ojca.

Prawo do pobierania pensji sieroczej nie przysługuje:

a) po ukończeniu przez sierotę 18 roku życia lub też wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego;

b) gdy sierota została prawomocnie skazana, a skazanie to pociąga za sobą utratę prawa do pensji sierocej;

c) na czas przebywania przez okres dłuższy, niż pół roku poza granicami państwa, względnie W. M. Gdańska bez zezwolenia władz naczelnych;

d) w razie utraty obywatelstwa polskiego, z wyjątkiem przypadku przyjęcia obywatelstwa gdańskiego;

e) na czas pobierania zaopatrzenia z tytułu śmierci ojca lub matki na zasadzie innych ustaw;

f) na czas zajmowania jakiegokolwiek stanowiska w służbie państwowej lub samorządowej, do którego jest przywiązane stałe uposażenie;

g) w razie wstąpienia do klasztoru.

Sierotom, odbywającym studia, przyznaje się pensję sierocą z powyższymi zastrzeżeniami za każdy rok szkolny aż do ukończenia studiów, nie dłużej jednak niż do ukończenia 24 roku życia.

W wyjątkowych wypadkach władze naczelne mogą zezwolić na przyznanie pensji sierocej do 24 roku życia sierocie niezdolnej do pracy zarobkowej, a nie mającej innych źródeł utrzymania.

Jeżeli nauczyciel zmarł w czynnej służbie przed uzyskaniem prawa do emerytury, wdowa, a w braku wdowy sieroty, mają prawo otrzymać jednorazową odprawę w wysokości 6-miesięcznego uposażenia zmarłego.

Sieroty mają prawo również otrzymać odprawę i po matce w takiej samej wysokości, ale w przypadku, gdy przysługuje im prawo po ojcu i matce, otrzymują tylko jedną odprawę według swego wyboru.

Sierotom, pochodzącym z różnych małżeństw tego samego nauczyciela, przysługuje odprawa tylko wtedy, jeżeli pozostała po nim wdowa nie otrzymała wyżej wymienionej odprawy z własnej woli.

Oprócz wyżej omawianego zaopatrzenia przysługuje wdowie, a w razie braku wdowy sierotom pozostającym na utrzymaniu emeryta prawo otrzymania kwartału pośmiertnego. Podanie o przyznanie kwartału pośmiertnego trzeba wnieść do Izby Skarbowej, która wypłaca emeryturę. Do podania tego dołączają:

a) wdowa — metrykę śmierci męża i oświadczenie, że małżeństwo jej ze zmarłym nie zostało sądownie rozwiązane;

b) sieroty — metrykę śmierci ojca, zaświadczenie starostwa, stwierdzające, że pozostawały na utrzymaniu zmarłego, oraz swoje metryki urodzenia.

Do kwartału pośmiertnego ma prawo również wdowiec po emerytce.

Nadto wdowiec względnie sierotom po nauczycielach zmarłych w służbie czynnej przysługuje prawo do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z miejsca dotychczasowego zamieszkania do przyszłego miejsca zamieszkania, które obiorą sobie w kraju lub na obszarze W. M. Gdańska. Prawo to przysługuje również wdowom i sierotom po emerycie zmarłym w ciągu roku po przeniesieniu w stan spoczynku, o ile wdowa, względnie sieroty przesiedlą się w ciągu roku, licząc od dnia przeniesienia emerytur w stan spoczynku i o ile emeryt nie dokonał przesiedlenia z miejsca swej służby.

Przy określaniu tych uprawnień są uwzględniane sieroty tylko do 18 roku życia, a w razie odbywania studiów w zakładach naukowych — do 24 roku życia.

Skarb Państwa zwraca w tym wypadku:

a) koszt przejazdu,

b) koszt przewiezienia urządzenia domowego koleją lub statkiem, a w razie dokonania przewozu innymi środkami lokomocji — do wysokości tych kosztów jakie wynikłyby w razie przewiezienia urządzenia domowego koleją lub statkiem;

c) ryczałt w tej samej wysokości, jaki otrzymują emeryci, względnie nauczyciele w służbie czynnej na pokrycie wszystkich innych wydatków, związanych z przesiedleniem.

Podanie w sprawie przyznania zwrotu kosztów przesiedlenia wnosi się do Izby Skarbowej, która wypłaca zaopatrzenie emerytalne. Do podania tego trzeba dołączyć: poświadczenie zamieszkania w nowym miejscu, zestawienie kosztów przesiedlenia z dołączeniem rachunków kosztów przewozu urządzenia domowego i przejazdu, jak listów przewozowych, biletów kolej-

wych itp. (nie należy przedstawiać rachunków na inne wydatki jak np. za dowóz rzeczy do i od stacji kolejowej), i oświadczenie, że zainteresowani przesiedlili się do danej miejscowości, celem zamieszkania w niej na stałe.

Prawo do pensji wdowiej i sieroczej powstaje od dnia 1 miesiąca następującego po śmierci męża (ojca). Jeżeli jednak podanie zostanie wniesione po upływie roku od dnia śmierci męża (ojca), wdowa lub sieroty uzyskują prawo do zaopatrzenia wdowiego lub sierociego dopiero od dnia 1 miesiąca, następującego po wniesieniu podania. Należy więc na to zastrzeżenie zwrócić uwagę i wnosić podania w możliwie krótkim czasie po śmierci danej osoby.

Podania o przyznanie zaopatrzenia po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie należy wnosić za pośrednictwem władzy bezpośredniej zmarłego, a o przyznanie zaopatrzenia i pośmiertnego po emerytach, oraz podania o przyznanie zwrotu kosztów przesiedlenia — wprost do Izby Skarbowej.

Obecnie uposażenie emerytalne wymierzają i wypłacają:

- 1) Izba Skarbowa Grodzka w Warszawie;
- 2) Izba Skarbowa we Lwowie;
- 3) Izba Skarbowa w Poznaniu;
- 4) Urząd Wojewódzki Śląski (Wydział Skarbowy) w Katowicach.

Do podań należy dołączać wszystkie wymagane dokumenty, a szczególnie dowody służby zmarłego, metrykę jego śmierci, metrykę ślubu, metrykę urodzenia dzieci.

Urlopy.

Nauczyciel poza feriami może otrzymać urlop płatny lub bezpłatny. Urlopy są udzielane z następujących powodów: 1) dla poratowania zdrowia, 2) dla załatwienia ważnych spraw osobistych, rodzinnych i majątkowych, 3) dla dalszego kształcenia się zawodowego, 4) dla celów naukowych lub oświatowych. Udzielony urlop

z przyczyn wymienionych w punkcie pierwszym nie może trwać nieprzerwanie dłużej niż jeden rok, a wymieniony w punkcie drugim — nieprzerwanie dłużej niż jeden rok, a wymieniony w punkcie trzecim — nieprzerwanie dłużej niż dwa miesiące. Po tym terminie może być udzielony urlop bezpłatny nie dłużej jednak niż na czas dwuletni. Bezpłatnego urlopu w tym wypadku nie zalicza się do wysługi lat. Minister W. R. i O. P. może przedłożyć czas urlopu, jeżeli uzna, że zaszczyt wyjątkowo ważne powody.

Władze szkolne mogą zwolnić nauczyciela z zajmowanego stanowiska, o ile choroba jego trwa dłużej, niż jeden rok. Przy zwolnieniu z tych powodów nauczyciel ma prawo do zaopatrzenia emerytalnego lub do odprawy w stosunku do wysłużonych i zaliczonych do wysługi emerytalnej lat.

Jeżeli nauczyciel z jakichkolwiek powodów nie może pełnić swych obowiązków winien w terminie możliwie szybkim zawiadomić swojego przełożonego lub władzę szkolną i podać przyczyny nieobecności. Władza szkolna może przyjąć do wiadomości podane jej powody lub zażądać dodatkowych wyjaśnień, że jeżeli nieobecność była spowodowana chorobą — może przyjąć do wiadomości świadectwo lekarza ordynującego lub zarządzić zbadanie przez lekarza urzędowego lub komisję lekarską. Urzędowe świadectwo lekarskie wydane przez lekarza urzędowego lub komisję lekarską musi być przyjęte przez władze do wiadomości i na tej podstawie chory otrzymuje urlop. W tych wypadkach nauczyciel otrzymuje urlop od dnia jego nieobecności w szkole z powodu choroby.

O ile stan zdrowia nauczyciela nie wyklucza możliwości pełnienia obowiązków służbowych, a zachodzi tylko potrzeba poratowania zdrowia, wówczas nie wolno przerywać pracy, a czekać na udzielenie urlopu przez władze. Podanie z tych powodów o urlop winno być rozstrzygnięte przez władze w ciągu trzydziestu dni. Urlopu władze udzielają na podstawie świadectwa wydanego przez lekarza urzędowego. Jeżeli władze będą miały pewne wątpliwości, wynikające z treści zaświadcze-

nia urzędowego, mogą zasięgnąć opinii wizytatora higieny szkolnej.

Nauczyciel może wykazać potrzebę przedłużenia urlopu dla poratowania zdrowia. W takich wypadkach winien on wnieść podanie do władz, załączając zaświadczenie lekarza urzędowego. Podanie winno być wniesione w odpowiednim terminie, by dać możność władzom podjęcia decyzji i przesłania zawiadomienia przed upływem kończącego się urlopu. Brak odpowiedzi nie można uważać za zgodę władz na przedłużenie urlopu. Przedłużenie urlopu można uważać dopiero wówczas, gdy władze szkolne oficjalnie wyrażą swą zgodę.

Nauczycielka na czas pologu otrzymuje z reguły sześciotygodniowy urlop. O konieczności przedłużenia urlopu na czas dłuższy zaświadczenie wydaje lekarz urzędowy. Takie zaświadczenie winno być respektowane przez władze szkolne.

Dla dalszego kształcenia się nauczyciel może uzyskać urlop. Urlopy udzielane są: płatne, płatne za zwrotem kosztów zastępstwa i bezpłatne. W pierwszym i drugim wypadku czas trwania urlopu liczy się do wymiaru uposażenia i do wysługi emerytalnej. Urlopu bezpłatnego władze szkolne nie zaliczają do uposażenia ani emerytury. Najwyższy Trybunał Administracyjny stanął na innym stanowisku i w kilku wypadkach wydał wyroki stwierdzające, że urlop bezpłatny udzielony na studia zalicza się do czasu służby czynnej, a zatem i do wymiaru uposażenia.

Na mocy rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 10 marca 1938 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z dnia 25 marca 1938 r. nr 3) Kuratorium zostało upoważnione do udzielania urlopów w następujących wypadkach: a) dla poratowania zdrowia (na podstawie urzędowego świadectwa lekarskiego) — płatnych do 1 roku i bezpłatnych do 2 lat,

b) dla załatwiania spraw osobistych rodzinnych i majątkowych — płatnych do 2 miesięcy i bezpłatnych do 1 roku,

c) dla celów naukowych lub oświatowych — bezpłatnych do lat 2,

d) dla studiów na wyższych kursach nauczycielskich, państwowych instytucjach, wyższych zakładach naukowych, oraz uczelniach specjalnych — płatnych za zrotem kosztów zastępstwa (z rozłożeniem i bez rozłożenia na raty) na przeciąg 1 roku z prawem przedłużania tych urlopów z roku na rok do końca normalnego dla danego zakładu naukowego czasu trwania studiów, zależnie od względów służbowych i udowodnionych dodatnich wyników studiów, oraz w granicach kontyngentu ustalonego corocznie dla każdego okręgu szkolnego.

Inspektorzy szkolni upoważnieni zostali do udzielania kierownikom i nauczycielom szkół powszechnych i specjalnych, oraz wychowawczyniom i kierowniczkom przedszkoli państwowych urlopów:

a) dla poratowania zdrowia (na podstawie urzędowego świadectwa lekarskiego) — płatnych lub bezpłatnych do 6 miesięcy,

b) nauczycielkom — na czas położu (6 tygodni),

c) dla załatwienia spraw osobistych rodzinnych i majątkowych — płatnych do 14 dni i bezpłatnych do 1 miesiąca.

Dyrektorzy i kierownicy szkół średnich wszelkiego typu oraz niższych szkół zawodowych zostali upoważnieni do udzielania urlopu członkom grona nauczycielskiego do dni 8 bez względu na rodzaj ich urlopu, a kierownikom publicznych szkół powszechnych (specjalnych) do zwalniania w nagłych wypadkach nauczycieli od zajęć szkolnych — do 3 dni.

Dyrektorzy i kierownicy mają prawo w wypadkach nagłych i z ważnych powodów wstrzymać się od zajęć służbowych najwyżej na 3 dni z jednoczesnym zawiadomieniem władzy bezpośrednio przełożonej i podaniem powodów.

Ustalenie.

Nauczyciel staje się stałym, jeżeli posiada trzy następujące warunki: 1) trzy lata nieprzerwanej pracy nauczycielskiej, 2) odpowiednie kwalifikacje i 3) jeżeli ostatnio otrzymał co najmniej dostateczną ocenę pracy.

Przez trzyletnią nieprzerwaną pracę należy rozumieć pracę od daty mianowania lub objęcia pracy po ostatniej przerwie, a jeśli przerwy nie było — od początku zatrudnienia. Za pracę nauczycielską, zaliczaną do ustalenia należy liczyć pracę w szkołach państwowych, publicznych oraz prywatnych o pełnych prawach szkół państwowych. Do pracy nauczycielskiej zalicza się czas pracy kontraktowej w szkołach państwowych lub publicznych, jeżeli nauczyciel był zatrudniony co najmniej 14 godzin tygodniowo, przy czym z czasu pracy w szkołach prywatnych z pełnymi prawami szkół państwowych zalicza się tylko dwa lata. Zaliczenie trzeciego roku zależy tylko od Ministra W. R. i O. P. Czas pracy tak w państwowych jak i prywatnych szkołach zalicza się tylko w wypadkach, gdy nie było przerwy w pracy. Zalicza się tylko pracę ciągłą.

Do odpowiednich, prawem przepisanych kwalifikacji zawodowych należy: a) ukończenie seminarium nauczycielskiego lub co najmniej równorzędnego zakładu kształcenia nauczycieli oraz b) zdanie egzaminu kwalifikacyjnego.

Po uzyskaniu tych dwóch warunków pozostaje jeszcze trzeci — ocena pracy, którą wystawia inspektor szkolny lub kurator (zależnie od stanowiska, zajmowanego przez nauczyciela).

Jeżeli nauczyciel nie ma trzeciego warunku niezbędnego do ustalenia, może zwrócić się do odnośnych władz z prośbą o wystawienie oceny pracy. Za podstawę do wydania oceny służą spostrzeżenia, czynione przez bezpośredniego przełożonego, jego opinia, oraz spostrzeżenia władz. Po otrzymaniu przynajmniej dostatecznej oceny pracy nauczyciel uzyskuje trzeci warunek do ustalenia i tym samym staje się ustalonym bez względu na to, czy dekret ustalenia otrzymał, czy nie. Ponieważ uzyskał 3 warunki niezbędne do ustalenia, jest ustalony i korzysta całkowicie z uprawnień, jakie nadaje nauczycielowi ustalenie. O ustaleniu decyduje nieposiadanie dekretu, ale uzyskanie potrzebnych warunków.

Wprawdzie władze szkolne wydają dekrety ustalenia zazwyczaj po upływie pewnego czasu od chwili uzyska-

nia warunków przez nauczyciela, mimo to traktują nauczyciela jako stałego od chwili uzyskania warunków. Nauczyciel, któremu zależy na szybkim otrzymaniu dekretu ustalenia, winien zwrócić się pisemnie do władz o wydanie dekretu, uzasadniając swoje żądanie tym, że posiada prawem przepisane warunki. Dekrety ustalenia wydają: a) Minister — nauczycielom szkół podległych mu bezpośrednio, b) Kurator — nauczycielom szkół podległym mu bezpośrednio, c) inspektor — nauczycielom szkół podległych mu bezpośrednio (szkół powszechnych i przedszkoli).

Dodatek mieszkaniowy.

Na zasadzie ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o budowie i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (Dz. U. R. P. nr 18, poz. 143 nr 18) Prezydent R. P. wydał rozporządzenie z dnia 3 grudnia 1930 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. nr 86, poz. 662), mocą którego gminy są obowiązane dostarczyć bezpłatnie mieszkań nauczycielom publicznych szkół powszechnych. Nauczyciel może nie przyjąć dostarczonego mu mieszkania w budynku, nieprzeznaczonym na cele szkolne. Gdy gmina nie dostarczyła mieszkania lub nauczyciel mieszkania nie przyjął, gmina obowiązana jest wypłacać dodatek na mieszkanie. Powyższa ustawa została uzupełniona ustawą w 1938 r. (Dz. U. R. P. nr 21 poz. 172 z 1938 r.), w myśl której wypłatę dodatku mieszkaniowego dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych przejmuje Państwo. Terminy przejęcia wypłaty są następujące: od 1 kwietnia 1938 r. w gminach wiejskich, od 1 kwietnia 1938 r. w miastach niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych, od 1 kwietnia 1940 r. w miastach pozostałych.

Jezeli nauczyciel został pozbawiony mieszkania przez gminę przed wejściem w życie niniejszej ustawy w budynku szkolnym lub innym budynku, stanowiącym własność gminy, obowiązek wypłaty dodatku na mieszkanie w dalszym ciągu ciąży na gminie.

Z dalszych ustępów niniejszem ustawy wynika, iż gminy będą mogły pobierać czynsz od nauczycieli za lokale w budynkach gminnych, które zostały wybudowane i oddane do użytku po dniu 1 kwietnia 1938 r. Czynsz ten nie może być wyższy od dodatku, jaki otrzymuje nauczyciel ze Skarbu Państwa. Z tego wynika, że nauczyciel otrzymuje dodatek na mieszkanie ze Skarbu Państwa, a gminie obowiązany będzie płacić komorne, nie wyższe jednak od otrzymanego dodatku. Ustęp ten nie obejmuje kierowników szkół i nauczycieli kierujących (jednoklasówki), to znaczy, że jeśli kierownik szkoły lub nauczyciel kierujący zamieszkał w mieszkaniu oddanym do użytku po 1 kwietnia 1938 r., nie otrzymuje dodatku mieszkaniowego ze Skarbu Państwa, a gmina nie ma prawa żądać od niego czynszu za zajmowany lokal.

Dotąd dodatek mieszkaniowy dla nauczycielek mężatek jest kwestionowany przez gminy i władze szkolne. Wyroki N. T. A. są zawsze na korzyść zainteresowanych.

Po wstrzymaniu wypłaty dodatku mieszkaniowego mężatce przez gminę, należy wnieść podanie do inspektora szkolnego, a po jego odmownej odpowiedzi — do Kuratorium.

Jeżeli Kuratorium załatwi sprawę odmownie, trzeba wnosić skargę do N. T. A.

Gdy nauczycielka mężatka otrzymuje dodatek mieszkaniowy ze Skarbu Państwa, to w wypadku wstrzymania lub odmowy wypłaty dodatku należy wnosić podanie do Kuratorium, a po otrzymaniu odmownej odpowiedzi — do Ministerstwa W. R. i O. P. W wypadku negatywnego załatwienia przez Ministerstwo W. R. i O. P. należy wnosić skargę do N. T. A. Termin wnoszenia odwołań do wyższej instancji jest czternastodniowy od dnia następnego po otrzymaniu decyzji, a wnoszenia skarg do N. T. A. — dwumiesięczny.

Odwołania do władz wnosi sama zainteresowana drogą służbową. Skargę do N. T. A. wnosić może tylko adwokat z upoważnienia i w imieniu zainteresowanej.

Przeniesienia.

Przeniesienie nauczyciela do innej szkoły może być dokonane na własną jego prośbę lub na zarządzenie władz.

Władze szkolne mogą przenieść nauczyciela, jeżeli ich zdaniem wymaga tego dobro szkoły lub ze względów organizacyjnych szkoły. Władze są obowiązane przenieść kierownika, jeżeli otrzymają prawomocny wyrok komisji dyscyplinarnej, mocą którego został skazany na przeniesienie z pozbawieniem kierownictwa i równoczesnym powierzeniem obowiązków nauczyciela.

Przez względy organizacyjne należy rozumieć zmianę stopnia organizacyjnego szkoły, jak też wszystkie inne zmiany, powodujące zmniejszenie liczby stanowisk nauczycielskich, doboru grona nauczycielskiego z odpowiednimi kwalifikacjami, oraz zmiany języka nauczania.

Nauczyciel może być przeniesiony lub czasowo przydzielony z urzędu do szkoły innego typu lub stopnia z zachowaniem wszelkich dotąd nabytych praw i z zachowaniem uposażenia otrzymywanego w szkole przed przeniesieniem, gdyby nawet w szkole, do której został przeniesiony, czy przydzielony, normy płacy były niższe.

Nauczycielka zameżna, przeniesiona z urzędu drogą dyscyplinarną, gdyby musiała opuścić miejsce zamieszkania męża ma prawo przejścia na własną prośbę w stan pozasłużbowy. Nauczycielka może przejść w stan pozasłużbowy na własną prośbę, jeżeli nie zostało uwzględnione jej podanie o przeniesienie do miejsca zamieszkania męża. Stan pozasłużbowy nauczycielki mężatki może trwać pięć lat. O ile w ciągu tych pięciu lat nie zostanie powołana do służby czynnej na własną prośbę lub przez władze, albo nie przejdzie w stan spoczynku z powodu niezdolności do pracy, rozwiązuje się z nią stosunek służbowy i przyznaje się odprawę w wysokości jednomiesięcznego pełnego uposażenia za każdy pełny rok, przepracowany w państwowej służbie nauczycielskiej.

Nauczycielka zameżna, pozostająca w stanie pozasłużbowym, nie pobiera uposażenia, a czasu tego nie

wlicza się jej ani do wysługi lat, ani do wymiaru emerytury.

Jeżeli władze szkolne nie mają możliwości zatrudnienia nauczyciela wskutek zmiany organizacji szkoły, mogą go przenieść w stan nieczynny. Jeżeli w ciągu pół roku nauczyciel przeniesiony w stan nieczynny nie zostanie powołany do służby czynnej, władze zwalniają go z zachowaniem nabytych praw emerytalnych.

Przez czas trwania w stanie nieczynnym nauczyciel pobiera pełne uposażenie służbowe. Czasu tego nie zalicza się mu do wysługi lat, natomiast zalicza się do wymiaru emerytury.

Przeniesienie nauczyciela do administracji szkolnej może nastąpić tylko za jego zgodą.

Przejęcie nauczyciela do innego działu służby państwowej może być dokonane za zgodą władzy szkolnej.

Kuratorzy szkolni są upoważnieni do przenoszenia nauczycieli z urzędu w obrębie swoich okręgów, a inspektorzy szkolni — do przenoszenia nauczycieli szkół bezpośrednio im podległych w obrębie powierzonego im obwodu szkolnego ze względów organizacyjnych.

Na czas niezbędny do przeniesienia władze winny zwolnić nauczyciela od pełnienia obowiązków. Czasu takiego nie liczy się jako urlop i nie stanowi on przerwy w służbie.

Nauczyciel przeniesiony z urzędu lub dyscyplinarnie otrzymuje ze Skarbu Państwa zwrot rzeczywistych kosztów poniesionych przy przeniesieniu.

Dla objęcia nowego stanowiska nauczyciel obowiązany jest zgłosić się do bezpośredniego przełożonego, który stwierdzi datę objęcia służby na dekrete przeniesienia.

Państwowa pomoc lekarska dla nauczycieli.

Państwową pomoc lekarską otrzymuje funkcjonariusz państwowy, a więc i nauczyciel, na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 81).

Państwowa pomoc lekarska przysługuje:

- 1) nauczycielom czynnym i emerytowanym,
- 2) żonie, o ile nie jest sądownie separowana, a na mężu nie ciąży obowiązek alimentacji,
- 3) mężowi zupełnie niezdolnemu do pracy, a będącemu na wyłącznym utrzymaniu żony,
- 4) dzieciom ślubnym i uprawnionym i pasierbom do 18 lat życia, a do 24 lat życia uczęszczającym do szkół publicznych lub nie mogącym zarabiać na swoje utrzymanie z powodu ułomności fizycznych, umysłowych albo nieuleczalnie chorych.

Wyłączeni z pomocy lekarskiej są ci, którzy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby lub mają prawo do korzystania z pomocy lekarskiej w przedsiębiorstwach państwowych.

Traci prawo do państwowej pomocy lekarskiej nauczyciel wraz z rodziną na czas bezpłatnego urlopu.

Pomoc lekarska obejmuje:

- 1) poradę i pomoc lekarską z wyjątkiem zabiegów dentystycznych,
- 2) pomoc położniczą,
- 3) dostarczanie niezbędnych lekarstw,
- 4) leczenie w zakładach leczniczych,
- 5) lecznictwo fizykalno-terapeutyczne,
- 6) badania diagnostyczne,
- 7) kąpiele i zabiegi balnoterapeutyczne w państwowych zakładach zdrojowych. W kąpielach i zabiegach pomoc polega na 50% niższe od cen normalnych.

Pomoc lekarska udzielana jest na podstawie karty porady, którą zaopatruje się w znaczek stemplowy w wysokości 50 gr. nominalnej wartości. Opłatę stemplową pokrywa zainteresowany.

Nauczycielom czynnym i ich rodzinom karty porady wydaje władza służbowa lub przełożony (kierownik), o ile jest do tego upoważniony.

Nauczycielom urlopowanym, mieszkającym poza siedzibą urzędowania i nie mogącym się zaopatrzyć w karty porady u swej władzy służbowej, oraz emerytom karty porady wydaje właściwa dla miejsca ich przebywania powiatowa władza administracji ogólnej—starosta grodzki, dyrektor policji. Zainteresowani win-

ni wykazać się dowodami uprawniającymi do korzystania z państwowej pomocy lekarskiej.

Może się zdarzyć wypadek, iż choremu należy udzielić natychmiastowej pomocy lekarskiej; wówczas lekarz obowiązany jest udzielić pomocy bez karty porady, która jednak powinna być przesłana udzielającemu pomocy lekarzowi w ciągu trzech dni. W takich wypadkach lekarz może zażądać tylko dowodu osobistego od pacjenta. Karta porady jest ważna tylko na okres miesiąca, w którym została wydana. Z kartą porady należy się zgłosić do lekarza w ciągu trzech dni od daty wystawienia. Po terminie trzydniowym karta traci ważność, a zainteresowany, chcąc korzystać z pomocy lekarskiej, winien zaopatrzyć się w nową kartę.

Porady lekarskie udzielane są w miejscu i godzinach, wyznaczonych przez lekarzy. Obłożnie chorych lekarze odwiedzają w ich mieszkaniach. Pomoc w mieszkaniu zasadniczo powinna być udzielana w dniu wezwania lekarza, a w wypadkach nagłych — bezzwłocznie.

Gdyby zdarzył się wypadek, że umówiony lekarz nie może natychmiast przybyć, w wypadkach nagłych (krwotok, złamanie, otrucie itp.) można wezwać lekarza prywatnego. Koszty lekarza prywatnego w takich wypadkach zwraca wojewódzka władza administracji ogólnej. Zwrot kosztów jest obliczony według skali obowiązującego w danej miejscowości cennika należności lekarskich. Zwrot kosztów jest jednorazowy — tylko za jedną wizytę.

Umówiony lekarz w razie koniecznej potrzeby może chorego skierować do prywatnego lekarza specjalisty. Natomiast do umówionego lekarza specjalisty zamiejscowego może skierować tylko lekarz powiatowy.

Za zabiegi ortopedyczne Skarb Państwa zwraca: a) 75% kosztów leczenia szpitalnego, b) 50% kosztów za aparaty i protezy, przy czym konieczność nabycia aparatu lub protezy musi być potwierdzona przez wojewódzką władzę administracji ogólnej.

Leczenie nauczycieli czynnych i ich rodzin oraz emerytów odbywa się w szpitalach publicznych i innych zakładach leczniczych, uznanych dla tego celu przez Mi-

nistra Opieki Społecznej i przysługuje im prawo leczenia szpitalnego według klasy II.

Za leczenie w szpitalach publicznych Skarb Państwa pokrywa 75% opłaty dziennej, obowiązującej w danym szpitalu. Skarb Państwa uiszcza koszty leczenia w następujący sposób: a) jeżeli leczenie odbyło się w specjalnym zakładzie leczniczym, przeznaczonym do leczenia chorych lub zagrożonych gruźlicą — 75% kosztów przeciętnej opłat dziennych, obowiązujących w takich uznanych zakładach na terenie województwa, w obrębie którego odbywało się leczenie; b) jeżeli leczenie odbywało się w innych uznanych zakładach leczniczych — 75% kosztów przeciętnej opłat dziennych.

Zwrot kosztów leczenia do 75% może być przyznany za leczenie szpitalne w nieuznanych zakładach leczniczych tylko w drodze wyjątku i tylko w tych wypadkach, gdy umieszczenie chorego w szpitalu publicznym lub uznanym zakładzie leczniczym nie mogło nastąpić ze względu na zbyt dużą odległość od miejscowości, w której wypadek nastąpił, a przewóz chorego do szpitala lub uznanego zakładu leczniczego zagrażał życiu i zdrowiu chorego. Okoliczności te muszą być stwierdzone przez lekarza powiatowego.

Przyjęcie chorego do szpitala lub do uznanego zakładu leczniczego może nastąpić po przedstawieniu karty skierowania, wydanej przez lekarza powiatowego na wniosek lekarza umówionego. Trzy powody mogą być przyczyną do umieszczenia chorego w szpitalu lub uznanym zakładzie leczniczym: a) w wypadku choroby zakaźnej, b) o ile chory nie posiada w domu należytej opieki i c) w wypadkach, kiedy opieka szpitalna jest niezbędnie potrzebna.

Jeżeli zajdzie nagle potrzeba, chory może być umieszczony w szpitalu lub uznanym zakładzie leczniczym bez karty skierowania, którą jednak należy doreczyć zarządowi szpitala w ciągu tygodnia. W takich wypadkach lekarz powiatowy stwierdza konieczność umieszczenia chorego w szpitalu na podstawie akt szpitalnych.

Za pobyt w szpitalu lub uznanym zakładzie leczniczym Skarb Państwa zwraca 75% przeciętnej dziennej za okres do pół roku nauczycielom czynnym lub emerytom, a rodzinom nauczycieli czynnych — do trzech miesięcy w ciągu roku

Pomoc położnicza zostaje udzielana w mieszkaniu położnicy lub w szpitalach i uznanych zakładach leczniczych.

W mieszkaniu położnicy pomocy udziela położna umówiona, poza tym położnicy przysługuje zwrot udowodnionych wydatków związanych z porodem (niezbędne leki, środki opatrunkowe itp.) do wysokości 25% przeciętnej opłaty dziennej, ustalonej w odpowiednich zakładach leczniczych na przeciąg 10 dni.

W wypadkach, gdy umówiona położna nie mogła udzielić pomocy położniczej, Skarb Państwa zwraca położnicy udowodnione wydatki, związane z porodem odbytym w mieszkaniu położnicy (niezbędne leki, środki opatrunkowe itp.) do wysokości 75% przeciętnej opłaty dziennej uznanej w odpowiednich zakładach leczniczych. Jeżeli poród odbył się w zakładzie leczniczym Skarb Państwa pokrywa 75% przeciętnej opłaty dziennej za 10 dni.

Nauczyciel może korzystać z 50% zniżki w państwowych zakładach zdrojowych (kąpiel, zabiegi balneoterapeutyczne) na podstawie zaświadczenia lekarza powiatowego, stwierdzającego konieczność kąpieli lub zabiegów oraz ich liczbę.

Za niezbędne lekarstwa, przepisane przez lekarza umówionego, Skarb Państwa opłaca 75% należności, a za specyfiki zagraniczne 50% należności. Koszty leków, materiałów i środków opatrunkowych, zużytych przez lekarzy w przychodniach i gabinetach lekarskich, ponosi Skarb Państwa.

Poza tym nauczyciele i członkowie ich rodzin mogą korzystać za zwrotem kosztów z zakładów i urządzeń zorganizowanych przez Ministerstwo Opieki Społecznej, jak i z taryf ulgowych w specjalnych zakładach leczniczych, z którymi są zawarte umowy przez Ministerstwo Opieki Społecznej.

Skarb Państwa pokrywa koszty przejazdu lekarza w obie strony, o ile lekarz był wezwany do obłożnie chorego. Obłożnie choremu przysługuje zwrot kosztów do lekarza lub szpitala tylko w jedną stronę. Wysokość zwrotu kosztów przejazdu nie może przekraczać 50 gr. za kilometr. O ile podróż odbywała się koleją, zwrócony zostaje koszt biletu tej klasy, która przysługuje choremu przy przesiedlaniu służbowym.

Gdyby się okazało, że wezwanie lekarza do chorego było nieuzasadnione, wzywający obowiązany jest zapłacić lekarzowi honorarium w wysokości przyjętej dla lekarzy miejscowych oraz inne koszty, związane z wizytą lekarską.

W miejscowościach, w których jest wielu umówionych lekarzy specjalistów, należy wybrać jednego z nich, zaopatrzyć się w znaczek nominalnej wartości 50 gr. i zwrócić się o kartę porady do kierownika szkoły, o ile jest uprawniony do wydawania kart porady lub do inspektora szkolnego.

W miejscowościach, gdzie są tylko lekarze powiatowi, a nie ma lekarzy umówionych, zainteresowany może się zwrócić tylko do lekarza powiatowego, który w wypadku koniecznym może chorego skierować do specjalisty lekarza umówionego lub prywatnego.

IX. ZAWODY I ZAROBKI

Skład ludności według zawodów w Polsce.

Dane za rok 1931 wykazują, że Polska w tym czasie posiadała 32,197.300 ludności (ostatnie obliczenia podają cyfrę ludności Polski na 34,550.000). W tym na wsi przebywa 23,123.900 osób a w miastach 8,791.000. A więc ludność miejska stanowi zaledwie około 27% ogółu ludności.

Skład ludności według zawodów przedstawia się następująco:

W roku 1931 zajmowało się w Polsce:	
rolnictwem	60,6% ludności
przemysłem	19,4% „
handlem	6,1% „
komunikacją (transport)	3,6% „
wolne zawody, urzędnicy	10,3% „

Z powyższych cyfr wynika, że Polska jest krajem wybitnie rolniczym, w małym stopniu przemysłowo-handlowym. Uderza niewysoki procent osób, zajmujących się handlem: 6,1%, czyli 1,958.545 osób (Żydów było w r. 1931 — 3.113.900). Jeżeli przyjmiemy, że tereny z ludnością rolniczą powyżej 60% — są obszarami rolniczymi, poniżej 60% rolniczo-przemysłowymi, a poniżej 50% tylko przemysłowymi, da się wydzielić w kraju według województw następujące obszary:

Okręg rolniczy, województwa:

warszawskie	60,8% roln.	21,2% przemysł.
lubelskie	71,0% „	13,9% „
białostockie	69,9% „	14,1% „
wileńskie	72,9% „	10,2% „
nowogrodzkie	82,4% „	7,1% „
poleskie	80,6% „	7,9% „
wołyńskie	79,4% „	8,5% „
lwowskie	68,6% „	11,9% „
stanisławowskie	74,7% „	11,1% „
tarnopolskie	79,6% „	8,1% „

Okręg rolniczo przemysłowy, województwa:

kieleckie	56,8% roln.	26,8% przemysł.
pomorskie	51,5% „	19,3% „
krakowskie	59,5% „	18,6% „

Okręg przemysłowy, województwa:

łódzkie	48,6% roln.	31,4% przemysł.
poznańskie	47,1% „	22,5% „
śląskie	12,2% „	54,6% „

Oddzielnym okręgiem przemysłowym jest m. st. Warszawa, gdzie jest 0,4% ludności rolniczej, 42,6% ludności trudniącej się przemysłem i 30% zajmującej się handlem i transportem.

UPOSAŻENIE MIESIĘCZNE FUNKCJONARIUSZÓW, PAŃSTWOWYCH I WOJSKOWYCH ZAWODOWYCH

A. Administracja cywilna.

Grupa uposażenia	Uposażenie zasadnicze w zł	Dodatki funkcyjne	Razem	Liczba etatów	
				Ogółem	W tym nauczycieli
I	3.000	Premier 3.000	6.000	1	—
II	2.000	Minister 2.000	4.000	13	—
III	1.500	Wojewoda 1.500	3.000	40	—
IV	1.000	Dyrektor depart. 600	1.600 ¹⁾	732	566 ²⁾
V	700	Nacz. wydz. w min. 300	1.000	1.177	345
VI	450	Nacz. wydz. w u. woj. 200	600	6.522	3.495
VII	335	Starosta 100	400	14.987	9.706
VIII	260			24.894	16.401
IX	210			46.029	33.844
X	160			26.518	9.425
XI	130			25.444	15.349
XII	—			3.955	—

B. Sędziowie i prokuratorzy.

Grupa uposażenia	Uposażenie w zł	Liczba etatów	Dodatki funkcyjne
I	1.100	199	2.000 zł Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
II	800	489	800 zł Prezes Sądu Najwyższego
III	575	1.546	600 Prokurator Sądu Apelacyjnego
IV	425	1.366	400 Prezes Sądu Okręgowego 100 — 50 Sędzia Kierownik Sądu grodzkiego

¹⁾ Zależy od grupy uposaż. ²⁾ Prof. wyższ. uczelni.

C. Policja Państwowa.

S t o p n i e	Uposaże- nie w złotych	Dodatki funkcyjne		
		Dodatki funkcyjne	Służba śledcza	Zwykła
Nadinspektor, inspekt.	700	450—800		
Nadkomisarz	430		210	165
Komisarz	335		210	165
Podkomisarz	275			
Aspirant	240			
Srarszy przodownik	200		90	60
Przodownik	180		90	60
Posterunkowy	150		60	40

Oficerowie policji państwowej otrzymują ryczałt na uzupełnienie umundurowania i dodatki służbowe na stanowiskach kierowniczych.

WYNAGRODZENIE ROBOTNIKÓW I PRACOWNIKÓW W POLSCE

Robotnicy rolni, stali (ordynariusze):

Roczne wynagrodzenie w złotych:

województwa:	rok 1927/8	rok 1933/4
centralne	1937 zł	855 zł
wschodnie	1633 zł	779 zł
zachodnie	2280 zł	1083 zł
południowe	1647 zł	731 zł

Place dniówkowych robotników rolnych:

robotnicy na wyżywieniu własnym

sezon wiosenny:	rok 1928	rok 1933
mężczyzna	3,9 zł	1,7 zł
kobieta	1,6 zł	1,3 zł
młodociany	2,4 zł	1,1 zł

sezon letni:

mężczyzna	5,6 zł	2,5 zł
kobieta	3,5 zł	1,9 zł
młodociany	2,9 zł	1,5 zł

sezon jesienny:

mężczyzna	3,9 zł	1,6 zł
kobieta	2,9 zł	1,3 zł
młodociany	2,4 zł	1,0 zł

robotnicy na wyżywieniu pracodawcy**sezon wiosenny:**

rok 1928

rok 1933

mężczyzna	2,7 zł	1,3 zł
kobieta	1,8 zł	1,0 zł
młodociany	1,6 zł	0,8 zł

sezon letni:

mężczyzna	4,1 zł	1,9 zł
kobieta	2,5 zł	1,4 zł
młodociany	2,0 zł	1,2 zł

sezon jesienny:

mężczyzna	2,8 zł	1,3 zł
kobieta	2,1 zł	1,1 zł
młodociany	1,7 zł	0,9 zł

**Robotnicy objęci ubezpieczeniem emerytalnym w Z.U.S.
w r. 1935.****średni zarobek tygodniowy:**

mężczyzna	15,9 zł
kobieta	8 zł

**Zarobki godzinne robotników w wielkim i średnim
przemysle eksploatacyjnym.****Przeciętnie rocznie**

ogółem	rok 1928	rok 1930	rok 1937
	0,93 zł	1,00 zł	0,74 zł

wskaźniki rok 1928 = 100

ogółem	rok 1928 100	rok 1930 108	rok 1937 80

Place dzienne robotników zatrudnionych na robotach publicznych Funduszu Pracy — sierpień 1936 r.

ogółem	1935 r. —	3 zł
	1936 r. —	3,3 zł

Zarobek miesięczny pracowników umysłowych, ubezpieczonych w Z. U. S.

(woj. centralne, oraz wileńskie, nowogródzkie i poleskie).

ogółem	rok 1928 —	260 zł
	rok 1930 —	299 zł
	rok 1935 —	189 zł

Przeciętne zarobki miesięczne pracowników umysłowych w Warszawie, ubezpieczonych w Z. U. P. U.

ogółem: zarobek przeciętny miesięczny:	r. 1930	r. 1933
mężczyźni	396 zł	344 zł
kobiety	251 zł	214 zł

Robotnicy w wielkim i średnim przemyśle przetwórczym według wysokości zarobków tygodniowych.

Data	Odsetek robotników, których zarobek tygodniowy wynosił zł								
	Poniżej 10 zł	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80 i więcej
r. VII II 1932	9,3	25,5	26,1	18,1	9,4	4,8	2,7	1,6	2,5
r. VIII 1936	10,9	28,1	27,9	15,6	7,9	4,1	2,4	1,3	1,8
mężczyźni	6,8	19,9	24,1	20,6	12,1	7,0	4,0	2,2	3,3
kobiety	11,9	35,6	33,2	14,0	4,2	1,0	0,2	0,0	0,0

Tabela tygodniowych zarobków robotników, objętych ubezpieczeniem emerytalnym w Z.U.S. w r. 1935.

	Zarobek tygodniowy w złotych								
	Liczba robotników w tys.	do 6 zł	6 — 12	12—18	18—30	30—42	42—60	60 i więcej	Średni tygodn. zarobek
Mężczyźni ogółem	1,624	9,7 ⁰ / ₀	25,4	22,9	24,4	10,2	5,3	2,1	15,9
Młodociani (10—19 lat)	103	34,6 ⁰ / ₀	42,0	16,0	6,5	0,8	0,1	0,0	8,2
Starsi 20 — 29 lat	605*	9,2 ⁰ / ₀	30,4	25,9	24,0	7,2	2,6	0,7	14,4
30 i więcej	812	5,5 ⁰ / ₅	18,3	21,7	28,2	14,3	8,5	3,5	19,7
Kobiety ogółem	809	40,1 ⁰ / ₅	19,4	15,1	12,9	1,9	0,6	0,0	8
Młodociani (10—16 lat)	113	65,6 ⁰ / ₅	27,7	5,5	1,7	0,1	0,0	0,0	4,6
Starsze 20 — 29 lat	391	41,5 ⁰ / ₀	31,4	15,4	10,2	1,2	0,3	0,0	7,6
30 i więcej	289	28,4 ⁰ / ₅	27,1	18,5	21,1	3,5	1,3	0,1	10,8

*) Nie wzięto pod uwagę robotników, którzy nie podali wieku.

X. ZWIĄZKI ZAWODOWE W POLSCE i W ŚWIECIE

Zarys historyczny.

Nawet w najdawniejszych czasach, na kilkaset lat przed Chrystusem występowały konflikty między pracownikami, którymi byli wtedy głównie niewolnicy, stanowiący marną siłę roboczą, a pracodawcami. Niewolnicy traktowani jak najgorzej, przeciążeni pracą, odżywiani niedostatecznie, protestowali przeciwko nieznośnym warunkom życia przez powszechne powstrzymywanie się od pracy, czyli strajk w dzisiejszym pojęciu.

Tego rodzaju walka o poprawę egzystencji podejmowana była odruchowo, spontanie, nie stanowiła, rzecz naturalna, zorganizowanej akcji.

Początki świadomego organizowania się pracowników najemnych przypadają w Europie na wiek XII i XIII, kiedy to w miastach rzemieślnicy, uważani za gorszą kategorię obywateli, zrzeszają się w cechy do walki z zarządami miejskimi o zdobycie praw politycznych a przez to o poprawę sytuacji ekonomicznej.

Rzemieślnicy, zorganizowani w cechach osiągnęli z czasem całkowite zwycięstwo, stali się równouprawnionymi obywatelami miast, zdobyli udział w zarządzaniu miastami i osiągnęli znaczną zamożność. Kiedy rozwinęła się technika wytwarzania, dokonał się podział rzemieślników na: majstrów, właścicieli warsztatów, spełniających już tylko funkcję nadzorczą i czeladników, wkładających w te warsztaty pracę najemną. W miarę potęgującego się wyzysku czeladników, poczynają oni myśleć o samoobronie i łączyć się w związki, zwalczane zaciekle przez rady miejskie, będące pod wpływami cechów.

Represje nie zdołały zahamować rozrostu związków czeladniczych, w wieku XVI i XVII stają się one już

**Informacji bibliograficznych udziela członkom
Z.N.P. Wydział Pedagogiczny Z.N.P. Warszawa,
Smalikowskiego 4.**

bardzo liczne i potężne i przeprowadzają wiele zażartych, zwycięskich strajków. Nieco później związki czeladnicze uzyskują całkowitą jawność i legalność. Podejmowane przez czeladników, nieświadomych klasowo, walki nie mają celów dalszych, jedynie podwyżkę płac zarobkowych.

W drugiej połowie wieku XVIII, wskutek wielu epokowych wynalazków w technice, powstają zakłady przemysłowe i na widownię poczyną wstępować proletariats fabryczny.

Robotnicy, spotkawszy się z wyzyskiem, bronią się przed nim również za pomocą organizacji, rozumiejąc potęgę gromadkiego działania. Tak więc w XVIII wieku powstają prototypy dzisiejszych związków zawodowych.

Najwcześniejszym był związek krawców, utworzony w r. 1720 w Londynie.

W nieustannej walce z fabrykantami o poprawę bytu, powstające coraz liczniej inne związki zawodowe, łączą się wreszcie w 1832 r. w „Powszechny Związek Trades-Unionów“. Związek ten wkrótce upada wskutek niebawmających represji ze strony kapitalistów. Robotnicy nie rezygnują z dalszych dążeń zrzeczeniowych i wreszcie po latach wysiłków i walk w r. 1875 i 1876 parlament angielski nadał Trades-Unionom całkowitą wolność, taką, z jakiej korzystają one i w dniu dzisiejszym.

Trades-Uniony były apolityczne, gdy jednak idee socjalistyczne ugruntowały się wśród proletariatu angielskiego głębiej, Kongres Trades-Unionów powołał w r. 1902 do życia „Partię Pracy — „Labour Party“ — która kieruje ruchem zawodowym robotników angielskich. Procesy, prowadzące do powstania i ugruntowania się związków zawodowych w innych krajach, były mniej więcej wspólne.

W Polsce, na terenie b. zaboru rosyjskiego ruch zawodowy począł kielkować około roku 1875—80. Powstawały najsamprzód do walki z kapitalistami tzw. „Kasy Oporu“. Liczyły one po 15 członków ze skarbnikiem na czele. Upadły one rychło wskutek prześladowań. W roku 1882 odezwa partii „Proletariat“ nawołuje do tworze-

nia związków zawodowych tajnych. Po wielu wysiłkach powstaje w r. 1889 „Związek Robotników Polskich“, wzorowany na angielskich Trades-Unionach.

W tym czasie odezwa Drugiego Proletariatu wysuwa żądania: prawa strajku, legalności związków zawodowych, 8 godzinnego dnia pracy, inspekcji pracy.

Ogłoszona w r. 1905 przez cara konstytucja przynosi na pewien czas jawność istnienia związków, lecz ogranicza bardzo ich działalność.

Po r. 1907 wszystkie związki zostają znowu zdelegalizowane.

Podczas okupacji ziem polskich przez Niemców związki korzystają ze względnej swobody, powstają i rozwijają się w szybkim tempie.

Po odzyskaniu niepodległości ruch ten potęguje się jeszcze bardziej. Związki przystępują niezwłocznie do akcji centralizacyjnej ruchu zawodowego. Związki lokalne łączą się w związki centralne, ogólnokrajowe, w poszczególnych miejscowościach powstają rady zawodowe, związki centralne zrzeszają się w Komisji Centralnej Związków Zawodowych.

Do maja 1936 r. ruch zawodowy w Polsce rozpadał się na trzy główne obozy:

1) Klasowy ruch zawodowy, zorganizowany w Związku Stowarzyszeń Zawodowych w Polsce, na czele jego stoi Komisja Centralna Związków Zawodowych.

2) Zjednoczenie Zawodowe Polski, będące pod wpływem Narodowej Partii Robotniczej (N. P. R.).

3) Chrześcijańskie Zjednoczenie Zawodowe, związane z Chrześcijańską Demokracją.

Po maju 1926 r. następuje w ruchu robotniczym polskim okres wielkich rozłamów i rozproszkowań.

Związki zawodowe w Polsce w latach 1935 i 1938.

Na podstawie świeżo wydanego przez Ministerstwo Opieki Społecznej „Rocznika Pracowniczych Związków Zawodowych w Polsce za lata 1934 i 1935“ oraz aktualnych sprawozdań z działalności, wydanych przez poszczególne związki pracownicze w latach następnych, da

się dokonać poniższego zestawienia stanu liczbowego członków pracowniczych związków zawodowych w Polsce w latach 1935 i częściowo w roku 1938:

Wg drugiego spisu powszechnego ludności dn. 9 grudnia 1931 r. mieliśmy w Polsce następujące ilości zatrudnionych najemnie pracowników umysłowych i robotników fizycznych:

Dziedziny zatrudn.	Robotnicy	Pracownicy w tysiącach
Ogółem	4.217	665
Rolnictwo	1.412	17
Górnictwo	1.675	106
Handel i ubezpieczenia	130	86
Komunikacja i transport	222	67
Służba publiczna	118	169
Szkolnictwo i oświata	25	129
Lecznictwo i higiena	63	33
Służba domowa	415	—
w tym:		
Bezrobotni	603	78

Natomiast zorganizowanych pracowników i robotników wg wym. „Rocznika” mieliśmy we wszystkich działających w roku 1935 centralach związków zawodowych następujące ilości.

Centrale	Związków	Członków w tys.	Dochody w tys. zł	Czasopisma w tys. egz.
Ogółem	298	941	13.851	7.968
Zw. Stow. Zaw.	25	284	2.844	2.141
Zj. Zaw. Polskie	14	150	3.976	806
Zw. Zw. Zawod.	24	148	1.034	1.224
Chrz. Zj. Zaw.	3	65	137	180
Unia Z. Z. P. U.	30	39	982	391
Centr. Zj. Kl. Z. Z.	21	36	169	121
Zj. Zaw. „Praca”	3	14	29	—
Związki niemieckie	6	13	321	145
„Praca Polska	14	10	29	—

Stosując podział na związki robotnicze i pracowników umysłowych, otrzymujemy w globalnych liczbach takie dane:

	Związków	Członków w tys.	Dochody w tys. zł	Czasopisma w tys. egz
Związki robotn.	147	684	4.305	2.27
Związki pracown.	151	293	10.546	4.99
Prac. prywatni	98	78	1.357	88
Prac. państw i sam.	53	215	8.189	4.11

Jak wynikałoby z powyższych danych, na ogólną liczbę 4.217.000 zatrudnionych najemnie robotników (wraz z bezrobotnymi) w roku 1931 mieliśmy w roku 1935 zorganizowanych w związkach zawodowych tylko 68: tysiące osób, tzn. około 14%.

W skład Związku Stowarzyszeń Zawodowych (Komisja Centralna Zw. Zaw.) w Polsce wchodzi następujące związki (stan członków z dnia 31XII 1935 r.).

1. Rolni	36.986	15. Transportowcy	5.11
2. Górnicy	17.000	16. Użytk. Publ.	14.91
3. Metalowcy	17.118	17. Handlowcy	8.27
4. Budowlani	26.931	18. Umysł. Krak.	51
5. Chemiczni	15.412	19. Prac. Kas Chor.	1.64
6. Drukarze	4.383	20. Fryzjerzy	1.41
7. Litografii	290	21. Dozorcy Łódź	3.43
8. Włóknarze	37.990	22. Dozorcy Krak.	1.90
9. Odzieżowi	12.295	23. Dozorcy Lwów	46
10. Kapelusznicy	183	24. Cukrownicy	1.43
11. Skórzani	8.597	25. Kinematogr.	69
12. Spożywczy	4.376	26. Rada Krajowa	
13. Tytoniowcy	1.338	(Zw. Żydowski)	29.46
14. Z. Z. K. (Kolej.)	36.539		

Krajowe Centrale Zawodowe poszczególnych państw łączą się w Międzynarodowej Federacji Związków Zawodowych z siedzibą w Paryżu. Jest to tak zwana Międzynarodówka Zawodowa — międzynarodowa centrala klasowego ruchu zawodowego.

Liczba robotników, należących do związków zawodowych, przedstawia się w poszczególnych krajach następująco (stan z dnia 31.XII 1933 r.).

Państwa	Liczba czł.	Państwa	Liczba czł.
Z. S. R. R.	17.701 tys.	Hiszpania	1.042 tys.
Włochy	4.475 "	Belgia	976 "
Anglia	4.383 "	Polska	897 "
U. S. A.	2.608 "	Holandia	766 "
Meksyk	2.600 "	Szwecja	680 "
Czechosłowacja	1.915 "	Dania	404 "
Francja	1.367 "	Japonia	382 "

We Francji w latach od 1936 r. do 1938 liczba członków powiększyła się bardzo wydatnie i dochodzi do 5 milionów. Niemcy w r. 1933 liczyły 7,687.000 członków.

Związki pracownice.

Pracownice związki zawodowe w Polsce są młode nie posiadają tak długoletniej tradycji, jak związki robotnicze. Warstwa pracownicza wytwarza się w Polsce po powstaniu styczniowym, wraz z ruchem pozytywistycznym. Rekrutuje się przeważnie ze stanu szlacheckiego, który wskutek uwłaszczenia chłopów i rzałowych represji porewolucyjnych (konfiskata majątków ziemskich) wchodził w tym czasie w okres rozpadał się, przerzucania się do innych zawodów, osiedlania się w mieście. Pewien procent tzw. inteligencji pracującej wydziela również z siebie sfera drobno-mieszczańska. Napływ elementów robotniczych i chłopskich pod koniec XIX wieku był mały. Chłop w tym czasie zasilal przeważnie stan duchowny. Wszystko to spowodowało, że inteligencja polska długo nie posiadała skryształizowanej myśli społeczno-politycznej.

W Polsce niepodległej tworzą się pierwsze związki zawodowe pracownice dość późno i powstają z przyczyn zawodowych-samopomocowych. Sprawy zawodowe były stawiane na planie dalszym. Długo czas próby powiata wszystkich pracowników umysłowych, państwo-

wych, samorządowych i prywatnych, wspólną organizacją, nie powodziły się. Aż wreszcie po bolesnych doświadczeniach wypracowano zbiorowym wysiłkiem wspólną deklarację społeczno-gospodarczą (dn. 10. 1936 r.)

Wysuwa ona następujące postulaty w sprawie n

prawy struktury gospodarczej państwa:

1) Współudział warstw pracujących w rządzen

państwem.

2) Oparcie polityki gospodarczej na zasadach spr

wiedliwości społecznej (sprawiedliwy podział dóbr m

terialnych i kulturalnych).

3) Kontrola obrotu pieniężnego.

4) Nastawienie produkcji przemysłowej na zaspak

anie potrzeb ekonomicznych warstwy pracującej, a n

na dostarczenie zysku przedsiębiorcom.

5) Upaństwowienie i uspołecznienie wielkiego prz

mysłu: węglowego, hutniczego i naftowego.

6) Oparcie polityki gospodarczej o wolne związki z

wodowe i spółdzielcze warstw pracujących.

7) Przeprowadzenie reformy rolnej i usunięcie pas

żytniczego pośrednictwa na wsi przez popieranie spó

dzielczości rolniczej.

Na zasadach powyższej deklaracji powstała centr

la pracowniczego ruchu zawodowego pod nazwą: Ce

tralna Komisja Porozumiewawcza Związków Pracow

niczych. W skład jej weszły 3 centrale pracowników

państwowych, samorządowych i prywatnych:

1) Międzyzwiązkowy Komitet Pracowników Pa

stwowych,

2) Rada Naczelna Związków Zawodowych Pracow

ników Samorządowych,

3) Unia Związków Zawodowych Pracowników Um

ysłowych.

Stan liczebny związków zrzeszonych w C. K. P. w po

równywanym latach 1935—1938 przedstawiał się nast

ępująco:

<i>Centralna Komisja Porozum. Zw. Pracown.</i>	<i>175.505</i>	<i>230.000</i>
<i>I. Międzyzwiązkowy Komitet Prac. Państw.</i>	<i>113.389</i>	<i>141.584</i>
1. Związek Nauczycielstwa Polskiego	45.929	52.380
2. Związek Pracowników Skarbowych	14.410	18.700
3. Związek Prac. Pocz. i Telef.	11.500	16.200
4. Związek Niższych Prac. Pocz. i Telef.	10.693	13.550
5. Związek Urzędników Kolejowych	11.720	11.294
6. Stowarzyszenie Urzędników Państwowych	3.257	8.640
7. Związek Niższych Funkcjonariuszów Państw.	4.460	7.260
8. Związek Prac. Umysł. Administr. Wojskowej	4.613	6.120
9. Związek Pracowników Teletechnicznych	1.605	2.138
10. Związek Zawodowy Maszyn. Kolejowych	5.202	5.202
<i>II. Unia Związków Zawodowych Prac. Umysłowych.</i>	<i>39.812</i>	<i>63.008</i>
1. Zw. Zaw. Prac. Instytucyj Ubezpiecz. Społecz.	1.604	8.581
2. Pol. Zw. Prac. Przem. Biur. Handl. Katowice	6.134	8.337
3. Związek Zawodowy Leśników	4.859	4.626
4. Zw. Zaw. Prac. Bankowych i Kas Oszczęd.	2.735	4.561
5. Zw. Zawod. Prac. Spółdzielczych	—	3.382
6. Pol. Z. Z. Prac. Przem. i Handl. Sosnowiec	2.200	3.250
7. Z. Z. Pr. Handl., Przem. i Biurowych	1.583	2.420
8. Zw. Zaw. Handlowców Polskich Łódź	1.257	2.165
9. Zw. Majstrów Fabr. Łódź	1.202	2.145
10. Związek Zaw. Pracow. Ubezpieczeniowych	706	1.981
11. Związek Księgowych w Polsce	1.372	1.909
12. Zrzesz. Pracown. Banku Polskiego	1.772	1.755
13. Zw. Zaw. Farmaceutów-Pracowników	1.735	1.720
14. Z. Z. Prac. Um. w Handl. Przem. Poznań	1.257	1.684
15. Z. Z. Prac. Przem. Cukrowniczego	1.323	1.525
16. Związek Urzędników Prywatnych Bielsko	1.300	1.486
17. Zw. Zaw. Prac. Pow. Zakł. Ubezpiecz. Wzajem.	1.289	1.475
18. Zrzesz. Prac. Państw. Banku Rolnego	1.100	1.432
19. Zrzesz. Urzęd. Banku Gosp. Krajowego	1.069	1.298
20. Zrzesz. Prac. Pol. Mon. Tytoniowego	652	1.135
21. Z. Z. Prac. Um. Przem. Naftowego Borysław	444	1.125
22. Zw. Pracow. Notariatu i Hipoteki	—	1.036
23. Pol. Zw. Prac. Handl. i Biur. Kraków	497	870
24. Z. Z. Majstrów Wiertniczych Borysław	—	820
25. Z. Z. Prac. Handl. i Biur. Tomaszów Maz.	—	600
26. Ogólno-Zaw. Zw. Prac. Um. Lwów	133	514
27. Związek Zawodowy Muzyków	1.585	450
28. Z. Z. Majstrów Przem. Metal. i Pokrewn.	160	432
29. Zw. Kobiet Polskich Prac. w Handl. i Biurow.	190	400
30. Stow. Urzęd. Państw. Mon. Spirytusowego	610	—
31. Centralny Związek Felczerów	536	—
32. Tow. Urzęd. Gospodarczych. Poznań	271	—
33. Zw. Zaw. Prac. Umysłowych Mościce	237	—
<i>III. Rada Naczelna Zw. Prac. Samorządowych</i>	<i>22.304</i>	<i>25.408</i>
1. Zw. Zaw. Prac. Samorządu Terytorialn.	8.955	9.658
2. Zrzesz. Związków Zaw. Prac. Miejskich	13.349	14.500
3. Zw. Stowarz. Prac. Samorz. Wojew. Poznań	—	1.250

Poza ramami współdziałania C. K. P. pozostają obecnie następujące centrale i związki pracowników państwowych, prywatnych i samorządowych.

Związek Stowarzyszeń Zawodowych w Polsce	64.291	69,3
Związek Zawod. Pracown. Kolejowych (Z. Z. K.)	86.589	87,1
Zw. Zaw. Prac. Komun. i Inst. Użytk. Publ.	14.911	17,3
Pow. Zw. Zaw. Prac. Handl. i Biur.	8.278	12,3
Zw. Prac. Kas Chorych i Inst. Ubezpie. Społ.	1.854	—
Zw. Zaw. Prac. Um. Przem. i Handlu Kraków	511	—
Zw. Zaw. Pracown. Branży Kineematograficznej	690	—
Związek Nauczycielstwa Szkół Żydowskich	1.508	1,7
Komitet Obrony Praw Pracowniczych		64,4
Zjednoczenie Kolejowców Polskich		45,9
Stow. Chrześc. Narod. Nauczyc. Szkół Powsz.		6,1
Zrzesz. Zw. Urzędn. Sądowych i Prokuratorów		3,8
Tow. Naucz. Szkół Średnich i Wyższych		3,3
Zrzesz. Sędziów i Prokuratorów		3,1
Zw. Urzędn. Państwowych, Samorz. i Kom. Woj. Śląskiego		1,8
Stow. Nauczycielek Katol. Polek Kraków		1
Zw. Stow. Urzędn. z Wykształceniem Akademickim	(brak danych)	64,4
Związek Związków Zawodowych		28,9
Zw. Zaw. Prac. Samorządu i Użytk. Publ.		8,5
Federacja Kolejowców Polskich		5,2
Zw. Zaw. Prac. Um. Przem., Handlow. i Biur. Katowice		3,4
Zw. Prac. Ubezpieczeń Społecznych w Polsce		1,3
Zw. Zaw. Admin. i Rządów Domów		2
Związek Zawodowych Kinooperatorów		—
Centrala Zjednoczenia Klasowych Związków Zawod.		11,9
Centr. Zw. Zaw. Prac. Zakł. Miej. i Użytk. Publ.		9,8
Centr. Zw. Zaw. Prac. Kolejowych		1,5
Centr. Zw. Zaw. Prac. Kas Chorych i Inst. Ub. Społ.		4
Zw. Zaw. Prac. Przem. Elektrotechnicznego		1
Zw. Zaw. Prac. Techn.-Administ. Teatrów		—
Zjednoczenie Zawodowe Polskie		5,3
Zw. Pracowników Umysłowych Z. Z. P. Katowice		4,6
Zw. Prac. Miejskich i Zakł. Użytk. Publ. Z. Z. P.		8
Pow. Zw. Zaw. Prac. Samorz. i Użytk. Publ. „Praca” Łódź		3,1
Z. Zaw. Prac. Zakł. Użytk. Publ. „Praca Polska” Sosnowiec		—
Pol. Zw. Zaw. Podurzędników Bankowych Ch. Z. Z. Lwów		1

Poza tym „Rocznik Min. Op. Społ.” wylicza 40 innych związków pracowniczych polskich, nie należących do żadnej z wymienionych wyżej central pracowniczych i robotniczych. Związki te liczyły wedle „Rocznika” w 1935 w sumie 35.730 członków zarejestrowanych. Poniżej wymieniamy te tylko spośród nich, których liczba członków przekracza 1.000:

<i>Zw. Zaw. pracownicze nie wchodzące do żadnych central</i>	35.730
w tym: Związek Lekarzy Państwa Polskiego	5.584
Związek Zawodowy Drużyn Konduktorskich	6.499
Bezpartyjny Zw. Zaw. Maszynistów Kolejowych	3.129
Związek Zawodowy Prac. Dróg Kołowych	2.896
Zw. Zaw. Pracowników Lotnictwa w Polsce	2.784
Z. Z. Prac. Um. Przem., Handl. i Sam. Katowice	2.005
Zw. Zrzesz. Prac. Publ. woj. Krakowskiego	2.380
Zw. Umysł. Prac. Kolejowych Lwów	1.169
Zw. Polskich Inżynierów Kolejowych	1.048
Zrzesz. Techników Kolejowych	1.169
Stow. Nauczycieli Szkół Zawodowych	1.065
Zrzeszenie Lekarzy Weterynaryjnych	1.020

Wreszcie „Rocznik Min. Op. Społ.“ wylicza 13 związków zawodowych pracowników umysłowych **mniejszości narodowych**, liczących w sumie w 1935 roku 3.130 członków. Spośród nich najliczniejsze: Zw. Zaw. Żyd. Urzęd. Prywatn. we Lwowie (888 czł.) i Zw. Ukrain. Prywatn. Pracown. „Supruba“ we Lwowie (777 czł.).

Jak podkreślono na wstępie, dane powyższe są w tej chwili w znacznej części już nieaktualne, ze względu jednak na brak liczb świeższych, innymi informacjami z tego zakresu nikt nie rozporządza.

Poważniejsze zmiany w stanie liczebnym Zw. Zaw. w okresie między latami 1935—1938, poza ujawnionymi w powyższym zestawieniu, mogły zajść wśród niektórych central robotniczych w związku z powstaniem w r. 1937 nowej centrali, a mianowicie Zjedm. Polskich Związków Zawodowych. Ścisłe określenie tych przesunięć w danej chwili jest jeszcze trudne do ujęcia, w każdym jednak razie na związki pracowników umysłowych zmiany te miały wpływ zgoła minimalny.

„NASZA KSIĘGARNIA“ posiada przedstawicielstwo wydawnictw: Ministerstwa Wyznań R. i O. P. — Warszawa; Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych — Lwów; Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego — Kraków; Instytutu Śląskiego — Katowice; Polskiego Tow. Krajoznawczego — Warszawa.

XI. STOWARZYSZENIA OŚWIATOWE I SPOŁECZNE (1937 R.)

Nazwa organizacji	Oddziałów	Członkó w tys.
Liga Obrony Powietrznej Państwa	16.420	1.633
Związek Strzelecki	9.610	
Polski Czerwony Krzyż	7.272	543
Katolicki Związek Młodzieży Męskiej	4.553	134
" " " Żeńskiej	5.280	150
Centralny Związek Młodzieży Wiejskiej	4.903	130
Związek Młodzieży Wiejskiej R. P. Wici	2.900	97
Centralna Organizacja Kół Gospodyń Wiejskich	2.389	45
Liczba drużyn Orłąt Z. S.	2.361	
Liga Morska i Kolonialna	1.971	688
Związek Harcerstwa Polskiego	520	165
Towarzystwo Szkoły Ludowej	485	90
Towarzystwo Czytelni Ludowych	357	19
Polska Macierz Szkolna	280	26
Polski Biały Krzyż	244	
Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego	218	11

A. ZWIAZKI MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ

**Centralny Związek Młodej Wsi „Siew”. Warszawa,
ul. Kopernika 30.**

Centralny Związek Młodej Wsi jest zrzeszeniem Wojewódzkich Regionalnych Związków Młodzieży Wiejskiej. Ma za zadanie wychowanie człowieka pod względem umysłowym, etycznym, społecznym, fizycznym i zawodowym w duchu pełnego rozwoju jego osobowości oraz przygotowania go do twórczego i zorganizowanego udziału w życiu wsi, narodu i Państwa. Prace swe Związek opiera na samodzielnym wysiłku młodzieży.

Cele swe Związek realizuje przez: 1) zakładanie i prowadzenie placówek kulturalno-oświatowych w formie uniwersytetów ludowych, burs, kursów i konferencji oraz odczytów z dziedziny społeczno-oświatowej, 2) prowadzi i organizuje czytelnie, zespoły chórально-oświatowe, popiera i kulturuje przemysł ludowy, zdobnictwo oraz budownictwo ludowe.

Dąży do wykształcenia zawodowego po przez przy-
 sposobienie rolnicze, konkursy, wydawnictwa z zakresu
 wiedzy rolniczej, urządza wycieczki do wzorowych ośro-
 dów rolniczych itp.

Poza tym przygotowuje swych członków w dziedzinie spółdzielczości oraz prac samorządowych.

Terenem działalności Związku jest obszar całej Rzeczypospolitej.

Przodownik Wiejski — Towarzystwo Regionalnych Ośrodków Społeczno-Wychowawczych dla Młodzieży wiejskiej. Adres: Warszawa, ul. Kopernika 30.

Głównym celem Towarzystwa jest wychowanie przodowników życia wiejskiego w duchu potrzeb Państwa w oparciu o kulturę regionalną wsi.

Cele swe Towarzystwo realizuje przez:

- 1) zakładanie i prowadzenie wiejskich uniwersytetów regionalnych,
- 2) zakładanie i prowadzenie burs dla uczącej się młodzieży wiejskiej,
- 3) opracowywanie metod pracy w wiejskich uniwersytetach i bursach,
- 4) organizację burs, konferencji i zjazdów,
- 5) udzielanie pomocy materialnej w kształceniu się pracowników wiejskich uniwersytetów regionalnych i burs,
- 6) koordynowanie pomocy instruktorskiej, technicznej i finansowej dla uniwersytetów i burs.

Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici”. Adres: Warszawa, Książęca 4 m. 4.

ZMWRP obejmuje terenem swej działalności całą Polskę; jest on zrzeszeniem wojewódzkich związków młodzieży. Dąży do wychowania młodzieży wiejskiej na samodzielnych w myśleniu i działaniu obywateli Rzeczypospolitej. Posiada samodzielność organizacyjną, finansową i ideologiczną.

W swej pracy wychowawczej opiera się na: budzeniu w młodzieży poczucia godności chłopskiej, wiary we własne siły, tworzeniu nowej kultury chłopskiej w oparciu o samodzielne wartości ludu rolnego. Ideologia jego oparta jest na założeniach demokracji politycznej, gospodarczej i kulturalno-oświatowej, jest wrogiem etatyzmu, szlachetczyzny i totalizmu.

Formy pracy: prowadzenie świetlic, bibliotek, kursów, organizowanie konferencji, konkursy rolne, organizowanie samorządowych teatrów, inscenizacji, wycieczki, praca w spółdzielczości, organizowanie uroczystości w oparciu o zwyczaje ludowe (święta żniwne, opłatki, święta ludowe) kultywowanie sztuki ludowej.

Prowadzi Uniwersytety Ludowe w Gaci (Przeworskie) i Nietążkowie (Poznańskie).

Wołyński Związek Młodzieży Wiejskiej.

Adres: Łuck, ul. Żeromskiego 10.

Terenem swej działalności obejmuje województwo wołyńskie.

Wołyński Zw. Młodzieży Wiejskiej podobnie jak Centralny Zw. Młodej Wsi i Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na ideologii demokratycznej. Związek ten stojąc na stanowisku współpracy narodu polskiego i ukraińskiego w ramach państwowości polskiej, skupia młodzież obydwóch tych narodowości.

6) koordynuje pomoc instruktorską, techniczną i fizykiem polskim i ukraińskim.

Formy pracy: odczyty, kursy, konferencje, przysposobienie rolnicze, chóry, teatry, zespoły dobrego czytania książki itp.

B. TEATRY I CHÓRY

Instytut Teatrów Ludowych.

Siedziba: Warszawa, ul. Reja 9.

Zakres pracy Instytutu między innymi obejmuje: 1) prowadzenie pracowni naukowo-artystycznej, 2) urządzanie kursów wakacyjnych dla nauczycielstwa interesującego się zagadnieniem teatru, 3) urządzanie kursów i konferencji dla pracowników świetlic, dla oświatowców w środowiskach robotniczych itp.

Poza tym Instytut współpracuje z placówkami o pokrewnym zakresie działania nie tylko w Polsce ale i za granicą. Ścisła łączność istnieje z takimi krajami jak: Francja, Anglia, Czechosłowacja, Belgia, Niemcy, Jugosławia, oraz częściowo z Rosją i Włochami.

Oficjalnym organem Instytutu jest miesięcznik: „Teatr Ludowy“ poświęcony teorii i praktyce scenicznego życia ludowego. ZNP współpracuje z Instytutem Teatrów Ludowych.

Związek Teatrów Ludowych.

Istnieją we wszystkich województwach Związki Teatrów Ludowych, które są członkami Instytutu Teatrów Ludowych w W-wie. Związki te, obejmują samodzielne zespoły teatralne, muzyczne, śpiewacze, i sekcje teatralne, muzyczne i śpiewacze w poszczególnych stowarzyszeniach społecznych.

Związki Teatrów Ludowych mają na celu niesienie pomocy poradniowo-instrukcyjnej w zakresie amatorskich teatrów, kapeli i chórów oraz tworzenie repertuaru opartego o właściwości kulturalno-artystyczne danego regionu.

C. ORGANIZACJE ROLNICZE

Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych.
Warszawa, ul. Kopernika 30.

Organizacja ta obejmuje województwa centralne i wschodnie. Ogniwami terenowymi są:

- 1) Wojewódzkie Tow. Org. i Kółek Rolniczych,
- 2) Okręgowe Tow. Org. i Kółek Rolniczych,
- 3) Kółka Rolnicze.

W ramach Centralnego Towarzystwa Org. i Kółek Rolniczych istnieje Centralna Organizacja Kół Gospodyń Wiejskich i Komisja Domów Ludowych.

Organem Towarzystwa jest tygodnik pt. „Przewodnik Gospodarski“, „Przodownica (Organ Kół Gospodyń Wiejskich) i „Agronomia Społeczna“ (miesięcznik poświęcony teorii i metodyce oświaty rolniczej).

Centralna Organizacja Kół Gospodyń Wiejskich.
Warszawa, ul. Kopernika 30.

Jest organizacją skupiającą kobiety wiejskie. Działa na terenie województw centralnych i wschodnich. Na terenie pozostałych województw istnieją analogiczne organizacje w ramach regionalnych Towarzystw Rolni-

czych. Organizacja ma na celu podniesienie kultury ogólnej i zawodowej kobiet wiejskich i kultury wsi. Jako formy pracy organizacja stosuje wydawnictwa, kursy, prowadzi przedszkola na wsi oraz prowadzi dziecińce w okresie pilnych robót gospodarskich itp.

Małopolskie Towarzystwo Rolnicze.

dzieli się na dwa autonomiczne związki, a mianowicie:

1) **Lwowskie Towarzystwo Rolnicze** z siedzibą we Lwowie i obejmujące terenem swej działalności woj. lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie, oraz

2) **Krakowskie Towarzystwo Rolnicze** z siedzibą w Krakowie, z terenem działalności na woj. krakowskie.

Ogniwami Lwowskiego Towarzystwa Rolniczego są Wojewódzkie Towarzystwa Rolnicze, Okręgowe Towarzystwa Rolnicze działające w powiatach, zaś na terenie gromad działają Kółka Rolnicze.

Małopolskie Towarzystwo Rolnicze jest całkowicie opanowane przez ziemian. Wprawdzie we władzach Towarzystwa zasiadają i chłopi, ale dzięki konstrukcji statutu nie odgrywają oni żadnej ważniejszej roli.

Cieszyńskie Towarzystwo Rolnicze.

Na Śląsku Cieszyńskim działa Cieszyńskie Towarzystwo Rolnicze z siedzibą w Cieszynie, a obejmujące terenem działalności powiaty bielski i cieszyński.

W Katowicach zaś istnieje **Śląski Związek Kółek Rolniczych**, obejmujący terenem swej działalności Górny Śląsk.

Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych.

Poznań, ul. Mickiewicza 33.

Jak z nazwy wynika, organizacja ta działa na terenie województwa poznańskiego. Organizacja posiada ogniw powiatowe i środowiskowe (Kółka Rolnicze).

Zakres pracy i formy działania — analogiczne do form stowarzyszonych przez Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych.

D. INNE STOWARZYSZENIA SPOŁECZNE I KULTURALNO-OŚWIATOWE

**Liga Obrony Przeciwpowietrznej i Przeciwgazowej
Stowarzyszenie wyższej użyteczności publicznej.
(LOPP)**

Warszawa, ul. Wierzbowa 9.

Stowarzyszenie rozciąga swą działalność na teren całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Celem LOPP jest popieranie rozwoju lotnictwa polskiego we wszystkich jego dziedzinach oraz przygotowanie ludności cywilnej do obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej.

Cele swe organizacja realizuje między innymi przez organizowanie obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej Państwa. Budowanie wzorowych schronów przeciwlotniczo-gazowych, szerzenie idei rozwoju lotnictwa, organizowanie zjazdów, odczytów, wystaw, konkursów, pokazów, pogadanek z dziedziny obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej oraz lotnictwa, budowanie lotnisk, wydawanie pism fachowych, organizowanie bibliotek, muzeów, pracowni naukowych itp.

**Liga Morska i Kolonialna.
Warszawa, ul. Widok 10.**

Działalnością swoją LMK obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej oraz w sposób zgodny z warunkami miejscowymi, obszary zagraniczne, zwłaszcza obszary zamieszkałe przez ludność polską względnie polskie wychodźstwo.

Celem LMK jest uświadomienie społeczeństwa o konieczności stworzenia realnej siły zdolnej do obrony interesów Polski na morzu, o korzyściach wynikających ze współpracy z wychodźstwem a w szczególności z wychodźstwem zamorskim.

Cele swe LMK realizuje przez zbieranie funduszków na budowę okrętów wojennych oraz na akcję kolonialną. Urządza odczyty i kursy z dziedziny spraw morskich, żeglugi śródlądowej oraz spraw kolonizacyjnych i kolonialnych.

Prowadzi akcję wychowania morskiego wśród społeczeństwa a w szczególności wśród młodzieży po przez sporty wodne, stałe i wędrowne obozy wakacyjne itp. Organizuje masowe wycieczki nad morze w celu nawiązywania niezucioowego stosunku obywateli z morzem.

Podstawową komórką organizacyjną LMK jest Oddział. Oddziały mogą posiadać wydzielone Koła.

Związek Straży Pożarnych Rzplitej. Warszawa, Poznańska 11.

Jest to stowarzyszenie wyższej użyteczności publicznej (statut nadany przez Radę Ministrów), obejmuje teren całego Państwa. Ogniwą terenowe Zw. Straży Pożarnych wojewódzkie i powiatowe Związki Straży Pożarnych. Podstawowym ogniwem jest Ochotnicza Straż Pożarna.

Oprócz akcji przeciwpożarowej prowadzi PW i WF oraz pracę kulturalno-oświatową.

Organem jest „Gazeta Strażacka” i „Przegląd Pożarniczy”.

Związek Harcerstwa Polskiego. Warszawa, Łazienkowska 7.

Stowarzyszenie wyższej użyteczności publicznej.

Obejmuje organizacje harcerskie męskie i żeńskie. Podstawową komórką organizacyjną jest drużyna harcerska.

Cele: wszechstronny rozwój młodzieży pod względem umysłowym, społecznym, etycznym, obywatelskim i fizycznym.

Wśród młodszych dzieci organizowane są gromady „Zuchów”.

Związek Strzelecki.

Organizacja ma charakter sportowo-wojskowy, obejmuje młodzież niestowarzyszoną, w wieku przedpoborowym. Związek ściśle współdziała z wojskiem.

Zarząd i Komenda Główna mieszczą się w Warszawie, przy ul. Myśliwieckiej nr 3, tel. 8-73-44.

Związek stawia sobie cele wychowania moralnego i obywatelskiego członków, dbania o ich rozwój fizyczny, wprowadzenia możliwie wcześnie młodzieży do karno-

ści, dyscypliny wojskowej oraz przysposobienie jej do późniejszej służby w armii.

W zakresie wychowania moralnego Związek dąży do kształcenia wartości indywidualnych młodzieży, jak przyzwyczajanie do samodzielności myślenia, decydowania w życiu, ponoszenia pełnej odpowiedzialności, zdolność do szlachetnej bezinteresowności w służbie przyjętej idei społecznej, pogardy dla karierowiczostwa i małostkowości.

Wychowanie obywatelskie prowadzone jest pod hasłem: przez dobro jednostki — do dobra ogółu. Członek Związku Strzeleckiego wychowywany jest w duchu wielkiej miłości do państwa, do Polski, i świadomości, że granic Polski będzie bronił jako przyszły żołnierz.

Młodzież Związku odbywa liczne ćwiczenia sportowe i wojskowe.

Komórką wychowawczą Związku jest świetlica.

Do Związku należy również młodzież w wieku uczniów szkół powszechnych i tworzy organizację tak zw. „Orlą“.

W życiu świetlicowym i sportowym Związku bierze również udział młodzież żeńska.

Związek Strzelecki posiada Koła Przyjaciół, które dają oparcie moralne i materialne organizacji.

Związek jest organizacją apolityczną, przejętą ideą pracy dla całości państwa (nie dla grup) o demokratycznej powszechności, skupiającą obywateli bez różnicy stanu.

Najtańsza w Polsce dwutomowa

ILUSTROWANA ENCYKLOPEDIA POWSZECHNA

opracowana pod redakcją

Dra Mariana Jerzego Wachtla

824 str. — 30000 haseł — 400 ilustracji w tekście —
16 tablic wielobarwnych, 32 jednobarwnych — 2 mapy
wielobarwne — 38 map w tekście — oprawa półskórkowa

Wydanie drugie

Cena zł 33.—

WYDAWNICTWO J. PRZEWORSKIEGO

Warszawa

Sienkiewicza 2

**Instytut Oświaty i Kultury im. Staszica.
Warszawa, ul. Książęca 4 m. 4.**

Zadaniem Instytutu jest kształcenie bibliotekarzy dla miejskich bibliotek powszechnych, opracowywanie wzorowych katalogów dla bibliotek różnych typów i rodzajów, kompletowanie bibliotek dla instytucji oświatowych i społecznych oraz zrzeszeń i osób.

**Polskie Towarzystwo Krajoznawcze
Warszawa, ul. N.-Świat 19.**

Celem Towarzystwa Krajozn. jest rozbudzanie zamiłowania do poznawania i zwiedzania Polski oraz ułatwienie tego zwiedzania przez organizowanie odpowiednich odczytów i kursów, urządzenie wspólnych wycieczek do miejscowości o wybitnie ciekawym charakterze, budowanie domów wycieczkowych i szkolnych schronisk wycieczkowych, przygotowywanie przewodników itp. Organem Towarzystwa jest miesięcznik „Ziemia“.

**Instytut Oświaty Pracowniczej.
Warszawa, Wileza 47/49.**

Instytut Oświaty Pracowniczej powstał z inicjatywy Unii Związków Pracowników Umysłowych.

Instytut stosuje jako formy pracy: odczyty doraźne i cykle odczytów, kursy krótkoterminowe i dłuższe z zakresu wiedzy ogólnej i fachowej.

Polska Macierz Szkolna. Warszawa, Krak. Przedm. 7.

Działa na terenie Centralnej i Wschodniej Polski.

Jako formy pracy stosuje: odczyty, czytelnie, biblioteki. Prowadzi dwa uniwersytety typu grundtwigowskiego w Dalkach i Bolszewie.

Akcja Katolicka.

Akcja Katolicka posiada następujące formy działania: 1) krucjata, 2) sodalicje, 3) Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej, 4) Katolickie Stowarzyszenie

Młodzieży Żeńskiej, 5) Stowarzyszenie Mężów Katolickich, 6) Stowarzyszenie Niewiast Katolickich, 7) Domy Katolickie.

W każdej diecezji istnieje diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej, w Poznaniu — Naczelny Instytut Akcji Katolickiej.

Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego (TUR).
Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 20.

Teren działania obejmuje obszar całej Rzeczypospolitej. Zagadnieniem TUR jest szerzenie zasad czystej i stosowanej nauki i sztuki oraz uświadamianie szerokich mas robotniczych w dziedzinie powszechnej oświaty. Przy Tow. Uniwersytetu Robotniczego istnieje jako jedna z sekcji „Organizacja Młodzieży“.

TUR prowadzi kursy i konferencje oświatowe, specjalną troską otacza biblioteki powszechne, zakładane i prowadzone przez siebie.

Prowadzi jedyną w Polsce letnią szkołę internatową w Zakopanem dla czynniejszych działaczy TUR.

Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury.
Warszawa, Senatorska 11/12.

Założenia ideologiczne RIOK opiera się na zasadach syndykalizmu.

Po przez swoje oddziaływanie organizacyjne i wychowawcze RIOK stara się doprowadzić do powstania silnych ideowo i moralnie twórczych środowisk klasy robotniczej. Praca ogniskuje się w Oddziałach RIOK, których jest w całej Polsce około 50. Praca w Oddziałach prowadzona jest w odpowiednich sekcjach-zespołach jak: zespoły świetlicowe, czytelniane, samokształceniowe, muzyczno-chóralne itp.

XII. NAUCZYCIEL A CZYTELNICTWO NA WSI

Do niedawna jeszcze główną lekturą wsi były senniki egipskie, przepowiednie Sybilli, historie o czarow-

niach itp. Fakt, że lud wiejski „coś” czytał wskazuje na zainteresowanie książką, a to, że zaczytywano się plewą książkową było wynikiem słabego zainteresowania się tym zagadnieniem przez osoby kierujące oświatą. Dziś wieś jest w tym szczęśliwszym położeniu, że sprawą oświaty ludu zajmuje się najwięcej nauczyciel, związany z ludem pracą zawodową i w większości wypadków pochodzący z tego środowiska. Toteż normalnym zjawiskiem na wsi są już dziś biblioteki, aczkolwiek nie są one jeszcze należycie zaopatrzone w odpowiednią lekturę i w dostateczną ilość tomów. Akeja biblioteczna zmierzająca do stworzenia jak największej liczby bibliotek dla najszerzszych mas społeczeństwa postępuje powoli, lecz stale naprzód. Istnieją już biblioteki gminne, w większych zaś wsiach młodzież skupiająca się w różnych organizacjach własnymi siłami dąży do tworzenia bibliotek. Niewątpliwie główną spreżyną wszelkich poczynań kulturalnych na wsi jest nauczyciel i jemu przypada w udziale tworzenie bibliotek wiejskich.

Bibliotekarz, aby spełnić swą misję należycie, winien mieć na uwadze następujące czynniki gwarantujące rezultaty jego pracy: 1) wzbudzenie zamiłowania do książki przez odpowiednie oddziaływanie na czytelników, 2) wybór odpowiednich książek w związku ze środowiskiem, 3) powiększanie biblioteki zapewniające ciągłość zainteresowania się książką, 4) kierowanie akeją czytelnictwa w celach wychowawczych (wychowanie obywatelskie, wychowanie moralno-społeczne itd.).

Na wstępie radzimy zapoznanie się ze specjalną literaturą poświęconą zagadnieniom prowadzenia bibliotek:

Bornsteinowa J. Jak urządzić bibliotekę szkolną i domową.

Dąbrowska W. Zasady techniki bibliotekarskiej, oraz propagandzie czytelnictwa:

Ippoldt J. Jak naszą młodzież zachęcić do czytania.

Jaworskie M. i J. Co i jak opowiadać dzieciom młodszym i starszym.

Radlińska H. Czytelnictwo dzieci i młodzieży,

Muszkowski J. Życie książki.

Radlińska H. Książka wśród ludzi.

Godne uwagi są tu konkursy dobrego czytania.

Banach Konkurs dobrego czytania.

Podane niżej tytuły dzieł powieściowych stanowią dobry materiał do bibliotek oświatowych, aczkolwiek spis nie obejmuje wszystkich godnych polecenia wydawnictw.

Powieści społeczno-obyczajowe.

Powieść społeczno-obyczajowa bawi, uczy i wychowuje. Ten typ powieści jest podstawą wszelkiej akcji bibliotekarskiej, jeżeli chce się kształcić charaktery ludzkie, sublimować instynkty, wnosić piękno i moralność w dusze czytelników.

<i>Boguszevska H. i Kornacki J.</i> Jadą wozy z cegłą	7.50
— Polonez — t. I 7., t. II 10.—	17.—
— Polonez — t. III/IV — w druku	—.
— Wisła	10.—
<i>Brzeska W.</i> Sprawy Gimny Ceynowy	—.
<i>Brzoza J.</i> Dzieci	7.60
<i>Czapska M.</i> Wileńska Heloiza	—.
<i>Dominik H.</i> Z gazeciarza milionerem	5.—
<i>Földes J.</i> Ulica kota rybolówey	7.50
<i>Galiński F.</i> Gawędy o Warszawie	8.—
<i>Kellerman B.</i> Przyjaźń, 2 tomy	15.—
<i>Majocchi A.</i> Życie chirurga	—.
<i>Maurois A.</i> Człowiek, który ważył dusze	3.50
<i>Mniszek H.</i> Trędowata	3.60
— Ordynat Michorowski	2.—
<i>Natkowska Z.</i> Charaktery	4.—
— Choucas	4.50
— Dom nad łąkami	4.50
— Niedobra miłość	6.—
<i>Nowakowski Z.</i> Lajkonik, felietony	5.60
<i>Osiecka A.</i> Krzyż na piaskach	5.—
<i>Piach B.</i> Nas jest więcej	5.—
<i>Pollak J.</i> Paweł Chył	5.—
<i>Rapacki W.</i> Romans pani majstrowej	1.50

<i>Rusinek M.</i>	Ziemia miodem płynąca	—.—
<i>Salminen S.</i>	Katrina	—.—
<i>Sejda K.</i>	C. K. Dezerterzy	9.50
<i>Sieroszewski W.</i>	Nowele t. II (W matni, Jak Gryf Mostowski budował młyn)	5.25
—	t. III (Brzask, Puszcza Białowieska, Przepowiednia Wernyhory, Selavus Saltaus, Ukochana i nieśmiertelna i inne)	5.25
—	t. VII (Małżeństwo, Być albo nie być, Tułacz)	5.25
—	Na kresach lasów	5.25
—	Miłość Samuraja	5.25
—	Ucieczka	5.25
—	Zacisze	5.25
—	W szponach	5.25
—	Łańcuchy	5.25
—	Topiel	5.25
<i>Szemplińska E.</i>	18 spotkań, nowele	8.—
<i>Szymanowska Z.</i>	Opowieść o naszym domu	3.80
<i>Tetmajer K.</i>	Maryna z Hrubego	4.—
—	Janosik Nędza Litmanowski	4.—
—	Na skalnym Podhalu	7.—
<i>Wierzyński K.</i>	W garderobie duchów	8.40
<i>Wiktor J.</i>	Orka na ugorze	7.—
—	Wierzby nad Sekwaną	13.—
<i>Worby J.</i>	Pamiętnik niebieskiego ptaka	8.—
<i>Żuławski J.</i>	Na srebrnym globie	2.80
—	Stara ziemia	2.80
—	Zwycięzca	3.—
—	Wyprawa o zmierzchu	7.50

<i>Prus B. (Al. Głowacki).</i>	Zbiorowe wydanie krytyczne pism beletrystycznych. W 26 tomach. Cena całości bez przesyłki — w broszurze	110.—
	w oprawie płóciennej ze złoceniami	135.—
<i>Maria Konopnicka.</i>	Poezje. Wydanie zbiorowe, tomy I—VIII + X	30.—
<i>Wacław Berent.</i>	Pisma. Tom I—IX	—.—
<i>Orkan Wł.</i>	Pisma zbiorowe. Wydanie z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej — tom	5.—

Pisma Elizy Orzeszkowej — w 30 tomach. Wydanie krytyczne. Warunki subskrypcji — w brosz. 78.—
w oprawie 105.—
Szczegółowe warunki subskrypcji na żądanie.

Powieść historyczna.

Powieść historyczna budzi dziś powszechne zainteresowanie. Powieść historyczna spełniała zawsze i spełnia dziś doniosłą rolę wychowawczą.

<i>Ammers-Küller J.</i> Patrioci	9.60
<i>Gasiorowski W.</i> Huragan, 3 tomy	9.—
<i>German J.</i> Amaranty, 2 tomy	14.50
<i>Harlender Z.</i> Czciciele Dadźbóg Swarożyca	4.60
<i>Jeż T.</i> Wybór dzieł, 18 powieści, komplet	50.—
— Wybór dzieł, 10 powieści	26.—
<i>Kraszewski J.</i> Kunigas	2.40
— Powieści historyczne, 10 powieści	46.—
— Powieści historyczne, 6 powieści	24.—
<i>Kudliński T.</i> Uroki, 2 tomy	15.—
<i>Malewska H.</i> Żelazna korona. 2 tomy	14.—
<i>Maria J.</i> Król	—.—
<i>Marlicz J.</i> Bezdroża	11.—
<i>Sieroszewski W.</i> Beniowski, 2 tomy	10.50
— Ocean, 2 tomy	10.50
— Pan Twardowski, 2 tomy	8.—
<i>Świdorska A.</i> Królowie	7.—
<i>Tomaszewski E.</i> Widmo niedźwiedzia	7.40
<i>Wołoszynowski J.</i> Było tak	7.—

Powieść biograficzna, pamiętniki, wspomnienia.

Powieści biograficzne, pamiętniki i wspomnienia dają czytelnikowi obraz prawdziwych przeżyć bohaterów. Dzieła tego typu zapoznają czytelnika z życiem jednostek wybitnych, postaci nie zmyślonych, lecz autentycznych, i to sprawia, że czytelnikowi nasuwają się refleksje o własnych możliwościach, boć przecież boha-

terzy tych powieści to ludzie żyjący kiedyś lub obecnie. Wartość wychowawcza tego typu powieści jest niewątpliwa.

<i>Ammers-Küller J.</i> Portrety kobiet wybitnych . . .	9.—
<i>Bystron J.</i> Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego . . .	—.—
<i>Czapski J.</i> Józef Pankiewicz, życie i dzieło . . .	18.—
<i>Dominik H.</i> Z gazeciarza milionerem . . .	5.—
<i>Ferro A.</i> Dyktator współczesnej Portugalii Salazar . . .	5.—
<i>Germanowa Z.</i> Od Rarańczy do Marmaros-Sziget . . .	4.—
<i>Gide A.</i> Powrót z Z.S.R.R. . . .	2.50
<i>Lepecki M.</i> Maurycy August Bemowski . . .	6.40
<i>Ludwig E.</i> Kleopatra . . .	—.—
<i>Makowiecki T.</i> Poeta-malarz studium o Wyspiańskim . . .	10.—
<i>Noyszewski-Piotun St.</i> Zarys myśli społ.-polit. S. Żeromskiego . . .	2.—
<i>Opiński H.</i> Chopin . . .	4.40
<i>Orzeszkowa E.</i> Listy, tom I i II — po . . .	10.—
<i>Shale Ikbal Ali.</i> Kemal, twórca nowej Turcji . . .	6.75
<i>Sołoniewicz T.</i> Wspomnienia tłumaczki „Inturista” . . .	4.—
<i>Świtalska-Fularska J.</i> Wspomnienia lekarki legionowej . . .	2.50
<i>Żeleński Boy T.</i> Marysieńka Sobieska . . .	10.—

Powieści podróżnicze i dzieła geograficzne, przygody.

Powieść podróżnicza wprowadza czytelnika w orbitę zainteresowań kolonialnych, zagadnienia tak dziś w naszych warunkach aktualnego. Jest ona jednocześnie barwnym obrazem obyczajów i warunków życia, które nielicznym tylko jednostkom, udaje się oglądać własnymi oczyma. Powieść ta rozbudza ambicje, dzięki którym narody zdobywają wielkość i potęgę gospodarczą.

<i>Aleksandrowicz A.</i> Mandżuria, jej przeszłość, teraźniejszość, kraj i ludzie . . .	5.—

<i>Barszczewski S.</i> Na ciemnych wodach Paragwaju	2.30
<i>Beach R.</i> Srebrna lawica	4.50
<i>Błażek B.</i> Przez kraj słonecznych dolin i górskiej gluszy	3.80
<i>Braun R.</i> Manekin Nr 6	2.40
<i>Brzezina J.</i> Wiatr w pustyni	4.50
— Towarzysz Nr 103	2.80
<i>Bystroń J.</i> Alger	4.70
<i>Chambers B.</i> Czerwona stopka	2.—
<i>Conrad Joseph</i> (<i>Korzeniowski Józef Konrad</i>). Dzieła:	
— Falk. Wspomnienie, Amy Foster, Jutro	7.—
— Korsarz. Przełożył J. Rychliński, str. 297	7.40
— Lord Jim. Opowieść w 2 tomach. Przełożyła A. Zagórska	12.—
— Między ładem a morzem. Uśmiech szczęścia, Ukryty sojusznik, Freja z siedmiu wysp	7.—
— Młodość. Jądro ciemności. Przełożyła A. Za- górska	6.—
<i>Conrad J.</i> Murzyn z załogi „Narcyza”. Opowia- dania o kasztelu	6.—
— Nostromo. Powieść z pobrzeża morskiego w 2 tomach	18.—
— Ocalenie. Opowieść z płytkiego morza w 2 t.	15.—
— Opowieści zasłyszane. Dusza wojownika. Książę Roman. Opowieść. Czarny sternik	3.—
— Smuga cienia. Przełożyła J. Sienkiewiczów- na. str. 167	4.80
— Szaleństwo Almayera. Przełożyła A. Zagór- ska, str. 220	8.—
— Sześć opowieści. Przełożyli W. Horzyca, L. Piwiński i I. Putjanowski, str. 309	6.—
— Tajfun. Przekład J. B. Rychlińskiego, str. 131	2.50
— W oczach zachodu. Przełożyła J. Pajzder- ska, str. 404	4.—
— Wśród prądów. Plantator z Malaty. Współ- nik. Gospoda pod dwiema wieżmiami. Z po- wodu dolarów	6.—
— Wykolejeniec. Powieść w 2 tomach	12.—
— Ze wspomnień. Przełożyła A. Zagórska, s. 174	4.80

<i>Conrad J.</i> Zwierciadło morza. Przełożyła A. Zagórska, str. 221	6.50
— Zwyciestwo. Przełożyła A. Zagórska. 2 tomy	15.—
<i>Cubranović Andrija.</i> Cyganka. Maskerata Dubrovnicka. Gondulić Ivan. Dubravka. (Bibl. Jugosłow., tom VI), str. 140	4.—
<i>Dautchendey A.</i> Ziemia płonąca	1.20
<i>Douglas L.</i> Zielony sygnał	6.40
<i>Eggleston K.</i> Mały szef wielkiego Bena	5.—
<i>Elkjaer S.</i> Między morzem a fiordem	6.—
<i>d'Esme J.</i> Słońce Etiopii	1.20
<i>Fajans R.</i> Na frontach Abisynii	5.50
<i>Fombona R. B.</i> Zdobywcy nowego świata	7.50
<i>Gill.</i> Wąwóz śmierci	4.50
— Na gwiazdzistej przełęczy	5.—
<i>Giżycki J.</i> Między morzem a pustynią	8.50
<i>Gordziałkowski H.</i> Czarny sen	3.—
<i>Grey Z.</i> Człowiek lasu	4.50
— Grzmiąca góra	4.50
— Jeźdźcy purpurowego stepu	6.50
— Nevada	4.50
— Płomień	4.50
— Rzeka opuszczona	4.50
— Zaginiony tabor	4.50
— Zemsta rodowa	4.50
<i>Hobart A.</i> Rzeka przeznaczenia	8.—
<i>Hulewicz W.</i> Gniazdo żelaznego wilka	1.50
<i>Jarosławski M.</i> Między Eufratem a Tygrysem, 2 tomy — po	4.—
<i>Karczewska W.</i> Ludzie spod żagli	6.—
<i>Karczewski St.</i> Helgoland	—
<i>Karpiński St.</i> Polskie skrzydła	3.80
<i>Korsak W.</i> Puszcza Rudnicka	1.20
<i>Kosiba A.</i> Grenlandia	19.—
<i>Lepecki M.</i> Na Amazonce i na wschodnim Peru	5.—
— Sowiecki Kaukaz	5.50
— W miastach i puszczach Ameryki Połudn.	9.50
<i>Lulofs M.</i> Guma... guma...	11.50
<i>Łaszkiewicz St.</i> Sępy	5.60
<i>Marcinowska J.</i> W upalnym sercu wschodu	3.20

<i>Meissner T.</i> Dokoła świata na „Darze Pomorza”	7.—
<i>Meissner T.</i> i <i>Milewski T.</i> W krainie lęku i pragnienia	3.20
<i>Michael C.</i> Czarne skrzydła, powieść lotnicza	5.70
<i>Milewski T.</i> i <i>Meissner J.</i> Przez ergi i hamady Sahary	3.40
<i>Mjöberg E.</i> Borneo	1.20
<i>Mowery W.</i> Dziewczę z bożej łaski	4.50
— Serce północy	4.50
<i>Neel - Dawid</i> i <i>Lama Iongden.</i> Mipam - Lama pięciu mądrości	7.20
<i>Nittman T.</i> Pod ręką Fatmy	1.90
<i>Ossendowski F.</i> Skarb wysp Andamańskich	3.60
— Tajemnice płonącego samolotu	3.—
<i>Ostrowski J.</i> Brazylia	1.90
<i>Paszkowicz A.</i> Wśród Murzynów Angoli	2.60
<i>Pawłowski St.</i> Francja	1.40
<i>Pawłowicz B.</i> Wojciech Mierzwa w Paranie	8.—
— W słońcu dalekiego południa	8.50
— Wyspa św. Katarzyny	8.40
— Załoga	3.60
<i>Pisuliński A.</i> Szlakiem słonia afrykańskiego	3.20
<i>Rayment T.</i> Dolina nieba	8.50
<i>Rokiciński Z.</i> „Darem Pomorza” naokoło świata	3.85
<i>Rowland H.</i> Człowiek z taczka	5.—
<i>Schummer - Szermentowski E.</i> Pod znakiem Pogoni	2.70
<i>Seoggins C.</i> Dom ciemności	5.—
<i>Siennicka H.</i> Uroda Jugosławii	10.—
<i>Sieroszewski Wacław.</i> Dzieła zbiorowe. Nowe wydanie.	
— Tom I. Nowele (Jesienia — Skradziony chłopak — Chajlach — W ofierze bogom — Czukcze — Dno nędzy), str. 322	5.25
— Tom IV. Nowele (Risztau — Ol-soni-Kisań), str. 373	5.25
— Tom V. Powieści chińskie (Juan Min-Tzy — Kulisi — Jan Guj-Tzy (Zamorski diabeł)	5.25
— Tom VI. Z fali na fale (Japonia w zarysie — Harakiri księcia Asano Naganori — O-Si-	

ci — Pojednanie — Widmo sakurskie — Ingwa — Wachlarz japoński — Jak liść je- sienny), str. 495	5.25
<i>Sieroszewski W.</i> Tom XI—XII. Dwanaście lat w kraju Jakutów, cz. I str. 434, cz. II str. 395	10.50
— Tom XIII—XIV. Korea, cz. I str. 201, cz. II str. 214	10.50
— Tom XV. Na Daleki Wschód. Kartki z pod- róży, str. 231	5.25
— Tom XXIV—XXV. Dalaj - Lama, cz. I str. 211, cz. II str. 207	10.50
— Komplet — 25 tomów — brosz.	125.—
	opr. płóc. 150.—
— Łańcuchy. Powieść, str. 383 wyd. gorsze br.	4.—
— Nowele. (Małżeństwo — Być albo nie być — Tułacze), str. 376. wyd. gorsze brosz.	2.50
— Nowele. (Z fali na falę — Japonia w zary- sie — Harakiri księcia Asano Naganori — O-sici — Pojednanie — Widmo sakurskie — Jak liść jesienny), str. 495 — wyd. gorsze br.	3.—
— Ucieczka. Powieść, str. 433, wyd. gorsze br.	3.—
— W szponach. Powieść str. 239 wyd. ger. br.	2.50
— Zacisze. Powieść, str. 328, wyd. gorsze br.	2.—
<i>Sinko T.</i> Od Olimpu do Olimpji	5.60
<i>Skarbek-Peretiatkowicz H.</i> Indie bez retuszu	8.—
<i>Smejkal J.</i> Sfóra bieguna południowego	5.—
<i>Symonolewicz K.</i> Moi Chińczycy	8.—
<i>Szafer W.</i> Yellowstone	2.40
<i>Szpyrkówna M.</i> Cuda w Lourdes	3.60
<i>Tambs E.</i> „Teddy” płynie przez dwa oceany	5.60
<i>Tarnowski M.</i> Cejlon, wyspa rajska	3.60
— Zamarłe stolice Cejlenu	3.—
<i>Toeplitz - Mrozowska J.</i> Moja wyprawa na Pa- miry	2.70
<i>Valdour J.</i> W krainach obu Nilów	4.—
<i>Wańkowicz M.</i> Na tropach Smećka	9.80

W „NASZEJ KSIĘGARNI“ otrzymasz wydawnictwa
wszystkich firm księgarskich w Polsce.

<i>Werner G.</i> Czarny garbus	4.—
— Krzywy krag	4.—
— Sztuka, która niesie śmierć	4.—
<i>Wielawski J. i Winiarz W.</i> Gdzie ludzie żyją lat 25, szkie z podróży po Persji, Indiach, Cejlonie	10.80
<i>Wiktor J.</i> Od Dunaju po Jadran	9.50
<i>Wister O.</i> Wirgińczyk, 2 tomy	9.—
<i>Wojtusiak R.</i> W sercu Kaukazu	6.—
<i>Wright Fowler S.</i> Nowy potop	2.—

Książki przyrodnicze.

Lektura książek przyrodniczych stanowi doskonale i konieczne uzupełnienie jednostronnego humanistycznego wykształcenia. Literatura przyrodnicza — to jeden z najpoważniejszych działów w każdej dobrej bibliotece.

<i>Burdecki F.</i> Opanowanie materii	12.—
<i>Cygowa T., Karmazyńska H.</i> Nasze rośliny wio- senne	3.50
<i>Dembowski J.</i> Darwin	2.80
<i>Dobrowolski A.</i> Najpiękniejsze klejnoty natury	1.80
<i>Dyakowska J.</i> Przymierze z przyrodą	1.50
<i>Dyakowski B.</i> Nasz las — zł 9.—, opr.	13.50
<i>Harabaszewski J.</i> Jędrzej Śniadecki	2.40
— Węgiel w przyrodzie i technice	1.20
<i>Hirszfeldowa H.</i> Z zagadnień dziedziczności i eu- geniki	2.—
<i>Kochler W.</i> Owady	1.60
<i>Łatnik - Vetulani I.</i> Krażenie pierwiastków w przyrodzie	—.—
<i>Lilpop J.</i> Roślinność epok minionych	—.—
<i>Loth E.</i> Człowiek przeszłości	25.—
<i>Lublnerówna P.</i> Mechy i porosty	1.50
<i>Lubdziecka R.</i> Rośliny pnące i ścielące się	1.50
<i>Marchlewski J.</i> Zwierzęta ginące i ich ochrona	1.40

Najdogodniejszym źródłem zakupów do bibliotek jest
„NASZA KSIĘGARNIA“.

<i>Maślankiewiczowa Z.</i> Biologowie polscy . . .	1.50
<i>Mikulski J.</i> Z zagadnień ekologii zwierząt . . .	1.20
<i>Nowicki S.</i> Wrogowie i sprzymierzeńcy naszych pól, lasów i sadów spośród owadów . . .	—
<i>Orłós H.</i> Grzyby: grzyby jadalne cz. I, II, III po . . .	2.50
— Grzyby niejadalne i trujące . . .	2.50
— Komplet . . .	8.—
<i>Piccard A.</i> Na podbój stratosfery . . .	1.20
<i>Poplewski R.</i> Świat ssaków . . .	20.—
<i>Przyroda i Technika</i> , czasopismo miesięczne — półrocznie zł 5.— rocznie . . .	10.—
<i>Skarżyński B.</i> Witaminy . . .	1.40
<i>Skowron St.</i> Hormony . . .	1.20
<i>Smreczyński St.</i> Z zagadnień mechaniki rozwoju . . .	1.20
<i>Sokołowski M.</i> Nasz las . . .	2.40
— Zarys metodyki obserwowania ptaków . . .	1.20
<i>Siarmachowa B.</i> Grzyby pasożytne . . .	1.20
<i>Świat i Życie</i> , encyklopedia — opr. w płótno . . .	300.—
<i>Wojtusiak J.</i> Instynkt i jego przejawy w świecie zwierzęcym . . .	—

Nowa Seria. „Człowiek i Świat“.

Każdy tom stanowi całość tematyczną, kreślącą w szerokich liniach obraz pewnej dziedziny wiedzy, bądź pewnych zagadnień kulturalnych interesujących człowieka współczesnego.

Książki te interesować mogą zarówno młodego, wchodzącego w życie, człowieka jak i tych wszystkich dojrzałych czytelników, którzy pragną rozszerzyć swój światopogląd.

W serii tej ukaza się następujące książki:

Gordon Selfridge. Z dziejów handlu.

I. A. Thomson. Z czego zbudowany jest świat.

Ellison Hawks. Książka o elektryczności.

M. Proctor. Książka o niebie.

Infeld i Einstein. Ewolucja fizyki.

Prof. S. Baley. Wiedza o samym sobie — i inne.

Katalog na żądanie.

NOWOŚCI GEBETHNERA I WOLFFA

---

grudzień 1938 r.

D l a d z i e c i :

K. Makuszyński i M. Walentynowicz. „Wanda leży w naszej ziemi”. Nowa książeczka z cyklu starych baśni. 120 wielobarwnych obrazków 3.50

•
Ewa Szelburg-Zarembina. A... A... A... Kotki dwa. Czarujące wierszyki dla małych dzieci. 26 trójbarwnych plansz T. Piotrowskiego — w kartonie 4.50

•
Ewa Szelburg-Zarembina. Dzieci miasta. Wiersze z życia dzieci proletariatu. Ilustracje dwubarwne J. Krajewskiego 2.80

D l a m ł o d z i e ż y :

Maria Kann. Jutro będzie słońce. Pogodna powieść z życia dorastających dziewcząt. Str. 304, 8 ilustracji J. Hładki — w kartonie 7.20

•
Zofia Kossak. Gród nad jeziorem. Powieść z pradziejów Słowian. Życie w osadzie nad jeziorem. 7 drzeworytów S. Mrożewskiego. Stron 256. Cena egz. w brosz. 6.50
w opr. płóc. 8.—

•
Zygmunt Nowakowski. Pani służba. Powieść awanturnicza, przygody policjanta na Polesiu, 11 ilustr. L. Jagodzińskiego. Str. 240. Cena egz. w kartonie . . . . . 6.—

Tadeusz Perkitny. „Z setką złotych naokoło świata”. Autentyczne przeżycia dwóch Polaków.
25 fotogr. autora. Str. 272. Cena egz. w kart. 6.—

D l a d o r o s ł y c h :

Gustaw Morcinek. Miasteczko nad rzeką. Opowiadania o szkole, nauczycielu i dzieciach.
Okladka T. Piotrowskiego. Str. 208 . . . 4.—

•
Gustaw Morcinek. Maszerować. Autentyczne opowiadanie z wielkich dni Śląska Zaolziańskiego.
20 fotogr. Okładka A. Wajwoda. Str. 100 —.—

•
Bolesław Kuczyński. Starzy ludzie. Książka o ludziach ubogich. Okładka J. Hładki . . . —.—

•
Tadeusz Malicki. Ludzie z gór. Opowiadania z życia ludu podhalańskiego . . . —.—

•
Jarosław Iwaszkiewicz. Dwa opowiadania. Anna Grazi i Słońce w kuchni . . . —.—

BIBLIOTEKA NAUCZYCIELSKA

POLSKIEJ MACIERZY SZKOLNEJ

PODREČNIKI

DZIELA NAUKOWE

NOWOŚCI

wypożycza pojedynczo i kompletami czytelnikom
miejscowym i zamiejscowym

. . 1 KSIĄŻKA — 1 MIESIĄC — 50 GROSZY . .

Warszawa — Krakowskie Przedmieście nr 7 m. 4

**Inst. Wyd. „Biblioteka Polska“ poleca wydawnictwa
o Rosji Sowieckiej.**

<i>Amfiteatrow A.</i> Budujemy piekło — w druku	—.—
<i>Bardoux J.</i> Oskarżam Moskwę	1.50
<i>Czernawina T.</i> Zbiegowie z G.P.U.	6.80
<i>Doriat J.</i> Pieniądze płyną z Moskwy	2.40
<i>Gide A.</i> Powrót z Z.S.S.R.	2.50
<i>Lakhowski G.</i> Od Moskwy do Madrytu	3.—
<i>Masłow S.</i> Kolektywy rolne w Sowietach	4.—
<i>Miedzińska J.</i> Sowieckie państwo pracy	3.85
<i>Serge W.</i> Losy pewnej rewolucji	4.—
<i>Smith A.</i> I was a soviet worker — w druku	—.—
<i>Trocki L.</i> Zbrodnie Stalina	7.50

Sport, turystyka.

<i>Gąsiorowski H.</i> Przewodnik po Beskidach wsch.	
Tom I, cz. I — Bieszczady	5.40
Tom I, cz. II — Gorgany	4.50
Tom II — Pasma Czarnohorskie	7.—
<i>Dybowski W.</i> Badanie zdolności fizycznej	2.50
<i>Dybowski W. i Oczko J.</i> Narciarskie toki lekcyjne	1.50
<i>Frączek E. i Jarosz Z.</i> Nauka latania, pilotaż dla wszystkich	3.50
<i>Lenkiewicz A.</i> Gorgany zachodnie, mapa 1:100.000	3.—
<i>Osmolski W.</i> Teoria sprawności ruchowej	3.—
<i>Pietkiewicz K.</i> Nauka pływania	6.—
<i>Skierczyński M. i Mazurkowa A.</i> Gry sportowe	5.—
<i>Skład J.</i> Kurs narciarstwa metodą równoległych nart	3.40
<i>Szymborski S.</i> Dniestr z dopływami, Prut i Cze- remosz, 9 zeszytów	11.—
— Wisła	6.—
<i>Świtkowski J.</i> Zasady fotografii dla począt- kujących	2.30
<i>Tuszyński A.</i> ABC motocyklowe	2.40
— Katechizm kierowcy	2.70
<i>Tuszyński A. i Kołodziejski Cz.</i> Łódź motorowa	3.60
<i>Zwoliński T.</i> Tatry, mapa turyst. 1:50.000, niepodkl. podklejon.	8.— 13.50

Podręczniki tańca narodowego.

<i>Kwaśnicowa Z.</i> Zbiór piasów, t. I	15.—
— Zbiór piasów, t. II	8.80

Gospodarstwo domowe.

<i>Ankiewiczowa M.</i> Racjonalne wychowanie dziecka do lat 7	3.60
<i>Chołowieńska K.</i> Gospodarstwo domowe i racjonalne żywienie	4.—
<i>Czerny Z.</i> Przyrządzanie potraw — opr. 24.—, br. druk jednostr. 18.—, w formie kartoteki	48.—
<i>Czerny Z. i Strasburger M.</i> Teoria przyrządzania potraw	6.40
<i>Duchowicz B.</i> Składniki chemiczne naszych pokarmów i napojów, tablice podklejone	10.80
<i>Encyklopedia gospodarstwa domowego</i>	—.—
<i>Galecka M. i Kulzowa H.</i> Kuchnia polska	32.—
<i>Kapuścińska M.</i> Mleko i jego użytkowanie w gospodarstwie domowym	1.40
<i>Mogilnicki T.</i> Pielęgnowanie i karmienie niemowląt	3.60
<i>Motyka J. i Panycz T.</i> Rośliny lecznicze i przemysłowe w Polsce	15.—
<i>Opiński J.</i> Żywnienie i pożywnienie	1.—
<i>Sadzewiczowa M.</i> Chłodnictwo i jego zastosowanie	—90
<i>Staniszewska M.</i> Biurowość Pani Domu	2.50
<i>Trawiński A.</i> Co należy wiedzieć o mięsie jako środku spożywczym	1.—
<i>Udziela S.</i> Polskie hafty ludowe	9.—
<i>Ulanicka M.</i> Poradnik służby domowej	—60
— Zasady prowadzenia domu	1.80
<i>Verdmon Jacques L.</i> Kuracja roślinna	28.—

Organizujesz bibliotekę oświatową — zwróć się o poradę do „NASZEJ KSIĘGARNI“.

Najtaniej, najszybciej, zaopatrzysz się w materiały piśmienne

w f. Stefan Dmowski — Warszawa

ul. Świętokrzyska 19

vis à vis „Naszej Księgarni“

Druki, stemple kauczukowe, przybory szkolne i biurowe,
papeterie, pióra wieczne, ołówki automatyczne, foto-albumy
w wielkim wyborze.

Podręczniki dla szkół powsz. I stopnia.

Wiacek St. Czytanki i ćwiczenia, podręcznik do nauki
języka polskiego w szkołach I stopnia, kl. III i IV.

Podręczniki te, zatwierdzone przez Ministerstwo
W.R. i O.P. do użytku w szkołach powszechnych, wybi-
jają się na czoło spośród innych podręczników tego ty-
pu. Autor przystosował je ściśle do wymagań progra-
mu, uwzględniając przede wszystkim zagadnienia śro-
dowiska.

Bogaty materiał czytankowy, ćwiczenia gramatycz-
ne i stylistyczne w opracowaniu St. Szobera i T. Szczer-
by, ładna szata zewnętrzna sprawiają, że podręczniki te
można zaliczyć do rzędu najlepszych.

Liczba sprzedanych ponad 100.000 egz. w ciągu roku
świadczy dobitnie o prawdziwych walorach pedagogicz-
nych tych podręczników.

**Jeśli Cię obsłużono dobrze w „NASZEJ KSIEGARNI“,
powiedz o tym każdemu, jeśli spotkał Cię zawód —
powiedz to nam!**

Wuttkowa J., Zalewska Z., Wuttke G. — Geografia i przyroda dla kl. III szkoły powszechnej I stopnia. Kurs A — 164 strony, 245 ilustracje, 17 tablic jednobarwnych, 4 wielobarwne oraz kolorowa mapa Polski. Cena zł 1.—. Kurs B — 142 strony, 174 ilustracje, 3 tablice jednobarwne, 4 wielobarwne oraz mapa Polski. Cena zł 1.—. Nakład Inst. Wyd. „Biblioteka Polska” S. A. Warszawa, Ś-to Jańska 4.

Wieloletnia praca nad podręcznikami dała doskonały rezultat w postaci książeczek bogato ilustrowanych, ujmujących całokształt pracy dziecka nad opanowaniem wiadomości o własnym kraju.

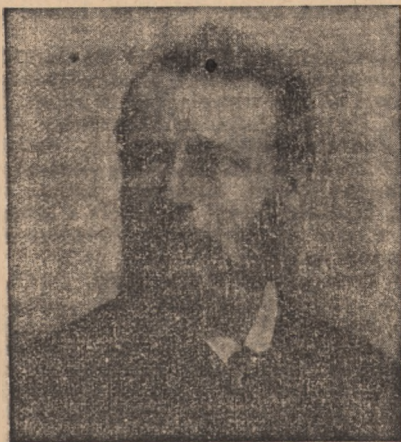
Metoda pracy odpowiada zainteresowaniom i zamiłowaniom dziecka, wyzyskuje aktywność, kolekcjonerstwo, samodzielność, pomysłowość i fantazję ucznia. Książka wskazuje, jak prowadzić dzienniczki i kalendarze, jak kolekcjonować przedmioty związane z nauczaniem, urządzać wystawy i konkursy, hodować rośliny i zwierzęta.

Nauka o kraju jest równocześnie nauką uważnego patrzenia i umiejętnego porównywania, prawidłowego wnioskowania. Dużą pomocą w tym są liczne ilustracje, tablice botaniczne, rysunki i fotografie krajobrazów, scen obyczajowych, narzędzi i wnętrz. Ilustracje te zestawione są tak, aby dawały pojęcie o różnorodności regionalnej, jak również o genetycznym rozwoju np. chaty i okna.

Dziecko odnajduje kształty rozpowszechnione w najbliższym otoczeniu i porównuje je z innymi okolicami Polski. Budzi się w ten sposób chęć ulepszania własnego otoczenia. Zwłaszcza w szkołach ubogich stopnia I cenne są ilustracje kolorowe.

One bowiem dla większości dzieci nie znających ani morza, ani gór, dają wrażenie barwne — pogłębiające przeżycia związane z poznawaniem nowej krainy. Ilustracje są ustopniowane pod względem trudności patrzenia i rozumienia od rysunku kreskowego do fotografii, lub artystycznego szkicu, od krótkiego polecenia do złożonego opisu.

ADOLF DYGASIŃSKI

Adolf Dygasiński ur. 7 marca 1839, w Niegosławicach, ziemi Kieleckiej. zm. 3 czerwca 1902. Uczestnik powstania 1863. Kończył Szkołę Główną. Studia lingwistyczne, filozoficzne, przyrodnicze, pedagogiczne.

Tłumacz Maxa Müllera, Wykłady o umiejętności języka (2 t.); Whithneya, Życie i wzrost języka; Milla, Logika; Lewesa, Historia filozofii; Seignobosa, Historia cywilizacji itp. Autor wielu studiów naukowych z dziedziny językoznawstwa porównawczego, filozofii, socjologii, historii kultury, etnografii itp.

Wydał swoim nakładem przekład polski Wundta, Wykłady o duszy ludzkiej i zwierzęcej; Tyndalla, Ciepło, jako rodzaj ruchu, itp.

Oprócz ogromnej liczby artykułów i szkiców pedagogicznych, rozproszonych w licznych czasopismach, napisał następujące prace książkowe z zakresu wychowania: O kanarku, Pierwsze nauczanie w domu i szkole,

Ogólne zasady pedagogiki, Jak się uczyć i uczyć innych, Lekcje o rzeczach, Nauczanie bez książki, Pierwszy rok kształcenia dziecka, nadto Wypisy, Elementarze, Stylistyki itd.

Różne zagadnienia z dziedziny wychowania poruszał i opisał w licznych utworach beletrystycznych.

Pozostawił 23 t. powieści: Von Molken, Na warszawskim bruku, Nowe tajemnice Warszawy (3 t.), Właściciele, Pan Jędrzej Piszczalski (2 t.), Robinson Polski, Na złamanie karku, Gorzałka (4 t.), Dramaty Lubadzkie, Pióro, Cudowne bajki, Złamane życie, W Kielcach, W Swojeży, Wielkie Łowy, Margiela i Margielka, Gody Życia oraz utwór dramatyczny Narzeczona z Ojcowa. Nadto 12 tomów nowel.

Tematy tych utworów to: wieś, dwór, byt chłop polskiego, w ogóle socjologia wsi polskiej XIX w., wpływ spółdzielczości na rozwój wsi, życie szlachty, znaczenie i potrzeba rzemiosła, stan średni, życie lumpen proletariatu miejskiego, karczny na wsi i szynki w miastach — wpływ ich na dezorganizację społeczną, rola kapitału alkoholowego, czynnik społeczny hochstaplerów i ludzi zdegradowanych klasowo, byt urzędnika, kulisy dziennikarstwa, Polacy i Niemcy, Polacy i Żydzi, rola nauczyciela i szkoły w wychowaniu, wpływ w środowisku na ucznia, zagadnienie kształcenia młodzieży niedorozwiniętej jak i młodzieży ponadnormalnej, trudnej do kierowania (dzisiejsze zagadnienia pedagogiczne z zakresu psychologii Adlëra, Junga, Pfistera).

Poza tym krajobraz Polski, jej fauna i flora, lasy, łąki, pola i wody, a przede wszystkim lud polski, jego psychologia, jego zwyczaje i obyczaje, dole i niedole — oto tematy utworów beletrystycznych Dygasińskiego.

W utworach Dygasińskiego mamy przekrój Polski XIX w. poprzez różne warstwy. Analiza jest tak głęboka i trafna, że wartość jej — nieprzemijająca, równie jak ziemia i jej urok przez niego opisane.

Język, styl w wielu utworach okraszony najprzedszytniejszym humorem jest tak wzorowy, że stawia Dygasińskiego w szeregu naszych klasyków.

XIII. KILKA UWAG O PLANOWANIU TERENÓW SZKÓŁ POWSZECHNYCH.

Według obowiązującego obecnie w publicznych szkołach powszechnych programu nauki każda szkoła, posiadająca teren własny lub oddany jej do użytkowania, ma obowiązek wykorzystania go dla celów dydaktycznych, wychowawczych i gospodarczych.

Ponieważ tereny szkolne powinny być wykorzystywane zarówno przy realizowaniu programu wychowania fizycznego, jak i przy realizowaniu programu nauki o przyrodzie i zajęć praktycznych ogrodniczych, przeto wymagania tych programów powinny być uwzględnione przy urządzaniu każdego terenu szkolnego. Dlatego też konieczne jest uprzednie opracowanie w każdym poszczególnym wypadku dokładnego projektu rozplanowania całej działki szkolnej. Znaczenie przemyślanego rozplanowania terenu jest tym większe, że przy planowym zagospodarowywaniu uniknie się przypadkowego i chaotycznego rozwiązania poszczególnych jego fragmentów.

Rozplanowanie zależy od wielu czynników, które powinny być uwzględnione w każdym wypadku, m. in. od wielkości i kształtu terenu, od ukształtowania jego powierzchni, od rozmieszczenia budynków na terenie oraz od rodzaju przeznaczenia ich wewnątrz, od stopnia organizacyjnego szkoły, a także od gospodarczego charakteru miejscowości. Ta różnorodność czynników wymaga indywidualnego rozpatrzenia każdego terenu oraz wnikliwego ujęcia sposobu jego organizacji. Dlatego też rozplanowanie powinno być opracowywane indywidualnie dla każdego terenu szkolnego.

Na terenie szkolnym znajdują się zwykle oprócz budynku szkolnego, placu wychowania fizycznego, ustępów i studni — elementów, stanowiących minimum urządzeń, bez których żadna szkoła nie może istnieć, — podwórze i zabudowania gospodarcze, ogród szkolny oraz dom (względnie mieszkanie w budynku szkolnym) i ogród kierownictwa szkoły. Wszystkie te (lub jeszcze inne) elementy składowe terenu szkolnego powinny być ze sobą szarmonizowane i tworzyć wspólnie jedną este-

tyczną i logicznie powiązaną całość. Rozplanowanie powinno być proste i bezpretensjonalne; powinno również uwzględniać praktyczną stronę wykonania projektowanych urządzeń oraz utrzymania ich w przyszłości na odpowiednim poziomie gospodarczym, a także i estetycznym.

Plan zagospodarowania i urządzenia terenu szkolnego powinien być opracowany na podstawie dokładnego jego planu sytuacyjnego z uwzględnieniem miejscowych warunków. Plan powinien być opracowany w odpowiedniej skali (1:200 lub 1:250), aby można było na nim oznaczyć w sposób możliwie wyraźny całą projektowaną sieć dróg, placów i kwater.

W projekcie rozplanowania i zagospodarowania terenu należy uwzględnić:

- budynek szkolny i bezpośrednie jego otoczenie, a więc główną drogę wejściową (od drogi publicznej do budynku), drogi okalające budynek, plac przedwejściowy oraz teren przeznaczony pod rośliny dekoracyjne w pobliżu budynku;

- placę wychowania fizycznego i otoczenie ich roślinnością oraz dojścia do nich z budynku i z terenu;

- podwórze i budynki gospodarcze, ustępy wraz z osłonomi roślinnymi oraz dojścia i dojazdy do nich;

- ogród szkolny podzielony na części użytkowe siecią dróg i ew. placów, z oznaczeniem sposobu zagospodarowania poszczególnych jego działów;

- ew. ogród kierownika lub in.

Ponadto na planie powinny być oznaczone takie elementy, jak studnia, baseny i in. oraz ich otoczenie. Przy projektowaniu należy wyznaczyć miejsca sadzenia drzew, krzewów i roślin zielnych.

Plan zagospodarowania terenu szkolnego powinien uwzględniać możliwie dokładny podział terenu na część szkolną i użytkową kierownika (o ile obszar terenu pozwala na uwzględnienie części użytkowej); część szkolna powinna być w miarę możliwości skomasowana, unikać bowiem należy zbytniego jej rozczłonkowania i rozrzucania po części użytkowej.

Wielkości części terenu zajętych pod poszczególne

urządzenia z reguły są różne, zależą one bowiem od wielu czynników, m. in. od stopnia organizacyjnego szkoły i od obszaru całego terenu.

Na terenach o obszarach zbliżonych do norm określonych ustawowo (5.600 m² dla szkół niżej zorganizowanych i 8.500 m² dla szkół wyżej zorganizowanych) można odpowiednio urządzić wszystkie elementy składowe w pełnym wymiarze. Przy podziale zaś terenu mniejszego od normy przewidzianej ustawowo dla danego stopnia szkoły należy z konieczności zmniejszyć obszary pod poszczególne urządzenia lub w ostateczności niektóre z nich pominąć.

Na terenach zbyt małych, na których poza budynkiem szkolnym, boiskiem i ew. podwórzem gospodarczym nie ma miejsca na urządzenie normalnego ogrodu szkolnego, należy rozmieścić odpowiednie rośliny na skrawkach i pasach gruntu przy budynku szkolnym i boisku, wzdłuż ogrodzeń zewnętrznych terenu i wewnętrznych np. wzdłuż ogrodzenia podwórza oraz pod ścianami budynków. Rośliny te odpowiednio dobrane będą mogły być wykorzystane do nauczania przyrody, pielęgnowanie zaś ich umożliwi częściowo prowadzenie zajęć praktycznych ogrodniczych. Niemalę również znaczenie pod względem gospodarczym i estetycznym, a tym samym i wychowawczym, posiada takie wykorzystanie każdego skrawka gruntu szkolnego.

Podział ziemi w ogrodzie szkolnym należy opierać na zasadach programu nauki, który wyraźnie określa, że najbardziej pożądanym typem ogrodu szkolnego jest normalny ogród kwiatowo-owocowo-warzywny.

W ogrodach szkolnych przewiduje się urządzenie części ozdobnej, sadu, warzywnika, zagonków uczniowskich (indywidualnych względnie po dwoje lub więcej dzieci na zagonek), poletek pokazowych, rozsadników, rozmnażalni drzew i krzewów ozdobnych oraz krzewów owocowych lub bylin, a także inspektów i kompostowni. Ilość, jakość i wielkość kwater, zajętych przez poszczególne działy, zależy od stopnia organizacyjnego szkoły oraz od wielkości rozporządzalnego terenu.

Dział roślin ozdobnych ze względu na swój charak-

ter jest z reguły rozrzucony po całym terenie szkolnym. Do działu roślin ozdobnych zalicza się rośliny kwiatowe oraz drzewa i krzewy, które mogą być rozmieszczone pojedynczo, względnie na rabatach, w skupinach lub żywopłotach zależnie od ich charakteru oraz zastosowania. Wszystkie inne działki ogrodu szkolnego poza działem ozdobnym powinny być w miarę możliwości skomasywowane. Sad również powinien być wydzielony. Nie należy zakładać sadów na całym terenie szkolnym, sad bowiem powinien być traktowany jako część składowa, ale nie jedyna, ogrodu szkolnego, i dlatego pożądane jest wyodrębnienie pewnej części terenu pod drzewa i krzewy owocowe.

Ponadto w ogrodzie szkolnym może być uwzględniona pasieka. Pożądane jest również urządzenie w ogrodzie szkolnym klas letnich.

Ważną rzeczą jest planowy dobór roślin, które zostaną uwzględnione przy zagospodarowywaniu terenu szkolnego. Dobór roślin powinien być dokonywany w związku z wymaganiami programu nauki o przyrodzie oraz programu zajęć praktycznych. Jednocześnie należy brać pod uwagę takie względy praktyczne, jak dożywianie dzieci, prowadzenie szkolnego gospodarstwa domowego i in.

Dobór roślin powinien być opracowywany indywidualnie dla każdego terenu z uwzględnieniem miejscowych warunków; należy przy tym zwracać uwagę na jakość gatunków i odmian, aby nie rozpowszechniać roślin mało wartościowych.

W doborach roślin należy wprowadzić pewne zróżnicowania zależnie od środowiska, w jakim znajduje się dana szkoła. Program nauki podaje szereg wytycznych w tym kierunku, podkreślając że „należy wymagać od dziecka miejskiego, by znało najważniejsze krajowe rośliny uprawne i prace, związane z ich uprawą, gdyż na tym opiera się wyżywienie i dobrobyt kraju”. Według tych wytycznych „w okolicach dużych miast jest korzystna np. uprawa truskawek, lepszych odmian drzew owocowych, nowalij itd. Natomiast w szkołach, oddalonych od dużych środowisk miejskich, należy uprawiać

raczej takie rośliny, które mogłyby mieć duże znaczenie odżywcze dla szerokich mas, a które są u nas mało stosowane lub nieznane... Poza tym zróżnicowanie powinno wynikać z pewnych gospodarczych tendencji i możliwości danej okolicy, co winno być ustalone w swoisty sposób dla poszczególnych wypadków“.

Racjonalnie zorganizowany teren szkolny umożliwia realizowanie programu nauki, stając się przez to nieodzowną pomocą naukową; tworzy on również jedną z podstaw życiowo-praktycznego przysposobienia młodzieży szkolnej pod względem społeczno-obywatelskim i gospodarczym, a także wywiera dodatni wpływ na pokolenia ludzi starszych, stając się ogniwem w szeregu placówek kultury gospodarczej Państwa.

XIV. OŚWIATA ROLNICZA

Bez oświaty rolniczej nie ma postępu kultury rolniczej, a więc i dobrobytu wsi polskiej. Ponieważ program nauczania w szkołach powszechnych na wsi nie obejmuje wcale nauki rolnictwa, przeto doksztalcanie uczniów i uczennic w przyszłym ich zawodzie jest tylko możliwe przy pomocy fachowych książek rolniczych.

Dział Ogólny.

<i>Chojecki Z.</i> Produkcja i przemysł rolniczy w Polsce współczesnej. (Źródłowa monografia, dająca obszerny materiał cyfrowy dla referatów, odczytów i pogadanek). Str. 504, liczne tablice	20.—
<i>Encyklopedyczny Poradnik Gospodarstwa Wiejskiego.</i> (Jedyna podręczna encyklopedia rolnictwa, ogrodnictwa, leśnictwa i innych dziedzin). Str. 1300	24.—
<i>Ludkiewicz Z.</i> Dobry gospodarz. (Popularny podręcznik gospodarstwa wiejskiego w układzie działowym). Wyd. II, str. 480	8.—
<i>Mieczynski K.</i> Rolnik wzorowy. (Poradnik w układzie kalendarzowym, podający co, kiedy i jak w gospodarstwie czynić należy). Wyd. 9, str. 424	6.80

Ogólnopolski Kalendarz Rolniczy, Ogrodniczy i Pszczelarski na 1939 r. (Zawiera artykuły fachowe, obszernie przypomnienia robót, liczne tablice podręczne, ciekawą kronikę życia rolniczego całej Polski). Str. 410	1.50

Rolnictwo.

<i>Biedrzycki S.</i> Nauka o uprawie roli, str. 132 . . .	2.80
<i>Leśniowski St.</i> O nawozach pomocniczych, str. 87	1.20
<i>Mieczyński T.</i> Krótki podręcznik gleboznawstwa, str. 240	5.80
<i>Rożański M.</i> O siewie, przygotowaniu nasion do siewu	—90
<i>Sawicki W.</i> O zmianowaniu roślin, str. 58	—90

Hodowla zwierząt i weterynaria.

<i>Dobrzański L.</i> Poradnik weterynaryjny dla rolników	3.20
<i>Karczewska M.</i> Prakt. wskaz. dla hodowców świń	3.40
<i>Rogoziński St.</i> Chów zwierząt domowych, cz. I/II	8.40
<i>Szuman J.</i> Chów królików futerk. i czesankowych	2.20
<i>Trybalski M.</i> Gospod. i amator chów gołębi	2.40
— Chów drobiu, str. 180	4.—

Ogrodnictwo i pszczelarstwo.

<i>Brzóska St.</i> Praktyczne pszczelnictwo	4.—
<i>Dąbrowski P.</i> Jak założyć inspekt, str. 64	—90
— Uprawa inspektowa rozsady i nowalii, str. 64	—90
<i>Jankowski E.</i> Ogród wiejski, warz. owoc. i ozd.	12.—
<i>Łebkowski J.</i> Drzewa ozdobne liściaste	3.—
<i>Makowski Z.</i> Jak zał. i prow. ogród owocowy	—90
<i>Nehring E.</i> Warzywnictwo szczegółowe, str. 590	15.40
<i>Schönfeld St.</i> Żywopłoty, szpalery i osłony	2.40

Inżynieria rolna.

<i>Biedrzycki St.</i> Maszyny i narzędzia służ. do upr. roli	3.—
<i>Kalinowski K.</i> Poradn. budowlany dla rolników	3.60
<i>Sawicki Wł.</i> Roboty kowalskie, ślusarskie i blacharskie	0

Różne.

<i>Bal A.</i> Gospodarka mleczna w 3 cz. (mleko, ma- sło, sery)	5.80
<i>Barwiński E.</i> O spadkach, ich dziedziczeniu i po- dziale	—.90
— O testamentach, darowiznach i umowach spadkowych	—.90
<i>Byczyńska H.</i> Dom wiejski i jego urządzenie	1.80
<i>Chrzaszcz T.</i> Technologia rolna, str. 230	4.80
<i>Karczewska M.</i> Wyrób maseczu owocowego	—.90
— Wyrób wędlin i innych przetw. mięsnych	1.80
<i>Mering A.</i> Przetw. dom. z owoc, warzyw i grzyb.	3.60
<i>Ruśkiewicz St.</i> Krótki podr. leśnictwa, str. 128	2.—

Tow. Oświaty Rolniczej w Warszawie będące głów-
nym ośrodkiem książek roln. w Polsce za pośrednic-
twem swej *Księgarni Rolniczej, Warszawa, ul. Mazo-
wiecka 10, P.K.O. 1328*, zaopatruje wszystkich w odpo-
wiednią literaturę fachową, zarówno krajową jak i za-
graniczną. *Księgarnia Rolnicza* wysyła bezpłatnie Mie-
sięcznik *Książki Rolniczej*, katalogi, udziela informacji
z zakresu czytelnictwa, tworzy i kompletuje biblioteki.

Książeczki przyrodnicze opracowane pod redakcją
Z. Bohuszewiczówny przez pierwszorzędných znawców
poszczególnych zagadnień, wydane w dwu seriach: „Ze
świata przyrody“ (dla starszych) i „Opowieści przyrod-
nicze“ (dla młodszych) w ładnej szacie zewnętrznej sta-
nowią doskonałą pomoc w pracy szkolnej i miłą lekturę
domową ucznia.

Szczegóły w katalogu „NASZEJ KSIĘGARNI“.

XV. SPÓŁDZIELCZOŚĆ

bytu warstw pracujących.
Spółdzielczość — to poprawa

Zasady spółdzielczości.

- E. Abramowski.* Idee społeczne kooperatyizmu.
Wyd. V. Str. 54 . . . . . 1.—
A. H. Enfield. Spółdzielczość, jej problemy i możliwości. Str. 119 . . . . . 1.50
J. Jasiński. Rola spółdzielczości w rozbudowie gospodarstwa narodowego w Polsce. Wydanie II. Str. 67 . . . . . —.50
M. R. Położenie spożywczy. Wyd. IV. Str. 55 . . . . . —.50
M. R. Co to jest spółdzielczość. Wyd. III. Str. 32 . . . . . —.40

Spółdzielcze wychowanie młodzieży.

- St. Godecki.* Zadania spółdzielni uczniowskiej.
Str. 15 . . . . . —.10
— Rola nauczyciela i praca ucznia w spółdzielni uczniowskiej. Str. 24 . . . . . —.15
Wł. Hoszowska. Idea spółdzielczości w gospodarczo - społecznym wychowaniu młodzieży w Polsce. Str. 151 . . . . . 5.—
F. Mittek. Idea współdziałania w szkole nowoczesnej. Wyd. II. Str. 56 . . . . . 1.20
T. Poźniak. Rachunkowość spółdzielni uczniowskiej. Wyd. III. Str. 64 . . . . . 1.—

Książki buchalteryjne dla spółdzielni uczniowskich.

Dziennik-główna (zł 1.40), kasowa, sklepowa, udziałowców (po 60 gr), różnych (zł 0.40), karta udziałowa (2 gr), kwitariusz wpływów (40 gr), bloczek sprzedaży — kontrola zakupów członkowskich (50 gr).

Kompletujemy spółdzielcze biblioteczki dla nauczyciela i dla spółdzielni uczniowskich.

„*Młody Spółdzielca*” przewodnik dla spółdzielni uczniowskich. Wychodzi raz na miesiąc. Prenumerata roczna zł 3. Konto P.K.O. 81.000 (Bank „Społem”).

Do nabycia w Dziale Wydawnictw „Społem” Związku Spółdzielni Spożywców Rz. P., Warszawa 12, ul. Grzyby 13, w oddziałach i większych księgarniach.

K S I Ę G A R N I A

„BIBLIOTEKI POLSKIEJ” S. A.

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 23/25

P. K. O. ----- TEL. 2.71.18

Posiada zawsze na składzie w komplecie podręczniki szkolne dla wszystkich typów szkół powszechnych, średnich, liceów oraz książki do bibliotek szkolnych i lekarzy.

Otrzymuje natychmiast po wyjściu z druku wszelkie nowości w językach polskim i obcych.

Prowadzi sprzedaż czasopism krajowych i zagranicznych.

Wydaje biuletyn nowości, który na żądanie przesyła bezpłatnie.

Załatwia dokładnie i szybko wszelkie zlecenia wchodzące w zakres księgarstwa.

XVI. ZWIĄZKEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO

RUCH NAUCZYCIELSKI W POLSCE

*Mądrością życia jest zrozumienie
swego miejsca w świecie i swego po-
słannictwa.* (St. Szczepanowski).

Położenie polityczne narodu polskiego decydowało o losie szkoły polskiej.

Pod zaborem pruskim jednym z czynników germanizacyjnych była szkoła z językiem wykładowym niemieckim i nauczycielem Niemcem. W zaborze rosyjskim rusyfikacja szkolnictwa rozpoczęła się od zrusyfikowania uniwersytetu warszawskiego, następnie przeszła do szkolnictwa średniego, wreszcie wysyłano rusyfikatorów do szkół wiejskich, aby za jego pośrednictwem zrusyfikować chłopą. W Austrii po klęsce Austrii pod Sadową (r. 1866), narody wchodzące w skład monarchii austro-węgierskiej zażądały swobód narodowościowych.

Znamiennym dla nauczycielstwa b. Galicji jest fakt, że tuż po wydaniu ustaw szkolnych 1873 r. grupa nauczycieli w Kołomyi (Pokucie) wydawała własne pismo, w którym omawiała krytycznie ówczesny ustrój szkolny.

Z powodu jednak braku jakiegokolwiek oparcia o organizację nauczycielską, pierwsze „opozycyjne” pismo nauczycielskie skończyło swój przedwczesny żywot już po kilku numerach. Istniało już wówczas wprawdzie Towarzystwo Pedagogiczne, ale stało ono na stanowisku współpracy z najwyższą galicyjską magistraturą szkolną tj. z Radą Szkolną Krajową. Wkrótce szkolnictwo galicyjskie rządzone przez Radę Szkolną Krajową, którą kierował reakcyjny sejm, zahamowało się w swym rozwoju z pierwszych lat, a nawet poczęło cofać się. Sejm galicyjski przeciwstawił się zwiększaniu budżetu szkolnego, wychodząc z założenia że „Oświata, to ostry miecz obosieczny, nie należy jej dawać w rękę wrogowi. U nas chłop jest wrogiem naszym i kraju, więc musimy być ostrożni pod względem szerzenia oświaty pomiędzy ludem”.

Nawet „pewna koteria wyruszyła w pobożną pielgrzymkę do Wiednia, ażeby u źródła zatamować prąd oświaty, która przez seminaria nauczycielskie na cały kraj miała się rozlewać” pisał wówczas Antoni Czarowski, późniejszy inspektor krajowy.

Nauczycielstwo ludowe b. Galicji było tak skrepowane zarówno w pracy zawodowej jak i obywatelsko-społecznej, że trudno było mu się zdoyć na samodzielny ruch i wytworzenie niezależnej organizacji. Zdarzały się jednak i wówczas jednostki, które czyniły próby, usiłowały wymanewrować się z istniejącego stanu rzeczy. Próby te były bezwzględnie tępione, a „winni” ponosili konsekwencje, będące postrachem dla innych.

Zmianę w sytuacji nauczycielstwa galicyjskiego przyniósł dopiero wolnościowy 1905 rok, w którym to roku z inicjatywy Stefana Zaleskiego i Stanisława Nowaka powstał Krajowy Związek Nauczycielstwa Ludowego z siedzibą w Krakowie, na czele którego stanęli: Stanisław Nowak a potem i Smulikowski.

Ponieważ Kraj. ZNL stanął wyraźnie na stanowisku walki o szkołę polską z ducha, o podniesienie wartości szkoły ludowej, o poprawę bytu materialnego nauczycielstwa i o określenie jego sytuacji prawno-służbowej, żądania te uznane zostały przez oligarchię, która rządziła Galicją za niesłychany krok, potulnego dotąd i zahukanego nauczycielstwa i dlatego ruchowi temu wypowiedziano walkę. Nauczycielstwo przetrzymało jednak nacisk (przenoszenia, odmawianie awansów, niedopuszczanie do stanowisk kierowniczych itp.) i wniośło do Polski Niepodległej cechujący je zapał w pracy, ofiarność, koleżeństwo podniesione do stopnia braterstwa, a nade wszystko wierną służbę ideałom własnego Państwa.

Na ziemiach b. zaboru rosyjskiego poczyną się budzić uświadomienie narodowe wśród nauczycielstwa ludowego już od 1898 r. a następnie z inicjatywy i pod kierunkiem Stefana Brzezińskiego poczynają nauczyciele na własną rękę prowadzić pracę niepodległościową (patrz broszura kol. Zygmunta Nowickiego — Kartki z dziejów — wydawnictwo Naszej Księgarni z r. 1937).

W r. 1905 nauczycielstwo ludowe bierze czynny udział w walce o unarodowienie szkoły w b. Królestwie, urządza bowiem tajny zjazd w Pilaszkowie pod Łowiczem i postanawia uczyć wyłącznie po polsku. W 1907 r. władze rosyjskie rozbiły ten ruch wolnościowy nauczycielstwa ludowego i uwięziły prawie wszystkich jego członków. Mimo to jednak w tymże roku powstaje Sekcja Nauczycieli Ludowych przy istniejącym już legalnie Związku Nauczycielstwa Polskiego. Sekcja ta jest pierwszą komórką przyszłego Zrzeszenia Nauczycieli Szkół Początkowych.

W grudniu 1905 r. urządziło swój Zjazd Tow. Naucz. Ludowych Królestwa Polskiego i Litwy założone w 1904 r.

W 1916 r. powstaje w okresie świąt Bożego Narodzenia w Radomiu Zrzeszenie Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych, które w ostatnich dniach grudnia następnego roku odbyło swój pierwszy Walny Zjazd Delegatów wybierających honorowym przewodniczącym kol. Stanisława Nowaka. W 1918 r. (sierpień) utworzyły trzy organizacje nauczycielskie (Krajowy Związek Nauczycieli Lud. w Galicji, Zrzeszenie Naucz. Pol. Szkół Począt. w Królestwie i Tow. Naucz. Sz. Śr. i Wyż.) Związek Polskich Organizacji Nauczycielskich. Prezesem tego Związku był znany poeta Jan Kasprówicz.

Dnia 11.XI.1918 r. tj. w dniu powrotu Józefa Piłsudskiego z Magdeburga, odbyło się zebranie członków Zarządu Głównego Zrzeszenia N.P.SZ.P. i Kraj.Z.N.L., na którym uchwalono połączyć obydwie organizacje w jedną, wspólną reprezentację naucz. pod nazwą: Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.

W kwietniu 1919 r. odbył się wspólny zjazd obydwu Związków, który to zjazd akceptował uchwałę zarządów głównych z 11.XI.1918 r. Prezesem Z.P.N.S.P. został Stanisław Nowak. Związek liczył wówczas 17.000 członków. Jak z powyżej podanych faktów wynika powstanie Z.P.N.S.P. ściśle wiąże się z dniem odzyskania niepodległości Polski. Wierny swej tradycji Związek na pierwszy plan swej działalności wysuwa pracę dla Państwa,

a szkołę polską uważa za jeden z podstawowych bastionów myśli i czynu polskiego.

Postępowe nauczycielstwo szkół średnich, które nie podzielało ideowej postawy Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych a podzielało stanowisko demokratycznych sfer odnośnie jednolitego ustroju szkolnego, zgrupowało się w Związku Zawodowym Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich.

Związek ten stale współdziałał z ZPNSP tak w zakresie spraw szkolnych jak i zawodowych. W 1930 r. nastąpiło w Krakowie zespolenie się tych obydwu organizacji pod nazwą: Związek Nauczycielstwa Polskiego. Organizacja ta skupia obecnie około 52.000 nauczycieli ze wszystkich typów szkół a więc:

- a) wychowawczynie przedszkoli,
- b) nauczyciele szkół powszechnych,
- c) „ „ specjalnych,
- d) „ „ średnich,
- e) „ „ zawodowych,
- f) „ „ dokształcających,
- g) „ „ rolniczych,
- h) profesorowie zakładów kształcenia nauczycieli,
- i) „ „ szkół wyższych.

Nauczyciele poszczególnych typów szkół skupiają się w sekcjach zawodowych, które są autonomicznymi komórkami poszczególnych komórek organizacyjnych.

Związek N. P. poprzez 33 letnią pracę prowadzoną w najrozmaitszych warunkach i sytuacjach dowiódł, że nauczyciel polski zdolny jest do własnego i samodzielnego wysiłku i walki o warunki życia i pracy szkoły i nauczyciela, wypracował własną ideologię, tkwiącą swymi korzeniami w polskiej myśli pedagogicznej, filozoficznej i historycznej, opartą o najchlubniejszą kartę dziejów polskiego wychowania.

„Związek Nauczycielstwa Polskiego — głosi statut — jest ideowym i materialnym dorobkiem własnym nauczycielstwa. Jest on dobrowolną organizacją obywatelskich wysiłków nauczycielstwa w służbie Państwa i społeczeństwa oraz dziele samowychowania, samopomocy

i tworzenia dorobku społecznego swej grupy zawodowej”.

W pomnażaniu dorobku tego nikt nam nie pomagał, ale wielu stwarzało tamy i zapory w tym dźwiganiu się nauczycielstwa, szczególnie szkół powszechnych, i dlatego większą mamy wiarę we własne siły i własną ofiarność. Nasz ideowy dorobek wyrastał już z ofiarnego trudu w walce o polską szkołę i postawę ideowo-moralną nauczyciela w okresie niewoli a potem w ciężkim trudzie budowy własnego szkolnictwa i tworzenia tradycji nauczycielskiej w Polsce niepodległej.

Dorobek materialny, wynoszący około 10 mil. zł powstał wyłącznie z ofiarności zrzeszonego nauczycielstwa i jest istotnie **jego i tylko jego własnym dorobkiem** zrodzonym z poczucia koleżeńskiego braterstwa.

Jakkolwiek ZNP stwarza możliwości statutowe, aby w Polsce całe nauczycielstwo stojące na gruncie państwowości polskiej bez względu na zapatrywania polityczne, różnice wyznaniowe czy narodowościowe stworzyło jedną wspólną organizację, mamy do czynienia z większą ilością organizacji nauczycielskich.

Rocznik Ministerstwa Opieki Społecznej wymienia obok ZNP następujące organizacje nauczycielskie:

- 1) Stowarzyszenie Nauczycielek Katol. Polek z siedzibą w Krakowie z liczbą członków 134,
- 2) Stowarzyszenie Chrześcijańsko-Narodowe Naucz. Szkół Powszechnych z liczbą 6.556 członków,
- 3) Związek Nauczycielstwa Szkół Żyd. z liczbą 1.508 członków,
- 4) Nauczycielska Ukraińska Wzajemna Pomoc 2.000 członków,
- 5) Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Zawodowych 1.020 członków.
- 6) Towarzystwo Nauczycieli Szkół Średnich i wyższych 3.298 członków.

Ogólna więc liczba zrzeszonego nauczycielstwa (przyjmując optymistyczną liczbę członków Stow. Chrześcijańsko-Narod. Naucz. tak jak ją podaje Min. Opieki Społ.) wynosi z górą 66.000 członków na około

100.000 wszystkich nauczycieli w Polsce. Z tego wynika, że jest jeszcze u nas poważny procent nauczycielstwa chodzącego luzem, tzw. dzikich. Procent ten jest najmniejszy wśród nauczycielstwa szkół powszechnych aczkolwiek i tutaj dochodzi do liczby około 20.000 osób.

Ze wszystkich organizacji nauczycielskich w Polsce jedynie ZNP ma właściwą podstawę rekrutacyjną członków, podstawę opartą na szeroko pojętej zawodowości, inne natomiast organizacje nauczycielskie ograniczają się względami wyznaniowymi lub narodowościowymi, lub też przynależnością nauczyciela do określonego typu szkolnictwa.

Jak z pobieżnego omówienia organizacji nauczycielskich wynika. ZNP był, jest i pozostanie ośrodkiem skupiającym jednostki najbardziej aktywne, postępowe i walczące o właściwe miejsce dla szkoły i nauczyciela w społeczeństwie.

W ZNP skupia się bowiem to nauczycielstwo, które własnym wysiłkiem podnosi wartość swego zawodu, a w walce o ideały szkolne i zawodowe, pojęte jako jeden z elementów rozwojowych Państwa, umie zdobyć się na wysiłek i ofiarność na miarę potrzebną tym, którzy mają „odrodzić dusze ludzkie“.

Wydawnictwa kartograficzne „Naszej Księgarni“

- *Janiszewski M. dr.* Fizyczna mapa Polski. Podz.
1:500 000, 197×167 cm, podklejona na płótnie 46.—
- * — Fizyczna mapa Polski 1:1.000.000, 103×86 cm,
podklejona na płótnie . . . . . 16.—
- * — Fizyczna mapa Polski 1:2.000.000, w 18 ko-
lorach, 52×45 cm . . . . . —.90
- * — Fizyczna mapa świata 1:25.000.000, z dodat-
kiem politycznej mapy świata, mapy ro-
ślinności, opadów i prądów morskich,
153×118 cm, podklejona na płótnie . . . . 32.—

Mapy dr Janiszewskiego stanowią znakomitą pomoc przy nauczaniu geografii. Zatwierdzone przez Min. W.R. i O.P. do użytku zbiorowego w kl. V, VI, VII szkół powszechnych oraz do użytku zbiorowego w szko-
łach średnich.

STAN ORGANIZACYJNY I MAJATKOWY ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO

Powstały w 1919 r. z połączenia Krajowego Związku Nauczycielstwa Szkół Ludowych (w Galicji) ze Zrzeszeniem Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych (w Kongresówce) — **Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych** skupił w swych szeregach kilkanaście tysięcy nauczycieli, których łączyła wspólna, niedawna wówczas, historia walki i prac niepodległościowych i zawodowych oraz — na przyszłość — jednaki światopogląd, jednakowa ideologia. Te więzy duchowe oraz żywa działalność organizacji sprawiły, że z każdym rokiem wydatnie wzrastała liczba członków, a równocześnie rozbudowywał się aparat organizacyjny i możliwości oddziaływania Związku na bieg spraw szkolnych i nauczycielskich w Państwie.

Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (ZPNSP) był właściwie jedyną organizacją zawodową nauczycielstwa szkół powszechnych w Polsce, organizacją bardzo popularną, darzoną zaufaniem i miłością członków.

O żywotności tej organizacji najlepiej świadczy fakt połączenia się z nią w 1930 r. Związku Zawodowego Nauczycielstwa Szkół Średnich i przekształcenia obu organizacji na **Związek Nauczycielstwa Polskiego** reprezentujący już nie tylko nauczycielstwo szkół powszechnych, ale i średnich. Ta zmiana charakteru organizacji znalazła pełny wyraz w nowym statucie, uchwalonym przez Zjazd Delegatów w 1935 r. Statut określa Związek jako **jednolitą reprezentację nauczycielstwa wszystkich typów szkół**. Od tego czasu należą do ZNP nauczyciele przedszkoli, szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących i zawodowych i wyższych. W ostatnich latach liczba członków ZNP przekroczyła 50 tys. osób.

Ilościowy rozwój Związku w latach 1920—1938 przedstawia poniższa tabelka:

W parze z ilościowym wzrostem organizacji szedł jej **rozwój jakościowy**. Cechuje go z jednej strony duża ideowość członków i coraz większe wyrobienie organiza-

Rok	Ilość członków	Ilość Ognisk	Ilość Oddz. Pow.
1920	24.123	658	—
1921	28.696	834	—
1922	29.035	896	56
1923	31.717	1.052	60
1924	34.692	1.218	97
1925	35.674	1.334	108
1926	36.216	1.425	129
1927	37.598	1.467	134
1928	38.735	1.540	153
1929	39.042	1.585	160
1930	41.218	1.630	165
1931	41.532	1.674	168
1932	40.732	1.685	175
1933	45.038	1.729	173
1934	51.717	1.810	255
1938	51.746	1.796	255

cyjne oparte na ustalonym światopoglądzie, z drugiej strony o jakościowym rozwoju organizacji świadczy coraz wszechstronniejszy zasięg jej działania a zwłaszcza rozbudowa tych agend, które niosą pomoc w możliwie najszerszym zakresie.

W przeciwieństwie do wielu innych organizacji, które kontentują się bierną rolą swych członków, byle płacili składki, Związek Nauczycielstwa Polskiego, oparł swój program działania i swoją żywotność na **czynnym** udziale każdego członka w życiu i pracach organizacji. I w tym tkwi siła ZNP, że przy dużej liczbie każdy z członków, każde z ogniw tego olbrzymiego zespołu jest świadome swej roli i świadome celu pracy.

Praca idzie kilkoma drogami, od zebrań Ognisk poprzez zespoły samokształceniowe, towarzyskie, wczasowe, aż do kilkudniowych konferencji organizowanych przez Okręgi lub centralę i do bogatej własnej prasy. Duże środki techniczne i finansowe umożliwiają i ułat-

wiają żywy wzajemny kontakt członków i zarządów oraz sprawną obsługę członków w zakresie wszystkich spraw przewidzianych statutem Związku.

Równolegle ze wzrostem liczby członków wzrastał majątek Związku. Początkowo stanowiły go mniejsze lub większe rezerwy gotówkowe, później także nieruchomości i ruchomy inwentarz zakupionych obiektów.

Pierwszym większym dorobkiem Związku było Sanatorium w Zakopanem. Inicjatywa wyrosła z potrzeb: trzeba było umożliwić członkom leczenie gruźlicy. Na skutek uchwały Zjazdu Delegatów wszyscy członkowie Związku przez kilka lat płacili na ten cel 1% uposażenia miesięcznie. Przy znacznej liczbie członków cel został szybko osiągnięty: w roku 1926 piękny nowoczesny gmach sanatorium rozpoczął służbę.

W tym samym 1926 roku Zarząd Główny Związku kupił majątek ziemski w Brodach koło Kalwarii. Majątek obejmuje niespełna 70 ha ziemi ornej i 400 ha lasu. Brody miały tanio aprowizować pobliskie Sanatorium w Zakopanem przez co koszt leczenia byłby niższy.

Wreszcie trzecim dużym i największym nabytkiem Związku są gmachy w Warszawie: dwa oddane do użytku w 1930 r., trzeci w latach 1936 i 1937 r.

W jednym z tych gmachów mieszczą się biura Zarządu Głównego i miejscowych komórek ZNP (ostatnio również bursa dla członków przebywających w Warszawie na studiach), w drugim — bursa dla dzieci nauczycielskich, hotel dla przejezdnych członków i bursa dla członków studiujących, wreszcie trzeci gmach, to siedziba Wydziału Wydawniczego (redakcje, zakłady graficzne — zecernia maszynowa i ręczna, hala maszyn, introligatornia — biura administracji czasopism, ekspedycja).

Oto jest pełny wykaz i wartość bilansowa nieruchomości ZNP pozostających pod opieką władz centralnych Związku.

Nazwa obiektu	Wartość bilansowa nieruchomości i ru- chomości
Gmach biurowy i gmach bursy w W-ie . . .	zł 4.792.762.56
Gmach Wydz. Wydawniczego w W-ie . . .	895.129.76
Willa w Krynicy	424.445.44
Pensjonat w Jaremczu	35.426.39
Dom wypoczynkowy w Hallerowie	51.383.60
Sanatorium w Zakopanem	2.905.149.59
Dom Zdrowia w Zakopanem	158.165.66
Bursa w Krakowie	83.263.85
Ferma Brody	1.020.750.01
Razem	zł 10.366.476.86

Poniższe zestawienie ilustruje wzrost majątku ZNP:

Rok	Wartość majątku
1920	mk 1.406.845
1921	" 4.431.643
1922	" 103.086.166
1923	zł 9.710
1924	" 765.907
1925	" 1.817.883
1926	" 2.881.930
1927	" 3.397.501
1928	" 3.945.343
1929	" 5.107.021
1930	" 6.315.632
1931	" 7.465.758
1932	" 8.554.689
1933	" 9.513.355
1937	" 9.548.489
1938	" 10.547.960

Biorąc pod uwagę, że własność Związku stanowi nadto to wszystko, co posiadają w ruchomościach i nieruchomościach wszystkie poszczególne komórki ZNP, a więc Okręgi, Oddziały i Ogniska, oraz fundusze mające specjalne przeznaczenie, wykazaną powyżej bilansową wartość majątku oszacować należy znacznie wyżej.

Uwagi powyższe wskazują, że Związek Nauczycielstwa Polskiego jest organizacją poważną i silną zarówno ze względu na ilość członków, ich postawę ideową, ze względu na wartość swej pracy jak i ze względu na posiadany majątek.

CO DAJE ZNP SWYM CZŁONKOM?

Związek Nauczycielstwa Polskiego jest organizacją, która jak żadna inna organizacja — otacza członków wszechstronną opieką i udziela im najrozmaitszych świadczeń.

Nie jest zadaniem niniejszego artykułu mówić o tym, co Związek zrobił i robi dla ogółu nauczycielstwa i oświaty w zakresie np. podniesienia społecznego stanowiska nauczyciela i szkoły powszechnej, bezpłatności nauki w tych szkołach, niezależności szkolnictwa od władz administracji politycznej, automatycznego awansu nauczycieli, sposobu opiniowania pracy nauczycieli itp. itp. Te niesłychanie cenne zdobycze z różnych okresów czasu wskazują na sens należenia każdego nauczyciela do organizacji, która ma tym większe możliwości działania im większą grupę zawodową reprezentuje. Ze zdobyczy zaś takich, jak wyżej wymienione, korzysta każdy nauczyciel: członkowie Związku z tytułu członkostwa posiadają po części zasługi w osiągnięciu tych różnych uprawnień, inni nauczyciele, niezrzeszeni, także korzystają z owoców pracy Związku, chociaż w żadnym stopniu nie przyczynili się do ich osiągnięcia.

Poza świadczeniami natury powszechnej Związek Nauczycielstwa Polskiego posiada dzisiaj szeroko rozbudowany system świadczeń indywidualnych. Zesta-

wienie ich pozwoli czytelnikowi zorientować się w tym, jak naprawdę wszechstronnie dba Związek o swych członków. Zestawienie to jest tym bardziej potrzebne, że nawet wielu związkowców nie orientuje się należycie, **co daje ZNP swym członkom** i słyszy się czasem nieuzasadnione a z nieświadomości płynące biadanie: jakież ja mam korzyści z tego, że należę do Związku? Takie postawienie sprawy dowodzi, że **zdobycze powszechne**, choćby najdonioślejsze, nie stanowią dla wielu jednostek wystarczającego powodu do należenia i rekompensaty za należenie do Organizacji i płacenie składek, jednostka pragnie mieć możliwość osiągania **nadto osobistych, bezpośrednich korzyści**. Prawa członków są wymienione w artykułach 19, 20 i 21 statutu, oto najważniejsze z nich:

Pomoc i obrona prawna.

Z tytułu swej pracy zawodowej i społecznej nauczyciel popada niekiedy w konflikty z władzami, ludnością lub z jakąś jednostką; potrzebuje wówczas **porady lub pomocy**. Organem Związku powołanym do tego rodzaju pomocy są Wydziały Obrony Prawnej w Okręgach i Zarządzie Głównym.

Porady udziela się każdemu członkowi Związku, o ile możliwości we wszystkich sprawach z zakresu prawnego. Porad udzielają bądź koledzy - przewodniczący Wydz. Obrony Prawnej, bądź umówieni adwokaci. Porady są bezpłatne.

Członkowie bardzo licznie korzystają ze świadczeń tego typu a Związek poświęca wcale znaczne kwoty na honoraria adwokackie i koszty korespondencji. Często członek nie zastanawia się nawet nad tym, że w formie rady otrzymał od Organizacji świadczenie wartości kilku czy kilkunastu złotych, które musiałby wydać za poradę adwokata prywatnego. Ze sprawozdań Wydziałów Obrony Prawnej Związku za lata 1935—1938 wynika, że Wydział ten w wymienionym okresie udzielił 18.293 porad pisemnych i 7.501 ustnych.

Pomocy prawnej udziela Związek albo wówczas, gdy

przeciw nauczycielowi toczy się, w związku z jego pracą w szkole lub poza szkołą — postępowanie karno-służbowe lub dyscyplinarne, albo też wówczas, gdy dany Wydział Obrony Prawnej uzna za potrzebne upoważnić członka Związku do wystąpienia na drogę sądową przeciw osobie trzeciej. Związek nie jest obowiązany do udzielania pomocy prawnej w sprawach cywilnych i nie mających łączności ze służbą lub pracą społeczną nauczycieli oraz w wypadkach, gdy dany członek wystąpi na drogę sądową bez upoważnienia ze strony Związku a później żąda pomocy adwokackiej.

Pomoc prawna w sprawach sądowych lub dyscyplinarnych udzielana jest albo w formie zapomóg pieniężnych na pokrycie kosztów sądowych czy adwokackich albo w formie bezpośredniego zajęcia się daną sprawą przez Wydział Obrony Prawnej lub kompetentną, wskazaną przez Wydział osobę (obrońca dyscyplinarny lub adwokat).

Według cytowanego już sprawozdania Wydziału Obrony Prawnej Związku w okresie 1935—1938 Wydział ten bronił członków w 298 sprawach dyscyplinarnych w odwoławczych komisjach.

Na pomoc i obronę prawną Związek Nauczycielstwa Polskiego wydaje rocznie około 100.000.— złotych (przebiegnie po zł 2.— na każdego członka), z tego około 75 tys. zł wydaje Zarząd Główny, około 25 tys. zł Okręgi Związku.

Ci spośród członków, którzy byli zmuszeni korzystać z pomocy prawnej wiedzą, jakim dobrodziejstwem jest ta forma świadczeń Związku na rzecz członków. Dla pełności obrazu dodajemy, że czasem obrona jednego tylko członka kosztuje kilkaset złotych i jest oczywiście, że on sam — bez pomocy organizacji — nie byłby w stanie się bronić.

Poza omówioną formą bezpośrednich, indywidualnych świadczeń z zakresu pomocy i obrony prawnej Wydziały Obrony Prawnej ZNP a zwłaszcza Wydział Zarządu Głównego stara się o generalne załatwienie pewnych spraw typowych tj. takich, które dotyczą nie pojedynczego członka Związku, lecz pewnej, niekiedy

większej liczby osób. Z tego typu spraw wymieniamy następujące, ostatnio pozytywnie załatwione:

- 1) zniesienie „celibatu“ nauczycielek na Śląsku,
- 2) przyznanie wcześniejszego awansu nauczycielom posiadającym maturę gimn. i roczny lub dwuletni kurs nauczycielski,
- 3) przyznanie zasiłku wyrównawczego tym nauczycielom, którzy go utracili na skutek pełnienia obowiązków kierownika szkoły,
- 4) ustalenie zasady, że nauczyciel, który uzyskał jakiś warunek do otrzymania wyższej grupy uposażenia (np. ukończył wyższe studia) zostaje przeszeregowany nie od 1.I. lecz od najbliższego miesiąca,
- 5) korzystniejsze zasady zawierania umów z naucz. kontraktowymi,
- 6) sprawa dodatku mieszkaniowego dla nauczycielek mężatek,
- 7) zaliczenie 100% służby „zaborczej“ do wysługi emerytalnej,
- 8) zaliczenie bezpłatnego urlopu uzyskanego na studia do czasu służby czynnej (a więc do wymiaru uposażenia).

Nadto w formie wyroków Najwyższego Trybunału Administracyjnego uzyskano pomyślne załatwienie wielu spraw emerytalnych, uposażeniowych, zwrotu kosztów przeniesienia, dodatku za kierownictwo, oceny kwalifikacji, przeniesień i zwolnień ze służby itd.

Na zakończenie tego rozdziału ogólna uwaga: każdy członek ZNP w wypadku konfliktów lub niemożności samodzielnego załatwienia jakiejś sprawy prawnej związanej ze służbą — ma prawo zwrócić się o pomoc do Wydziału Obrony Prawnej właściwego Okręgu ZNP. Zwracać się można osobiście lub pisemnie. W pierwszym wypadku należy udowodnić (legitymacją) swoje członkostwo, w drugim — wysłać pismo za pośrednictwem Zarządu swego Ogniska. Zawsze trzeba pamiętać, aby nie przekroczyć terminu odwołania lub wniesienia skargi.

Drugi rodzaj świadczeń indywidualnych ze strony Związku Nauczycielstwa na rzecz członków stanowią tzw.

fundusze samopomocowe.

Fundusze są następujące: Samopomocy Leczniczej, Wdów i Sierot im. St. Nowaka, Pośmiertny, Pomocy dla Pozostających bez Pracy, Pomocy w Kształceniu Dzieci, Fundusz Pomocy Doraźnej.

Każdy z tych Funduszy rozporządza sumą pieniędzy ściśle określoną przez Zjazd Delegatów w składce członkowskiej. Zapomogi są udzielane na podstawie regulaminów.

Pokróćce omówimy zakres działania każdego z wymienionych Funduszy.

Fundusz Samopomocy Leczniczej.

Fundusz ten ma ostatnio do dyspozycji sumę powstałą z 11 gr składek członkowskich. Suma ta pozwala na udzielanie pomocy w granicach od 50 — 100 złotych. Zapomogi z tego Funduszu — jak nazwa wskazuje — przeznaczone są na leczenie.

Warunkiem uprawniającym do ubiegania się o zapomogę jest co najmniej dwuletnia przynależność członka do Związku. Członek Związku ubiegający się o zapomogę winien wnieść podanie za pośrednictwem Ogniska oraz dołączyć świadectwo lekarskie, względnie rachunki kosztów leczenia.

Do badania nadsyłanych podań i stawiania wniosków została powołana specjalna Komisja spośród nauczycielstwa Niezaopiniowane przez Ognisko i nieudokumentowane podania nie mogą być w ogóle rozpatrywane. Zapomogi są bezzwrotne.

W latach 1935 — 1938 udzielono 1823 zapomóg na łączną sumę zł 114.786.81.

Fundusz Wdów i Sierot im. St. Nowaka.

Jest to Fundusz cieszący się specjalną opieką członków Związku i jedyny, który poza stałymi wpływami

ze składek członkowskich (obecnie 13 gr od członka) posiada również dochody niestałe z ofiar, sprzedaży znaczków itp.

Fundusz ten udziela zapomóg stałych — wypłacanych miesięcznie rodzinom zmarłych członków Związku. Prawo do korzystania z niego mają wdowy, których zaopatrzenie ze Skarbu Państwa nie przekracza zł 80 miesięcznie o ile nie posiadają żadnych innych dochodów, czy to z tytułu własnej pracy, czy też majątku osobistego. Zapomogi z tego Funduszu są udzielane w granicach zł 10 — 30 miesięcznie.

Wnioski w sprawie przyznania zapomogi stałej stawia powołane w tym celu Komisja na podstawie kwestionariusza wypełnionego przez zainteresowanych i zaopiniowanego przez Zarząd Ogniska oraz Okręgu Związku. O nadesłanie kwestionariusza należy się zwracać do Wydziału Samopomocy ZNP w Warszawie.

Ponadto z tego Funduszu są udzielane stypendia sierotom po członkach Związku.

Ze stałej pomocy tego Funduszu korzystało:

w r. 1935/6	— 274 rodzin	na sumę — zł 51.848.60
„ „ 1936/7	— 300 „ „ „	— „ 72.946.76
„ „ 1937/8	— 293 „ „ „	— „ 70.861.13

Prócz tego kilkadziesiąt osób rocznie otrzymywało z tego Funduszu jednorazowe zapomogi.

Fundusz Pośmiertny.

Świadczenia z tego Funduszu są przewidziane dla rodzin zmarłych członków Związku. Podstawą do uzyskania zapomogi z tego Funduszu jest trzyletnia przynależność zmarłego członka do Związku.

Zapomogi z tego Funduszu są udzielane w 2 skalach: I skala to — zapomogi w kwocie zł 500.—, 1000.—, 1500.—, 2000.— i II skala zapomogi po: zł 250.—, 500.—, 750.— i 1000.— Zakwalifikowanie do pierwszej czy też drugiej grupy jest uzależnione od stanu rodzinnego tego — kto ubiega się o zasiłek pośmiertny. Ustalenie zaś

wysokości zapomogi w danej grupie — od ilości lat należenia zmarłego do organizacji.

A więc do I grupy należą: wdowy posiadające przynajmniej 1 dziecko poniżej lat 24, zupełne sieroty poniżej lat 24, wdowcy mający dzieci poniżej lat 24, na które matka otrzymywałaby ew. dodatek ekonomiczny.

Do II — wdowy bezdzietne lub mające dzieci powyżej lat 24, zupełne sieroty poniżej lat 24, wdowcy, rodzice, rodzeństwo.

W stosunku do ilości lat należenia zmarłego do Związku zapomogi zależnie od zakwalifikowania ubiegającego się do odnosnej grupy są następujące: po 3 latach — 250 lub 500 zł; po 10 latach — 500 lub 1000 zł; po 15 latach 750 lub 1500 zł; po 25 latach 1000 lub 2000 zł.

O ile zmarły nie pozostawił rodziny — zasiłek otrzymuje na podstawie przedłożonych rachunków osoba, która ponosiła koszty leczenia i pogrzebu.

Wyasygnowanie zasiłku następuje po wniesieniu za pośrednictwem Ogniska podania, do którego powinny być dołączone następujące dokumenty: metryka śmierci, zaświadczenie stwierdzające wspólność pożycia małżeńskiego (o ile o zapomogę ubiega się mąż lub żona), metrykę najmłodszego dziecka (o ile zmarły pozostawił dzieci) oraz zaświadczenie Ogniska stwierdzające dokładnie okres należenia zmarłego do Związku.

W okresie 1935—1938 wypłacono zapomóg:

			1935/6	1936/7	1937/8
po	zł	250	50	41	57
"	"	500	50	46	53
"	"	700	—	—	33
"	"	750	20	20	—
"	"	1000	44	27	37
"	"	1500	17	23	21
"	"	2000	8	4	15
Razem			196	165	216

Ogólna suma wydatkowana z Funduszu Pośmiertnego na zapomogi, zwroty kosztów pogrzebu, opłaty stemplowe, porto wyniosła: w r. 1935/36 — zł 148.805.45; w r. 1936/37 — zł 131.511.81; w r. 1937/38 — zł 165.353.02.

Fundusz pomocy dla pozostających bez pracy.

Fundusz ten powstał w r. 1933 i służy tym członkom Związku, którzy zostali zwolnieni z posad nauczycielskich po tym terminie bez zaopatrzenia emerytalnego.

Odprawę z tego Funduszu może otrzymać członek po co najmniej 3-letniej przynależności do Związku.

Odprawy są udzielane w granicach od 300 do 1000 zł zależnie od ilości lat należenia do Związku. A więc po 3 latach zł 300.—, po 6 latach zł 400.—, po 9 — zł 500.—, po 12 — zł 750.— po 14 latach zł 1000.—.

W sprawie udzielenia odprawy należy wnieść podanie do Wydziału Samopomocy ZNP załączając uwierzytelniony odpis dekretu zwolnienia z posady nauczycielskiej oraz zaświadczenie Ogniska stwierdzające nieprzerwaną przynależność członka do organizacji.

Do korzystania z odpraw nie mają prawa członkowie wydaleny z zawodu nauczycielskiego z powodu popełnienia czynów hańbiących.

Fundusz Pomocy Doraźnej (Dyspozycyjny Prezesa ZNP).

Fundusz ten ma za zadanie niesienie pomocy członkom w wypadkach klęsk elementarnych, np. pożaru oraz w tych wszystkich wypadkach, w których Prezes Związku uzna za stosowne udzielić członkowi pomocy. Podania o udzielenie pomocy z tego Funduszu muszą być bezwzględnie opiniowane przez Ognisko. Na zapomogi z tego Funduszu przeznaczone jest obecnie 2 gr z wkładki członkowskiej.

Fundusz Stypendialny im. J. Kotwicz-Smulikowskiego.

Na Fundusz ten składa się roczna dotacja Zarządu Głównego ZNP oraz wkładki członków Bratniej Pomocy

Instytutu Nauczycielskiego oraz Instytutu Pedagogiki Specjalnej. Z Funduszu są udzielane stypendia zwrotne. Do otrzymania stypendium są uprawnieni członkowie Związku należący co najmniej 4 lata do organizacji oraz studiujący na jednej z wyżej wymienionych uczelni.

Podania o udzielenie stypendium należy wnosić do Wydziału Samopomocy ZNP. Rozpatrywaniem zajmuje się specjalnie powołane w tym celu Kuratorium Funduszu.

Fundusz Pomocy w Kształceniu Dzieci.

Powołany do życia przez ostatni Zjazd Delegatów Fundusz Pomocy w Kształceniu Dzieci zgodnie z uchwałą Zjazdu 2/3 wpływów przeznacza na rozbudowę burs dla dzieci członków Związku i tą drogą chce przyjąć członkom z pomocą w kształceniu dzieci. Pozostała część Funduszu przewidziana jest na zapomogi indywidualne dla nauczycieli kształcących swe dzieci poza miejscem pracy. Na Fundusz przeznaczone jest ostatnio 5 gr składki członkowskiej.

Szczegółowy regulamin Funduszu zostanie niebawem ogłoszony.

Domy wypoczynkowe i zakłady lecznicze.

Jeszcze inną formą niesienia pomocy członkom jest dążenie ze strony Związku Nauczycielstwa Polskiego do udostępnienia członkom w ramach ich zarobków racjonalnej kuracji ew. wypoczynku.

W tym celu zostało wybudowane w Zakopanem Sanatorium. Każdy członek zakwalifikowany do leczenia sanatoryjnego może sam jak i jego rodzina korzystać z leczenia w sanatorium. W celu zarezerwowania sobie miejsca należy zwrócić się **bezpośrednio** do Dyrekcji Sanatorium, która odwrotnie przesyła zgłaszającemu się wszelkie informacje oraz kwestionariusze do wypełnienia. Taksa normalna wynosi zł 11 dziennie, dla członków Z.N.P. 8 zł. Nauczyciele leczący się za kartą skierowania płacą zł 3.75, a dla tych którzy w swoim czasie

wpłacali 1% wynagrodzenia na budowę sanatorium
opłata dzienna wynosi zł 2.75.

Ze względu na to, że liczba chorych stale wzrasta i sanatorium ma zbyt mało miejsca, by wszystkich przyjąć, dla lżej chorych został otwarty Dom Zdrowia. Dom Zdrowia jest filią Sanatorium i chorzy tam umieszczeni pozostają również pod opieką lekarzy sanatoryjnych. Dom Zdrowia otwarty jest przez cały rok.

Ponad to Związek posiada i prowadzi 3 domy wypoczynkowe: w Krynicy, Jaremczu i Władysławowie (Hallerowie).

Dzienny koszt utrzymania w Krynicy wynosi zł 3.40 — 5.00, w Jaremczu zł 2.50 do 2.80, we Władysławowie zł 4.50. Wysokość ceny uzależniona jest od zajmowanego pokoju i od sezonu.

Domy są otwarte w następujących terminach: w Krynicy 1 maja — 15 października i od 15 grudnia do 30 marca, w Jaremczu od 15 czerwca do 15 października oraz we Władysławowie od 1 czerwca do 1 września. W sprawie przyjęcia należy zwracać się bezpośrednio do Zarządów Domów Wypoczynkowych. Wszelkie ew. zmiany dotyczące terminu otwarcia domu czy też opłaty za pobyt są każdorazowo podawane w „Głosie Nauczycielskim“.

Ogólną zasadą we wszystkich związkowych domach wypoczynkowych (Jaremcze, Władysławowo) czy leczniczych (Sanatorium i Dom Zdrowia w Zakopanem, pensjonat w Krynicy) jest: zapewnić mieszkańcom możliwie największe wygody i najlepsze utrzymanie za najniższą cenę.

Bursy.

Formą pomocy są również bursy dla dzieci członków Związku. Jest ich obecnie cztery: w Warszawie, Krakowie, Tarnopolu i Wilnie. Rozporządzają one 250 miejscami. Opłata w Warszawie wynosi zł 75, w pozostałych zł 50.— miesięcznie. W sprawie przyjęcia dziecka do bursy należy za pośrednictwem Ogniska wnieść podanie do Zarządu Bursy w terminie do 15 czerwca.

Ilość burs jest niewystarczająca. Akcja Związku zmierza do pokrycia całej Polski siecią burs związkowych tak, żeby każde dziecko związkowca mogło znaleźć pomieszczenie w bursie związkowej. To ma przede wszystkim na celu uchwalony na ostatnim Zjeździe Fundusz Pomocy w Kształceniu Dzieci.

Sprawa przyjęcia z pomocą przyjeżdżającym na studia nauczycielom - członkom ZNP została pomyślnie rozwiązana w Warszawie przez uruchomienie jeszcze w 1931 r. bursy dla nauczycieli.

Szczupła początkowo liczba miejsc w bursie rozrosła się z roku na rok. W 1938/9 r. w bursie ZNP ma pomieszczenie 200 osób. Opłata za mieszkanie z utrzymaniem wynosi miesięcznie od 65 do 80 zł (zależnie od pokoju). Podanie o przyjęcie należy wносить za pośrednictwem Ogniska w okresie przedwakacyjnym. Pierwszeństwo w przyjęciu do bursy mają ci koledzy, których warunki materialne i rodzinne są najcięższe (urlop bezpłatny itp.).

Z innych jeszcze świadczeń Związku na rzecz członków na wzmiankę zasługuje:

Centralna Spółdzielnia Kredytowa.

Centralna Spółdzielnia Kredytowa skupia członków Związku dla celów oszczędnościowych i pożyczkowych. Członkiem Spółdzielni może zostać każdy członek Związku, o ile na terenie powiatu, w którym on mieszka, nie ma zarejestrowanej związkowej spółdzielni kredytowej.

Udział wynosi zł 12 i jest płatny w 12 ratach. Poza tym każdy członek jest obowiązany zadeklarować wkład oszczędnościowy w dowolnej wysokości, nie mniej jednak niż gr 50 miesięcznie.

Pożyczki mogą otrzymywać tylko członkowie Spółdzielni po co najmniej rocznej przynależności i w wysokości nie przekraczającej 10-krotnej sumy wniesionych wkładów i udziału.

Wydawnictwa.

Osobny, bogaty dział pracy związkowej stanowią wydawnictwa. Obejmują one:

- I. Czasopisma dla nauczycieli.
- II. Czasopisma dla dzieci.
- III. Wydawnictwa książkowe.
- IV. Sporadyczne publikacje specjalne.

Dla nauczycieli wydawane są następujące czasopisma.

1. „Głos Nauczycielski“ — tygodnik, centralny organ Związku,
2. „Praca Szkolna“,
3. „Ruch Pedagogiczny“,
4. „Psychologia Wychowawcza“,
5. „Szkoła Specjalna“,
6. „Rysunek i Zajęcia Praktyczne“,
7. „Przewodnik Pracy Społecznej“,
8. „Śpiew w Szkole“,
9. „Wychowanie Fizyczne w Szkole“,
10. „Szkolnictwo Doksztakające“,
11. „Przedszkole“,
12. „Ogniwo“,
13. „Poradnik Językowy“,
14. „Teatr w Szkole“,
15. „Szkolnictwo Zawodowe“,
16. „Szkoly Wyzsze“

Każdy z członków Związku otrzymuje bezpłatnie „Głos Nauczycielski“ i wybrane przez siebie jedno z wyżej wymienionych czasopism specjalnych. Nadto prenumerata pism nauczycielskich jest dla członków specjalnie nisko skalkulowana, gdyż wynosi zł 4.— rocznie za jedno czasopismo, a zł 3.— wówczas, gdy się prenumeruje dwa lub więcej pism.

Przez wydawanie osobnych pism poświęconych teorii lub praktyce różnych przedmiotów nauczania, względnie sprawom różnych typów szkół czy dziedzin pracy nauczycielskiej, oraz przez niską cenę tych pism Związek daje swym członkom możność pogłębiania wiedzy zawodowej i doskonalenia metod pracy.

Czasopisma nauczycielskie Z.N.P. stanowią 60% wszystkich wydawanych w Polsce czasopism tego typu, a miesięczny nakład związkowej prasy pedagogicznej wynosi około 300 tysięcy egzemplarzy. Świadczy to o celowości tej pracy.

Czasopisma dla dzieci — tygodniki:

1. „Płomyk” — dla dzieci 12—14 letnich,
2. „Płomyczek” — dla dzieci 3—4 klas szkół powsz.,
3. „Mały Płomyczek” — dla dzieci klas 1 i 2,
4. „Młody Zawodowiec” — dla młodzieży starszych klas szkół powszechnych oraz dla szkół zawodowych i niższych klas szkół średnich ogólnokształcących,
5. „Szkolna Gazetka Ścienna” — dla wszystkich dzieci,
6. „Ilustracja Szkolna” — bezkonkurencyjna pomoc naukowa.

Wszystkie te wydawnictwa redagowane przez wybitnych pedagogów i literatów a posiadające piękną szatę graficzną, nie tylko cieszą, bawią, uczą swych czytelników, ale również stanowią znakomitą pomoc w pracy dla nauczyciela. Wypada przypomnieć, że odbyty w 1937 r. w Paryżu Międzynarodowy Kongres Prasy Dziecięcej uznał wydawnictwa dziecięce Związku Nauczycielstwa Polskiego za najlepsze z wydawnictw europejskich. Bezsprzeczna ich wartość przy niskiej cenie umożliwia szeroki kolportaż, toteż łączny nakład tygodniowy prasy dziecięcej Z.N.P. wynosi blisko 500 tysięcy egzemplarzy.

Zdając sobie sprawę z trudności wydania jednorazowo większej kwoty na zakup książek —

„N A S Z A K S I Ę G A R N I A”
wprowadziła dla członków Z. N. P.

s y s t e m s p r z e d a ż y r a t a l n e j.

Wydawnictwa własne są ekspediovane do 10 rat miesięcznych. Najmniejsza rata zł 4.—.

Żądajcie bliższych informacji w Centrali i Oddziałach!

O JEDNEJ Z AGEND Z.N.P.

Odzyskanie niepodległości postawiło nas w obliczu wielkich zadań społecznych i kulturalnych. Stan kultury w Polsce po wielkiej wojnie przedstawiał obraz wyjątkowego ubóstwa. Palącą potrzebą było organizowanie państwa we wszystkich dziedzinach życia społecznego.

W tym to okresie z inicjatywy osób grupujących się przy ówczesnym Związku Nauczycielstwa Szkół Powszechnych powstała placówka nauczycielska, której zadaniem w ramach założeń ideowych było służyć potrzebom wydawniczym i księgarskim nauczycielstwa. Ze placówka ta spełniała i spełnia swą rolę należycie świadczy fakt zadziwiającego jej rozrostu. Z małej i skromnej instytucji „Nasza Księgarnia” stała się poważnym ośrodkiem wydawniczym.

Fragment księgarni w Warszawie.

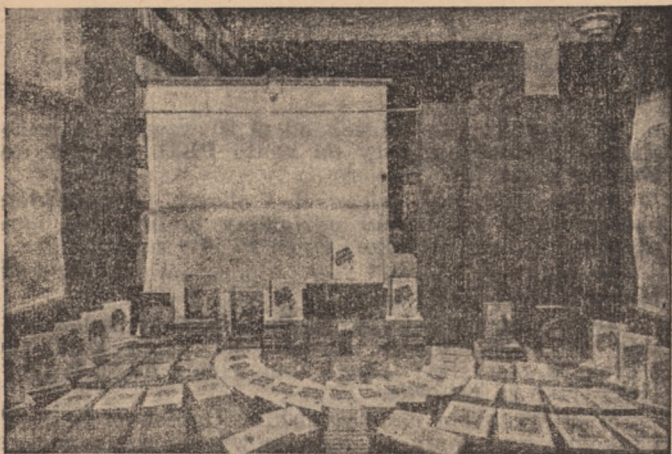
W swym dorobku wydawniczym posiada już bogatą tradycję, ozdobiona takimi nazwiskami jak: Ajdukiewicz, Bałey, Bystron, Dawid, Dybowski, Joteyko, Łempicki, Nawroczyński, Piasecki, Rowid, Suchodolski, Szober, Szuman, ponadto wiele mówiące nazwiska uczonych zagranicznych.

Działalność wydawnicza „Naszej Księgarni“ obejmuje dziś następujące dziedziny: 1) Pedagogika (dzieła teoretyczne z pedagogiki, psychologii, dzieła metodyczne, praktyka szkolna itp.), 2) Zagadnienia społeczno-kulturalne, 3) Podręczniki szkolne, 4) Lektura dla dzieci i młodzieży szkolnej, 5) Wydawnictwa popularnonaukowe, 6) Teatr szkolny.

Działalność „Naszej Księgarni“ cieszy się poparciem szerokich rzesz nauczycielstwa, dzięki czemu Zarząd Księgarni ma możność tworzenia nowych placówek (Wilno, Lublin) oraz ulepszania pracy w Centrali.

Front Oddziału w Wilnie.

Wystawa książek dla młodzieży księgarni w Warszawie.

Mile jest stwierdzenie faktu, że nie tylko strona handlowa łączy „Naszą Księgarnię” z nauczycielstwem. Stosunek jej do nauczycielstwa pojmowany jest na płaszczyźnie ideowej współpracy, a świadczą o tym przejawy pełnej wzajemnej życzliwości obu stron do zagadnień współpracy. Tak na przykład „Nasza Księgarnia” w stosunku do kształcącego się nauczycielstwa posuwa się do jaknajdalej idących ulg, które w społecznym zrozumieniu jej obowiązku przejawiają się wszędzie tam, gdzie tylko to jest możliwe.

Należy życzyć sobie wzajemnie by współpraca ta zakreślała coraz szersze koła, byśmy mogli sobie powiedzieć że „Naszą Księgarnię” i jej odbiorców łączy wspólna myśl i wspólny czyn: pomnażanie dorobku kulturalnego, ułatwianie pracy szkolnej i jej doskonalenie.

DO NASZYCH ODBIORCÓW!

1) Przy kupnie książek od zł 20 wzwyż, po nadesłaniu należności z góry na konto PKO, nie liczymy kosztów przesyłki.

2) Na nakładach własnych i obcych (z wyjątkiem podręczników szkolnych) udzielamy bibliotekom nauczycielskim oraz członkom Z. N. P. 10% rabatu.

3) Nakłady własne i obce po porozumieniu się z odbiorcą ekspedujemy na raty.

4) Szkoły, Ogniska Z. N. P., biblioteki nauczycielskie po uwzględnieniu formalności mogą korzystać z kredytu, wszystkie jednak zamówienia do zł 4 wysyłamy tylko za gotówkę.

5) Bibliotekom nauczycielskim, Ogniskom Z. N. P. i szkołom wysyłamy na żądanie własne wydawnictwa do przejrzenia, jednak w razie zwrotu nie mogą one być rozcięte lub uszkodzone.

Celem oszczędzenia zamawiającemu kosztów zaliczenia (różnica waha się w granicach gr 50 do zł 1.10) pożądane jest nadsyłanie należności z góry, zwłaszcza przy drobnych zamówieniach, gdzie stosunek kosztów przesyłki za zaliczeniem do ceny książki jest niezmieranie wysoki.

Wszelkie wpłaty na rzecz Księgarni w Warszawie prosimy skutecznie na konto P.K.O. 2.058, na rzecz Oddziału w Wilnie na konto P.K.O. 700.547, na rzecz Oddziału w Lublinie na konto P.K.O. 144.800

„N A S Z A K S I Ę G A R N I A”.

„N A S Z A K S I E G A R N I A“
ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO

•
ZARZĄD SP. AKC., DYREKCJA
DZIAŁ WYDAWNICZY I DZIAŁ HANDLOWY
W-WA 1, UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 18. TEL. 598-07

•
BUCHALTERIA
W-WA 1, UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 18. TEL. 598-18

•
SKLEP W WARSZAWIE
UL. ŚWIĘTOKRZYSKA 18. TEL. 598-18

•
DZIAŁ KOMISOWO-HURTOWY, EKSPEDYCJA
W-WA 1, UL. TRAUĞUTTA 4, TELEFON 598-38

KONTO CZEKOWE P. K. O. NR 2058
PRZEKAZ ROZRACHUNKOWY NR 171

•
ODDZIAŁ W WILNIE
KSIEGARNIA, PRENUMERATY,
ADMINISTRACJA CZASOPISM Z. N. P.
WILNO, UL. WIELKA 42. TEL. 21-31
KONTO CZEKOWE P. K. O. NR 700.547

•
ODDZIAŁ W LUBLINIE
KSIEGARNIA, PRENUMERATY
LUBLIN, UL. KRAKOWSKIE PRZEDM. 38
KONTO CZEKOWE P. K. O. NR 144.800
TEL 34-60

XVII. WIADOMOŚCI RÓŻNE

1. Taryfa pocztowa i telegraficzna.

OBROT WEWNĘTRZNY I Z W. M. GDAŃSKIEM

		miejsc.	zamiejso.
<i>Listy pryw.</i>	do wagi 20 g	—,15	—,25
	ponad 20 do 250 g	—,30	—,50
"	250 „ 500 g	—,40	—,75
"	500 „ 1000 g	—,55	1,00
"	1000 „ 2000 g	—,75	1,75
<i>Kartki pocztowe pojed.</i>	. . . . .	—,10	—,15
<i>z opłac. odpow.</i>	. . . . .	—,20	—,30
<i>Druki do wagi 20 g . . . . .</i>			—,05
	ponad 20 do 50 g		—,10
"	50 „ 100 g		—,15
"	100 „ 250 g		—,25
"	250 „ 500 g		—,50
"	500 „ 1000 g		—,60
"	1000 „ 2000 g (tylko pojedynczo wysyłane tomy)		—,70

Druki, nadawane w ilościach:

ponad 500 szt. do 1000	= 70%
" 1000 „ „ 5000	= 65%
" 5000 „ „ 10000	= 60%
" 10000 „ „	= 50%

opłat za druki odpowiedniej wagi.

Druki bezadresowe:

Ulotki wagi do 15 g za każde 1000 szt.

od 1000 do 5000 szt.	zł 7,—
ponad 5000 „ 10000 „	6,50
" 10000 „ 50000 „	6,—
" 50000 „ 100000 „	5,50
" 100000 szt.	5,—

Druki nadawane w ilościach:

od 1000 do 5000 szt.	zł 8,—
ponad 5000 „ 10000 „	7,50
" 10000 „ 50000 „	7,—
" 50000 „ 100000 „	6,50
" 100000 szt.	6,—

Papiery handlowe do wagi 100 g . . . . . zł —,15

ponad 100 do 250 g	—,25
" 250 do 500 g	—,50
" 500 do 1000 g	—,60

Próbki towarów do wagi 100 g . . . . . zł —,10

ponad 100 do 250 g	—,20
" 250 do 500 g	—,30

Nadawane w ilościach
 ponad 100 szt. do 500 = 70%
 „ 500 „ „ 1000 = 65%
 „ 1000 „ „ = 60%
 opłat za próbki odpowiedniej wagi.

Listy wartościowe: a) jak za list polecony odpowiedniej wagi. b) opłata od deklarowanej wartości za każde 100 zł lub część tychże . . . . . zł —,10
 c) przy listach otwartych . . . . . zł —,30

Najwyższa dopuszczalna wartość do 10.000 zł.

Listy zleceniowe: opłata jak za list polecony odpowiedniej wagi.

Za przekazanie sumy wekslowej: 1. do 5000,— zł, opłata jak przy przekazach pocztowych; 2. ponad 5000,— zł — za każde 500,— zł lub ich część, oprócz opłat pod 1. . . . . zł —,50

Za czynności związane z zaprotestowaniem weksła pobiera się:

a) opłatę za sporządz. protestu

od weksła	do	100 „	2,—
„ „ powyżej	100 „	250 „	2,50
„ „ „	250 „	300 „	3,10
„ „ „	300 „	400 „	4,60
„ „ „	400 „	500 „	5,60
„ „ „	500 „	600 „	6,10
„ „ „	600 „	1000 „	8,10
„ „ „	1000 „	2000 „	12,20
„ „ „	2000 „	5000 „	13,30
„ „ „	5000 „	10000 „	18,30
za każdy dalszy rozpoczęty	1000 „		—,30

b) podatek komunalny w wysokości ½% zaprotestowanej sumy wekslowej (podatku tego na obszarze woj. śląskiego nie pobiera się).

Za sporządzenie i wysłanie odpisu protestu weksł. (niezależnie od opł. stempl. 1,— zł) . . . . . zł —,50

Przekazy zwykłe, pobraniowe i zleceniowe

	do zł 20	opłata	zł —,20
ponad 20	do 50	„ „	—,40
„ 50	do 100	„ „	—,60
„ 100	do 500	„ „	1,00
„ 500	do 1000	„ „	1,50
„ 1000	do 2000	„ „	2,00
„ 2000	do 5000	„ „	3,00

Opłaty dodatkowe:

Polecenie przesyłek pocztowych	zł —,30
Za pospieszne doręczenie (Express)	zł —,50
Za przesyłki listowe i przekazy adresowane „poste restante”	zł —,10
Za paczki adres. „poste restante”	zł —,50
Za nadanie przesyłki za pobraniem oprócz a) normalnych opłat (przesyłki listowe — opłata jak za polecane przesyłki listowe odpowiedniej wagi) — b) opłata manipulacyjna	zł —,50
c) przekazanie zainkasowanej kwoty pobrania — opłata jak za przekazy.	
Za nadanie przesyłki poza godzinami urzędowymi	zł —,30
Za żądan. zwrotu lub zmiany adresu	zł —,50
Za reklamację	zł —,50
Za zniesienie lub zmniejszenie zaliczki	zł —,55
Składowe za każdy dzień zwłoki w odbiorze paczki	zł —,15
najwyżej	zł 5,—
Za doręczenie paczek a) żywnościowych, bez względu na wagę	zł —,30

Paczki zwykłe prywatne.

W a g a	S t r e f a		
	1 do 100 km	2 ponad 100 o 300 km	3 ponad 300 km
do 1 kg	—,50	—,50	—,60
ponad 1—3 "	—,70	—,80	1,20
" 3—5 "	—,90	1,30	1,80
" 5—10 "	1,30	2,30	3,00
" 10—15 "	1,70	3,00	4,50
" 15—20 "	2,00	3,80	5,80

Wartościowe:

a) opłata od wagi jak wyżej;

b) opłata asek. od każdych 100 zł . . . . . zł —,10

Paczki żywnościowe.

W a g a	S t r e f a		
	1 do 100 km	2 ponad 100 do 300 km	3 ponad 300 km
do 5 kg	—,50	—,50	1,00
ponad 5—6 "	—,50	—,50	1,20
" 6—7 "	—,50	—,70	1,30
" 7—8 "	—,50	—,80	1,50
" 8—9 "	—,60	—,90	1,60
" 9—10 "	—,60	1,20	2,00
" 10—15 "	—,80	1,60	3,00
" 15—20 "	1,00	2,20	4,00

Zlecenia inkasowe.

Za wyk. zlecenia inkasow. do	10 zł 20 gr
ponad 10 zł do	30 zł 30 gr
„ 30 zł do	50 zł 40 gr
„ 50 zł do	2000 zł 55 gr

Za skrytki i przegródki.

dla przesyłek listowych . . .	zł 2,—
dla paczek . . .	zł 30,—

Oplaty za przewóz lotniczy prócz zwykłych opłat pocztowych wynoszą w obrocie wewnętrznym i z W. m. Gdańskiem.

Karta pocztowa . . .	zł —,05
Inne przesyłki listowe do 20 g	zł —,05
„ ponad 20 do 100 g	zł —,10
„ „ 100 do 250 g	zł —,20
„ „ 250 do 500 g	zł —,30
„ „ 500 do 1000 g	zł —,60
„ Za każde dalsze 500 g	zł —,30

OBROT ZAGRANICZNY

<i>Listy prywatne Czechosłowacja, Rumunia i Węgry</i> do 20 g	zł —,45
inne państwa do 20 g . . .	zł —,55
za każde dalsze 20 g . . .	zł —,30

Najw. dopuszcz. waga: 2 kg.

<i>Kartki pocztowe Czechosłowacja, Rumunia i Węgry</i> . . .	zł —,25
z opłac. odpowiedzi . . .	zł —,50
inne państwa . . .	zł —,30
z opłac. odpowiedzi . . .	zł —,60

<i>Druki</i> za każde 50 g . . .	zł —,10

Najwyższa dopuszcz. waga 2 kg — pojedyncze tomy 3 kg.

<i>Papiery handlowe:</i> za każde 250 g . . .	zł —,55
za każde dalsze 50 g . . .	zł —,05

Najwyższa waga 2 kg.

<i>Próbki towarów</i> do 100 g . . .	zł —,20
za każde dalsze 50 g . . .	zł —,05

Najwyższa dopuszcz. waga 500 g.

<i>Listy wartościowe:</i> a) jak za list polecony odpowiedniej wagi, b) opłata od deklarowanej wartości za każde 300 zł lub część . . .	zł —,50

Najwyższa dopuszczalna wartość do 5000 fr. szw.

Przekazy:

- a) do krajów, z którymi wprowadzono obrót przekazowy, z wyjątkiem krajów wymienionych pod b):

do 100 zł lub ich część . . .	zł —,85
za każde dalsze 100 zł lub ich część . . .	zł —,50

- b) do Kanady, St. Zjedn. Ameryki, Wielkiej Brytanii i krajów, z którymi obrót przekazowy odbywa się za pośrednictwem Wielkiej Brytanii:

do 100 zł . . .	zł 1,—
za każde dalsze 100 zł lub część . . .	zł 1,—

Opłaty dodatkowe.

Polecenie przesyłek pocztowych	zł —,45
Za pospieszne doręcz. (Express)	zł 1,—
Za nadanie przesyłki polecanej poza godzinami urzędowymi	zł —,30
Za zmianę adresu lub zarządzenie zwrotu	zł 1,—
Za reklamację	zł —,80

TELEGRAMY KRAJOWE

Telegramy zwykłe miejs. od wyrazu	zł —,05
zamiejscowe od wyrazu	zł —,15
Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata	zł —,25
Telegramy pilne (D) od wyrazu	zł —,30
Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata	zł —,25
Za telegramy nadawane telefonem za każde 100 słów lub część tychże	zł —,30
Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata	zł —,25
Telegramy gratulacyjne XLT od wyrazu	zł —,05
Najmniej jednak za 15 wyrazów	zł —,75
Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata	zł —,25
na blankiecie ozdobnym w zaklej. kopercie dodatkowo	zł —,50
Za telegramy listowe ELT opłata od wyrazu	zł —,05
Najmniej jednak za 25 wyrazów	zł —,75
Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata	zł —,25
Za każdy umówiony lub skróć. adres: we wszystkich urzędach rocznie	zł 30,—

2. Opłaty stemplowe.

Czeki są wolne od opłat stemplowych z wyjątkiem:

jeżeli w czeku na rzecz określonej osoby lub na jej zlecenie wystawca jest zarazem trasatem 0,3%

Oblig, skrypty dłużne, rewersy:

zasadniczo od sumy 0,5%

Pełnomocnictwa: zasadniczo . . . . . zł 5,—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie, należącej w I. instancji do Sądu grodzkiego (pokoju), przemysł. albo kupieckiego:

a) do 100 zł — wolne od opłaty,
b) ponad 100 zł . . . . . zł 3,—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie, należącej w I. instancji do urzędu rozjemczego do spraw najmu

Do odbioru: a) sumy do 500 zł — wolne od opłaty,
b) powyżej tej sumy . . . . . zł 1,—

Pocztowe — wolne od opłaty.

Podania do urzędów państwowych od 1-go arkusza zasadniczo . . . . . zł 5,—

Od dalszego arkusza jako też od załączników . . . . . zł —,50

Podania bez względu na to, czy są oryginałami lub nie opłaca się od każdego załącznika . . . . . zł —,50

Papiery wartościowe, jako załączniki — wolne są od opłaty.

Dodatkowe, jedynie z przedłożeniem załączników	zł —,50
Podania o obniżenie wymiaru podatku, danin i cła:	
a) przy sumie spornej do 50 zł — wolne od opłaty,	
b) przy sumie spornej ponad 50 zł do 100 zł	zł —,50
c) przy sumie spornej ponad 100 zł	zł 2,—
Podania innej treści dotyczące się danin publicznych	zł 3,—
Od każdego załącznika	zł —,50

Pokwitowania: z przyjęcia podania przez urząd . . . . zł —,20

Świadectwa: zasadniczo . . . . . zł 5,—

Świadectwa: szkolne są wolne od opłaty. Wydane przez sąd podlegają opłatom sądowym.

Weksle: in blanco (bez wymienienia sumy) . . . . . zł 30,—

Wtórpis weksla oraz b) odpis weksla zaopatrzony bądź w indos, bądź w porękę wekslową, podlega opłacie jak weksel.

Wtórpis weksla, na którego przedniej stronie zaznaczono, że służy celem przesłania do przyjęcia, a odwrotną stronę przekreślono — wolne od opłaty.

Wystawione zagranicą podlegają wtedy opłacie, jeżeli:

1) miejsce płatności lub miejsce wymienione obok nazwiska trasata (przekazanego) znajduje się w Polsce, albo:

2) gdy weksel opiewa na walutę polską przy wekslu wystawionym zagranicą, albo:

3) gdy zapłata nastąpi w Polsce w całości lub w części, albo:

4) gdy weksel jest zaskarżalny w Polsce. — Przy wekslach od 1—4 należy w wypadkach pod 1) i 2) uiścić opłatę w ciągu tygodnia od dnia wprowadzenia do Polski. W wypadkach pod 3) i 4) należy uiścić opłatę przy przyjęciu zapłaty, względnie przed wytoczeniem skargi. Weksel zagraniczny należy ostemplować przez przedłożenie go kasie skarbowej. Dodatkowo ostemplować weksla nie wolno, gdyż znaczki kasować może wyłącznie urząd skarbowy. Karę opłacają ci, co podpisali weksel przed jego należytym ostemplowaniem. Kara wynosi przy wadliwym ostemplowaniu lub nieostemplowaniu weksla 25-krotną należność.

Weksle, wystawione w Polsce — krajowe i zagraniczne — podlegają opłacie przy sumie wekslowej:

	do	50 zł	zł	20
ponad	50 zł	do 100	„	30
„	100	„ 200	„	60
„	200	„ 300	„	90
„	300	„ 400	„	1.20
„	400	„ 500	„	1.50
„	500	„ 600	„	1.80
„	600	„ 700	„	2.10
„	700	„ 800	„	2.40
„	800	„ 900	„	2.70
„	900	„ 1000	„	3,—
od każdego następnego tysiąca po 3 zł.				

3. Niektóre uzdrowiska w Polsce.

Bukowina — stacja klimatyczna górską (woj. krakowskie, pow. nowotarski, 8 km od st. kol. Poronin). Leczenie chorób płucnych.

Busko-Zdrój — źródło siarczano-solankowe (woj. kieleckie, pow. stopnicki, 50 km od Kiele). Leczenie: reumatyzm stawowy i mięśniowy, podagra, skrofule, choroby skórne, otyłość, zapalenie naczyń i gruczołów chłonnych, choroby układu nerwowego.

Bystra — uzdrowisko podgórskie (woj. krakowskie, pow. bialski, 2 km od st. kol. Bystra-Wilkowice). Leczenie: ogólne stany wyczerpania i osłabienia, niedokrwistość, blednica, nieżyty oskrzeli, katary szczytów płuc, początkowe okresy gruźlicy, rozedma płuc, astma oskrzelowa, osłabienie mięśnia sercowego, choroba Basedowa, choroby układu nerwowego.

Ciechocinek — cieplica solankowa radoczyzna (woj. warszawskie, pow. nieszawski, st. kol.). Leczenie: reumatyzm stawowy, mięśniowy i zniekształcający, artretyzm, cukrzyca, otyłość, skrofule, krzywica, niedokrwistość, blednica, choroby kobiece, schorzenia górnych dróg oddechowych, choroby serca i naczyń, układu nerwowego, przewodu pokarmowego.

Druskieniki — zdrojowisko solankowe i leśna stacja klimatyczna (woj. białostockie, pow. grodzieński, st. kol.). Leczenie: reumatyzm stawowy i mięśniowy, artretyzm, otyłość, cukrzyca, choroby kobiece, choroby serca i naczyń, skrofule, krzywica, choroby wątroby, nieżyty nosa, gardła i krtani, choroby układu nerwowego, nieżyty żołądka i jelit.

Inowrocław — źródło solankowe (woj. poznańskie, st. kol.). Leczenie: reumatyzm stawów i mięśni, ischias, lumbago, pourazowe cierpienia kości i stawów, choroby przemiany materii, kobiece, choroby serca i naczyń krwionośnych, dróg oddechowych, nerwowe, choroby dzieci, stany osłabienia i wyczerpania.

Iwonicz — źródło szczaw słono-alkalicznych i jodowo-bromowych i stacja klimatyczna (woj. lwowskie, pow. krośnieński, 11 km od st. kol. Iwonicz). Leczenie:

choroby serca i naczyń krwionośnych, choroby narządu ruchu i przewlekłe schorzenia stawów, mięśni i kości, choroby górnych dróg oddechowych, płuc i opłucnej, choroby żołądka, jelit, wątroby i dróg żółciowych, narządu moczowego, przemiany materii, gruczołów dokrewnych, układu nerwowego, choroby narządu rodne go kobiet, gruczołów chłonnych, przewlekłe zatrucie metalami, stany wyczerpania.

Jaremcze — podgórska stacja klimatyczna (woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański, st. kol.). Leczenie: choroby dróg oddechowych, stany ogólnego wyczerpania, osłabienie nerwowe, niedokrewność, blednica, reumatyzm, lumbago, ischias, pewne choroby kobiece i naczyn krwionośnych.

Kosów — podgórska stacja klimatyczna (woj. stanisławowskie, 37 km od st. kol. Kołomyja). Leczenie: stany wyczerpania.

Krynica — źródle szczawy alkalicznej wapniowo-magnezowo-żelazistej (woj. krakowskie, pow. nowosądecki, st. kol.). Leczenie: choroby krwi, choroby serca i naczyń krwionośnych, choroby przemiany materii i gruczołów dokrewnych, choroby przewodu pokarmowego, choroby dróg żółciowych, dróg moczowych, kamica nerkowo-pęcherzowa, choroby kobiece, nerwowe czynnościowe, ischias, lumbago.

Kuty — stacja klimatyczna (woj. stanisławowskie, pow. kosowski, st. kol.). Leczenie: stany wyczerpania i pochorobowe.

Morszyn — źródle słono-glaubersko-gorzkie (woj. stanisławowskie, pow. stryjski, st. kol.). Leczenie: artretyzm, otyłość, cukrzyca, przewlekły reumatyzm stawowy i mięśniowy, przewlekłe schorzenia wątroby, kamica, nieżyty dróg żółciowych, schorzenia żołądka, jelit, przewlekłe nieżyty dróg moczowych, narządów kobiecych, choroby serca.

Muszyna — podgórskie źródła szczawy wapniowo-magnezowej (woj. krakowskie, pow. nowosądecki, st. kol.). Leczenie: stany wyczerpania, lekkie nieżyty miedniczek nerkowych, pęcherza moczowego, artretyzm.

Nałęczów — źródle szczawy wapniowo - żelazistej

(woj. lubelskie, pow. puławski, 3,5 km od st. kol. Nałęczów). Leczenie: stany wyczerpania, czynnościowe schorzenia systemu nerwowego, schorzenia przemiany materii i gruczołów dokrewnych, otyłość, zaburzenia życia płciowego, schorzenia nerek i narządu krążenia, anemina, choroby sercowe, kobiece.

Otwock — leśna stacja klimatyczna (woj. i pow. warszawski, st. kol.). Leczenie: stany wyczerpania, choroby płuc i dróg oddechowych, stany kataralne płuc i oskrzeli, osłabienie mięśnia sercowego, choroby przemiany materii.

Piwniczna — źródła szczawy alkaliczno-żelazisto-wapniowo-sodowej i letnisko podgórskie (woj. krakowskie, pow. nowosądecki, st. kol.). Leczenie: anemie, początkowe schorzenia serca i naczyń krwionośnych, choroby kobiece, artretyzm, reumatyzm, nieżyty płucne, wyczerpania nerwowe.

Poronin — górská stacja klimatyczna (woj. krakowskie, pow. nowotarski, st. kol.). Leczenie: choroby płucne ze skłonnością do gruźlicy, choroby dróg oddechowych.

Rabka — źródła solanki jodo-bromowej i górská stacja klimatyczna (woj. krakowskie, pow. nowotarski, st. kol.). Leczenie: choroby konstytucjonalne dzieci i młodzieży, krzywica, skaza wysiękowa, limfatyczna i neurolimfatyczna, niedorozwój, niedokrewność, skrofule, schorzenia błon śluzowych spojówek, nosa, gardła, tchawicy, oskrzeli, gruczołów, stawów, kości, błon surowiczych, następstwa chorób zapalnych ostrych.

Rudka — sanatorium dla piersiowo-chorych (woj. warszawskie, pow. miński, 2 km od st. kol. Mrozy). Leczenie: schorzenia dróg oddechowych, gruźlica.

Rymanów-Zdrój — źródła szczaw słono-alkalicznych i jodowo-bromowych (woj. łwowskie, pow. sanocki, 9 km od st. kol. Rymanów). Leczenie: skrofule, choroby kości i stawów, stany zapalne okostnej, krzywica, choroby kobiece, choroby narządu trawienia, dróg oddechowych, narządu krążenia, układu nerwowego, otyłość, choroby skórne, lekkie postaci choroby Basedowa i Basedowoid.

Solec — źródła siarczano-słone (woj. kieleckie, pow.

stopnicki, st. kol. Kielce). Leczenie: wszelkie postacie chorób stawów, reumatyzm mięśniowy, zapalenie nerwów i newralgia, stany po porażeniach i niedowładach, wadliwa przemiana materii, choroby dzieci, obrzęki i zgrubienia po złamaniach i zwichnięciach, stany po zapaleniu żył, wrzody goleniowe, tabes, przewlekłe choroby kobiece, niektóre choroby skórne.

Szczawnica — źródło szczaw alkaliczno-słonych i stacja klimatyczna (woj. krakowskie, pow. nowotarski, 41 km od st. kol. Nowy Targ). Leczenie: choroby dróg oddechowych, narządów trawienia, narządów krążenia, dróg moczowych, przemiany materii, krwi, nerwów.

Truskawiec — źródło solankowe siarczano-alkaliczne i podgórska stacja klimatyczna (woj. lwowskie, pow. drohobycki, st. kol.). Leczenie: choroby przewodu pokarmowego, nerek i dróg moczowych, wątroby i dróg żółciowych, przemiany materii, przewlekły reumatyzm stawowy i mięśniowy, newralgie, ischias, lumbago, skrofuly, schorzenia kości i okostnej, choroby kobiece, schorzenia mięśnia sercowego i naczyń krwionośnych.

Wisła — podgórska stacja klimatyczna (woj. śląskie, pow. cieszyński, st. kol.). Leczenie: rekonwalescencja po chorobach serca i dróg oddechowych, anemia, schorzenia dzieci na tle gruźlowym.

Worochta — górська stacja klimatyczna (woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański, st. kol.). Leczenie: gruźlica gruźlowa, łżejsze postaci gruźlicy płucnej, rekonwalescencja po wysiękach płucnych i otrzewnowych, stany wyczerpania.

Zakopane — wysokogórska stacja klimatyczna (woj. krakowskie, pow. nowotarski, st. kol.). Leczenie: choroby płucne ze skłonnością do gruźlicy, nieżyt nosa, gardła, krtani, tchawicy i oskrzeli, stany po zapaleniu płuc, opłucnej, gruźlica kostna, nerwica, choroba Basedowa, choroby narządów trawienia, zimnica, bezkrwistość, blednica, choroby przemiany materii, stany wyczerpania.

Zaleszczyki — stacja klimatyczna (woj. tarnopolskie, st. kol.). Leczenie: słaby rozwój irost dzieci, krzywica, skaza wysiękowa i neuropatyczna, stan grasiczno-

limfatyczny, gruźlica kostno-stawowa i gruczołowa; przewlekłe choroby nerek, nieżył krtani i oskrzeli, wysięki opłucne, stany wyczerpania.

Żegiestów — źródło szczawiu żelazisto-wapniowej i podgórska stacja klimatyczna (woj. krakowskie, pow. nowosądecki, st. kol.). Leczenie: biednica, niedokrwistość wtórna, wyczerpanie nerwowe, nerwice żołądka, jelit, serca, niemoc płciowa, nieżyty dróg oddechowych, wadliwa przemiana materii, artretyzm, otluszczenie, początkowe stadia choroby Basedowa, schorzenia serca i naczyń krwionośnych, choroby narządu rodnoego kobiecego.

UWAGA PANOWIE NAUCZYCIELE!

WYROBY FIRMY

NASZ SKLEP URANIA Sp. Akc.

JAK

ZESZYTY, BRULIONY, BLOKI, TECZKI itp.

WARTO SA PROPAGOWANIA

WŚRÓD UCZĄCEJ SIĘ MŁODZIEŻY!

B. WAHREN, Fabryka Rowerów i Motocykli
Warszawa, ul. Świętokrzyska 26, tel. 653-72.

Tow. Akc. Fabr. Ołówków „ST. MAJEWSKI“ S. A.
Pruszków pod Warszawą, tel. Nr 13.

JAK TRENOWAĆ
JAK SPORZĄDZIĆ SPRZĘT SPORTOWY
JAK PROWADZIĆ ZAWODY
PRZEPISY GIER
KRONIKA SPORTOWA SZKOLNA

to przynosi

SPORT SZKOLNY

CZASOPISMO SPORTOWE MŁODZIEŻY

•
Prenumerata kwartalna zł 2,20
Pocztowe konto rozrachunk. 119

•
WARSZAWA, UL. ŁAZIENKOWSKA 3
(STADION W. P.)

•
Numery okazowe wysyłamy bezpłatnie

Z apoznaj się z nowym katalogiem
ILUSTRACJI SZKOLNEJ!

N aucz się racjonalnie stosować
ILUSTRACJĘ SZKOLNĄ!

P i l n u j by szkoła posiadała komplety
ILUSTRACJI SZKOLNEJ!

Nie dlatego prenumerujesz

ILUSTRACJĘ SZKOLNĄ,

**że musisz być nauczycielem,
lecz dlatego, że jesteś
nauczycielem twórczym**

Zamówienia przyjmuje Wydział Wydawniczy Z. N. P. w Warszawie,
ul. Smulikowskiego 4, tel. 269-49 oraz Sklep „Płomyka”, ul.
Świętokrzyska 18, telefon 522-18. Konto P. K. O. Nr 6380.

Nie ma nauczyciela bez czasopism pedagogicznych Z.N.P.
Nie ma szkoły bez czasopism dziecięcych Z.N.P.

MAŁY PŁOMYCEK dla kl. I i II
PŁ MYCEK dla kl. III i IV
PŁOMYK dla kl. V, VI i VII
MŁODY ZAWODOWIEC dla kl.
VI, VII i uczniów szkół doks.
zawod. i niższych kl. gimn.
GAZETKA SZKOLNA — dla wszy-
stkich szkół
ILUSTRACJA SZKOLNA — dla
wszystkich szkół

Ciekawe
aktualne
przystosowane do psychiki
dzieci
i programów nauczania
materiały
na wysokim poziomie
literackim
i artystycznym

Prenumeratę zgłaszać: Warszawa, Smulikowskiego 4
Wydz. Wyd. Z. N. P. Nr konta P. K. O. 6880

PRACA SZKOLNA
RUCH PEDAGOGICZNY
PSYCHOLOGIA WYCHOWAWCZA
RYСУNEK I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE
PRZEWODNIK PRACY SPOŁECZNEJ
ŚPIEW W SZKOLE
WYCHOWANIE FIZYCZNE w SZKOLE
PORADNIK JĘZYKOWY
TEATR W SZKOLE
OGNIWO
SZKOŁY WYŻSZE
SZKOLNICTWO ZAWODOWE
SZKOLNICTWO DOKSZTAŁCAJĄCE
PRZEDSZKOLE

Nieodzwonna

**pomoc dydaktyczno-wy-
chowawcza nauczyciel-
stwu
szkół wszystkich typów
i stopni organizacyjnych
w zakresie wszystkich
przedmiotów nauki i w
pracy społecznej**

Członkowie Z. N. P. mogą prenumerować każde
z wyżej wymienionych czasopism po cenie niższej
zł 4 rocznie za jedno czasopismo lub zł 3 rocznie
przy prenumeracie 2 i więcej czasopism równocześnie.

Warszawa, ul. Smulikowskiego 4. Wyd. Z. N. P.

**ZAKŁADY
GRAFICZNE**

NASZA DRUKARNIA

**WARSZAWA,
UL. SIENNA 15,
TEL. 675-93 i 675-63**

Wykonują:
dzieła naukowe i beletrystyczne,
czasopisma • wydawnictwa ma-
sowe oraz wszelkie inne roboty,
wchodzące w zakres drukarstwa.

Solidne i terminowe wykonanie.

SPIS TREŚCI:

Od wydawcy	Str. 3
I. <i>Kalendarium na 1939 r.</i>	4
II. <i>Wiadomości z geografii i statystyki świata</i>	17
III. <i>Rzeczpospolita Polska</i>	23

Polska w cyfrach 23—34.

Położenie geograficzne, nowa granica 23; rozmieszczenie ludności, zmiany granic województw 24; ludność w-g języka, w-g wyznań 27; ludność wielkich miast w-g zawodów, wychodźstwo i powrót, 10 największych jezior w Polsce 28; największe kanały, największe góry, przeciętne zbiory, zwierzęta gospodarskie 29; rybołówstwo, produkcja górnicza i hutnicza, cukrownie 30; sprzedaż wyrobów Monopoli Państwowych, produkcja spirytusu, wydatki i dochody budżetu, długi państwowe 31; sprzedaż cukru, drogi bite, koleje 32; drogi wodne, liczba statków 33; samochody, lotnictwo 34.

Ustrój Rzeczypospolitej 35—42.

Prezydent Rzeczypospolitej 35; Rząd 36; Sejm i Senat 38; Siły zbrojne 39; Wymiar sprawiedliwości 40; Kontrola państwowa, najważniejsze władze, ważniejsze urzędy 41; banki 42.

Struktura administracyjna 43—68.

Administracja rządowa, urzędy wojewódzkie 43; samorząd terytorialny, ustawa o wyborze radnych miejskich 45; ustawa o wyborze radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych —.

Stan oświaty i kultury w Polsce 69—86.

Szkoły i uczniowie 69; uczniowie w-g zawodu rodziców

70; wydatki na oświatę 71; liczba etatów, rozmieszczenie szkół 72; szkoły powsz. w-g stopnia org. 73; wykonanie obowiązku 74; izby lekcyjne, koedukacja 75; liczba uczniów na 1 naucz., absolwenci szkół powsz., szkoły do-kształcające 76; szkoły przyspos. roln. 77; szkoły i kursy zaw. 78; szkolnictwo średnie 79; kształcenie naucz., kształcenie dorosłych 80; szkoły wyższe 81; instytucje kulturalne: teatry ludowe, teatry stałe i objazdowe, kinematografy 81; domy ludowe, biblioteki szkolne, bi- blioteki oświatowe 82; druki nieperiodyczne, czasopisma 83; Ustrój szkolnictwa: ustawa o szkołach dokształcają- cych 85; inne przepisy dotyczące ustroju szkolnictwa 86. Władze szkolne 86.	
IV. <i>Biblioteki szkolne</i>	88
Książki dla dzieci do lat 12 — 89; lektura dla starszych dzieci 92—99.	
V. <i>Pedagogika współczesna i jej problemy</i>	100
Bibliografia 109—111.	
VI. <i>Dalsze kształcenie nauczycieli czynnych</i>	112
Egzamin praktyczny 113—120; Wyższe Kursy Nauczy- cielskie 120—132; Instytuty 132—152.	
VII. <i>O samokształceniu nauczyciela</i>	153
Książki godne przestudiowania, dzieła pomocnicze, kartografia 154—178.	
VIII. <i>Wiadomości służbowo-zawodowe</i>	179
Uposażenie 179; zasady zaszeregowania 183; dodatki lo- kalne 187; funkcyjne 188; awans automatyczny 190; za- silek wyrównawczy 194; podatek specjalny 195; upraw- nienia emerytalne 196; prawa emerytalne wdów i sierot 211; przeniesienia 213; pomoc lekarska 214.	
IX. <i>Zawody i zarobki</i>	219
Skład ludności w-g zawodów 219; uposażenie miesięczne funkcjonariuszów i wojskowych 221—222; wynagrodzenie robotników i pracowników 222—225.	
X. <i>Związki zawodowe w Polsce i w świecie</i>	226
Zarys historyczny 226—228; Związki zawodowe w Polsce 228—231; Związki pracownicze 231—235.	
XI. <i>Stowarzyszenia oświatowe i społeczne</i>	236
A. <i>Z w i ą z k i m ł o d z i e ż y w i e j s k i e j</i> 236—238; „Siew“ 236, „Wici“ 237; Przodownik Wiejski 237; Wołyński Związek Mł. Wiejskiej 238;	

B. Teatry i chóry 238—239; Instytut Teatrów 238; Związek Teatrów 239.

C. Organizacje rolnicze 239—241: C.T.O. i K.R. 239; Koła gospodyń, M.T.R., Cieszyńskie Tow. Roln. 240; W. T. K. R. 241.

D. Inne stowarzyszenia społeczne 241—245: LOPP, LMK 241; Zw. Straży Pożarnej, Z.H.P. 242; Z. S. 243; Instytut Oświaty i Kultury, P. T. K., Inst. Ośw. Pracowniczej, P. M. S., Akcja Katolicka 244; T.U.R., Robotniczy Instytut Ośw. i Kultury 245.

XII.	<i>Nauczyciel a czytelnictwo na wsi</i>	245
	Książki do bibliotek oświatowych 246—260; podręczniki dla szkół I stopnia 261—262; Adolf Dygasiński — życiorys i twórczość 263—264.	
XIII.	<i>Kilka uwag o planowaniu terenów szkolnych</i> (rzecz o ogródkach szkolnych)	265
XIV.	<i>Oświata rolnicza</i> (książki z zakresu rolnictwa, ogrodnictwa i hodowli)	269
XV.	<i>Spółdzielczość</i> (książki z zakresu spółdzielczości)	272
XVI.	<i>Związek Nauczycielstwa Polskiego</i>	274
	Ruch nauczycielski w Polsce 274; stan organizacyjny i majątkowy Z. N. P. 280; co daje Z. N. P. swym członkom? 284; pomoc i obrona prawna 285; fundusze samopomocowe 288; domy wypoczynkowe i zakłady lecznicze 292; bursy 293; Centralna Spółdzielnia Kredytowa 294; wydawnictwa 295; o jednej z agend Z. N. P. 297—301.	
XVII.	<i>Wiadomości różne</i>	302
	Taryfa pocztowa i telegraficzna 302—306; opłaty stemplowe 306—307; uzdrowiska w Polsce 308—312.	

**Prosimy uważnie przeczytać tekst zamieszczony
na str. 300**

**Adresy i nr-y kont P.K.O. „NASZEJ KSIĘGARNI”
str. 301**

45 ✓
513634/26441

Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu

CM KEK 336806

000-336806-00-0

